

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

09-10 OCAK 2021

ANKARA

EDİTÖR

Yasemin AĞAOĞLU

İKSAD Publications – 2021©

KONGRE KİTABI

1.ULUSLARARASI
SOSYAL BİLİMLER
VE İNOVASYON
KONGRESİ

09-10 OCAK 2021
ANKARA

KONGRE KİTABI

EDİTÖR
YASEMİN AĞAOĞLU

**Bu kitabın tüm hakları İKSAD Yayınevine aittir.
Kitapta bulunan çalışmaların yasal ve etik sorumluluğu
yazarlara aittir.*

YAYIN TARİHİ : 20.01.2021
ISBN: 978-625-7687-83-6

DÜZENLEME KURULU

DOÇ. DR. REYHAN DADAŞOVA

DOÇ.DR. SEVCAN YILDIZ

DR. DAMEZHAN SADYKOVA

DR.SERKAN GÜN

İBRAHİM KAYA

SEFA SALİH BİLDİRİCİ

GENEL KOORDİNATÖR

YASEMİN AĞAOĞLU

KOORDİNATÖR

YUSUF SÖYLEMEZ

BİLİM VE DANIŞMA KURULU*

PROF. DR. APARNA SRIVASTA

NOIDA INTERNATIONAL UNIVERSTY

PROF. DR. ATABEY KILIÇ

ERCİYES ÜNİVERSİTESİ

PROF. DR. EDİP ÖRÜCÜ

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

PROF. DR. FATİH BAŞBUĞ

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

PROF. DR. KIYAKBAYEVA ULBOSIN

ABAY KAZAKH NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY

PROF. DR. MUSTAFA TALAS

NİĞDE ÖMER HALİS DEMİR ÜNİVERSİTESİ

PROF. DR. NARDANƏ YUSİFOVA

MİLLİ AZƏRBAYCAN TARİXİ MUZEYİ

PROF. DR. NECATİ DEMİR

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

PROF.DR. NEŞE YAŞAR ÇEĞİNDİR

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

PROF. DR. ZHARKYNBİKE SULEIMENOVA

KAZAKH NATIONAL WOMEN'S PEDAGOGICAL UNIVERSITY

DOÇ. DR. ADİL AKINCI

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. DR. ADNAN OKTAY

MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. DR. AYLİN GÜRBÜZ

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. DR. AYLİN YALÇIN SARİBEY

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ

DOÇ.DR. AZİMBAEVA GULBAYRA

KAZAKH NATONAL WOMEN'S PEDAGOGICAL UNIVERSITY

DOÇ. DR. BAHADIR KILCAN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. DR. BEKİR KOCADAŞ

ADYAMAN ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. DR. BENGÜ HIRLAK
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. DR. DİNARA FARDEEVA
RUSYA BİLİMLER AKADEMİSİ

DOÇ. DR. ELİF ŞENEL
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. DR. EMİNE GÜL CANSU ERGÜN
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. DR. ERKAN DEMİRKAN
HİTİT ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. DR. ESRA ALTINTAŞ
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. DR. FATİH ÇIĞ
SİİRT ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. GAMZE EBURU ÇİFTÇİ
HİTİT ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. DR. GÜLSEREN KARAGÖZ AKAR
BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. DR. LAURA SÎNZIANA CUCIUC ROMANESCU
OVIDIUS UNIVERSITY OF CONSTANTA, ROMANIA

DOÇ.DR. MEDEUOVA GALİYA
KAZAKH NATIONAL WOMEN'S PEDAGOGICAL UNIVERSITY

DOÇ. DR. MEHMET ALİ AKKAYA

İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. DR. MELEK AKDOĞAN GEDİK

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. DR. METİN KOPAR

ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. DR. MURAT DAL

MUNZUR ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. DR. MURZAKMATOV AMANBEK KAMYTOVICH

OSH STATE UNIVERSTY KYRGYZSTAN

DOÇ. DR. MUSTAFA METE

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. DR. NEBAHAT AĞÜN ÇOMAK

GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. DR. OSPANBAYEVA MAHABBAT

TARAZ STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY

DOÇ. DR. REYHAN DADAŞOVA

AZƏRBAYCAN DEVLET PEDAQOJİ ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. DR. SABİRE SOYTOK

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

DOÇ.DR. SARASH KONYRBAEVA

FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

DOÇ.DR. SEVCAN YILDIZ

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. DR. SEVDA KOÇ AKRAN

SIİRT ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. DR. YAVUZ AKÇİ

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. DR. YENER LÜTFÜ MERT

GALATA ÜNİVERSİTESİ

DOÇ. DR. YUNUS EMRE TANSÜ

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ ARZU SÖNMEZ ERYAŞAR

IĞDIR ÜNİVERSİTESİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ AYŞE BEYZA ERCAN

ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ BEYHAN PAMUK

UŞAK ÜNİVERSİTESİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ DİDEM ERDEL

IĞDIR ÜNİVERSİTESİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ DİDEM GÜVEN

SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ EMEL TOZLU

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ EVRİM ŞENCAN GÜRTUNCA

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ MALİK YILMAZ

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ MURAT POLAT

DİCLE ÜNİVERSİTESİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ ÖZGE ALTINTAŞ KADIRHAN

KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ SEMA KAYAPINAR KAYA

MUNZUR ÜNİVERSİTESİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ SERKAN GÜNDOĞDU

MUNZUR ÜNİVERSİTESİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ ŞENGÜL EROL

UŞAK ÜNİVERSİTESİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ VOLKAN HAN

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ YAŞAR SUBAŞI

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ YÜKSEL DEMİREL

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ

DR. CİHANDAR HASANHANOĞLU

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ

DR. DIPANWITA PAL

GALSI MAHAVIDYALAYA, INDIA

DR. EBENEZER AKPAN

CORPORATE INSTITUTE OF RESEARCH AND COMPUTER SCIENCE NIGERIA

DR. ELEANOR HENDRICKS

FORT HARE UNIVERSITY

DR. ERCAN ÇATAK

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ

DR. GÜLLER ŞAHİN

KÜTAHYA SAĞLIK BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ

DR. ISHIYAKU BALA

ABUBAKAR TAFAWA BALEWA UNIVERSITY BAUCHI, NIGERIA

DR. MANISH KUMAR JAISAL

MANDSAUR UNIVERSITY, MANDSAUR

DR. MUHAMMED YAMAÇ

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

DR. MUNIR AHMED

ISLAMIA COLLEGE UNIVERSITY, PESHWAR, PAKISTAN

DR. MOHAMMAD ZAHID

SHIBLI NATIONAL P.G.COLLEGE AZAMGARH, INDIA

DR. N T PRAMATHESH MISHRA

MGIP, DR APJ ABDUL KALAM TECHNICAL UNIVERSITY, LUCKNOW

DR. NITEESH KUMAR UPADHYAY

GALGOTIAS UNIVERSITY AND SOUTH URAL STATE UNIVERSITY RUSSIA

DR. SADIYE KAYAARSLAN

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ

DR. SAKİNA BAYRAMOVA

AMEA

DR. SALİHA ÖZELMAS KAHYA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

DR. SHITNAAN E. WAPMUK

UNIVERSITY OF JOS, PLATEAU STATE, NIGERIA

DR. SUJEEWA POLGAMPALA

SIYANE NATIONAL COLLAGE SRI LANKA

Dr. T. VENKATESAN

SANSKRITHI SCHOOL OF BUSINESS, INDIA

DR. YAR ZAR CHIT

SAGAING UNIVERSITY OF EDUCATION, MYANMAR

DR. ZEYNEP SEMEN

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Role of Real Estate in Development of National Gross Domestic Product (GDP) In Nigeria
By
Sani Inusa Milala, Dr. Bala Ishiyaku, Shuaibu, H.M and Victor Markus
Estate Management Abubakar Tafawa Balewa university Bauchi, Bauchi State Nigeria.
A Research to be presented
at
1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ
09-10 OCAK 2021
ANKARA

Zoom Meeting
Recording...
Participants: s-1 Ahmet Yagci Dogal, Koordinator, s-2 aliduman, s-2 bayan soyler, s-1 Enay YILMAZ, s-1 Serdar OKAY, s-1 Ibrahim ÇIKIRIKCI, Grace Akman Ozyurt, s-1 Karayigit Sarikaya, s-1 Bala Ishiyaku, s-1 Serdar OKAY, SANI INUSA MILALA...

Zoom Meeting
Recording...
Participants: Dr. Dipanwita Palit, Koordinator, Zeynep ŞENTÜRK ÖZKAN, Dr. Dipanwita Palit, s-3 Enay alkanlar, s-1 Mehmet TAYANÇ, s-1 Serdar OKAY, s-1 Seray YURTSEVEN, s-1 Feriye ÇEKİRGEÇİ

Zoom Meeting
Recording...
Participants: Mustafa Yayırcı, Koordinator, İbrahim ÇIKIRIKCI, s-1 Enay alkanlar, s-1 Enay YILMAZ, s-1 Serdar OKAY, s-1 Ibrahim ÇIKIRIKCI, s-1 Karayigit Sarikaya, s-1 Bala Ishiyaku, s-1 Serdar OKAY, SANI INUSA MILALA...

Zoom Meeting
Recording...
Participants: Mustafa Yayırcı, s-1 Enay TERZİOĞLU, s-1 Yasemin AĞAĞOĞLU, s-1 ŞERİFE KARABALLI, Mustafa Yayırcı, s-1 Cemal YILMAZ, s-1 ERHAN BALK, s-1 ŞERİFE KARABALLI, s-1 Öğretmen Aras, s-1 Sad Özsoy, s-1 Seray YURTSEVEN, s-1 Rıza Zeynep İSİK...

Zoom Meeting
Recording...
Yöntem
Bu araştırmada sosyal bilgiler eğitimi kapsamında hazırlanmış olan tarih ve tarih öğretimi konulu lisansüstü tezlerin nitelik yöntemleriyle analiz edilmesi ve genel eğilimleri belirlemesi amaçlanmıştır. meta-sentez çalışması kullanılmıştır. Meta-sentez, içerik analizi çalışmaları içerisinde yer alan bir çalışma olup aynı konu üzerinde yapılan çalışmaların tema veya ana başlıklar oluşturularak eleştirel bir bakış açısıyla yorumlanması ve sentezlenmesidir (Çalkı ve Şöbüllü, 2014). Bu tanımlar dikkate alınığında bu çalışmada sosyal bilgiler eğitimi kapsamında hazırlanmış tarih ve tarih öğretimi konulu lisansüstü tezlere ait dokümanlar bütüncül bir bakış açısıyla meta-sentez yöntemiyle incelenmiş ve sonuç ulaşılmıştır.
Participants: Mustafa Yayırcı, s-1 Enay TERZİOĞLU, s-1 Yasemin AĞAĞOĞLU, s-1 ŞERİFE KARABALLI, s-1 Öğretmen Aras, s-1 ERHAN BALK, salon 1 gökhan..., s-1 ŞERİFE KARABALLI, s-1 Rıza Zeynep İSİK, observer, Mustafa Yayırcı

Zoom Meeting
Recording...
Participants: Mustafa Yayırcı, s-1 Enay TERZİOĞLU, s-1 Yasemin AĞAĞOĞLU, s-1 Öğretmen Aras, Mustafa Yayırcı, s-1 Cemal YILMAZ, s-1 ERHAN BALK, s-1 ŞERİFE KARABALLI, s-1 Öğretmen Aras, s-1 Sad Özsoy, s-1 Seray YURTSEVEN, s-1 Rıza Zeynep İSİK, salon 1 gökhan..., s-1 cenap, observer

Zoom Meeting
Recording...
Participants: Mustafa Yayırcı, s-1 Enay TERZİOĞLU, s-1 Yasemin AĞAĞOĞLU, s-1 Öğretmen Aras, Mustafa Yayırcı, s-1 Cemal YILMAZ, s-1 ERHAN BALK, s-1 ŞERİFE KARABALLI, s-1 Öğretmen Aras, s-1 Sad Özsoy, s-1 Seray YURTSEVEN, s-1 Rıza Zeynep İSİK, salon 1 gökhan..., s-1 cenap, observer

Zoom Meeting
Recording...
Participants: Yasemin AĞAĞOĞLU, Zeynep ŞENTÜRK ÖZKAN, MEHMET TAN, s-1 Enay TERZİOĞLU, s-1 Yasemin AĞAĞOĞLU, s-1 Öğretmen Aras, Mustafa Yayırcı, s-1 Cemal YILMAZ, s-1 ERHAN BALK, s-1 ŞERİFE KARABALLI, s-1 Öğretmen Aras, s-1 Sad Özsoy, s-1 Seray YURTSEVEN, Grace Joe Eka

Zoom Meeting
Recording...
Participants: Mehmet TAYANÇ, Zeynep ŞENTÜRK ÖZKAN, Yasemin AĞAĞOĞLU, MEHMET TAN, Dr. Dipanwita Palit, s-1 Enay TERZİOĞLU, s-1 Yasemin AĞAĞOĞLU, s-1 Öğretmen Aras, Mustafa Yayırcı, s-1 Cemal YILMAZ, s-1 ERHAN BALK, s-1 ŞERİFE KARABALLI, s-1 Öğretmen Aras, s-1 Sad Özsoy, s-1 Seray YURTSEVEN, s-1 Rıza Zeynep İSİK, LAWRENCIA EPI...

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

09-10 OCAK 2021 / ANKARA
SON ÖZET GÖNDERİMİ: 02 OCAK 2021

ONLINE KATILIM

İÇİNDEKİLER

YAZAR	BAŞLIK	SAYFA
ÖZET METİNLER		
Filiz ZAYIMOĞLU ÖZTÜRK Cenap SİĞİNAKTEKİN	TÜRKİYE'DE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ALANINDA HAZIRLANAN "TARİH" KONULU LİSANSÜSTÜ TEZLERDEKİ EĞİLİMLER: BİR META-SENTEZ ÇALIŞMASI	1
Sani Inusa Milala Bala ISHIYAKU SHUAIBU H MANGA Victor MARKUS	ROLE OF REAL ESTATE IN DEVELOPMENT OF NATIONAL GROSS DOMESTIC PRODUCT (GDP) IN NIGERIA	3
Said Oussou	ICT AND LEARNER AUTONOMY IN LEARNING ENGLISH: ANY RELATIONSHIP?	5
Dipawita Pal	CONFLICT BETWEEN THE TWO WAYS OF LIVING (WHITE AND BLACK): A STUDY OF THE EXPERIENCES OF THE ABORIGINES OF AUSTRALIA	6
F. Özge BARUÖNÜ	GENERATION Z UNDER GENDER DIFFERENCES: AN EXPLORATORY STORY FROM TURKEY	7
Mustafa BAŞARAN Asiye ARAS	UZAKTAN EĞİTİMDE İLKOKUL SINIF ÖĞRETMENLERİNİN DUYGU ALIŞ VERİŞİ YETERLİLİKLERİNİN İNCELENMESİ	8
CANSU ILGIN Mustafa YEŞİLYURT	SINIF ÖĞRETMENLERİN MÜZİK ÖĞRETİMLERİNE YÖNELİK ÖZYETERLİLİKLERİNİN ONLARIN DERSİ ETKİLİ ÖĞRETME BECERİLERİNE OLAN ETKİLERİ	10
Mehmet TAN	DİJİTAL ÇAĞDA ARKADAŞLIĞIN YENİ FORMLARI: TATİL VE SEYAHAT ARKADAŞLIĞI	12
AKPAN, E. Ebenezer	THE RELEVANCE OF PURPOSEFULNESS IN RESEARCH: AN EMPIRICAL SURVEY OF THE ACADEMIC STAFF AND POST GRADUATE STUDENTS IN PUBLIC TERTIARY INSTITUTIONS IN AKWA IBOM STATE	14

Emel TERZİOĞLU BARIŞ	EBEVEYNLERİN PANDEMİ DÖNEMİNDE UYGULANAN UZAKTAN EĞİTİME YÖNELİK GÖRÜŞLERİ	15
Aslı DUMAN Sibel KARGIN	ENDÜSTRİ 4.0, AKILLI ÜRETİM VE AKILLI FABRİKALAR: YOL HARİTALARI	17
Eylem BEYAZIT	YEREL KALKINMA VE KADIN: KADIN EMEĞİNİN GÖRÜNMEYEN YÜZÜ	19
Mehmet TAYANÇ	GÖÇ İLE BİRLİKTE KENTSEL MEKÂNIN YENİDEN İNŞASI: ŞANLIURFA ÖRNEĞİ	21
Gökhan IZGAR	COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE ÖĞRETMEN ADAYLARININ UZAKTAN EĞİTİME YÖNELİK ALGILARI	22
Grace Effiong UDONGWO	CCTV AND HOME ECONOMICS TEACHER'S EFFECTIVENESS IN SECONDARY SCHOOL IN IMO STATE	24
Halil İbrahim ÇİÇEKDAĞI	BASED ON BEST-WORST METHOD (BWM), DETERMINATION OF CRITERIA FOR DISASTER SURVIVORS TO STAY IN TEMPORARY ACCOMMODATION TENTS: EXAMPLE OF İZMİR EARTHQUAKE	25
Halil İbrahim ÇİÇEKDAĞI	SELECTION OF CRITERIA BASED TARGET GROUP FOR CBRN AWARENESS EDUCATION: MULTI-CRITERIA DECISION-MAKING APPROACH WITH ANALYTICAL HIERARCHY PROCESS METHOD	26
Eda Rukiye DÖNBAK	İNANÇ TURİZMİ MEKÂNLARININ TANIMLANMASINA YÖNELİK NİTEL BİR ARAŞTIRMA: GÜNEY DOĞU ANADOLU BÖLGESİ ÖRNEĞİ	27
Gökçe AKDEMİR ÖMÜR	2006-2018 YILLARI ARASINDA GEM'DEKİ (GLOBAL ENTREPRENEURIAL MONITOR) TÜRKİYE'NİN GİRİŞİMCİ DAVRANIŞ VE TUTUM VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	30
Aslı DEMİR	ARKADAŞ DERGİSİ (ÇEVİRİYAZI-İNCELEME	33
Mustafa BAŞARAN Erhan BALK	İLKOKUL ÖĞRETMENLERİNİN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ SÜRECİNDE YAŞADIĞI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	35
Grace Joe EKA	MENOPAUSAL CONDITION AND HEALTH BEHAVIOUR OF WOMEN UNDER MENOPAUSE	37
Münevver ÇİÇEKDAĞI	STRATEGIC IMPORTANCE OF VIRTUAL CONGRESSES WHEN MAKING DECISIONS IN THE FIELD OF TOURISM DURING THE COVID-	38

	19 PANDEMIC PERIOD: A COMPARATIVE ANALYSIS	
İgbal ORUJOV	MÜZİK KÜLTÜRÜ TARİHİNDE NEFESLİ ÇALGILAR BREATHABLE INSTRUMENTS IN THE HISTORY OF MUSIC CULTURE	39
NÜLÜFER ÖZDEN	SIMONE DE BEAUVOIR'IN "PYRRHUS İLE CINEAS" KİTABININ HEIDEGGER FELSEFESİYLE BAĞLANTISI	41
Taravat ORUJOVA	ORTA ÇAĞ AZERBAJYCAN MÜZİK ENSTRÜMANLARI	43
Erkan YILMAZ	AZERBAJYCAN-İRAN İLİŞKİLERİNDE ERMENİSTAN FAKTÖRÜ	45
Fırat SEVİNÇ	MAKÂLÎ MUSTAFA BEY VE BİLİNMEYEN BAZI ŞİİRLERİ	47
Pelin KARAASLAN	FİKRİ MÜLKİYET HAKLARININ KORUNMASINDA "YENİLİK" KOŞULU	49
Zeynep ŞENTÜRK DIZMAN	SOSYAL MEDYA VE SİYASET İLİŞKİSİ	51
Seray YURTSEVEN	COVID-19 IMPACT: HOW THE PANDEMIC AFFECTED HUMAN RESOURCES?	53
Serdar OKAN	KABİN PERSONELİ TARAFINDAN ACİL DURUM TAHLİYE BOTUNUN (SLIDE) YANLIŞLIKLA PATLATILMASININ ENGELLENMESİNE YÖNELİK BİR ÖNERİ	54
Ahmet Neca GÖKGÜL Yılmaz Türker SANDIKCI Samed SOY	SİYASAL REKLAM TÜRLERİ BAĞLAMINDA 2020 AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ BAŞKANLIK SEÇİMLERİNE YÖNELİK BİR ANALİZ: YOUTUBE REKLAMLARI ÖRNEĞİ	56
Burcu BELLİ	REGISTERED FEMALE PROSTITUTION IN MODERNIZATION MOVEMENTS IN THE LATE OTTOMAN EMPIRE	58
Muhammet FIRAT	SUÇ ÖNLEMEDE TOPLUMSAL DEĞERLER	59
Şerife KARABULUT Mehmet Faik YILMAZ	İLKOKULA BAŞLAMA YAŞININ OKUMA YAZMA SÜRECİ VE AKADEMİK BAŞARI ÜZERİNE ETKİSİ	61
Hazan SOYKAN	THE RELATIONSHIP OF HEALTH LITERACY WITH HEALTHY LIFESTYLE BEHAVIORS	63
İbrahim ÇEMBERLİTAŞ Yakup ÜLKER	TMS 32 VE TMS 39 STANDARTLARI KAPSAMINDA FİNANSAL ARAÇLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE MUHASEBELEŞTİRME SÜRECİ	64

TAM METİNLER

Asiye ARAS Mustafa BAŞARAN	UZAKTAN EĞİTİMDE SINIF ÖĞRETMENLERİNİN DUYGU ALIŞ VERİŞİ YETERLİLİKLERİNİN İNCELENMESİ	66
Erkan YILMAZ	AZERBAYCAN-İRAN İLİŞKİLERİNDE ERMENİSTAN FAKTÖRÜ	75
Aslı DUMAN Sibel KARGIN	ENDÜSTRİ 4.0, AKILLI ÜRETİM VE AKILLI FABRİKALAR: YOL HARİTALARI	100
CANSU ILGİN Mustafa YEŞİLYURT	SINIF ÖĞRETMENLERİN MÜZİK ÖĞRETİMLERİNE YÖNELİK ÖZYETERLİLİKLERİNİN ONLARIN DERSİ ETKİLİ ÖĞRETME BECERİLERİNE OLAN ETKİLERİ	109
Emel TERZİOĞLU BARIŞ	EBEVEYNLERİN PANDEMİ DÖNEMİNDE UYGULANAN UZAKTAN EĞİTİME YÖNELİK GÖRÜŞLERİ	120
Sani Inusa Milala Bala Ishiyaku SHUAIBU H MANGA	ROLE OF REAL ESTATE IN DEVELOPMENT OF NATIONAL GROSS DOMESTIC PRODUCT (GDP) IN NIGERIA	143
Halil İbrahim ÇİÇEKDAĞI	BASED ON BEST-WORST METHOD (BWM), DETERMINATION OF CRITERIA FOR DISASTER SURVIVORS TO STAY IN TEMPORARY ACCOMMODATION TENTS: EXAMPLE OF İZMİR EARTHQUAKE	165
Halil İbrahim ÇİÇEKDAĞI	SELECTION OF CRITERIA BASED TARGET GROUP FOR CBRN AWARENESS EDUCATION: MULTI-CRITERIA DECISION-MAKING APPROACH WITH ANALYTICAL HIERARCHY PROCESS METHOD	180
Gökçe AKDEMİR ÖMÜR	2006-2018 YILLARI ARASINDA GEMDEKİ (GLOBAL ENTREPRENEURIAL MONITOR) TÜRKİYE'NİN GİRİŞİMCİ DAVRANIŞ VE TUTUM VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	196
Şerife KARABULUT Mehmet Faik YILMAZ	İLKOKULA BAŞLAMA YAŞININ OKUMA YAZMA SÜRECİ VE AKADEMİK BAŞARI ÜZERİNE ETKİSİ	219
Erhan BALK Mustafa BAŞARAN	İLKOKUL ÖĞRETMENLERİNİN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ SÜRECİNDE YAŞADIĞI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	230
Fırat SEVİNÇ	MAKÂLÎ MUSTAFA BEY VE BİLİNMEYEN BAZI ŞİİRLERİ	239
Burcu BELLİ	REGISTERED FEMALE PROSTITUTION IN MODERNIZATION MOVEMENTS IN THE LATE OTTOMAN EMPIRE	250

Seraç YURTSEVEN Erkut AKKARTAL	COVID-19 impact: How the pandemic affected Human Resources?	258
Serdar OKAN	KABİN PERSONELİ TARAFINDAN ACİL DURUM TAHLİYE BOTUNUN (SLIDE) YANLIŞLIKLA PATLATILMASININ ENGELLENMESİNE YÖNELİK BİR ÖNERİ	265
Ahmet Neca GÖKGÜL Yılmaz Türker SANDIKCI Samed SOY	SİYASAL REKLAM TÜRLERİ BAĞLAMINDA 2020 AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ BAŞKANLIK SEÇİMLERİNE YÖNELİK BİR ANALİZ: YOUTUBE REKLAMLARI ÖRNEĞİ	273
Münevver ÇİÇEKDAĞI	STRATEGIC IMPORTANCE OF VIRTUAL CONGRESSES WHEN MAKING DECISIONS IN THE FIELD OF TOURISM DURING THE COVID- 19 PANDEMIC PERIOD: A COMPARATIVE ANALYSIS	284
Eylem BEYAZIT	YEREL KALKINMA VE KADIN: KADIN EMEĞİNİN GÖRÜNMEYEN YÜZÜ	297

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ**TÜRKİYE’DE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ALANINDA HAZIRLANAN “TARİH”
KONULU LİSANSÜSTÜ TEZLERDEKİ EĞİLİMLER: BİR META-SENTEZ
ÇALIŞMASI****Doç. Dr. Filiz ZAYİMOĞLU ÖZTÜRK**OrduUniversity, Faculty of Education, Department of SocialStudies, Cumhuriyet Campus
ORCID:0000-0002-9917-5841**Cenap SİĞİNAKTEKİN**OrduUniversity, SocialSciencesInstitute, Department of SocialStudiesEducation
ORCID: 0000-0003-2394-5130**ÖZET**

Bu çalışmanın amacı, sosyal bilgiler eğitimi içerisinde tarih ve tarih öğretimi konuları üzerine yapılmış lisansüstü tezleri bütüncül bir bakış ile değerlendirip tezlerdeki eğilimleri tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda çalışmada doküman incelemeyi de içerisinde barındıran nitel araştırma yaklaşımı olarak meta-sentez kullanılmıştır. Araştırma 2000-2019 yılları ve Yüksek Öğretim Kurumu ulusal tez merkezinden ulaşılabilen 72 tez dokümanı ile sınırlandırılmıştır. Ulaşılan bu tezler önce detaylı bir şekilde incelenmiş daha sonra tezlere ait bilgiler araştırmacı tarafından hazırlanan tez tanımlama kataloğuna aktarılmıştır. Tez tanımlama kataloğuna aktarılan veriler MAXQDA nitel veri analiz programıyla içerik analizine tabi tutulmuştur. Yapılan analiz sonucunda sosyal bilgiler eğitimi içerisinde tarih ve tarih öğretimi konuları üzerine yapılan lisansüstü tezlerin 63 tanesi yüksek lisans tezi iken 9 tanesinin doktora düzeyinde olduğu görülmüştür. Tezlerin sayıları yıllara göre değişim gösterse de son yıllarda özellikle 2019 yılında üst seviyeye çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Tezlerin konularına bakıldığında 55 tane tezin sosyal bilgiler dersinde tarihsel konuların öğretimi üzerine 17 tanesinin ise Tarihsel içeriklerin öğretimine odaklandığı sonucuna ulaşılmıştır.İncelenen tezlerin 12’sinin Marmara Üniversitesi’nde tamamlandığı görülmüştür. Araştırma yöntemi olarak 33 tane tezin nitel, 9 tane tezin nicel, 15 tezin karma yaklaşımla yürütüldüğü ancak 15 tane tez de ise yöntem belirtilmediği dikkat çekmiştir. Ayrıca 45 tane tezde çalışma grubunu öğrenciler oluşturmuştur. Elde edilen veriler nicel araştırmalarda betimsel istatistiğin ön planda olduğunu nitel araştırmalarda ise içerik analizine başvurulduğunu ortaya koymuştur. Son olarak ise incelenen tezlerde sosyal bilgiler içerisinde tarih öğretimi bakış açısıyla çalışmaların yapıldığı ve bu durumun sosyal bilgiler eğitiminin disiplinler arası anlayışla gelişmesine olumlu katkılar sağladığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler eğitimi, Tarih, Tarih Öğretimi, Tez

TRENDS IN GRADUATE THESES ON "HISTORY" IN THE FIELD OF SOCIAL STUDIES EDUCATION IN TURKEY: A META-SYNTHESIS STUDY**ABSTRACT**

The aim of this study is to evaluate the graduate theses on history and history teaching in social studies education with a holistic view and to determine the trends in the theses. For this purpose, meta-synthesis was used as a qualitative research approach, which also includes document analysis. The research is limited to the years 2000-2019 and 72 thesis documents that can be accessed from the National Thesis Center of the Higher Education Institution. The obtained theses were first examined in detail and then the information about the theses were transferred to the thesis definition catalog prepared by the researcher. The data transferred to the thesis definition catalog were subjected to content analysis with the MAXQDA qualitative data analysis program. As a result of the analysis, it was seen that 63 of the postgraduate theses on history and history teaching in social studies education were master's theses, while 9 were at the doctoral level. Although the number of theses varies according to years, it has been concluded that it has risen to a higher level in recent years, especially in 2019. Considering the subjects of the theses, it was concluded that 55 theses focus on teaching historical subjects in social studies course and 17 of them focus on teaching historical contents. It was observed that 12 of the examined theses were completed in Marmara University. As a research method, it was noticed that 33 theses were conducted with qualitative approach, 9 theses in quantitative, 15 theses with mixed approach, but in 15 theses the method was not specified. In addition, students formed the study group in 45 theses. The data obtained revealed that descriptive statistics are at the forefront in quantitative studies, and content analysis is used in qualitative studies. Finally, in the examined theses, it was seen that studies were carried out within social studies from the perspective of history teaching and this situation positively contributed to the development of social studies education with an interdisciplinary approach.

Keywords: Social studies education, History, History Teaching, Thesis

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ**ROLE OF REAL ESTATE IN DEVELOPMENT OF NATIONAL GROSS DOMESTIC
PRODUCT (GDP) IN NIGERIA****Sani Inusa Milala¹**

Estate Management Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi, Bauchi state Nigeria

Dr. Bala ISHIYAKU

Head of Estate Management Abubakar Tafawa Balewa university Bauchi, bauchi state Nigeria.

SHUAIBU H MANGA

Estate Management Department Federal Polytechnic Mubi, Adamawa state, Nigeria

Victor MARKUS

Estate Management Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi, Bauchi state Nigeria

Abstract

With increasing globalization of developing countries in National Economy and Investments in recent years, it is becoming more important for government, researchers and investors and they also become worried to have better knowledge, insight and understanding of the role of Real Estate in Gross Domestic Product (GDP) in Nigerian. As The dwindling oil and gas revenue which started in 2015 has necessitated that Nigeria can no longer rely solely on income from petroleum products to fund its expenditures and Nigeria can no longer depend solely on income from petroleum products because of the fall in sales price of this federal income-earner and the numerous alternatives to petroleum products as sources of energy, As it is known that Real estate sector is a veritable tool for economic development of nations – developing and developed.

In the past as it is become regrettable for Nigeria to fine that the Nation economy is in turbulence due to inefficiency of governments to explore real estate sector, lack of human capacity to efficiently manage real estate opportunities and over-dependence of government on oil and gas incomes, natural resources and personal and corporate taxes. Real estate is now seen

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

as the most valuable asset playing good role in any nation on which other developments, both physical and virtual, are premised. Where an efficient, economic and effective management of real estate sector will therefore, results into sustainable development of the nation

This paper is set to explore and measure the role of real estate to the production output of manufacturing industries and other land production purposes for development in Nigeria and considering the roles it play development of the gross domestic product of Nigeria with a view of exploring the pervasive role it can play enriching the gross domestic product toward building the national economy, potentiality of the role it can play, and exploring its impact on the national economy,

Key words Gross Domestic Product, Economy, Real Estate and Contributions.

ICT AND LEARNER AUTONOMY IN LEARNING ENGLISH: ANY RELATIONSHIP?**Said Oussou***

University of Moulay Ismail

Abstract

Learner autonomy has received its due amount of attention in the literature of English as a foreign language teaching (EFL). The concept has come to life since the 1980s. Learner autonomy has been considered as a goal of education, which information communication and technology (ICT, henceforth), when used appropriately, may help in fostering. Previous research has shown that the use of ICT has a number of affordances in promoting learner autonomy. These studies also found that ICT and learner autonomy are positively correlated. In this respect, the purpose of the present study has continued that very focus by investigating the degree of autonomy that Moulay Ismail University English as a foreign language students enjoy and the extent to which they use ICT for their learning. In essence, the study at hands aimed at investigating how the use of ICT and the level of learner autonomy are correlated. To do fulfill this, a cross-sectional quantitative design underpinned the study. Thus, a self-completion questionnaire was employed as an instrument to collect the data. As such, a total of 109 Moroccan English as a foreign language (MEFL) university students took part in the study. Mainly, the questionnaire was administered to the respondents to find out their level of use of ICT as well as their level of autonomy. Results of the study revealed that the students used ICT to a large extent. It was also found out that their level of autonomy was shown to be high. Therefore, reflecting on and discussing the findings, it was concluded that their use of ICT level and autonomy were significantly related. Finally, several implications have been summarized from the study.

Keywords: affordances, EFL, ICT use, learner autonomy, self-directed learning.

**CONFLICT BETWEEN THE TWO WAYS OF LIVING (WHITE AND
BLACK): A STUDY OF THE EXPERIENCES OF THE ABORIGINES OF
AUSTRALIA**

Dr. Dipanwita Pal

Assistant Professor and Head, Department of English, Galsi Mahavidyalaya

West Bengal, India

Jack McPhee was an itinerant station and mine worker from the Pilbara region. Sally Morgan met him, her grandfather in relation, when she travelled Port Hedland and Marble bar area to make contacts with the older people who remembered her grandmother and her brother. At that time she was actually researching her first book, *My Place*. A friendship developed between them from the correspondence and this book is, as she thinks, a natural outcome of their gradually unfolding relationship. McPhee sees the book as the story of a working man. Moreover, this is “the story of a man who is fighting with being black and white.” Now this paper tries to bring out the struggle of a man who chooses not to live in the tribal way, but who can’t live the white man’s way because the Government won’t let him do so. Coming at the age of eighty-four, almost at the end of his life, he starts realizing what things are really important to him. The story is valuable for it’s not the story of an individual, rather it is representative of all those people who had to undergo the same kind of situation.

Keywords: Aboriginal traditional life, Settlements, Natives Citizenship Act 1944,
Exemption Certificate

**GENERATION Z UNDER GENDER DIFFERENCES: AN EXPLORATORY STORY
FROM TURKEY****F. Özge BARUÖNÜ**

Doğuş University

International Trade and Business

Orcid ID: 0000-0001-5533-775X

Abstract

Generation Z is a very new and unique group whose values, attitudes and behaviors have not been studied much yet. However, they are the new target customers and junior employees of businesses. Heavily influenced by technology and the internet, this young group has showed distinctive behaviours from previous generations both in work life and private life. The purpose of this study, first, to draw the profile picture of the generation Z both in the World and Turkey, to investigate their outlook on life, family life, education and career, in order to give the enterprises an idea of "which" preparations "how" they should do for Generation Z in business life. To do this, a gender based approach was followed to comparatively understand these new generation. An exploratory research was conducted through online surveys with a sample of 1200 members of Gen Z from 12 regions in Turkey. The results reveals that Gen Z not only differ from previous generations but also it has shown different characteristics and habits based on their gender in terms of consumer behaviour in terms of their occupation preferences, social media habits, worklife expectations and shopping styles. Marketing practitioners and employers can take a more collaborative approach by focusing on the characteristics of this generation on a gender basis.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ**UZAKTAN EĞİTİMDE İLKOKUL SINIF ÖĞRETMENLERİNİN DUYGU ALIŞ
VERİŞİ YETERLİLİKLERİNİN İNCELENMESİ****ANALYSIS OF EMOTIONAL EXCHANGE CAPABILITIES OF PRIMARY SCHOOL
GRADE TEACHERS IN DISTANCE EDUCATION****Mustafa BAŞARAN**

Doç. Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü,
mbsrn@yildiz.edu.tr, ORCID ID 0000-0003-1684-5852

Asiye ARAS

Yüksek Lisans Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim
Ana Bilim Dalı, asy.aras.ytu@gmail.com, ORCID ID 0000-0001-9273-1529

ÖZET

Geleneksel sınıf eğitiminde; sınıf ortamında bir araya gelen öğretmen ve öğrenciler yalnızca ders işlemekte, aynı zamanda karşılıklı olarak duygu alışverişinde bulunmaktadır ki bu da erken dönem çocuklukta eğitimin önemli bir parçasıdır. Geleneksel eğitimde olduğu gibi duygular, başarılı bir çevrimiçi öğrenme ve öğretimde de önemli bir faktördür.

Bu çalışma, uzaktan eğitimde sınıf öğretmenlerinin çevrimiçi iletişimde duygu alış-veriş yeterliliklerinin (yaş, cinsiyet, öğrenim durumu, mesleki kıdem, okutulan sınıf, çevrimiçi derslerde video konferans programlarından hangisini kullandığı ve uzaktan eğitimde dijital ders içeriği oluşturma araçlarını kullanma değişkenlerine göre) incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evrenini İstanbul ilinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin tamamı, örneklemini ise İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ilkokullarda görev yapan 100 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Bu çalışma tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir çalışmadır. Bu yöntem içerisinde sosyal bilimlerde ve eğitimde en çok yararlanılan veri toplama araçlarından biri olan ölçek uygulaması kullanılmıştır. Araştırmaya katılan ilkokul sınıf öğretmenlerinin demografik özelliklerini belirlemek için araştırmacı tarafından yapılandırılmış olan “ Demografik Bilgi Formu “ kullanılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitimde çevrimiçi iletişimde duygu alış-veriş yeterliliklerini ortaya koymak amacıyla Sarsar ve Kışla (2016) tarafından geliştirilen “Çevrimiçi Öğrenmede Duygusal Mevcudiyet Ölçeği” kullanılmıştır. Kişisel bilgi formu ile elde edilen nicel veriler, frekans ve yüzdeleri alınarak değerlendirilmiştir. Ölçekten elde edilen veriler SPSS programına girilerek analiz edilmiştir. Verilerin analizinde betimsel istatistiksel analizler gerçekleştirilerek, veriler yüzde, frekans, ortalama ve standart sapma şeklinde belirlenmiştir. Bu çalışmada; çevrimiçi eğitimlere, çevrimiçi öğretimde etkin iletişim yollarını belirlemelerine yardımcı olmaya çalışılarak, onların iletişim becerilerini tanımalarına yardımcı olmak amaçlanmıştır. Uzaktan eğitimde duygusal mevcudiyet üzerine sınırlı araştırma olduğundan, bu çalışmanın literatürde çevrimiçi öğretimin farklı yönlerini sağlayacağına inanılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Uzaktan eğitim, çevrimiçi öğrenme, duygusal mevcudiyet, iletişim

ABSTRACT

In traditional classroom education; Gathering in the classroom environment, teachers and students not only teach, but also exchange feelings, which is an important part of early childhood education. As with traditional education, emotions are an important factor in successful online learning and teaching.

This study was carried out to examine classroom teachers' ability to exchange emotions in online communication in distance education (according to age, gender, educational status, professional seniority, class taught, which of the video conferencing programs they use in online classes and using digital course content creation tools in distance education). . The universe of the research consists of all of the classroom teachers working in the province of Istanbul, and the sample consists of 94 classroom teachers working in primary schools affiliated to the Istanbul Provincial Directorate of National Education. This study is a descriptive study using scanning model. In this method, scale application, which is one of the most used data collection tools in social sciences and education, was used. In order to determine the demographic characteristics of primary school classroom teachers participating in the study, the "Demographic Information Form", which was structured by the researcher, was used. The "Emotional Presence Scale in Online Learning" developed by Sarsar and Kışla (2016) was used to reveal classroom teachers' ability to exchange emotions in online communication in distance education. The quantitative data obtained with the personal information form were evaluated by taking the frequency and percentages. The data obtained from the scale were analyzed by entering the SPSS program. Descriptive statistical analyzes were performed in the analysis of the data, and the data were determined as percentage, frequency, mean and standard deviation. In this study; It is aimed to help online educators to recognize their communication skills by trying to identify effective communication ways in online teaching. Since there is limited research on emotional presence in distance education, it is believed that this study will provide different aspects of online teaching in the literature.

Keywords: Distance education, online learning, emotional presence, communication

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

**SINIF ÖĞRETMENLERİN MÜZİK ÖĞRETİMLERİNE YÖNELİK
ÖZYETERLİKLERİNİN ONLARIN DERSİ ETKİLİ ÖĞRETME BECERİLERİNE
OLAN ETKİLERİ**

THE EFFECTS OF THE SELF-COMPETENCES OF PRIMARY SCHOOL TEACHER
FOR MUSIC TEACHING ON THEIR LESSON EFFECTIVE TEACHING SKILLS

CANSU ILGIN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim
Ana Bilim Dalı, cansuilgin7@gmail.com ORCID 0000-0002-8333-5249

Mustafa YEŞİLYURT

Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Eğitimi Ana Bilim Dalı Başkanı
afra65@yahoo.com ORCID 0000-0003-4108-7467

ÖZET

Müzik, işlevi bakımından kişinin doğumundan itibaren bilişsel ve sosyal alanlarda gelişimini destekleyen önemli bir kavramdır. Erken yaşlarda eğitim için kullanılabilecek bir araçtır fakat ülkemizde neredeyse ilkokul çağına kadar birçok birey müzik eğitiminden yoksundur. Bu nedenle okul öncesi ve ilkokul döneminde etkili bir müzik eğitimi için öğretmenlere büyük rol düşmektedir.

Bu çalışmanın amacı sınıf öğretmenlerinin müzik öğretimine yönelik öz yeterliklerinin onların dersi etkili öğretme becerilerine olan etkilerini incelemektir. Araştırma bu alanda yer alan eksiklerin gözlenmesi bakımından önem teşkil etmektedir. Gerekli verilerin toplanması için veri toplama aracı olarak Özmenteş (2011) tarafından geliştirilen “Müzik Öğretimine Yönelik Öz yeterlik Ölçeği” kullanılmıştır. Anket 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Bağcılar Yavuz Selim İlkokulu ve yakın çevreden rastgele seçilen sınıf öğretmenlerine uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Ölçekten elde edilen veriler toplam puanlar, toplam puanlar ortalamasının anlamlılık düzeyine göre incelenmiştir. Maddelerin frekans analizi yapılarak anlamlılık düzeyine ve yüzdelere göre yorumlanmıştır. Puanların genel ortalamasının anlamlılık düzeyine bakıldığında sınıf öğretmenlerinin müzik öğretimi konusunda öz yeterlik düzeylerinin orta seviyede olduğunu söyleyebiliriz. Sınıf öğretmenleri ses eğitimi, solfej ve çalgı kullanma konusunda düşük öz yeterliğe sahipken şarkı öğretimi, ritmik etkinlikler konusunda kendilerini daha yeterli görmektedirler. Tüm bu bulgulara bakıldığında sınıf öğretmenliği eğitiminde müzik öğretiminin daha etkili olması gerektiğinin söyleyebiliriz fakat öğretim programları incelendiğinde sınıf öğretmenliği eğitiminde müzik ve müzik öğretimi derslerinin gittikçe azaltılmış olması olumsuz bir adım olmuştur. Gerek

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

üniversite eğitiminde gerekse hizmet içi eğitimlerle sınıf öğretmenlerine müzik öğretimi konusunda kendilerini geliştirme imkânları sunulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Müzik öğretimi, öz yeterlik, sınıf öğretmeni

ABSTRACT

Music, in terms of functionality from a person's birth is an important concept in supporting the development of cognitive and social fields. It is a tool that can be used for education at an early age, but many individuals in our country lack music education until almost the primary school age. For this reason, teachers have a great role in effective music education in pre-school and primary school period.

The purpose of this study is to examine the effects of primary school teachers' self-efficacy towards teaching music on their lesson effective teaching skills. The research is important in observing the deficiencies in this field. The "Self-Efficacy Scale for Music Teaching" developed by Özmenteş (2011) was used as a data collection tool to collect required data. The questionnaire was applied to the primary school teachers chosen randomly from Bağcılar Yavuz Selim Primary School and the immediate environment in the 2020-2021 academic year. The data obtained were analyzed using the SPSS program. The data obtained from the scale were analyzed according to the total scores, the significance level of the mean of the total scores. The items were interpreted according to their significance level and percentages by performing frequency analysis. Considering the significance level of the general average of the scores, we can say that the self-efficacy levels of primary school teachers in teaching music are at a medium level. Primary school teachers have low self-efficacy in vocal training, solfeggio, and instrument use, but they find themselves more competent in song teaching, rhythmic activities and motivating the lesson. Considering all these findings, we can say that music teaching should be more effective in classroom teacher education, but when the curriculum is examined, the gradual reduction of music and music teaching lessons in primary school teacher education has been a negative step. Both in university education and in-service training, primary school teachers should be given opportunities to improve themselves in teaching music.

Keywords: Music teaching, self-efficacy, primary school teacher

DİJİTAL ÇAĞDA ARKADAŞLIĞIN YENİ FORMLARI: TATİL VE SEYAHAT ARKADAŞLIĞI

Mehmet TAN

Dr. Araştırma Görevlisi, Siirt Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü,
mehmet.tan@siirt.edu.tr, orcid: 0000-0003-0398-9961

Özet

Çalışma, günümüz toplumunun özellikleri arasında yer alan tüketim ve dijitalleşmenin yeni arkadaşlık biçimleri ile ilişkisini tartışmaktadır. Modern toplum, tüketim toplumu olarak adlandırmanın yanı sıra dijitalleşmenin her alana sirayet etmesi sebebiyle dijital toplum olarak da tanımlanmaktadır. Günümüz toplumunun özellikleri arasında tüketimi teşvik etme ve dijitalleşmenin sıradanlaşma ve yaygınlaşması yer almaktadır. Bu özelliklerin arkadaşlık ilişkilerine etkilerinin olması yadsınamaz bir gerçekliktir. Arkadaşlık seçili bir ilişki türü olarak kurulmaktadır. Tercihen kurulan arkadaşlık dijital çağda yeni arkadaşlık formlarının oluşmasına neden olabilmektedir. Dijital dünyanın getirdiği bir arkadaşlık türü olan sanal arkadaşlığın ötesine geçen yeni arkadaşlık formlarının oluştuğunu söylemek mümkündür. Seyahat arkadaşlığı, yol arkadaşlığı ve tatil arkadaşlığı gibi isimler altında çıkar ve eğlenceye dayalı geçici ilişkilerin arkadaşlık olarak isimlendirildiğini müşahade etmekteyiz. Tüketim toplumunun dayattığı tatile çıkma anlayışı ve tatilde eğlenme düşüncesi bir tatil arkadaşlığının oluşumuna neden olabilmektedir. Dijital dünyada bu ihtiyaca binaen kurulan sosyal medya platformları ve uygulamaları birbirlerini tanımayan insanlara bir araya gelme fırsatları sunmakta ve birlikte tatile çıkabilmelerini sağlamaktadır. Yine dijital uygulamalar aracılığıyla ekonomik temelli bir yol arkadaşlığı adı altında birbirini tanımayan insanlar yol masraflarını üleşmek üzere bir araya gelebilmektedir. Çalışmada, günümüzün farklı bir ilişki formu olarak görülen tatil arkadaşlığı ve seyahat arkadaşlığı tartışılmaktadır. Aristo'nun arkadaşlık ayırımında yer alan haz arkadaşlığı ve çıkar arkadaşlığı, yeni arkadaşlık formlarının temeli olduğu düşünülmektedir. Aristo'nun arkadaşlık üzerine düşüncelerinden hareketle arkadaşlığın yeni formları değerlendirilmektedir. Dijital uygulamalar, haz ve çıkar temelinde yeni arkadaşlık formlarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dijitalleşme, Arkadaşlık, Tatil Arkadaşlığı, Seyahat Arkadaşlığı

NEW FORMS OF FRIENDSHIP IN THE DIGITAL AGE: HOLIDAY AND TRAVEL FRIENDSHIP

Abstract

The study discusses the relationship between consumption and digitalization, which are characteristics of today's society, with new forms of friendship. In addition to being called a consumer society, Modern society is also defined as a digital society due to digitization extends

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

to all areas. Characteristics of today's society include the promotion of consumption and the mediocrity and popularization of digitalization. It is an undeniable reality that these characteristics have an impact on friendship relationships. Friendship is established as a selected type of relationship. Preferably, established friendship can lead to the formation of new forms of friendship in the digital age. It is possible to say that new forms of friendship have been formed that go beyond virtual friendship, a type of friendship brought about by the digital world. We observe that temporary relationships based on interests and entertainment are called friendship under names such as fellow traveller, travel friendship and holiday friendship. The understanding of going on vacation and the idea of having fun on vacation imposed by the consumer society can lead to the formation of a holiday friendship. Social media platforms and applications built on this need in the digital world provide opportunities for people who do not know each other to get together and allow them to go on vacation together. Again, through digital applications, people who do not know each other under the name of an economic-based road friendship can come together to meet road costs. The study discusses holiday friendship and travel friendship, which today is seen as a different form of relationship. Pleasure friendship and friendship of interests, which are included in Aristotle's friendship distinction, are thought to be the basis of new friendship forms. Based on Aristotle's thoughts on friendship, new forms of friendship are evaluated. Digital applications can lead to the emergence of new forms of friendship based on pleasure and interest.

Keywords: Digitalization, friendship, holiday friendship, travel friendship

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

THE RELEVANCE OF PURPOSEFULNESS IN RESEARCH: AN EMPIRICAL SURVEY OF THE ACADEMIC STAFF AND POST GRADUATE STUDENTS IN PUBLIC TERTIARY INSTITUTIONS IN AKWA IBOM STATE**AKPAN, E. Ebenezer***Ph.D, FCICN, AP, PPGDCA, PHDCDPM*Corporate Institute of Research and Computer Science, 140 Ikot Ekpene Road
Uyo, Akwa Ibom State. Email: cbrs1999@yahoo.com**Abstract**

The study sought to assess the relevance of purposefulness in research as an empirical survey of the academic staff and post graduate students in public tertiary institutions in Akwa Ibom State. Descriptive survey design was adopted for the study. The study was conducted in Akwa Ibom State using the public tertiary institutions in the state (University of Uyo, Akwa Ibom State University, Akwa Ibom State Polytechnic, Akwa Ibom State College of Education and Akwa Ibom State College of Science and Technology). The population of the study comprised post graduate students from the aforementioned two universities and academic staff from the five institutions. Simple random sampling technique was used to select 80 post graduate students from University of Uyo, 40 post graduate students from Akwa Ibom State University, and 50 academic staff from each of the 5 institutions, giving a total of 370 respondents for the study. The Instrument titled “THE RELEVANCE OF PURPOSEFULNESS IN RESEARCH QUESTIONNAIRE (RPRQ)” was used. Face validation of the instrument was carried out by 1 expert in business administration and 1 expert in statistics while Cronbach Alpha technique was used to determine the level of reliability of the instrument. The reliability coefficient obtained was 0.93 which was proved high enough to justify the use of the instrument. The researcher subjected the data generated for this study to percentage analysis which was used to answer the research questions and Pearson Product Moment Correlation Analysis for testing the hypothesis. The test for significance was done at 0.05 alpha levels. The study revealed that there is very high need of the application of purposefulness in research for realization of dependable solution. Several roles of purposefulness in research were also identified, including guide to the study, creating ease of the study for realization of dependable solutions. It was concluded that there is significant relationship between purposefulness in research and dependability of the results obtained. One of the recommendations was that every research should be propelled by unique purposefulness with a quest to either solve a prevalent problem at hand or to increase store of knowledge, etc. and that there should be a well-designed purpose of the study well presented at the inception of the research for proper guide and realization of the dependable solution.

Keyword: Purposefulness, Roles, Research, Academic Staff, Post Graduate Students, Tertiary and Institutions

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

EBEVEYNLERİN PANDEMİ DÖNEMİNDE UYGULANAN UZAKTAN EĞİTİME
YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

Emel TERZİOĞLU BARIŞ

Karabük University, Faculty of Literature, Department of Educational Science

ORCID: 0000-0003-0123-0636

ÖZET

Pandemi dolayısıyla sosyal mesafe adı altında alınan önlemler kapsamında, birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de Mart 2020 tarihi itibarıyla eğitim ve öğretim faaliyetleri uzaktan eğitim yoluyla yapılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte uzaktan eğitim uygulamalarında yaşanan sorunların giderilmediğine yönelik eleştiriler de söz konusudur. Bu yaklaşımla pandemi dönemi uzaktan eğitim uygulaması sürecine ilişkin eğitimin önemli bir paydaşı olan ebeveynlerden edinilen görüşlerle sorunların çözümüne önemli katkılar sağlanacağı umulmaktadır. Bu araştırmada pandemi döneminde uygulanan uzaktan eğitim sürecinde yaşanan sorunların belirlenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemine dayalı olarak yürütülen araştırmanın çalışma grubunu, Ankara'nın Keçiören ilçesinde çocuğu uzaktan eğitime devam eden 25 ebeveyn oluşturmaktadır. Araştırma verileri görüşme yoluyla toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, uzaktan eğitim sürecinde bilgisayar ve internet konusunda önemli sorunlar yaşandığı bazı evlerde internet olmadığı, bazı evlerde ise internette donma ve kesilme yaşandığı sonucuna varılmıştır. EBA sistemiyle ilgili yaşanan sorunların başında derslerin sunu/ konferans gibi verilmesi, öğrencilerin derse katılmaması, iletişim kurulmaması, görüntünün kapatılması, fiziki ortam, ödev, değerlendirme ve dönüt sisteminin yetersiz olması gelmektedir. Öğretmenlerin uzaktan eğitim konusunda etkili ve verimli olamadıkları, bu süreçte sınıf yönetiminin zorlaştığı, derse katılımın sağlanamadığı, öğretmen öğrenci iletişiminin kurulmadığı, öğretmenin konferans verir gibi ders notunu okuduğu gibi sorunlar yaşandığı belirlenmiştir. Ders içeriklerinin ise yetersiz ve uzaktan eğitime uygun olmadığı, öğrencilerin ilgisini çekmediği, ders notu şeklinde hazırlandığı, konuların öneminin öğretmene göre değiştiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: Pandemi, Covid-19, uzaktan eğitim, ebeveyn, EBA.

PARENTS' VIEWS TOWARDS DISTANCE EDUCATION APPLIED DURING THE PANDEMIC PERIOD

ABSTRACT

Within the scope of the measures taken under the name of social distance due to the pandemic, education and training activities have started to be carried out by distance education as of March 2020 in our country as in many countries. However, there are criticisms that the problems experienced in distance education applications have not been solved. With this approach, it is hoped that significant contributions will be made to the solution of the problems with the opinions obtained from parents who are an important stakeholder of education regarding the pandemic period of distance education application process. In this research, it is aimed to identify the issues experienced within the distance learning offered throughout the pandemic period. The working group of the research executed based on qualitative research is consisted of 25 parents with children continuing distance education in Keçiören district of Ankara. Research data has been collected through interviews. Based on the outcomes of the research, it has been revealed that substantial issues have been experienced throughout the distance education process regarding the computer and internet, certain households do not have internet access and certain households experience internet network congestion and slowdowns. Lecturing in presentation/conference-like manner, absence of students, inability to establish communication, blanking the display, insufficient physical environment, homework, assessment and feedback system are among the major issues experienced related to the EBA system. Further issues have been identified such as the teachers fail to be effective and efficient in terms of distance learning, class management becomes challenging, course attendance is failed to be attained, the establishment of communication between the teacher and student is challenged, teachers read the course notes just like delivering a conference. Other substantial outcomes revealed by the research include course contents being insufficient and inconvenient for distance learning, prepared in the form of course notes, difficulty to engage the attention of the students, and the importance of the subjects do vary depending on the teacher.

Keywords: Pandemic, Covid-19, distance education, parents, EBA.

ENDÜSTRİ 4.0, AKILLI ÜRETİM VE AKILLI FABRİKALAR: YOL HARİTALARI¹**Aslı DUMAN**

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü.

Orcid: 0000-0003-3561-4996

Sibel KARGIN

Doç. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme

Bölümü. Orcid: 0000-0001-6955-398X

ÖZET

İlk kez 2011 yılında telaffuz edilen Endüstri 4.0 ya da Dördüncü Sanayi Devrimi başlığı altında, çeşitli teknolojilerin yardımıyla üretim sistemleri akıllandırılmaktadır. Akıllı üretim, Endüstri 4.0 teknolojileri kullanılarak gerçekleştirilen bir üretimi tanımlamaktadır. Aynı şekilde bu son moda teknolojiler ile donatılmış fabrikalar da akıllı fabrikalar olarak ifade edilmektedir.

Tarihsel açıdan bakıldığında yaşanan üç sanayi devriminde sırasıyla, makineler üretime dahil edilmiş, elektrik enerjisi ile çalıştırılan bir bant üzerinde üretim seri şekilde gerçekleştirilmiş ve bilgisayarın üretim sistemleri ile entegrasyonu sağlanmıştır. Bugün ise, makineleri, süreçleri ve ağları akıllandırma vizyonu çerçevesinde şekil almış yeni bir endüstriyel süreç yaşanmaktadır. Burada akıl, insandan bağımsız bir şekilde çalışabilme, çoklu platformlarda iletişim sağlayabilme ve hesaplama yapabilme kabiliyetini tanımlamaktadır.

Endüstri 4.0'ın politik bir kimliği de vardır. Ülkeler bu devrime en kısa sürede adapte olabilmek için çalışmalarına başlamışlardır. Bu kapsamda alınan karar ve politikalar, yol haritaları başlığı altında yayınlanmaktadır. Almanya'nın başı çektiği bu sanayi devriminin daha kontrollü bir şekilde hayata geçirilmesinde bu politikalar büyük önem taşımaktadır. Ülkelerin çeşitli başlıklar altında hızlı bir şekilde devrime ayak uydurma çabaları Endüstri 4.0'ın rekabetin yeni adı olarak tanımlanmasından kaynaklanmaktadır.

Çalışma kapsamında, Endüstri 4.0, akıllı üretim ve akıllı fabrikalar hakkında bilgi verilmiş, yeni teknolojiler ve akıllı teknolojilerin süreçlere etkileri ele alınmıştır. Bununla birlikte Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Japonya, Güney Kore ve ülkemizin yol haritaları incelenmiştir.

**INDUSTRY 4.0, SMART MANUFACTURING AND SMART FACTORY:
INDUSTRIAL POLICIES AND ROAD MAPS****ABSTRACT**

Under the title Industry 4.0 or the Fourth Industrial Revolution, which was first pronounced in 2011, production systems are rationalized with the help of various technologies. Intelligent

---

¹ Bu çalışma, Doç.Dr. Sibel KARGIN danışmanlığında hazırlanan Aslı DUMAN'ın "Endüstri 4.0 ile Akıllı Üretimin İşletme Performansına Etkisi: Vestel Buzdolabı Fabrikası'nda Bir Uygulama" isimli yüksek lisans tezinden türetilerek hazırlanmıştır.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

production defines a production performed using Industry 4.0 technologies. Likewise, factories equipped with these latest fashion technologies are also referred to as smart factories. Although they have different names, these concepts express the same thing.

From the historical point of view, in three Industrial Revolution: Machines are included to the production, Production on a band operated by electrical energy has been actualized in series, and integration of the computer with production systems has been ensured. Today, a new industrial process is being experienced, shaped within the vision of smartening machines, processes and networks. Here, the mind defines the ability to work independently of the human, to communicate and calculate on multiple platforms.

Industry 4.0 also has a political identity. Countries have started to work to adapt to this revolution as soon as possible. The decisions and policies taken in this context are published under the heading of road maps. These policies are of great importance in the more controlled implementation of this industrial revolution led by Germany. The efforts of countries to keep up with the revolution rapidly under various headings are due to the definition of Industry 4.0 as the new name of competition.

Within the scope of the study, information is given about Industry 4.0, smart production and smart factories, and the effects of new technologies and smart technologies on processes are discussed. In addition, road maps of Germany, United States of America, Japan, South Korea and our country are examined.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ**YEREL KALKINMA VE KADIN: KADIN EMEĞİNİN GÖRÜNMEYEN YÜZÜ****Eylem BEYAZIT**

Dr.Öğr.Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Antakya Meslek Yüksekokulu Yerel Yönetimler Programı, eylmbyzt@gmail.com, Orcid: 0000-0002-3432-5722.

Özet

Yerel kalkınma tartışmalarının yeniden gündeme gelmesinde yaşanan ekonomik, ekolojik ve sosyal krizlerin etkisi her zamankinden daha çok kendini göstermektedir. Özellikle uluslararası ekonomik sisteme entegre olmaya çalışan ülkelerde kriz derinleştikçe, küresel sermayeden medet uman anlayışlar yerini, yeniden kendi öz kaynakları üzerinden yerelin canlanmasına yönelik kalkınma uygulama ve politikalarına bırakmaktadır. Bu gibi ülkeler için küresel sermaye kaynaklı dayatılan “borçlan, tüket ve yeniden borçlan” döngüsünü kırmak için görünürde en anlamlı politikalar yerelin gücü ve olanaklarına yaslanan yerel kalkınma modelleri geliştirip uygulamaktır.

Yerel kalkınmada emek faktörü iktisadi olarak her zaman öne çıkmaktadır. Söz konusu ülkelerde emeğin fiyat üretim dengesi içinde baskılanması, gözleri kadın emeğine çevirmektedir. Bununla birlikte Türkiye’de yerel kalkınma çabaları ile birlikte kadınların kalkınmaya entegre edilmesi büyük önem taşımaktadır.

Çalışmanın temel sorusu, kadın emeği üzerine kurulu yerel kalkınma proje ve uygulamalarının sürdürülebilir olup olmadığıdır. Özellikle belediyeler öncülüğünde gerçekleştirilen çoğu kadın emeğine dayalı projelerin ekonomik ve sosyal ömürlerinin çok kısa olması, dahası söz konusu projelerin sürdürülebilir yerel kalkınma süreçlerine eklenememesi, Hatay ili Defne ilçesindeki Koza Evi Projesi ile Samandağ ilçesindeki İpek Köyü Projesi bağlamında, çalışmada tartışma konusu yapılmaktadır.

Çalışmada projelerin önemli kazanımları olsa da sürdürülebilir olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Yerel yönetimlerin yerel kalkınma programları planlarken kadınların potansiyelini ortaya çıkaracak, kaynaklara erişimini sağlayacak ve kadınların yaşam koşullarını iyileştirecek uygulanabilir ve sürdürülebilir politikalar üretmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma, Yerel Kalkınma, Kadın, Hatay.

LOCAL DEVELOPMENT AND WOMEN: THE HIDDEN FACE OF WOMEN’S LABOR**Abstract**

The impact of the economic, ecological and social crises in the resumption of local development debates is more evident than ever. Especially in countries trying to integrate into the international economic system, as the crisis deepens, insights from global capital are being replaced by development practices and policies aimed at reviving the local area through its own resources. In order for these countries to break the “debt, consumption and re-debt” cycle imposed by global capital, the most significant policies are to develop and implement local development models based on local power and opportunities.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

The labor factor in local development has always been prominent economically. In these countries, the suppression of labor in price-production equilibrium puts women's labor to the forefront. The integration of women in development with local development efforts in Turkey is very important.

The main issue of the study is to analyze the applicability of local development projects that are based on female labor in Turkey. Most of the projects based on women's labor carried out under the leadership of municipalities have a very short economic and social life and the inability of these projects to be integrated into sustainable local development processes are discussed in the context "Koza House Project" in Defne district of Hatay and "Ipek Village Project" in Samandag district of Hatay.

The study concludes that although the projects have significant gains, they are not sustainable. However, it is necessary to design policies that will reveal the potential of women and provide access to resources by designing local development programs focused on gender.

Keywords: Development, Local Development, Women, Hatay.

**GÖÇ İLE BİRLİKTE KENTSEL MEKÂNIN YENİDEN İNŞASI: ŞANLIURFA
ÖRNEĞİ****Mehmet TAYANÇ**

Dr. Araştırma Görevlisi- Siirt Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

ORCID: 0000 0002 9365 2272

Özet

Kentler ve buna bağlı olarak kentsel mekânlar, tarihten beri sürekli bir değişim ve dönüşüm içinde olan olgular olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentler belli dönemlerde sabit bir görüntü sunsa da barındırdığı dinamik yapı sayesinde sürekli bir değişim ve dönüşümün sahnesi olabilmektedir. Bu durum ise göç gibi toplumsal kırılmalarının yaşandığı dönemlerde daha görünürlük kazanmaktadır. İlaveten bu durum mekânı değiştirme ve var olan mekanların yok olması ile sonuçlanabilmektedir. Bu yüzden ideolojik müdahaleler, savaşlar, meydana gelen afetler ve bunların sonucunda da yaşanan büyük çaplı göçler, kentlerin olduğu gibi yeni mekanların üretilmesini beraberinde getirmektedir. Çünkü bu gelişmeler, kent içinde farklı kültürlerin ve kimliklerin yerleşmesine/oluşmasına buna bağlı olarak yeni kentsel mekanların inşa edilmesine yol açmaktadır.

Bulunduğu konum itibariyle hem iç hem de dış göç alan illerin başında yer alan Şanlıurfa, son dönemde özellikle sınır bölgelerinde yaşanan çatışmalı ortamdan dolayı yoğun bir göçe maruz kalmıştır. Bu da kent içinde farklı kültürlerin, kimliklerin ve yaşam şekillerinin oluşmasına ortam hazırlamıştır. Ayrıca kent merkezinde yeni ve farklı mekanların oluşmasına da kaynaklık etmiştir. Hazırlanan çalışma, göç olgusunun kent üzerinde ne tür bir şekillendirici etkisi olduğunu tartışmaya açmaktadır. Bunun yanında kente göç eden Suriyeli nüfusun kenti ne ölçüde şekillendirdiğini, kentte ne tür mekanlar ürettiğini ve tüm bunların Şanlıurfa'ya yansımalarının neler olduğunu ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE ÖĞRETMEN ADAYLARININ UZAKTAN EĞİTİME YÖNELİK ALGILARI**Dr. Öğr. Üyesi Gökhan IZGAR**Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya, Türkiye. gizgar@erbakan.edu.tr**ÖZET**

Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemisiyle birlikte birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da ciddi önlemler alınmıştır. Bu süreçte eğitim kurumlarında yüz yüze eğitime ara verilerek uzaktan eğitim uygulamaları ile eğitimin devamlılığı sağlanmaya çalışılmıştır. Bu araştırmanın temel amacı, üniversiteye yeni başlayan öğretmen adaylarının Covid-19 pandemisi sürecine, üniversiteye ve uzaktan eğitime yönelik algılarının metaforlar aracılığıyla belirlenmesidir. Araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. 2020-2021 eğitim-öğretim yılında bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesine yeni kayıt olan gönüllü 106 öğretmen adayı araştırma grubunu oluşturmaktadır. Öğretmen adaylarının söz konusu kavramlara yönelik algılarını ortaya çıkarabilmek için metaforik algı formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Araştırma bulgularına göre öğretmen adayları Covid-19'a yönelik 93, üniversiteye yönelik 96 ve uzaktan eğitime yönelik 102 metafor üretmişlerdir. Bu metaforlar ortak özellikleri bakımından Covid-19'a yönelik 10, üniversiteye yönelik 10 ve uzaktan eğitime yönelik 8 farklı kavramsal kategori altında toplanmıştır. Buna göre öğretmen adaylarının çoğu (f=81) Covid-19 sürecini, geçmişe özlem, esaret, enkaz, bunalım, tehdit, belirsizlik, çaresizlik olarak algılamakta bazıları da (f=25) direniş ve değişim için fırsat olarak algılamaktadırlar. Öğretmen adaylarının bu süreçte üniversiteyi, yaşam alanı (f=18), hayata hazırlık yeri (f=31), ulaşılabilecek hedef (f=3), bir değer (f=13), rekabet (f=3), çeşitlilik (f=6), gelecek (f=12), doğal bir süreç (f=7), bilinmezlik (f=12), ayrılık (f=1) olarak algıladıkları görülmektedir. Öğretmen adaylarının uzaktan eğitime yönelik ürettikleri metaforlar analiz edildiğinde ise çaba (f=7), araç (f=19), rahatlık (f=12), zorunluluk (f=8) kategorileri ile öğretmen adaylarının uzaktan eğitime yönelik olumlu algı geliştirdikleri görülmüştür. Ancak sanallık (f=6), verimsiz/yetersiz (f=41), imkânsızlık/eşitsizlik (f=7), sıkıcı/yorucu (f=6) kategorileri ile öğretmen adaylarının uzaktan eğitime yönelik olumsuz algı geliştirdikleri de görülmüştür. Dolayısıyla araştırmaya katılan öğretmen adaylarının yarıdan fazlasının (f=60) uzaktan eğitime yönelik olumsuz algı geliştirmiş olmaları, bu öğretmen adaylarından da birçoğunun (f=41) uzaktan eğitimi verimsiz ve yetersiz olarak algılamaları dikkat çekici bir sonuçtur.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, uzaktan eğitim, üniversite

THE PERCEPTIONS OF THE TEACHER CANDIDATES ABOUT DISTANCE EDUCATION DURING THE COVID-19 PANDEMIC PERIOD

SUMMARY

During the Covid-19 pandemic, serious measures were taken in the field of education, as in many areas. In this process, face-to-face education was suspended in educational institutions. Continuity of education has been ensured with distance education applications. The main purpose of this research is to determine the perceptions of pre-service teachers towards the Covid-19 pandemic process, university and distance education. The research has been carried out in survey model. 106 volunteer teacher candidates newly enrolled in a state university in the academic year 2020-2021 constitute the research group. The metaphorical perception form was used as a data collection tool. The obtained data were analyzed with the descriptive analysis technique. According to the research findings, teacher candidates produced 93 metaphors for Covid-19, 96 metaphors for university, and 102 for distance education. These metaphors are grouped under 10 different categories for Covid-19, 10 for university and 8 for distance education in terms of their common features. Most of the teacher candidates (f=81) perceive the Covid-19 process as nostalgia, bondage, debris, depression, threat, uncertainty, and despair. Others (f=25) perceive it as resistance and change. Teacher candidates perceive the university as living space (f=18), preparation for life (f=31), goal (f=3), value (f=13), competition (f=3), diversity (f=6), future (f=12), a natural process (f=7), obscurity (f=12), separation (f=1). It was observed that teacher candidates developed positive perceptions with effort (f=7), tool (f=19), comfort (f=12) and necessity (f=8) categories in the analysis of the metaphors they produced for distance education. However, it was observed that they developed negative perceptions of distance education with the categories of virtuality (f=6), inefficient / inadequate (f=41), impossibility / inequality (f=7), boring / tiring (f=6). Therefore, most of the pre-service teachers (f=60) developed a negative perception towards distance education. Many of these pre-service teachers (f=41) perceive distance education as inefficient and inadequate.

Keywords: Covid-19, distance education, university

CCTV AND HOME ECONOMICS TEACHER'S EFFECTIVENESS IN SECONDARY SCHOOL IN IMO STATE

Grace Effiong UDONGWO

Home Economics Department Akwa Ibom State College of Education,

Afaha Nsit, Nsit Ibom L.G.A Email: cbrs1999@yahoo.com

Abstract

This study was sought to find out the CCTV and home economics teacher's effectiveness in secondary school in Imo State. Ex-post facto research design was adopted for the study. The study was conducted in Imo state. The population of the study comprised school principals and home economics teacher in Imo state. The sampling technique was used to select 20 principals and 200 home economics teachers' which constituted the sample size for the study. The Main Instrument used in this study was a questionnaire titled "CCTV and Home Economics Teacher's Effectiveness in Secondary School Questionnaire (CCTVHETESSQ)". Face and content validation of the instrument was carried out to ensure that the instrument has the accuracy, appropriateness, completeness and the language of the study under consideration. Cronbach Alpha technique was used to determine the level of reliability of the instrument. The reliability coefficient obtained was 0.84 and this was high enough to justify the use of the instrument. The researcher subjected the data generated for this study to appropriate statistical techniques such as descriptive statistics and simple regression. The test for significance was done at 0.05 alpha levels. One of the following conclusion was that education is very important for every nation of the world because the transmission of cultural heritage and technological advancement depends on it. Teachers are crucial to the educational system, and schools are only as good as the teachers within them. Teachers effectiveness is the ability to utilize approaches, strategies, connect to students, and a particular set of attitudes that lead to improved student learning and achievement. Teachers' skills in creating successful learning environments are related to student achievement through their impact on effective instruction and opportunities to teach. CCTV has been put to work as a direct educational tool, being used as a vessel to funnel distance learning to remote areas or to non-traditional learners. CCTV can serve multiple purposes when utilized by the educational sector. Also, CCTV can provide security services for educational buildings, guarding the technology and premises from outsiders who have intentions to harm the children, steal costly technology or vandalize school property. Therefore, the study concludes that there is significant influence of CCTV on teacher's level of effectiveness in teaching home economics in Imo State. Based on the study, the following study recommended that: CCTVs should be installed in most schools to increase teacher's commitment and preparedness in teaching their subject.

Keyword: CCTV, Home Economics, Teacher's and Effectiveness

**BASED ON BEST-WORST METHOD (BWM), DETERMINATION OF CRITERIA
FOR DISASTER SURVIVORS TO STAY IN TEMPORARY ACCOMMODATION
TENTS: EXAMPLE OF İZMİR EARTHQUAKE**

Dr. Halil İbrahim ÇİÇEKDAĞI

M.Sc Industrial Engineer, AFAD - Provincial Directorates of Disaster & Emergency
Management Authority, Konya, Turkey – cicekdagi@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3535-0647>

ABSTRACT

Assessing the shelter needs of people exposed to disasters after major earthquakes is one of the main challenges emergency response teams currently have to face. It is of great importance for decision makers to be able to estimate the number of victims who will need temporary shelter depending on the scale of the disaster and to know why these people may choose to stay in tent cities. This situation may be a guide for estimating the duration of stay of the disaster victims staying in tent cities, which are called temporary. The ability to make quick decisions under different conditions is a very important issue that can always be faced. Many methods can be used when choosing among the situations where alternatives are presented. Criteria are needed to compare alternatives. The decision-making problem with more than one criteria is called multi-criteria decision-making problem. This study was carried out by experts by using the Best-Worst Method (BWM) to evaluate the importance of the criteria for staying in the tent of the disaster victims who need temporary shelter after the Mw 6.6 magnitude earthquake that occurred in Izmir on 30.11.2020. The aim of the study is to draw a road map for disaster and emergency managers to plan after possible disasters that may occur.

Keywords : Best-Worst Method (BWM), Earthquake, Temporary Shelter, Tent

**SELECTION OF CRITERIA BASED TARGET GROUP FOR CBRN AWARENESS
EDUCATION: MULTI-CRITERIA DECISION-MAKING APPROACH WITH
ANALYTICAL HIERARCHY PROCESS METHOD**

Dr. Halil İbrahim ÇİÇEKDAĞI

M.Sc Industrial Engineer, AFAD - Provincial Directorates of Disaster & Emergency
Management Authority, Konya, Turkey – cicekdagi@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3535-0647>

ABSTRACT

When any threat involving CBRN (Chemical, Biological, Radiological, Nuclear) agents occurs, the damage to people and the environment will disrupt the general life. Risk management and crisis management as a requirement of the integrated disaster management system; Things to do before, during and after the disaster should be determined. Training of target groups that may be exposed to CBRN threat is important in order to end the danger before it even begins. Considering the importance of trainings on a serious subject such as CBRN, the criteria to be determined according to the training criteria and to which target group are of great importance for decision makers. The right target group for CBRN Training, by analyzing it with the AHP (Analytical Hierarchy Process) model to be established, target results were achieved as a result of the pairwise comparisons survey method. The application was evaluated using the AHP method with questionnaires made to people who have been trained on CBRN. During the analysis of the data, a package program called Super Decision was used. As a result of the analysis of the data, both the most important criteria were determined and it was ensured that the target audience to receive training was selected based on criteria.

Keywords : AHP (Analytical Hierarchy Process), Super Decision, Education, CBRN

İNANÇ TURİZMİ MEKÂNLARININ TANIMLANMASINA YÖNELİK NİTEL BİR ARAŞTIRMA: GÜNEY DOĞU ANADOLU BÖLGESİ ÖRNEĞİ

Eda Rukiye DÖNBAK

Adıyaman Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Adıyaman, Türkiye. edonbak@adiyaman.edu.tr

Orcid: 0000-0002-1752-0390

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne yönelik turizm talebinin hangi inanç mekânlarına yöneldiğinin ve bu mekânların özelliklerinin değerlendirilmesidir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne yönelik turizm talebinin tespit edilmesi amacı ile birinci adımda bu bölgeye yönelik paket turlar ve ikinci adımda ise TRT'nin "Anadolu'da İnanç Merkezleri" adlı, 40dk'lık üç adet belgesel CD'si içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir. Tur programları analiz sonucu; Mardin/Mor Gabriel Manastırları (3), Mardin/Deyrulzafaran Manastırı (6), Mardin/Kırklar Kilisesi (4), Harran Ulu Camii (6), Mardin/Meryem Ana Kilisesi (2), Mardin/Aziz Hananyo Kilisesi (2), Mardin/Şehidiye Camii (5), Mardin/ Abdüllatif Camii (2). Batman/Zeynel Bey Türbesi (2). Hatay/St. Pierre Kilisesi (5), Hatay/Neccar Cami (6), Urfa/Göbeklitepe (12), Urfa/Rızvaniye Camileri (6), Urfa/Halil-Ür Rahman Cami (6), Urfa/Mevlid-i Halil Cami (4), Urfa/Hz. İbrahim Makamı (8), Adana/Sabancı Merkez Camii (6), Adana/ Ramazanoğulları Külliyesi (2), Adana Ulu Cami (2). Belgeselin içerik analizi bulguları: Şanlıurfa; İnançın anlatımında ilk durak, Göbeklitepe(en esi mabed), Enbiya Suresi'nde 69.Ayet, Ali İmran Sur.33 Ayet, Halil-Ül Rahman Camisi, Kudüs Rocfellow Müzesi, Kudüs'te Ömer Cami, Hz. İsmail, Tek Tanrılık, Nemrut, Meryem Sûresi, İbranice, Ahilik, Sipahi Han, Harran, Keldanilik. Hatay: İkinci tek tanrılı din, "Hristiyanlık" adı, Neccar Cami. Mardin: Süryani, Aramice, Mor Gabriel Manastırı. Şırnak: Aya Sofya (imparatorluk kapısı), Hz. Nuh'un ağaç kestiği balta, Çemberlitaş, Ankebûd Suresi, Hud Suresi 44. Ayet, Ham, Sam ve Yafes, Asurlular, Aşur, Lud, Lidyalılar, İyon, Aram, Aramiler.

Bu çalışmanın sonucunda Şanlıurfa/Göbeklitepe (12) ve Hz. İbrahim Makamı (8) bölgeye yönelik paket tur programlarındaki en fazla frekansa sahip mekânlar olmaktadır. Bu mekânlar aynı zamanda "en eski mâbed", "Tek tanrılık", İbranice, Kudüs, Hz. Ömer Cami, kodlamalarına sahip olmuştur. Adana bu bölgede yer almadığı halde bölgeye yönelik tur programlarında değerlendirilmiştir. Belgeselde bu şehirden hiç bahsedilmemiştir. Şırnak belgeselde en zengin kodlama miktarına sahip olmuş fakat tur programlarında yer almamıştır. Mardin belgeselde sınırlı kodlara sahip olurken tur programlarında inanç mekânlarının diğerlerine göre daha fazla

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

olduğu anlaşılmıştır. Hatay Anadolu’da Urfa’dan sonra “ikinci tek tanrılı din” ve

“Hristiyanlık adı” kodlarına sahip olmuştur.

Anahtar Kelimeler; Turizm, İnanç turizmi, İçerik analizi.

**A QUALITATIVE RESEARCH ON DEFINING THE PLACES OF FAITH TOURISM:
THE SAMPLE OF THE SOUTH-EAST ANATOLIA REGION**

Eda Rukiye DÖNBAK^a

^a Adıyaman University, Turizm Faculty, Adıyaman, Turkey. edonbak@adiyaman.edu.tr

Orcid No: 0000-0002-1752-0390

The aim of this study is to evaluate demand for the Southeastern Anatolia Region which is directed towards places of faith tourism and the characteristics of these places. In order to determine the tourism demand for the Southeastern Anatolia Region, package tours for this region were included in content analysis in the first step. In the second step, TRT's three 40-minute documentary CDs named "Faith Centers in Anatolia" were evaluated by content analysis method. Tour programs analysis result; Mardin / Mor Gabriel Monasteries (3), Mardin / Deyrulzafaran Monastery (6), Mardin / Kırklar Church (4), Harran Grand Mosque (6), Mardin / Virgin Mary Church (2), Mardin / Aziz Hananyo Church (2), Mardin / Şehidiye Mosque (5), Mardin / Abdülatif Mosque (2). Batman / Zeynel Bey Tomb (2). Hatay / St. Pierre Church (5), Hatay / Neccar Mosque (6), Urfa / Göbeklitepe (12), Urfa / Rızvaniye Mosques (6), Urfa / Halil-Ür Rahman Mosque (6), Urfa / Mevlid-i Halil Mosque (4), Ourfa / Hz. İbrahim Maqam (8), Adana / Sabanci Central Mosque (6), Adana / Ramazanogullari Complex (2), Adana Ulu Mosque (2). Documentary content analysis findings: Şanlıurfa; The first stop in the narration of belief is Göbeklitepe, 69th Verse in Surah Anbiya, Ali İmran Sur.33 Verse, Halil-Ül Rahman Mosque, Jerusalem Rocfello Museum, Hz. Omer Mosque in Jerusalem, Hz. İsmail, One God, Nemrut, Meryem Sura, Hebrew, Ahîlik, Sipahi Han, Harran, Keldanism. Hatay: Second monotheistic religion, "Christianity" name, Neccar Cami. Mardin: Syriac, Aramaic, Mor Gabriel Monastery. Şırnak: Hagia Sophia (imperial gate), Ax cut a tree by Hz. Noah, Çemberlitaş, Surah Ankabud, Surah Hud 44. Verse, Ham, Sam and Japheth, Assyrians, Ashur, Lud, Lydians, Ion, Aram, Arameans.

As a result of this study, Şanlıurfa / Göbeklitepe (12) and Hz. İbrahim Makamı (8) are the places with the highest frequency in package tour programs for the region. These places also have codings of "oldest temple", "Monotheism", "Hebrew", "Jerusalem", "Prophet Omar Mosque". Although Adana is not located in this region, it has been evaluated in tour programs for the region. This city was never mentioned in the documentary. Şırnak had the richest amount of coding in the documentary, but was not included in tour programs. While Mardin has limited

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

codes in the documentary, it has been understood that the places of belief in the tour programs are more than the others. Hatay has the codes of "second monotheistic religion" and "the name of Christianity" after Urfa in Anatolia.

Keywords; Tourism, Faith tourism, Content analysis.

2006-2018 YILLARI ARASINDA GEM'DEKİ (GLOBAL ENTREPRENEURIAL MONITOR) TÜRKİYE'NİN GİRİŞİMCİ DAVRANIŞ VE TUTUM VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Öğreti Üyesi Gökçe AKDEMİR ÖMÜR

İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İşletme Bölümü

gakdemir@istanbul.edu.tr

Orcid: 0000-0002-5327-8474

ÖZET

Girişimci en basit şekliyle kar elde etmek amacıyla girdileri bir araya getirip mal ve hizmet üretirken riski üstlenen kişidir. Bu tanımı sadece hammadde, mal, hizmet ve risk ile ilişkilendirmek, doğrusal bir düzende yeterli gibi görünebilir. Ancak bu tanım özellikle 2000'li yıllarda yeni normalin doğasında olan ve kaostan beslenen doğrusal olmayan ekosistemlerde yeterli değildir. Artık değişken dinamik ekosistemlerde girişimciliği “yeni bir fikri, iş modeline dönüştüren ve riski üstlenen kişi” olarak tanımlamak daha doğrudur. Yeni normal düzende küreselleşme, teknolojik gelişmeler, enfomasyon teknolojilerindeki ilerlemeler ve dijitalleşme, girişimcileri küresel bir oyuncu olarak rakipleriyle, tedarikçileriyle ve diğer paydaşlarıyla birlikte büyük bir sistemin parçası haline getirmiştir. Girişimciler iş modellerinde, üretim süreçlerinde ve tüm uygulamalarında hammaddeyi, enerjiyi ve bilgiyi bir araya getirirken üstlendikleri risk ve motivasyon kaynakları dönemin koşullarından etkilenir. Girişimciler ülke ekonomilerinin gelişiminde ve teknolojik ilerlemede önemli bir rol üstlenmektedir. Dolayısıyla zamana ve koşullara paralel olarak ülkelere göre girişimcilerin davranış ve tutumları küresel ölçekte önemli bir araştırma konusu olmuştur. Bu çalışmada ise küresel ölçekte yıllara göre çok sayıda ülkedeki girişimcilerin davranışlarını ve tutumlarını endekste bir araya getiren Global Entrepreneurial Monitor (GEM)'ün 2006 ve 2018 yılları arasındaki Türkiye verileri incelenecektir. GEM'deki ilgili dönemlerdeki Türkiye'nin girişimci davranış ve tutumlarındaki değişimlerin, karar verme yöntemlerinden olan Ağırlıklandırılmış Hiyerarşi Süreci (AHP) ile TOPSİS-Çoklu Karar Verme (TOPSIS Multicriteria Decision Making Method) yöntemlerinden yararlanarak

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

bir değerlendirmesi yapılacaktır. Araştırma sonuçlarına göre Türkiye için tespit edilen en ideal döneme ait girişimci davranış ve tutumlarına ilişkin veriler, ulusal ve ulus ötesi gelişmeler ile de ilişkilendirilecektir. Çalışma konusu olan girişimci davranış ve tutumları ile ilgili kurgulanan kavramsal ve metodolojik yaklaşımın, ilgili alandaki olası çalışmalara fikir vermesi açısından katkı getireceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Küresel Girişimci Monitörü, GEM, Girişimci Davranışı, Girişimci Tutumu, TOPSİS Metodu, AHP Metodu

AN EVALUATION OF TURKEY'S THE ENTREPRENEURIAL BEHAVIOR AND ATTITUDE DATA IN GEM (GLOBAL ENTREPRENEURIAL MONITOR) BETWEEN 2006-2018 YEARS

ABSTRACT

In its simplest form, the entrepreneur is the person who takes the risk while combining the inputs and producing goods and services in order to make a profit. Relating this definition only to raw materials, goods, services and risk may seem sufficient in a linear order. However, this definition is not sufficient especially in nonlinear ecosystems that are in the nature of the new normal and fed from chaos in the 2000s. It is now more correct to define entrepreneurship as "the person who creates a new idea, develops a business model and takes the risk" in dynamic and dynamic ecosystems. In the new normal, globalization, technological developments, advances in information and communications technologies and digitalization have made entrepreneurs a part of a large system with their competitors, suppliers and other stakeholders as a global player. While entrepreneurs combine raw materials, energy and knowledge in their business models, their risks and the sources of motivation are affected by the conditions of the period. Entrepreneurs play an important role in the development of countries' economies and technological progress. Therefore, in parallel with time and conditions, the behavior and attitudes of entrepreneurs by country have become an important research subject on a global scale. Global Entrepreneurial Monitor (GEM) brings together some the behaviors

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

and attitudes of entrepreneurs in the country on a global scale into the index. In the study it will be analyzed Turkey's data of the index between 2006 and 2018. The changes in behavior and attitudes of entrepreneurs in Turkey's data in GEM during these years will be analyzed via Analytical Hierarchy Process and TOPSIS Multicriteria Decision Making Method. According to the study results entrepreneurial behavior and attitudes of the most ideal period determined for Turkey, also it will be linked with national and transnational developments. It is thought that the conceptual and methodological approach related to entrepreneurial behavior and attitudes, which is the subject of the study, will contribute to give an idea to possible studies in the related field.

Key words: Global Entrepreneurial Monitor, GEM, Entrepreneurial Behaviour, Entrepreneurial Attitudes, TOPSIS Multicriteria Decision Making Method, Analytical Hierarchy Process (AHP)

ARKADAŞ DERGİSİ (ÇEVİRİYAZI-İNCELEME)**Aslı DEMİR**

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, aslidemir1143@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0645-1956**ÖZET**

III. Selim ile başlayan, 1839 Tanzimat Fermanı ile hızlanan Osmanlı Devleti'ndeki modernleşme hareketleri basın hayatına da yansımıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarına gelindiğinde ise harf inkılabı ile birlikte dergi ve gazetelerde değişimler görülmeye başlanmıştır. Bu değişimlerin başlangıcı 1 Kasım 1928'de kabul edilen, 3 Kasım 1928'de Resmî Gazete'de yayımlanan "Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun"dan daha öncedir. Benzer durum uluslararası rakamlar için de geçerlidir.

Arkadaş dergisi; sorumlu müdürü Sedat Simavi olan, 27 Haziran 1928'de haftalık olarak yayımlanmaya başlanan, 16 sayfalık, her şeyden bahseden, resimli bir dergidir. Dergi 1-23 numaralı nüshalarda eski harflerle, 23 numaralı nüshadan sonra ise yeni Türk harfleriyle yayımlanmıştır. Çalışmamızda derginin 1-23 numaralı nüshaları ele alınmıştır. "Arkadaş Dergisi (Çeviriyazı-İnceleme)" adlı çalışmada derginin ilk 23 sayısı eski harflerden yeni Türk harflerine aktarılmış; şekil, içerik ve eğitim açısından incelenmiştir. Bu sayede daha önce çalışılmamış bu derginin tanıtılması amaçlanmıştır. Bu çalışmada; derginin yayımlandığı dönemin güncel olayları, gelişmeleri, modası, kadına, evliliğe, mesleklere vb. bakış açıları hakkında bilgi verilmesi bakımından önemli olduğu görülmektedir. Çalışmada nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda derginin okurlarına arkadaşlık etmek amacıyla yayımlandığı, arkadaşlık ederken bilgiler ve öğütler verdiği, bu bilgiler ve öğütler aracılığıyla da okurunu eğittiği görülmüştür. Derginin yayımlandığı dönemde kadına, evliliğe, öne çıkan mesleklere, yeni Türk harflerine geçiş sürecine vb. bakış açısı, Türkiye'de ve dünyada görülen gelişmelerin neler oldukları ortaya konmuştur. Harf inkılabından önce yeni Türk harflerinin tanıtılmaya ve öğretilmeye başlandığı kanıtlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arkadaş, eski harfli dergi, çeviriyazı, yeni Türk harflerine geçiş, eğitim.

ARKADAŞ MAGAZINE (A TRANSCRIPTIVE AND AN ANALYTICAL STUDY)**ABSTRACT**

The modernization movements in Ottoman Empire which started with Selim III and accelerated with Edict of Gülhane of 1839, also affected the press. In the first years of Republic Period, changes have been noticed in magazines and newspapers with alphabet reform. “The Law of the Adoption of the Turkish Alphabet” was adopted on 1st of November, 1928 and published in Official Gazette on 3th of November, 1928. Changes in newspapers and magazines have been started before this date. A similar situation is valid for international numerals.

Arkadaş magazine is an illustrated magazine that talks about everything and its managing director is Sedat Simavi. Arkadaş is a weekly magazine and it started to publish on 27 June 1928 with its sixteen pages. The issues from 1 to 23 of Arkadaş magazine were published with old letters and the issues after 23th were published with new Turkish letters. In this study named “Arkadaş Magazine (A Transcriptive and an Analytical Study)” old letters issues from 1 to 23 transcribed to new Turkish letters. It has been examined in terms of form, content and education. In this way, it is aimed to introduce this magazine which has not studied before. The magazine inform about current events, developments, fashion, perspectives on women, marriage, professions etc. period of its publication therefore this study is an important. The qualitative research methods were used in this study. As a results of the study, the magazine was published to be friends with its readers, gave informations and advices to its readers during their friendship and educated its readers through these informations and advices. It has been proved that new Turkish letters were introduced and taught before the alphabet reform.

Keywords: Arkadaş, old letters magazine, transcription, transition to new Turkish letters, education.

İLKOKUL ÖĞRETMENLERİNİN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ SÜRECİNDE YAŞADIĞI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Doç. Dr. Mustafa BAŞARAN

Yıldız Technical University, Faculty of Education, Department of Basic Education,
Davutpasa Campus
ORCID:0000-0003-1684-5852

Erhan BALK

Yıldız Technical University, Faculty of Education, Department of Basic Education,
Davutpasa Campus
ORCID:0000-0002-9089-2342

ÖZET

Nitel araştırma yöntemlerinden mülakat yöntemi ile yapılan bu çalışmanın amacı ilkokul öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi sürecinde yaşadığı sorunları ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerini tespit etmektir. Görüşmeler sonucu elde edilen verilerin analizi için içerik analizi kullanılmıştır. Çalışma, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Sultangazi ilçesinde bulunan bir devlet ilkokulunda yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan on bir sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Çalışmada araştırma grubunda bulunan sınıf öğretmenleri ile birlikte hazırlanan bir çalışma takvimi hazırlanmış ve görüşmeler bu takvime göre yapılmıştır. Çalışma sonucunda sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) hazırlama konusunda yeterli bilgilerinin olmadığı; gerek hizmet öncesi gerekse hizmet içi yeterli eğitim almadıkları ve bunun sonucu olarak sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik nasıl bir eğitim uygulayacaklarını bilmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ayrıca kaynaştırmaya yönelik fiziki ortamın yeterli ve uygun olmadığı, sınıfların kalabalık olmasından dolayı kaynaştırma öğrencilerine yeteri kadar zaman ayıramadıkları, yazılı ve görsel ders materyali olmadığı, ailelerinin ilgisiz ve eğitimsiz oldukları son olarak diğer öğrencilerin kaynaştırma öğrencilerine karşı önyargılı olup, onları kabullenmediği sonucuna ulaşılmıştır. Tüm bunlara ek olarak sınıf öğretmenleri Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) ile okullar arasında yeterli iletişim olmadığını da belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenlerinin bu sorunların çözümüne yönelik önerileri ise şu şekildedir: Okullarda “Destek Odası” adı altında kaynaştırma öğrencilerine daha çok vakit ayrılması; kaynaştırma öğrencileriyle daha nitelikli ilgilenilmesine olanak sağlayacak ayrı sınıfların oluşturulması; sınıfların fiziki ortamının kaynaştırma öğrencilerine uygun hale getirilmesi; hizmet içi eğitimlerin yoğun ve etkili bir biçimde verilmesi; lisans düzeyinde gerekli düzenlemelerin yapılarak bu konu üzerinde yoğunlaşılması ve bu sayede öğretmen adaylarının daha iyi eğitim almalarının sağlanması; ailelerin bilinçlenmesini sağlayacak eğitimlere yer verilmesi ve Rehberlik Araştırma Merkezi(RAM) ile iletişimin niteliğinin artırılması.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma Eğitimi, Özel Eğitim, Sınıf Eğitimi

PROBLEMS ENCOUNTERED BY PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN THE

INCLUSION EDUCATION PROCESS AND SUGGESTED SOLUTIONS

ABSTRACT

The aim of this study, which is conducted with the interview method, one of the qualitative research methods, is to determine the problems faced by primary school teachers during the inclusive education process and the solution suggestions for these problems. Content analysis was used for the content analysis of the data obtained as a result of the interviews. The study was carried out in a state primary school in Sultangazi district of Istanbul province in the 2020-2021 academic year. The study group of the research consists of eleven classroom teachers who have mainstreaming students in their classes. In

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

the study, a working schedule was prepared together with the classroom teachers in the research group and the interviews were conducted according to this calendar. As a result of the study, it was stated that classroom teachers do not have enough information about inclusive education and preparing an Individualized Education Plan (IEP); It was concluded that they did not receive sufficient pre-service and in-service training and as a result, classroom teachers did not know what kind of education they would apply to inclusive students. In the study, it was also concluded that the physical environment for inclusion was not sufficient and suitable, they could not spare enough time for mainstreaming students due to the crowded classes, they did not have written and visual course materials, their families were uninterested and uneducated, and finally, other students were biased towards and did not accept them. In addition to all these, it was stated that there is not enough communication between the classroom teachers Guidance Research Center and schools. The suggestions of classroom teachers for the solution of these problems are as follows: Allowing more time for mainstreaming students under the name of “Support Room” in schools; Creating separate classes that will allow more qualified attention to mainstreaming students; making the physical environment of the classrooms suitable for mainstreaming students; intensive and effective in-service training; By making necessary arrangements at the undergraduate level, focusing on this subject and thus ensuring a better education for prospective teachers; Increasing the quality of communication with the Counseling Research Center.

Keywords: Inclusive Education, Special Education, Classroom Education

MENOPAUSAL CONDITION AND HEALTH BEHAVIOUR OF WOMEN UNDER MENOPAUSE

Grace Joe EKA

Department of Physical and Health Education, Faculty of Education,
University of Uyo, Uyo Akwa Ibom State, grajoka@yahoo.com

Abstract

This study sought to assess the menopause condition and health behaviour of women under menopause. The research design of the study was a descriptive survey design aimed at investigating and drawing inference on the menopausal condition and health behaviour of women under menopause. The study area Abak Local Government Area. The population of the study were menopausal women aged 45 and above from five (5) wards in the Local Government Area. The population was eligible to participate in the study because they possessed if not all, part of the characteristics which the study sought to investigate. The sample size was a total size of one hundred (100) respondents used for the study. A simple random sampling technique was used to select the five (5) wards. The same method was also employed to select twenty (20) menopausal women from each ward. The instrument used for the study was a structured questionnaire Titled “Menopausal Condition and Health Behaviour of Women under Menopause Questionnaire” (MCHBWMQ). The content of the instrument was given to the research expert test and measurement and evaluation to assess suitability of items on the instrument corrections. The reliability test was done in order to establish the reliability of the instrument. Ten (10) questionnaires were administered to women not included in the study area to ascertain the clarity of the instrument. Data was collected through the use of questionnaire administered personally and directly to the respondents and by oral interview. The data analyses were done by being sorted, tallied and compiled using the frequency table. Percentage was then used to answer the questions while the chi-square analysis was used to test the null hypothesis at 0.05 alpha level of significance. The study concluded that the period of menopause tends to affect positively, the economic, health status and the behavioural pattern of the menopausal women. This is mostly due to their freedom from the bondage of menstruation which created most unfavourable conditions for them at younger age. One of the recommendations was that the government should provide menopausal unit in the health facilities to create awareness for women on what to do when this new phase of life begins.

Keyword: Menopausal, Health, Behaviour and Menopause

**STRATEGIC IMPORTANCE OF VIRTUAL CONGRESSES WHEN MAKING
DECISIONS IN THE FIELD OF TOURISM DURING THE COVID-19 PANDEMIC
PERIOD: A COMPARATIVE ANALYSIS**

Dr. Münevver ÇİÇEKDAĞI

Lecturer, Selçuk University, munevverylmz@gmail.com

ORCID: 0000-0001-8195-1542

ABSTRACT

Congress tourism is an important type of tourism that combines different intentions of the participants such as business, travel, education and information sharing, has a tourist profile that knows what they want, and has a high economic return. However, the COVID-19 pandemic period in the world has significantly damaged the congress tourism that took place face to face. In this period, virtual congresses came to the fore. Even though the existence of virtual congresses goes back to the past, they made a big break during the pandemic period. This situation requires decision makers in the field of tourism to reconsider virtual congresses in their strategic decisions. Within the scope of the study, the strengths, weaknesses, opportunities and threats of virtual and face-to-face congresses were examined with SWOT analysis. In line with the results, suggestions were made on what can be done in activities with an economic element such as promotion, marketing and sales in order to increase the contribution of virtual congresses to the tourism development of the regions. The study aims to be a roadmap for decision makers in their strategic decisions.

Keywords: Congress Tourism, SWOT Analysis, COVID-19, Virtual Congress

MÜZİK KÜLTÜRÜ TARİHİNDE NEFESLİ ÇALGILAR BREATHABLE INSTRUMENTS IN THE HISTORY OF MUSIC CULTURE

İgbal ORUJOV

Öğr. Görevlisi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü,

Müzik Öğretmenliği ABD.

iqbal.orucov@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5685-5628

ÖZET

İlkel komünal sistem çağı, insanlık tarihinin en uzun dönemini oluşturmuştu. Bilim, bu konudaki bilgileri arkeolojik kazılardan, duvar resimlerinden alır. İnsan vücudunun ilkel müzik enstrümanlarının prototipi olduğu anlaşılmaktadır: insan sesi üflemeli çalgıların yaratılmasına yol açıyorsa, o zaman el çırpma, dans ederken ayakları yere vurma, en eski müzik çalgıları türü olan vürcümlü çalgıların örnekleri olarak ortaya çıkmıştı. Nefesli çalgılar en eski enstrümanlar arasındadır. İlk selefleri, Antik Taş Devri - Paleolitik kazılarında bulunmuştu. Bunlar, hayvan kabuklarından, kemiklerinden, dişlerinden ve boynuzlarından, içi boş bitki gövdelerinden yapılan çeşitli ıslık ve borulardır. Zaten ilkel bir toplum koşullarında, ses oluşturma prensibiyle ayırt edilen, şimdiye kadar var olan üç ana üflemeli çalgı türü vardı: flüt, kamış ve ağızlıklılı. Flüt ile paralel olarak ve daha sonraki bir dönemde, kamış türleri ortaya çıktı - fagot, obua, klarnetin uzak prototipleri. Son olarak, hava akınının titreşimlerinin sadece icracının dudaklarının gerginliği ile ayarladığı başka bir grup oluşturulur. Bunlar modern bakır üflemeli "ağızlıklılı" çalgıların selefleriydi. Boynuz, kemik, fildişi, konik bir kanala sahip ve çoğunlukla kavisli, boynuz ailesinin ilk örnekleriydi, düz silindirik gövdeler, boru ailesinin temelini attı. Elbette, bu birincil ses üretim enstrümanları henüz müzik enstrümanı olarak adlandırılmaz. İkincisi, insan toplumunun gelişiminde, dünyanın ilkel senkretik algısından özel bir sosyal bilinç biçimi olarak sanatın yalıtılması ve belirli müzikal ve sanatsal fikirlerin oluşumu ile karakterize edilen sonraki bir aşama ile ilişkilidir. İnsan gelişiminin ilk aşaması, tüm verilere göre, yalnızca gürültü düzenine (daha sonra - sinyal verme) uygulanan ses etkinliği, emek süreçlerine ve büyüme ritüellerine "örülmüş" olarak karakterize edildi.

Anahtar Kelimeler: Üflemeli Çalgılar, Müzik Enstrümanları, Antik Çağ

Abstract

Wind instruments are among the oldest instruments. His first ancestors were found during the excavations of the Ancient Stone Age - Paleolithic. These are various whistles and pipes made from animal shells, bones, teeth and horns, hollow plant stems. Already in the conditions of a primitive society, there were three main types of wind instruments that existed hitherto, distinguished by the principle of sound generation: flute, reed and mouthpiece. In parallel with the flute, and at a later time, the types of reed appeared - distant prototypes of the bassoon, oboe, clarinet. Finally, another group is formed, in which the vibrations of the air flow adjust only by the tension of the performer's lips. These were the ancestors of modern copper-blown "mouthpiece" instruments. Horn, bone, ivory, with a conical channel and mostly curved, was the prototype of the horn family, flat cylindrical stems laid the foundation of the pipe family. Of course, these primary sound production instruments cannot yet be called musical instruments. The latter is associated with a later stage in the development of human society, characterized by the isolation of art as a special form of social consciousness from the primitive

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

syncretic perception of the world, and the formation of certain musical and artistic ideas. The first stage of human development was characterized, according to all data, as vocal activity applied only to the noise pattern (later - signaling), "knitted" into labor processes and magical rituals.

Keywords: Wind Instruments, Musical Instruments, Antiquity

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

SIMONE DE BEAUVOIR'IN “PYRRHUS İLE CINEAS” KİTABININ HEIDEGGER
FELSEFESİYLE BAĞLANTISI

NÜLÜFER ÖZDEN

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı Tezli
Yüksek Lisans Öğrencisi.

e-mail: 195211111@ybu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7797-6878

ÖZET

Bu çalışmada hedeflenen Simone De Beauvoir'ın *Pyrrhus ile Cinéas* kitabının Heidegger felsefesiyle bağlantısını ortaya koymaktır. Böyle bir çalışmanın yapılmasının nedeni, Beauvoir'ın felsefesine baktığımızda Heidegger'in felsefesiyle bağdaştığı noktalar ve bunların açıkça belli olduğu yerlerin olmasıyla birlikte, üzeri örtülü kalmış düşünceler de bulunmaktadır. Biz burada Heidegger'in varlığın anlamı konusunda kullanmış olduğu yöntemi kullanarak, yani üzeri örtülü olanın örtüsünü kaldırarak Beauvoir felsefesinin Heidegger felsefesiyle bağdaştığı yerleri açığa çıkaracağız. Aynı zamanda Beauvoir'ın Heidegger'in ölüm hakkındaki düşüncelerini yanlış yorumladığı kanısındayım. Bu bağlamda Heidegger'in ölümle ilgili vurgulamak istediğini, ölümü nasıl ele aldığını açıklayarak Beauvoir'ın ölüm hakkındaki yorumlarıyla Heidegger'in yorumlarının karşılaştırmalı felsefesi yapılacaktır. Beauvoir, bu eserinde başkalarıyla kurulan ilişkilere yer vermiştir. Başkaları, Heidegger felsefesinde karşımıza “*das Man*” (Onlar/Herkes) olarak çıkar. Her iki filozofun da “başka” kavramına yükledikleri anlam birbirlerinin düşünceleriyle örtüşmektedir. Başkalarını şu şekilde ele alabiliriz: İçinde bulunduğumuz dünyada yalnız değilizdir, başkaları da bulunmaktadır ve ben başkalarıyla iletişimde bulunarak kendi varlığımı kurarım. Burada başkalarının varlığı yalnızlığı da kapsamaktadır. Yani sadece iletişimde bulunulduğunda vardır anlamına gelmez, başkaları vardır ve ben de başkalarından biriyimdir. Beauvoir'ın ele aldığı bir diğer kavramsa zaman kavramıdır. Beauvoir, zaman kavramının üzerinde bariz bir şekilde durmamıştır; fakat geçmiş, gelecek ve şimdinin döngüsellikinden, geçmişteki eylemlerimizin, kararlarımızın geleceğimize yön verdiği düşüncesiyle zaman üzerindeki yorumunun Heidegger'in zaman kavramlarıyla uyduğunu söyleyebiliriz. Bunların sonucunda Beauvoir'ın *Pyrrhus ile Cinéas* kitabından ölüm, başkaları ve zaman kavramlarının Heidegger'in *Varlık ve Zaman* kitabı doğrultusunda analizi yapılarak iki filozof arasındaki bağlantı kurulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Heidegger, Beauvoir, başkaları, ölüm, zaman.

THE CONNECTION BETWEEN THE BOOK “PYRRHUS AND CINÉAS” OF
SIMONE DE BEAUVOIR AND THE PHILOSOPHY OF HEIDEGGER

ABSTRACT

This study aims to reveal the connection between the book “*Pyrrhus and Cinéas*” of Simone De Beauvoir and the philosophy of Heidegger. The reason of that such a study has been done is that there are some thoughts which obviously overlap with the philosophy of Heidegger, but at the same time stay covered up, in the philosophy of Simone De Beauvoir. We will make the points that get together with both in the philosophy of Beauvoir and the

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

philosophy of Heidegger clear by using the method used by Heidegger in terms of the meaning of being, so by revealing which is covered up. At the same time, we defend that Beauvoir wrongly stated Heidegger's thoughts about death. In this sense, we will comparatively philosophize by explaining what Heidegger wanted to highlight about death, how he considered it and what Beauvoir thought about it. Beauvoir has given a place to the relations with others in her book aforementioned. In the philosophy of Heidegger, we confront "others" as "*das Man*". The given meaning to the concept "other" jointly overlaps for both philosophers. We can regard the others as such way: We are not alone in this world, there are others and I create the being of myself by being in touch with others. In this context, the being of others comprises the loneliness; so, it does not mean that the others are there only under the condition of being in touch with, there are "the others" and I am one of them. On the other hand, the another concept that Beauvoir has considered is "time". She has not put an obvious emphasis on it; but, she has interpreted Heidegger's ideas about time over the cyclicity of past, future and present and the statement that our past actions affect our future decisions. As a consequence, we will establish a connection between these two philosophers and analyze the concepts death, others and time from the book "*Pyrrhus and Cinéas*" of Beauvoir in line with the book "*Time and Being*" of Heidegger.

Key Words: Heidegger, Beauvoir, others, death, time.

ORTA ÇAĞ AZERBAJCAN MÜZİK ENSTRÜMANLARI
MIDDLE AGE AZERBAIJAN MUSIC INSTRUMENTS**Taravat ORUJOVA**

Öğr.Görevlisi, Erzincan Binali YILDIRIM Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Öğretmenliği ABD.
orucovateravet@gmail.com ORCID - 0000-0002-9325-4995

ÖZET

Müzik enstrümanları uygarlığın önemli özelliklerinden biridir ve kültürün gelişme düzeyini yansıtır. Muhtemelen, önce insan emeği ile ilgili sinyal araçları olarak ortaya çıktılar. Tamamen müzikal işlevleri yerine getiren çalgılar çok daha sonra ortaya çıktı. Doğal olarak, ilk başta onlar basitti. İnsanların düşünce ve kültür düzeyleri arttıkça, müzik enstrümanları daha karmaşık hale geldi: Yaylı çalgılarda, farklı şekillerde gövde üzerine çekilen tellerin sayısı ve koldaki perde sayısı arttı, düdük ve boruların gövdelerine çalgı delikleri açıldı ve üzerlerine farklı şekillerde dilcik (küçükdil, çıkıntı) veya ses çıkarma cihazları yerleştirildi, vurmali çalgıların boyutları farklı olan yuvarlak ahşap, kil veya metal gövdeleri bir veya iki yüzü hayvan derisinden yapılmış zar (deri) - sopa, el ve iki elin parmakları ile vurularak çalınan deri çekildi. Başlangıçta sadece iki taştan oluşan kendi kendine çınlayan enstrümanlar arasından, bitki kökenli malzemelerden ve bakırdan yapılmış çeşitli çanlar, çingiraklar ve ziller ortaya çıktı. Azerbaycanlıların yaşadığı topraklarda yapılan arkeolojik kazılarda bulunan malzeme ve kültürel örnekler, Orta Çağ müzikologlarının eserleri, şiir klasikleri eserleri, minyatür resim örnekleri, duvar resimleri, gezgin günlükleri, müze koleksiyonları, Azerbaycan halkının beste yapmayı, şarkı söylemeyi, şarkılar, ezgiler ve muğam¹lar dinlemeği, çeşitli müzik enstrümanları eşliğinde dans etmeği sevdiğini ifade etmektedir. Bu, halk müziğinin zenginliği ve çeşitli müzik enstrümanlarıyla kanıtlanmaktadır. Orta Çağ Azerbaycan'ının yazılı anıtlarında 32 telli (akorofonlar), 23 üflemeli (aerofonlar), 16 vurmali (membranofonlar) ve 17 özensesli (idiofonlar²) çalgının ismini buluyoruz.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan, Müzik Enstrümanları, Orta Çağ

Abstract

Musical instruments are one of the important features of civilization and reflect the development level of culture. Presumably, they originated first as signaling tools regarding human labor. Instruments that perform purely musical functions appeared much later. Naturally, they were simple at first. As people's level of thought and culture increased, musical instruments became more complex: In string instruments, the number of strings pulled on the body in different ways and the number of frets on the arm increased, the strings of the whistles and pipes were drilled with instrument holes, and they made different shapes of tongue. The instruments were placed, the drums (leather) with round wooden, clay or metal bodies made of animal skin on one or both sides of the percussion instruments different in size - the leather that was struck with the stick, hand and fingers of both hands was removed. From among the self-ringing instruments that originally consisted of only two stones, various bells, rattles and cymbals made of plant-based materials and copper emerged. Material and cultural samples

¹ Makam (mugam).

² Tel veya deri (zar) kullanmadan titreşimli olarak ses çıkaran herhangi bir müzik enstrümanıdır.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

found in archaeological excavations in the lands where Azerbaijanis live, works of medieval musicologists, poetry classics, miniature paintings, murals, traveler's diaries, museum collections, the Azerbaijani people to compose, sing, listen to songs, melodies and mughams, She expresses her love to dance in company with various musical instruments. This is evidenced by the richness of folk music and a variety of musical instruments. We find the names of 32 strings (acrophones), 23 wind instruments (aerophones), 16 percussion (membranophones) and 17 elaborate (idiophones) in the written monuments of medieval Azerbaijan.

Keywords: Azerbaijan, Musical Instruments, Middle Ages

*AZERBAJCAN-İRAN İLİŞKİLERİNDE ERMENİSTAN FAKTÖRÜ***Dr. Erkan YILMAZ****ÖZET**

Azerbaycan ile İran tarihsel olarak dil, din gibi ortak değerlere sahip devletlerdir. 1828 yılında Çarlık Rusya ve Kaçar İran'ı arasında yapılan Türkmençay Anlaşması ile Azerbaycan coğrafyası Aras Nehri sınır olmak üzere ikiye bölünmüştür. Bu tarihten sonra İran sınırları içerisinde yer alan Güney Azerbaycan bölgesi İran'ın önemli sorunlarından birisi haline gelmiştir. Her iki devlet bu anlaşmayı benzer bir biçimde algılanmaktadır. Azerbaycan tarafı kendi ülkelerinin bölündüğü üzerinde dururken İran ise Azerbaycan'ı tarihsel olarak kendi toprakları olarak değerlendirmektedir. Azerbaycan bağımsızlığının ilk yıllarında topraklarının önemli bir bölümünü kaybetmesine neden olan Karabağ savaşını yaşamıştır. Bu sorun Azerbaycan dış politikasının en önemli belirleyicisine dönüşmüş ve bu konumunu hala korumaktadır. Azerbaycan bölgede oluşturduğu enerji ve güvenlik gibi tüm politikalarında Ermenistan'ın izolasyonunu amaçlamaktadır. Bu nedenle Azerbaycan ikili ilişkiler kurduğu devletlerin Ermenistan ile olan ilişkilerinin niteliğine dikkat etmektedir. Bu açıdan bakıldığında Azerbaycan için İran'ın Ermenistan ile gelişen ilişkileri dikkat çekmektedir.

Bu makalede Azerbaycan-İran ilişkilerinde Ermenistan faktörü incelenmiştir. Uluslararası sistemin yapısına hakim olan anarşinin çalışmanın temel aktörleri üzerinde oluşturduğu güvenlik krizlerinin bu aktörlerin dış politikalarına etkileri çalışmanın temel eksenini oluşturmaktadır. Azerbaycan ve İran'ın yukarıda değinilen ortak değerlerin varlığına rağmen İran-Ermenistan ilişkilerinin Azerbaycan-İran ilişkilerinden neden daha olumlu bir seyir izlediği bu makalede temel problem olarak tespit edilmiştir. Çalışmanın temel problemine yönelik "Uluslararası sistemin anarşik yapısı Azerbaycan, İran ve Ermenistan dış politikalarını etkilemektedir" önermesi çalışma için temel hipotez olarak kabul edilmiştir. Sisteme hakim olan anarşi her üç devletin tehdit algılamalarını ve güvenlik kaygılarını artırmakta ve ittifak ilişkilerini belirlemektedir. Bu durumun neorealizmin hipotezleriyle de örtüştüğü tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan, İran, Ermenistan, Uluslararası Sistem, Anarşi.

ABSTRACT

Azerbaijan and Iran have common values such as language and religion historically. With the Treaty of Turkmenchay signed between Tsarist Russia and Qajar Iran in 1828, the Azerbaijani geography was divided into two as the border with the Aras River. After this date, the South Azerbaijan region where located in the borders of Iran has become one of the important problems of Iran. Both states perceive this agreement in a similar way. While the Azerbaijani side emphasizes the division of their own countries, Iran considers Azerbaijan historically as its territory. In the first years of its independence, Azerbaijan experienced the Karabakh war,

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

which caused it to lose a significant part of its territory. This problem has turned into the most important determinant of Azerbaijan's foreign policy and still maintains this position. Azerbaijan aims to isolate Armenia in all its policies such as energy and security in the region. Therefore, Azerbaijan pays attention to the states' relations with Armenia which it has established bilateral relations with. From this point of view, Iran's developing relations with Armenia draw attention of Azerbaijan.

In this article, the Armenian factor in Azerbaijan-Iran relations has been examined. The main axis of the study is the effects of the security crises created by the anarchy, which dominates the structure of the international system, on the main actors of the study and the foreign policies of these actors. The main problem in this article is why Iran-Armenia relations are more positive than Azerbaijan-Iran relations despite the existence of common values of Azerbaijan and Iran mentioned above. The proposition "The anarchic structure of the international system affects the foreign policies of Azerbaijan, Iran and Armenia" regarding the main problem of the study was accepted as the basic hypothesis for the study. The anarchy that dominates the system increases the threat perceptions and security concerns of all three states and determines the alliance relations. It has been determined that this situation coincides with the hypotheses of neorealism.

Anahtar Kelimeler (Keywords): Azerbaijan, Iran, Armenia, International System, Anarchy.

MAKÂLÎ MUSTAFA BEY VE BİLİNMEYEN BAZI ŞİİRLERİ
MAKÂLÎ MUSTAFA BEY AND SOME UNKNOWN HIS POEMS

Dr. Öğr. Üyesi Fırat SEVİNÇ

Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, firatsevinc13@gmail.com

Orcid: 0000-0003-3618-5169

ÖZET

Makâlî 16. yüzyılda yaşamış, Kanuni Sultan Süleyman ve II. Selim dönemlerini görmüş bir divan şairidir. Tezkirelerin çoğu Makâlî'nin Alaşehirli olduğunu belirtir. Asıl adı Mustafa'dır. Gelibolulu Âlî, lakabının Kör Makâlî olduğunu ifade eder.

Kaynaklarda Makâlî'nin mesleğiyle ilgili farklı bilgiler mevcuttur. Tezkirelerde kadılık yaptığına ve askerlik hizmetinde bulunduğu dair bilgilere rastlanır. Askerlik hizmetinde bulunduğuyla ilgili bilgilerin doğruluğu ağır basmaktadır. Makâlî 1588 yılında vefat etmiştir. Mezarı Edirne Kapısı haricindedir.

Makâlî saz çalmada hüner sahibidir. Farsça yazılmış divanları inceleyebilmesi belirli bir eğitim almış olduğunu gösterir. Bazı tezkire yazarları onun şairlik yeteneğini överken bazıları da şairliğinin abartılacak ve övülecek seviyede olmadığını belirtir. Makâlî'ye ait bir divanın varlığından söz edilir. Fakat bugüne kadar bu divana rastlanmamıştır.

Makâlî'nin çağdaşı ve hemşerisi olan ve aynı mahlası kullanan bir şair daha mevcuttur. Bu şairin asıl adı Mehmed Çelebi'dir. Çalışmamıza konu olan Makâlî Mustafa Bey'in Makâlî Mehmed Çelebi'yle zaman zaman karıştırıldığı belirtilir. Tespit etmiş olduğumuz üç gazelden ikisinin matla beytinin tezkirelerde Makâlî Mustafa Bey'in anlatıldığı kısımlarda geçtiğini gördük. Üçüncü gazele ait herhangi bir beyit hiçbir tezkirede bulunmamaktadır. Gazelleri elde ettiğimiz yazma eserde üç gazelin sıralı olarak verilmiş olması üçüncü gazelin de Makâlî Mustafa Bey'e ait olduğu kanaatini uyandırmıştır.

Sözü edilen gazeller Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Yazma Eserler Kütüphanesi'nde Esnaf Manzumesi adlı eserde geçmektedir. Gazellerden ikisi beş beyitten, biri ise altı beyitten oluşmaktadır. Üç gazelde de redif ve tam kafiye kullanılmıştır. Gazellerin aruz kalıbı sırasıyla *Feilâtün / Mefâîlün / Feilün, Mef'ûlü / Fâilâtü / Mefâîlü / Fâilün ve Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün* şeklindedir. Gazelerde sevgili bütün olarak ve güzellik unsurlarıyla övülür. Sevgiliye duyulan özlem dile getirilir.

Bu çalışmada Makâlî'ye ait olan şiirlerin gün yüzüne çıkarılmasına katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Tespit ettiğimiz şiirler daha önce herhangi bir çalışmada yer almamaktadır. Arşivlerde bulunan kaynakların daha titiz bir şekilde incelenmesi sonucunda Makâlî'ye ait başka şiirlerin ya da varsa divanının bulunabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Makâlî, tezkire, gazel, şiir.

ABSTRACT

Makâlî lived in the 16th century. Most of the biographies state that Makâlî is from Alaşehir. Makâlî's real name is Mustafa. Gelibolulu Âlî states that his nickname is blind Makâlî.

There are different information about Makâlî's profession in the sources. Information is found in the biographies that he was a judge and served in military service. The accuracy of the

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

information about his military service prevails. Makâlî died in 1588. His grave is outside the Edirne Gate.

Makâlî has a talent in playing instruments. He has a certain education. Some biographers praise his poetry talent, while others state that his poetry is not at a level to be exaggerated and praised. The existence of a divan belonging to Makâlî is mentioned. However, no such work has been detected so far.

There is another poet who is a contemporary and fellow countryman of Makâlî and uses the same pseudonym. The real name of this poet is Mehmed Çelebi. We have seen that the mat and couplet of the two ghazals that we have determined in the research we made by using the biographies as a source, are mentioned in the sections where Makâlî Mustafa Bey is told. There is no couplet belonging to the third ghazal in any biography. The fact that the three ghazals were given sequentially in the source from which we obtained the gazelles gave us the opinion that this ghazal belonged to Makâlî Mustafa Bey.

The afore mentioned gazelles are mentioned in the work named Esnaf Manzumesi. Two of the ghazals consist of five couplets and one of them consists of six couplets. The full rhyme with the redif was used in all three ghazals. In Ghazals the beloved is praised for the whole and for the beauty elements. Longing for the beloved is expressed.

In this study, it is aimed to contribute to revealing the poems belonging to Makâlî. The poems we have identified have not been included in any previous study. With examination of the sources in the archives, it is thought that other poems of Makâlî or his divan, if any, can be found.

Keywords: Makâlî, biography, ghazal, poem.

FİKRİ MÜLKİYET HAKLARININ KORUNMASINDA “YENİLİK” KOŞULU

Dr. Öğr. Üyesi Pelin KARAASLAN

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Fikri Mülkiyet Hukuku Anabilim Dalı

pgkaraaslan@gmail.com; ORCID: 0000-0001-5695-192X.

ÖZET

Fikri ürünler üzerinde kişilere hak tanımak ve bu hakkı koruma altına almaktaki amaç, yenilikçi çalışmalarıyla toplumda var olan sanatı, bilimi, estetiği, teknolojiyi bir üst basamağa taşımak için emek, çaba ve yatırım sağlayan kişilerin ödüllendirilmesi; diğer yandan da gerek bu kişilerin gerekse başka kişilerin daha yenilikçi çalışmalar yapmaya özendirilmesidir. Zira inovasyonun korunmadığı yerde imitasyon kaçınılmazdır. Ancak bu durum, “yeni olma” kriterinin tüm fikri ürünler için hukuki korumanın ortak bir koşulu olduğu anlamına gelmemektedir. Bazı fikri haklar bakımından “yenilik” koşulu hiç aranmamakta; bunun yerine sağlanması gereken çaba ya da yaratıcılık, başka şekillerde kendini göstermektedir. Örneğin bir fikri ürünün, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca “eser” sıfatıyla korunmasının şartı, söz konusu fikri ürünün, sahibinin hususiyetini taşımasıdır. “Hususiyet” bakımından önemli olan husus fikrin ilk defa ortaya konulması değil, fikrin dışarıya yansıtılış biçiminin bir tesadüften ya da herkesin aklına kolayca gelebileceği biçimden ibaret olmamasıdır.

Sınai Mülkiyet Kanunu’nda (SMK) düzenlenen marka koruması da “yenilik” şartı gerektirmemektedir. Marka koruması bakımından ön plana çıkan unsur “ayırt edicilik”tir. Marka olarak korunacak işaretler, bir teşebbüsün mallarını veya hizmetlerini diğer teşebbüslerin mallarından veya hizmetlerinden ayırt edebilmelidir. Halihazırda başkası tarafından tescil edilmiş bir markayı farklı türden ürünler için yeni bir tescile konu etmek, önceki tarihli marka tanınmış bir marka olmadıkça mümkündür.

SMK’da düzenlenen ve yenilik koşulunun arandığı fikri mülkiyet hakları patent, faydalı model ve tasarımdır. Yeniliğin ne ifade ettiği, kanunda bu hakların her biri için farklı şekillerde tanımlanmıştır. Patent hukuku anlamında yenilik, dünya çapında bir yeniliktir ve buluşun, “tekniğin bilinen durumuna dahil olmaması” ile sağlanır. Yazılı, sözlü ya da başka herhangi bir biçimde açıklanmış kaynakta yer alan ve toplum tarafından erişimi mümkün olan buluş “yeni” değildir. Bu durum esasen faydalı model bakımından da geçerlidir; ancak faydalı modelin yenilik değerlendirmesinde, buluş konusuna katkı sağlamayan teknik özellikler dikkate alınmamaktadır. Tasarım hukuku anlamında yenilik ise tasarımın, daha önce dünyanın herhangi bir yerinde kamuya sunulmamış olmasıdır. Patent ve faydalı modelin aksine tasarımlarda yenilik ürünün teknik niteliğine değil, görünüm özelliklerine yönelik olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: İnovasyon, yenilik, marka, patent, tasarım

THE REQUIREMENT OF "NOVELTY" FOR THE PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS

ABSTRACT

The main purpose of granting rights to persons over intellectual works and protecting the stated right is to reward those who provide effort, endeavor and investment so as to go beyond the current level of art, science, aesthetics and technology with their innovative works on the one hand; and to encourage them and other individuals to be more innovative on the other hand. Imitation is inevitable where the innovation is not protected well. Nevertheless, the criterion of "being novel" does not mean that legal protection is a common requirement for all intellectual works. The "novelty" requirement is not a must for some intellectual rights; instead, the endeavor or creativity that needs to be provided reveals itself in alternative ways. For instance, the condition of protecting an intellectual work as "work" following the Law on Intellectual and Artistic Works is that the intellectual work must have the characteristic of its creator. What is important here in terms of "characteristic" is not that the idea is disclosed for the first time, but the way the idea is projected out is not just a coincidence or could not easily come to mind.

Trademark protection regulated under the Industrial Property Law (IPL) does not require "novelty" condition. The prominent factor in terms of Trademark protection is "distinctiveness". Indications to be protected as a trademark should be capable of distinguishing the goods or services of an enterprise from those of other enterprises. It is also possible to subject a trademark already registered by someone else to a new registration for different types of products unless the stated trademark is well-recognized.

Intellectual property rights which are regulated under IPL and where the novelty condition is expected are patents, utility models and designs. The law defines what "novelty" means for each of these rights in different ways. For the patent law, "novelty" is a worldwide innovation and it is achieved by "being excluded from the state of the art". The invention included in a written, verbal or any other form of disclosed source and publicly accessible is not "novel". It is also valid for the utility model. However, the technical properties not contributing to the subject of the invention are not taken into consideration in the novelty assessment of the utility model. The "novelty" requirement in terms of the design law is that the design has not been disclosed publicly anywhere in the world before. Unlike patents and utility models, novelty in designs should be directed towards the appearance features, not the technical features of the product.

Keywords: Innovation, novelty, trademark, patent, design

SOSYAL MEDYA VE SİYASET İLİŞKİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep ŞENTÜRK DIZMAN
İstanbul Gelişim Üniversitesi, zsenturk@gelisim.edu.tr,
ORCID 0000-0001-8558-3169

ÖZET

Günümüzde kamuoyunun oluşumunda önemli unsurlardan birinin sosyal medya olduğu kabul edilmektedir. Bireylerin siyasal tutumlarını yönlendiren ve etkileyen sosyal medyanın etki alanları her geçen gün genişlemektedir. Sosyal medyanın başlıca özelliği, yorumları ve olayları kısa sürede çok büyük kitlelere yayabilmesi ve böylece kitlelerin düşüncelerine yön verebilme olanağına sahip olmasıdır. İletişim teknolojilerinden biri olan internetin geçmişten bu yana sürekli geliştiği görülmektedir. Bilgisayar kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte internetin kullanım sıklığı da artmıştır. İnternetin yaşadığı bu evrimsel dönüşümle birlikte kazandığı özellikler, internetin kullanım alanlarının da genişlemesine neden olmuştur. İnternetin evrim süreci, 2000’li yıllarda, sosyal medya mecralarının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Akıllı cep telefonlarının hayatımıza girmesiyle birlikte kullanımı giderek artan sosyal medya, insan hayatının değişilmez bir parçası haline gelmiştir. Günümüzde tüm dünyada yaygın bir şekilde kullanılan sosyal medya araçları, bireylerin tüketim alışkanlıklarını, toplumdaki yerlerini ve günlük yaşantılarını belirlemede etkili rol oynamaktadır. Sosyal medyanın kullanıcılarına kazandırdığı özellikler arasında organize olma, anlık haberleşme, geribildirim iletme ve arkadaş ağı oluşturma özellikleri siyasal katılım pratiklerini de değiştirmiştir. Son yıllarda sosyal medya ağları pek çok toplumsal harekette önemli rol oynamıştır.

Bu çalışmada, sosyal medya siyaset ilişkisi kapsamında, sosyal medyanın siyaset üzerindeki etkisi kanıtlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda sosyal medyanın toplumsal hareketler ve seçim süreçleri üzerindeki etkileri yaşanmış örnekler kapsamında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal medya, Siyaset, Sosyal medya siyaset ilişkisi

THE RELATIONSHIP OF SOCIAL MEDIA AND POLITICS**ABSTRACT**

Today, social media is accepted as one of the major elements in the formation of public opinion. The domains of social media that direct and influence the political attitudes of individuals are expanding day by day. The main feature of social media is its ability to spread comments and

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

events to very large masses in a short time and thus, have the opportunity to direct the thoughts of the masses. It is seen that the Internet, which is one of the communication technologies, has been continuously developing since the beginning. With the widespread use of computers, the frequency of internet use has also increased. The features that the internet has gained with this evolutionary transformation helped the expansion of the usage areas of the Internet. The evolutionary process of the Internet led to the emergence of social media channels in the 2000s.

With the introduction of smart mobile phones into our lives, the use of social media increased and it has become an unchangeable part of human life. Social media tools, which are widely used all over the world today, play an effective role in identifying the consumption habits of individuals, their places in society, and their daily lives. The features that social media brings to its users include becoming organized, instant communication, feedback transmission, and networking features, and these features also changed the practices of political participation. Social media networks played an important role in many social movements during recent years.

This study tries to prove the impact of social media on politics within the scope of social media - politics relationship. In this context, the effects of social media on social movements and election processes were examined within the scope of true examples.

Keywords: Social media, Politics, Social media - politics relationship

“COVID-19 IMPACT: HOW THE PANDEMIC AFFECTED HUMAN RESOURCES?”**Seray YURTSEVEN**

Master's Degree Student, Yeditepe University

ORCID: 0000-0002-2594-2614

ABSTRACT

Regarding the "COVID-19" crisis that the world had to face in 2020, the Human Resources departments of any existing company had to become so much more than just a bridge between the employees and employers. They had to develop new plans, new tactics to adapt the new situation. Some people think the human resources as the force that hires, calculates salaries, and fires employees but it isn't an accurate definition and the events of the last six months can verify why human resources departments are one of the most important values in a company. Human Resources always guides its employees to what to do in different and unexpected cases, with the rise of the coronavirus, HR departments had to create an environment of calm, healthy, and safe workplaces for its employees and executives to help them adjust to the crisis that is going on around the world.

This study obtains subjects like the real definition of Human Resources, the department's affects on its employees, the working environments, new plans they had to develop to keep their employees on the line and safe, the tactics they adapted because of the new situation coronavirus created and the relation between COVID-19 pandemic and the HR itself. As a final interpretation, in this article the relation between COVID-19 and Human Resources Departments' survival strategy is examined.

Key Words: Human Resources, COVID-19 and its effects.

KABİN PERSONELİ TARAFINDAN ACİL DURUM TAHLİYE BOTUNUN (SLIDE) YANLIŞLIKLA PATLATILMASININ ENGELLENMESİNE YÖNELİK BİR ÖNERİ**Serdar OKAN**

Gümüşhane Üniversitesi, Kelkit Aydın Doğan Meslek Yüksekokulu
Ulaştırma Hizmetleri Bölümü Öğretim Görevlisi, serdarokan@gumushane.edu.tr,
ORCID:0000-0003-3512-1139

ÖZET

İkinci dünya savaşından sonra hızla gelişen havacılık ulaşım modeli, yolcularına sunduğu hız ve konforun yanında en güvenli taşıma modeli olmasıyla ulaşım modelleri arasında tercih edilme sırasını her geçen gün yukarı seviyelere çıkarmaktadır. Havayolu işletmeleri hava ulaşım modelinin güvenirliliğini artırabilmek adına işe aldığı her personeline gerekli eğitimleri sağlamaktadır. Personellere verilen eğitimler arasında yaşanacak kaza/kırım esnasında uçak içerisinde bulunan yolcuların uçaktan tahliye edilebilmesi için uçak üzerine monte edilmiş acil durum tahliye botunun nasıl kullanacağı eğitimi de bulunmaktadır. Havayolu işletmeleri kabin personellerine acil durum tahliye botu eğitiminin yanında sürekli yanlarında bulundurabilecekleri ve kabin kapılarının nasıl açılması gerektiği bilgisini de içeren kabin el kitapçıklarını da temin etmektedir. Hata insana mahsustur sözüyle hareketle kabin personelleri bazı uçuş öncesi operasyonlarda kabin kapısı açma prosedürlerini atlayarak acil durum tahliye botunun herhangi bir acil durum olmamasına rağmen açılmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple operasyonlar da gecikmeler yaşanmakta ve hız nedeniyle hava ulaşımını tercih eden müşterilerde gecikmelerden kaynaklı tatminsizlik ile havayolu işletmesinin uçak değiştirmesi veya arızanın giderilmesi için çalışma yapması nedeniyle hem zaman hem de maddi kayıp ortaya çıkmaktadır. Çalışmada yapılan araştırmada son 10 yıl içerisinde çok sayıda yerde bulunan uçakların acil durum tahliye botları uçuşa başlamadan önce açılmış ve çoğu da kabin memuru hatası sonucunda meydana gelmiştir. Bu çalışmanın amacı acil durum tahliye botunu yanlışlıkla açılmasını engellemek için bir öneride bulunmaktadır. Öneride, uçak kapı kolu ile acil durum tahliye botu kilit mekanizması bölümü arasına kabin personellerinin dikkatini artırıcı bir parça ekleyerek kapı açmadan önce bu parçanın çıkarılması gerektiğinin farkına varması sağlanacağı vurgulanmıştır. Bu şekilde yanlışlıkla botun patlatılması engellenerek hem havayolu müşterisinin gecikme kaynaklı memnuniyetsizliği hem de işletmenin maddi zararının ortadan kaldırılması sağlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tahliye Botu, Havayolu İşletmesi

ABSTRACT

Air transportation that developed after second world war quickly, is preferred firstly day by day thanks to offer speed, comfort and become the most secure transport model. Airline companies train to every staf was recruited with necessary educations for increasing level of air transportation security. There is a how to use slide system in emergency conditon training

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

among educations was given by airline company to new staf. Airline give to every cabin crew quick reference handlist about how to use slide system, door opening and cloesing beside training. Just people can make any mistake. Because of that cabin crew can open witout making disarmed slide pozition in out of any emergerceny condition; therefore delay occuring in normal flight operation. This delay causes to dissatification of customer who choosing air transportation because it is fast and airline companies lose money and spend time when fixed this tecnichal fault that occur or aircraft swap. So many explosions of aircraft slide that is on ground were found before flight in the last 10 years by making examination in this study and many of explosions's reason was cabin crew fault. Aim of this study is to offer a suggestion to prevent explosion of aircraft slide by mistake. It can do it with inserted a part between door handle and slide lock system. So cabin crew can aware slide armed and can know to remove this parts before open the door. Hereby delay, spend time and dissatisfaction can eliminate by airline companies.

Key Word: Aircraft Slide, Airline Company

**SİYASAL REKLAM TÜRLERİ BAĞLAMINDA 2020 AMERİKA BİRLEŞİK
DEVLETLERİ BAŞKANLIK SEÇİMLERİNE YÖNELİK BİR ANALİZ: YOUTUBE
REKLAMLARI ÖRNEĞİ**

Ahmet Neca GÖKGÜL

Öğretim Görevlisi, Bursa Uludağ Üniversitesi İnegöl Meslek Yüksekokulu, Pazarlama ve
Reklamcılık Bölümü, Pazarlama Programı,
necagokgul@uludag.edu.tr, Orcid : 0000-0003-4396-8022

Yılmaz Türker SANDIKCI

Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler
ve Tanıtım Anabilimdalı, turksanyts@gmail.com, Orcid: 0000-0001-8318-7218

Samed SOY

Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler
ve Tanıtım Anabilimdalı, samedsoy@outlook.com, Orcid: 0000-0002-4664-2717

ÖZET

İletişim teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak dijitalleşen dünya düzeninde her alanda olduğu gibi reklamcılık uygulamalarında da siyasi aktörlerin sosyal medya mecralarından sıkça yararlandığı görülmektedir. Dünyayı etkisi altına alan pandemi sürecinin varlığı zaten süregelen dijitalleşme serüvenini daha da hızlandırmakta, her sektörde olduğu gibi reklamcılık temelli gerçekleştirilen uygulama ve stratejilerde de dijital ortamların kullanımının yoğun bir biçimde arttığı göze çarpmaktadır. Belirli bir alt yapı dâhilinde ve ikna temelli kurgulanan siyasi reklam mesajları günümüzde çoğunlukla geniş hedef kitlelere ulaşırken sosyal medya mecralarında kendisine yer bulmaktadır. Özellikle alt yapı kurgusu ve kullanım amacı nedeniyle siyasi aktörler tarafından en çok tercih edilen sosyal medya mecralarından biri olarak Youtube'un öne çıktığı bilinmektedir. Bu çerçevede, tüm dünyanın takip ettiği 3 Kasım 2020 Amerika Birleşik Devletleri Başkanlık seçiminde başkan adaylarının (Joe Biden ve Donald Trump) resmi Youtube kanalları aracılığıyla yayınladıkları reklamlar incelenmeye değer görülmüş ve adayların yayınladıkları reklamlar tür bazında içerik analizine tâbi tutulmuştur. Gerçekleştirilen analizler neticesinde özellikle siyasi iletişim literatürüne katkı sunması beklenen önemli sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlara göre, Donald Trump ve Joe Biden'in resmi Youtube kanallarında yayınladıkları reklamlarda tek bir siyasi reklam türü kullanmayı tercih etmedikleri görülmüştür. İnceleme konusu olan reklamlara bakıldığında her iki adayın da aynı reklam içerisinde hem pozitif hem de negatif siyasi reklam türüne ait örnekler yer verdiği tespit edilmiştir. Elde edilen bu veriler doğrultusunda karma siyasi reklam türü olarak tanımlayabileceğimiz yeni bir reklam türünün mevcudiyeti ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, iktidarda bulunan Donald Trump'ın pozitif siyasi reklam türünü daha yoğun kullanması beklenirken negatif siyasi reklam türüne, negatif siyasi reklam türünü daha yoğun kullanması

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

beklenen Joe Biden'in ise pozitif reklam türüne ağırlık verdiği ortaya çıkmıştır. Bir diğer farklılaşma ise reaktif ve proaktif siyasal reklam türü kullanımlarında dikkat çekmiştir. Buna göre reaktif siyasal reklam türünü sadece Donald Trump tercih ederken, proaktif siyasal reklam türünü her iki tarafın da birbirine benzer oranda tercih ettikleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siyasal İletişim, Siyasal Reklamcılık, 2020 ABD Seçimleri, İçerik Analizi.

AN ANALYSIS OF THE 2020 UNITED STATES PRESIDENTIAL ELECTION IN TERMS OF POLITICAL ADVERTISING TYPES: THE EXAMPLE OF YOUTUBE ADVERTISEMENTS

ABSTRACT

In the digitalizing world order, parallel to advances in networking technology, it is apparent that political players also profit from social media platforms in advertising applications, as in any field. The emergence of a global pandemic process accelerates the current digitalization adventure ever further, and it is noted that the use of digital technology has risen dramatically in advertising-based applications and techniques, as in any industry. While political advertising messages, designed through a certain infrastructure and focused on persuasion, usually hit broad target markets, they find their place in social media networks. For this cause, it is recognized that Youtube stands out as one of the most preferred social media platforms for political actors. In this sense, the ads published by the presidential candidates (Joe Biden and Donald Trump) via official Youtube channels in the presidential election of the United States of America on 3 November 2020, followed by the world as a whole, were considered worthy of consideration, and the ads published by the candidates were subject to content review on the basis of type. Important findings have been collected from analyzes that are intended to add to the literature on political communication. The findings reveal that Donald Trump and Joe Biden did not choose to advertise on official Youtube platforms by using a particular kind of political advertisement. In view of the advertising being investigated, it was found that in a single advertisement, both candidates included examples of positive and negative campaign messaging. According to the results, a new kind of advertisement has been discovered, which can be described as a mixed type of political advertising. In these conditions, the ruling Donald Trump is supposed to more intensively use the positive type of political advertising, instead, it was noted that he uses the negative type of political marketing more. On the opposite, it has been discovered that Joe Biden, who is supposed to use the negative type of political advertisement more intensively, focuses on the positive type of advertising. In the use of reactive and constructive political ads, another distinction has attracted notice. Consequently, although Donald Trump favored only the reactive form of political ads, the proactive type of political advertising at equal rates was preferred by both sides.

Keywords: Political Communication, Political Advertising, US Election 2020, Content Analysis.

**REGISTERED FEMALE PROSTITUTION IN MODERNIZATION MOVEMENTS IN
THE LATE OTTOMAN EMPIRE****Dr. Burcu BELLİ**

Nişantaşı University, Department of History, Istanbul, Turkey, ORCID: 0000-0001-7139-1406,

burcu.belli@nisantasi.edu.tr

ABSTRACT

The nineteenth century was the century of change almost everywhere around the world in every area. One of the most significant changes is related to the social, everyday life details and habits. It consists of sexuality, family, the relationship between man and woman, conditions of children and childhood, and the meaning of prostitution and prostitutes. All these developments and re-evaluation processes coincided in all European countries, including the Ottoman Empire. This study's main target is to analyze the social changes in the Ottoman Empire at the end of the nineteenth century in terms of prostitution. As a result, the modernization movements of the Ottoman Empire will make more sense. In the Ottoman Empire, two regulations were published in 1879 and 1884. The main points of these papers are the regulation process of prostitution and its legitimization. Ottomans published these regulations short after the many European states; for example, the same one was announced in 1864 in England, only two decades before the Ottomans. Even though these regulations' main target looks like only prostitution and prostitutes, it focused on more. They tried to take the prostitution issue under the control of the state. These papers are such modern applications that this study argues the late Ottoman Empire could present itself as a modern state. The regulations were announced during Abdülhamid II's era. This is also very significant because, at the first blush, Abdülhamid is called one of the most conservative sultans of the Ottoman Empire. So, when the legitimization of prostitution and his unique image are compared, this view looks controversial. However, his patriarchal image and the public health concern are parallel with each other. This paper will focus on the last Ottoman Empire modernization movements and prostitution regulations. By doing so, the primary documents in the Official Ottoman Archive and some personal notes, records, and social theories will be benefitted.

Key words: Prostitution, modernization, public health, state.

SUÇ ÖNLEMEDE TOPLUMSAL DEĞERLER**Muhammet FIRAT**

Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sos. Bil. Fak., Sosyoloji Bölümü,
muhammetfirat@firat.edu.tr. ORCID: 0000-0002-2447-1427

ÖZET

Suç kavramı genel olarak topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu kanunlar tarafından belirtilen her türlü sapma şeklinde tanımlanmaktadır. Ancak suçu diğer sapma davranışlarından ayıran en önemli unsur kanunlar çerçevesinde belirlenmiş saptmalar olmasıdır. Bu açıdan suç, bireylerin ve toplumların uyum içerisinde yaşamasını tehdit etmekte ve güvensiz bir ortama yol açmaktadır. Bu yüzden suç, tüm toplumlarda çözülmesi ve önlenmesi gereken önemli sorunlardan birisi haline gelmiştir. Suçun ortaya çıkmasını, artmasını ve yaygınlaşmasını önlemek amacıyla suç ve suçluluyla mücadele konusunda çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Suç önleme çalışmaları bunlardan biridir. Suç önleme, suç ve suçluluğun ortaya çıkmadan engellenmesi olarak ele alınmaktadır.

Günümüzde suça zemin hazırlayan her türlü faaliyetin gerekli önlemler alınarak ortadan kaldırılması, suç ve suçlularla mücadelede büyük önem kazanmıştır. Suç önleme yaklaşımlarının büyük bir kısmı, suçun önlenmesinde birey faktörünü öne çıkarmaktadır. Bireyin yaşadığı toplum içerisinde toplumsal değerleri içselleştirmesi aslında toplumsal normlara uymanın başlangıcı olarak görülmektedir. Zira birçok suç ve suç önleme yaklaşımı, bireyin toplumsal değerlerden yoksun bir şekilde yaşamasının suçun ortaya çıkmasında büyük rol oynadığını öne sürmektedir. Bu bakımdan bu çalışmada suç önlemede toplumsal değerlerin etkisi üzerinde durulmaktadır. Toplumun en temel kurumu olan aile, eğitim, din gibi toplumsal kurumlar, değerlerin oluşmasında, yaygınlaştırılmasında ve yaşatılmasında büyük önem taşımaktadır. Değerlerin bireye aktarıldığı bu toplumsal kurumlar, bireye toplumsal norm ve kurallara uyma, sosyal süreçlere katılma, toplumsallaşma ve sosyal kontrol mekanizmalarını öğrenme gibi davranışları kazandırır. Bu anlamda toplumsal değerlerin, genel manada toplumsal kurallara uymama olarak bilinen sapma davranışlarını minimize edeceği ve toplumun sosyal/kültürel sermayesini yükselteceği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Suç, Suç Önleme, Toplumsal Değerler, Sosyal Sermaye, Toplumsal Kurumlar.

SOCIAL VALUES IN CRIME PREVENTION

The concept of crime is generally defined as all kinds of deviations that are specified by laws to cause harm to society or to be dangerous. However, the most important factor that distinguishes crime from other deviant behavior is the deviations determined within the framework of laws. In this respect, crime threatens individuals and societies to live in harmony and causes an unsafe environment. Therefore, crime has become one of the important problems to be solved and prevented in all societies. Various studies are carried out on the fight against crime and criminals in order to prevent the emergence, increase and spread of crime. Crime

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

prevention work is one of them. Crime prevention is considered as the prevention of crime and criminality before it occurs.

Today, the elimination of all kinds of activities that prepare the ground for crime, by taking necessary precautions, has gained great importance in the fight against crime and criminals. Most of the crime prevention approaches highlight the individual factor in the prevention of crime. Individual's internalization of social values in the society he lives in is actually seen as the beginning of conforming to social norms. Because many crime and crime prevention approaches argue that living without social values plays a major role in the emergence of crime. In this respect, this study focuses on the effect of social values on crime prevention. Social institutions such as family, education and religion, which are the most basic institutions of society, are of great importance in the formation, dissemination and survival of values. These social institutions, where values are transferred to the individual, give the individual behaviors such as obeying social norms and rules, participating in social processes, socialization and learning social control mechanisms. In this sense, it can be said that social values will minimize the deviation behaviors known as non-obeying social rules and will increase the social / cultural capital of the society.

Keywords: Crime, Crime Prevention, Social Values, Social Capital, Social Institutions.

İLKOKULA BAŞLAMA YAŞININ OKUMA YAZMA SÜRECİ VE AKADEMİK BAŞARI ÜZERİNE ETKİSİ

Şerife KARABULUT

Yüksek Lisans Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, skarablt43@gmail.com,

ORCID 0000-0002-7915-5042

Prof. Dr. Mehmet Faik YILMAZ

Yıldız Teknik Üniversitesi, mefayil@yildiz.edu.tr

ORCID 0000-0002-1006-2470

ÖZET

Okula başlama çocukların yaşamında oldukça karmaşık dönemlerden biridir. Bu dönemde çocuklar kaygı, şaşkınlık hatta hayal kırıklığı yaşayabilmektedirler.

İlkokul birinci sınıfta çocuklar pek çok sorumlulukla ilk defa karşılaşmaktadırlar. El göz koordinasyonu, kalem tutma, yazı yazma, dinleme ve konuşma becerilerinin belli ölçüde gelişmesiyle ilk okuma ve yazma öğretimine geçilebilmektedir.

2012-2013 Eğitim-Öğretim yılıyla beraber uygulamaya geçilen 4+4+4 eğitim sistemiyle beraber 60-66 aylık çocukların okula başlaması ile birlikte ve bu yaş aralığına ilişkin çeşitli bakış açıları ve çocuğun okuma – yazma becerisi üzerindeki etkisi incelenmeye çalışılmıştır.

60-66 aylık çocukların okula başlaması ile farklı yaş gurubu öğrencilerin aynı sınıfta eğitim görmeleri söz konusu olmuştur. 60 – 66 aylık çocukların okula başlaması ile birlikte bu yaş grubu çocukların hazır bulunuşluk durumları ile ilgili bir takım tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

60-66 aylık çocukların yeterli hazır bulunuşluk düzeyine erişmeden okula başlamalarının en başında çocukların sosyal – duygusal uyumlarını göz önünde bulundurmak gelmektedir. Çocukların ise okula sosyal – duygusal anlamda uyum sağlamaması bir takım sorunların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu araştırma ile ilkokula 60-66 aylık başlayan öğrencilerin akademik başarıları ile 67 aylık ve daha büyük yaşlarda başlayan öğrencilerin akademik başarıları karşılaştırılmıştır.

Bu araştırmanın temel amacı, takvim yaşı olarak ilkokul birinci sınıf eğitimine erken başlayan çocukların eğitimi sürecinde karşılaşılan güçlükleri öğretmen görüşleri doğrultusunda belirlemektir.

Anahtar kelimeler: İlkokula başlama yaşı, 4+4+4 eğitim sistemi, 60-66 aylık öğrenciler, okuma-yazma, öğretmen görüşleri.

THE READ-WRITING PROCESS OF THE AGE OF STARTING PRIMARY SCHOOL AND IMPACT ON ACADEMIC SUCCESS**ABSTRACT**

Starting school is one of the most complex periods in a child's life. During this period, children may experience anxiety, confusion or even disappointment.

In the first grade of primary school, children face many responsibilities for the first time. With the development of hand-eye coordination, holding the pencil, writing, listening and speaking skills to a certain extent, the first reading and writing instruction can be started.

With the 4 + 4 + 4 education system that was put into practice with the 2012-2013 academic year, with the 60-66-month-old children starting school, various perspectives on this age range and its effect on the child's literacy skills were studied.

With the 60-66 month old children starting school, students of different age groups were taught in the same class. With the 60-66-month-old starting school, it has brought some discussions about the readiness of children in this age group.

Considering the social-emotional adaptation of 60-66 month-old children is the first time they start school without reaching a sufficient level of readiness. The social and emotional adaptation of children to school causes a number of problems. With this study, the academic achievements of students who started primary school 60-66 months old were compared with the academic achievements of students who started primary school at the age of 67 months and older.

The main purpose of this study is to determine the difficulties encountered in the education process of children who started primary school first grade as the calendar age, in line with the teachers' opinions.

Keywords: Primary school starting age, 4 + 4 + 4 education system, 60-66 month students, literacy, teachers' opinions

THE RELATIONSHIP OF HEALTH LITERACY WITH HEALTHY LIFESTYLE BEHAVIORS

Hazan SOYKAN

Sabahattin Zaim University Graduate Education Institute,
Department of Healthcare Management
ORCID: 0000-0002-9481-1917

ABSTRACT

Fundamentals of health care are early diagnosis, fast and efficient treatment. Personnel working in health institutions also play an important role in providing better quality and more efficient health services. It is important that health professionals, who should set an example to the society with healthy lifestyle behaviors, can help patients regain their health and communicate effectively with all patients. The aim of this study is to examine the relationship between health literacy and healthy lifestyle behaviors of health vocational school students. The universe of the research consists of Altınbaş University Health Services Vocational School students. 293 students participated in the study. Demographic information questionnaire consisting of 16 questions, "Turkey's Health Literacy" (TSOY-32) "scale consisting of 32 questions, and "Healthy Lifestyle Behaviors Scale II" consisting of 52 questions were applied to the students. Independent variables are age, gender, place of birth, marital status, class, department, financial status, and parental education status. The students' overall health literacy average was 36.20 ± 7.66 ; the health literacy levels were determined as 9.60% inadequate, 28.30% problem-limited, 37.50% adequate, 24.60% excellent. The average score that the participating students got from the "Healthy Lifestyle Behaviors II" scale was found to be 124.30 ± 23.47 . In the correlation analysis, it was determined that there is a statistically significant relationship between health literacy levels and healthy lifestyle behaviors. Suggestions have been made to increase the number of studies carried out to increase health literacy, to raise awareness on this issue in health institutions and centers, and to plan training and incentives for behaviors that will improve health.

Key Words: Health Literacy, Healthy Lifestyle Behaviors, Health Vocational School Students

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ**TMS 32 VE TMS 39 STANDARTLARI KAPSAMINDA FİNANSAL ARAÇLARIN
DEGERLENDİRİLMESİ VE MUHASEBELEŞTİRME SÜRECİ****İbrahim ÇEMBERLİTAŞ**

Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, İşletme Bölümü,
drcemberlitas@hotmail.com, ORCID: 0 000-0002-2489-9060

Yakup ÜLKER

Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İİBF, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü
yulker@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-3070-0521

ÖZET

Uluslararası Muhasebe Standartları dünya çapında gerçekleşen ticari işlemlerin ortak dili olması bakımından bir çok dile tercüme edilmiş ve bir çok ülkede uygulama alanı bulmuştur. Türkiye’de de Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) olarak kullanılan bu standartları Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) yayımlamaktadır.

TMS 32 Finansal Araçlar Standardı ve TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçüm Standardı finansal borçlara ve finansal varlıklara ilişkin standartlar olup işletmelerin kullandığı finansal araçlarla ilgili ölçümlerin yapılması amacıyla kullanılmaktadır.

TMS 32, finansal aracı; bir işletmenin varlığı ile diğer işletmenin finansal borç veya özkaynagında meydana gelen artışa nedne olan sözleşme şeklinde tanımlamaktadır. Finansal araçlarda yer alan finansal varlıklar nakit, başka bir işletmeden finansal varlık almak için yapılan sözleşmelerden doğan haklar olarak tanımlanır. Finansal borçlar da başka bir işletmeye nakit veya finansal varlık verilmesi sonucu ortaya çıkan yükümlülüklerdir.

TMS 39, finansal araçlara ilişkin diğer standartlarda yer alan finansal varlık ve finansal yükümlülükleri finansal tablo dışına bırakmaya ilişkin hususları açıklamaktadır. Bununla beraber türev ürün, etkin faiz yöntemi, özkaynak aracı, gerçeğe uygun değer gibi kavramlara ilişkin muhaseleştirme esaslarını açıklayan standarttır.

Çalışmada Uluslararası Muhasebe Standartlarının Türkiye’deki uygulaması olan Türkiye Muhasebe Standartlarından TMS 32 ve TMS 39 no’lu standartlarda geçen kavramların işletmeler açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Bir işletme üzerinde söz konusu standartların kullanılmasıyla gerçekleşen muhasebe sürecine ilişkin uygulamalara yer verilmiştir. Çalışmadaki örnekler Türkiye Muhasebe Standartlarının sözü geçen standartlarla ilgili olan diğer standartlarla desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Muhasebe Standartları, TMS 32, TMS 39

**ASSESSMENT AND ACCOUNTING OF FINANCIAL INSTRUMENTS UNDER TAS 32 AND
TAS 39 STANDARDS****ABSTRACT**

International Accounting Standards have been translated into many languages and found application in many countries in terms of being the common language of business transactions taking place worldwide. In Turkey, these standards, which are also used as Turkish Accounting Standards (TMS), are published by the Public Oversight Accounting and Auditing Standards Authority (KGK).

TMS 32 Financial Instruments standard and TMS 39 financial instruments: accounting and Measurement Standard are standards for financial liabilities and financial assets and are used to make measurements of financial instruments used by businesses.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

TMS 32 defines a financial instrument as a contract that causes an increase in the assets of one entity and the financial debt or equity of another entity. Financial assets in financial instruments cash is defined as rights arising from contracts to acquire financial assets from another business. Financial liabilities are also liabilities arising from the issuance of cash or financial assets to another business.

TMS 39 describes the considerations for excluding financial assets and financial liabilities contained in other standards for financial instruments from the financial statements. However, a derivative product is a standard that explains the principles of accounting for concepts such as effective interest method, equity instrument, and actual value.

In the study, the concepts passed in the Turkish Accounting Standards TMS 32 and TMS 39, which are the application of International Accounting Standards in Turkey, were evaluated from the point of view of enterprises. Applications related to the accounting process that occurs using these standards are included in the business. Examples in the study were supported by other standards related to the mentioned stadiums of Turkey Accounting Standards.

Key Words: Turkish Accounting Standards, TMS 32, TMS 39

**UZAKTAN EĞİTİMDE SINIF ÖĞRETMENLERİNİN DUYGU ALIŞ VERİŞİ
YETERLİLİKLERİNİN İNCELENMESİ****Asiye ARAS**

Öğretmen, MEB, e-posta: asy.aras.ytu@gmail.com. ORCID: 0000-0001-9273-1529

Mustafa BAŞARAN

Doç. Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi. mbsrn@yildiz.edu.tr,

ORCID: 0000-0003-1684-5852

ÖZET

Geleneksel sınıf eğitiminde sınıf ortamında bir araya gelen öğretmen ve öğrenciler yalnızca ders işlemekte, aynı zamanda karşılıklı olarak duygu alışverişinde bulunmaktadır. Bu erken dönem çocuklukta eğitimin önemli bir parçasıdır. Geleneksel eğitimde olduğu gibi duygular, başarılı bir çevrimiçi öğrenme ve öğretimde de önemli bir faktördür.

Bu çalışma, uzaktan eğitimde sınıf öğretmenlerinin çevrimiçi iletişimde duygu alış-veriş yeterliliklerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evrenini İstanbul ilinde Esenler ilçesinde görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Bu evrenden rasgele örneklem yoluyla seçilen toplam 100 sınıf öğretmeni ise araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Bu çalışma tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir çalışmadır. Çalışma sonucunda sınıf öğretmenlerin duygu alışverişi becerilerinin oldukça yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin duygu alma becerileri verme becerilerinden daha yüksek düzeydedir.

Anahtar Sözcükler: Uzaktan eğitim, çevrimiçi öğrenme, duygusal mevcudiyet, iletişim

**ANALYSIS OF EMOTIONAL EXCHANGE CAPABILITIES OF PRIMARY
SCHOOL TEACHERS IN DISTANCE EDUCATION****ABSTRACT**

In traditional classroom education, teachers and students who come together in the classroom environment do not only teach, but also exchange feelings. This is an important part of early childhood education. As with traditional education, emotions are an important factor in successful online learning and teaching.

This study was carried out in order to examine the emotion exchange competencies of classroom teachers in online communication in distance education. The universe of the research consists of classroom teachers working in Esenler district in Istanbul. A total of 100 classroom teachers randomly selected from this population constitute the sample of the study. This study

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

is a descriptive study using the scanning model. As a result of the study, it was concluded that classroom teachers' emotional exchange skills were quite high. In addition, teachers' emotion-taking skills are at a higher level than their giving skills.

Keywords: Distance education, online learning, emotional presence, communication

GİRİŞ

Milletlerin değerlerini bir sonraki nesle aktarması dolayısıyla var kalmasında en önemli kurumlardan biri belki de en önemlisi okullardır. Ayrıca toplumsal bütün kurumların işleyişinde mutlaka öğretmenin ve okulun etkisi vardır. Bu sebepten iyi yetiştirilmiş öğretmenlere sahip olan milletlerin geleceği daima aydınlık olacaktır.

İlkokuldan üniversiteye kadar eğitimin her dönemi önemlidir. Ancak temel bilgi ve becerilerin öğrenildiği, daha karmaşık öğrenmelerin alt yapısının olduğu ve her şeyden önce öğrenmeye karşı bir tutumun olduğu ilkökul yılları daha bir önem kazanmaktadır. Birçok araştırmacı bu yıllardaki yaşantının önemini; öğretmenin etkili veya etkisiz olmasının ne kadar ciddi sonuçlar doğurabileceğini vurgulamıştır (Tatar, 2004).

Öğretmenler eğitim-öğretim sürecinde öğrenmede kalıcılığı sağlamak için öğrencileri ile arasında özel bir bağ kurmalıdır. Öğretmenler ile öğrenciler arasındaki bu özel bağ duyguların eğitim ortamına katılmasıyla sağlanmaktadır. Sınıf öğretmenlerinin öğrencileriyle sağlıklı iletişim kurabilmesi; öğretim esnasında duygularını öğrenenlere ne derece yansıttığı ya da öğrenenlerin duygularının ne derece farkında olduğuyla yakından ilişkilidir.

Günümüz web tabanlı uzaktan eğitim sistemleri ele alındığında gerçek bir sınıf ortamında somut olarak ihtiyaç duyulabilecek hemen her türlü aracın fazlasıyla karşılandığı söylenebilir. Ancak eğitimde başarının önemli ögesi olan duygular uzaktan eğitim ve özellikle onun bir türü olarak kabul edebilecek web tabanlı çevrimiçi eğitimde genelde göz ardı edilmektedir. Yüz yüze eğitimde duygu alış verişinin akademik başarıda etkisinin olması yanında çevrimiçi eğitimde de çevrimiçi öğrenenlerin akademik başarıları üzerinde etkisinin olduğu düşünülebilir.

Öğretmenlik mesleğini diğer mesleklerle karşılaştırıldığında, öğretmenlerde daha fazla empatik duygunun gelişmiş olması beklenmektedir. Çünkü öğretmenlerin rollerinden en önemlisi, öğrencilerle ilgilenerek, empatik ilişkiler kurarak, onların dünyalarına girerek olumlu ve güvenli bir sınıf atmosferi oluşturmaktır. Böyle bir ortamda öğrencinin öğrenmeye aktif katılımı sağlayacağı; başarısının artacağı ve öğrenmeye karşı olumlu tutum geliştireceği düşünülmektedir. Zira öğrenciler öğretmenlerince duygularının önemsendiğini fark

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

ettiklerinde, kendilerine değer verildiğini hissederek mutlu olurlar ve tersi durumlarda öğrenciler kendilerine değer verilmediği hissine kapılırlar (Pala, 2008).

Duygusal iletişim; sınıftaki eğitim süreci, öğretmen-öğrenci etkileşiminin kalitesi ve sınıf atmosferi gibi birçok faktörü etkilemektedir. Neşe, memnuniyet, şefkat ve umut gibi keyifli deneyimler öğrenme sürecini teşvik ederken; öfke, hayal kırıklığı, korku gibi hoş olmayan deneyimler öğrencilerin motivasyonu, hafızası veya yaratıcılığı üzerinde engelleyici bir etkiye sahip olarak görülmektedir.

Öğrendiklerimizin büyük bir kısmını yeni algıların öğrenilmesi oluşturur. Ayrıca önceki öğrenmelerimiz, yeni oluşacak algımızı etkileyecektir (Morgan, 2005). Bu bakış açısından bakıldığında duyguların, bireye bilgi kaynaklığı yaptığı ifade edilebilir (Scheindlin, 2003). Duygular ödül ve ceza sisteminin bir ürünü olarak ortaya çıkarlar ve bireyin bilgilerine kaynaklık yapar (Broekens, Kusters ve Verbeek, 2007). Gerçekte insan beyni ayırt edici bir mekanizmayla çevresini tarar ve kayıtlar yapar. Yapılan bu kayıtlar insan davranışına rehberlik eder. Greenspan (1997)'a göre karşılaşılan bir durumda duyguların, otomatik olarak bireye ne yapması, ne söylemesi ve ne düşünmesi gerektiğini söylemesi bireyin sahip olduğu ayırt edebilme ve genelleyebilme yeteneği ile ilgilidir. Bu durum ise duyguların davranışları ve deneyimleri düzenleyici etkisinin bulunduğunu gösterir (Ellison, 2000).

Caine ve Caine (2002) de “Beyin en iyi nasıl öğrenir?” sorusuna yanıt veren beyin temelli öğrenme yaklaşımında duyguların önemine dikkat çekmektedir. Öğrenmeyi; ümit, beklentiler, özsaygı düzeyi, sosyal etkinliklere dayalı duygu ve düşüncelerin etkileyip düzenlediğini ve duygu ve bilişin birbirinden ayrılmadığını vurgulamıştır.

Günümüzde sınıf öğretmeni öğrencinin gözünde modern dünyayı ve çağdaş değerleri temsil etmektedir. Bu nedenle ilkökul sınıf öğretmenlerinin taşıdığı eğitici görev çok önemlidir. Öğrencinin eğitim ve öğretimde iyi bir başlangıç yapması ilerideki yıllarını olumlu bir şekilde etkilemektedir.

Yüz yüze eğitimde öğrenme üzerinde duyguların rolü bilinmekte iken çevrimiçi eğitim ortamlarında bu konu üzerinde nispeten daha az sayıda araştırma yapıldığı da bir vakıadır. Covid 19 salgını sonrasında değişen dünya düzeni eğitim öğretim faaliyetlerinin de yapısında değişikliğe gitmeyi zorunlu hale getirmiştir. Özellikle ilkökul düzeyinde daha önce hiç denenmemiş eğitim sistemlerini kullanmaya başlanmıştır. Bu şartlarda öğretmenlerin duygu alış ve verişi becerileri de önemli kazanmıştır.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı; sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde duygu alış-veriş yeterliliklerinin hangi değişkenlerden nasıl etkilendiğini tespit etmek olarak belirlenmiştir. Bu problem çerçevesinde şu alt problemlere çözümler aranmıştır:

1. Uzaktan öğretim sürecinde ilkokul sınıf öğretmenlerinin duygu alış-veriş düzeyleri nasıldır?
2. Uzaktan öğretim sürecinde ilkokul sınıf öğretmenlerinin duygu alış-veriş düzeyleri ile; cinsiyetleri, yaşları, mesleki kıdemleri, okuttukları sınıf ve dijital ders içeriği oluşturma araçlarını kullanma değişkenleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

YÖNTEM

Sınıf öğretmenlerinin uzaktan öğretim sürecinde duygu alış veriş düzeylerine ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik gerçekleştirilen bu çalışmanın modeli nicel olarak yapılandırılmıştır ve araştırmada verileri toplamak için tarama modeli (Survey Yöntemi) kullanılmıştır.

Nicel araştırmalar örneklemin evreni temsil edebileceğinden yola çıkarak, elde edilen sonuçların evrene genellediği çalışmalardan oluşur. Konu üzerinde genel bir eğilimin ortaya konulduğu ve sayısal verilerle ifade edildiği bu araştırma modeli içerisinde, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırmalar, tarama modeli olarak isimlendirilir. Bu modelde, araştırmacı, araştırmaya konu olan her neyse onları olduğu gibi tanımlar, herhangi bir değiştirme ya da etkileme yapmaz. Amaç var olanı değiştirmeye kalkmadan uygun bir biçimde gözlemleyerek ifade edebilmektir (Karasar, 2005).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evreni İstanbul ili esenler ilçesindeki devlet okullarında çalışan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Bu evrenden rasgele örnekleme yöntemi ile seçilen toplam 100 sınıf öğretmeni ise araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Araştırmanın bağımsız değişkenleri hakkında bilgi edinmek için araştırmacılar tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Bu formda sınıf öğretmenlerinin yaşları, cinsiyetleri, öğrenim durumları, mesleki kıdemleri, okuttukları sınıfları, çevrimiçi derslerde video konferans programlarından hangilerini kullandıkları ve uzaktan eğitimde dijital ders içeriği oluşturma araçlarını kullanıp kullanmama durumlarını tespit etmeye yönelik sorulara yer verilmiştir.

Araştırmada uzaktan öğretim sürecinde ilkökul sınıf öğretmenlerinin duygu alış-veriş düzeylerini belirlemek amacıyla veri toplama aracı olarak çalışma kapsamında Sarsar ve Kışla (2016) tarafından geliştirilen “ Çevrimiçi Öğrenmede Duygusal Mevcudiyet Ölçeği “ kullanılmıştır. Ölçek 5’li Likert tipte 21 ifadeden ve “Alma” ve “Verme” olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek “Kesinlikle Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Kesinlikle katılmıyorum” şeklindedir. Ölçeğin güvenilirliği için yapılan Alfa iç tutarlılık katsayıları ise “Alma” alt boyutu için “0,79”, “Verme” alt boyutu için ise “0,86” olarak belirlenmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırma sonucu elde edilen bulgular tablolar halinde sunularak yorumlanmıştır.

Tablo 1. Sınıf Öğretmenlerinin Duygu Alma Ve Duygu Verme Becerileri Arasındaki Fark

Sd_=99	N	X	S	T	p
Alma	100	3,9481	,61548	6,519	,000
Verme	100	3,7151	,65176		

Katılımcıların Uzaktan Eğitim Sürecinde İlkokul Sınıf Öğretmenlerinin Duygu Alış-Verişi Yeterliliklerinin İncelenmesi Ölçeği’nde yer alan ifadelerle yönelik görüşlerinin betimleyici istatistikleri Tablo 1’de görülmektedir. Buna göre katılımcıların Alma boyutuna yönelik görüşleri, “Katılıyorum” düzeyinde iken, Verme alt boyutuna yönelik görüşleri ise “Kararsızım” düzeyindedir. Dolayısıyla katılımcıların uzaktan eğitimde öğrencilerinin duygularını anlayabildiklerini belirttikleri, ancak kendi duygularını öğrencilerine yansıtmak konusunda problem yaşadıkları şeklinde yorumlanabilir.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Tablo 2. Cinsiyet Değişkeninin Öğretmenlerin Duygularını Alma Ve Verme Becerileri Üzerindeki Etkisi

Sd =99	Cinsiyet	N	X	S	t	p
Alma	Kadın	22	3,6723	,60467	2,031	,054
	Erkek	78	3,5413	,65511		
Verme	Kadın	22	3,4359	,65450	1,700	,090
	Erkek	78	3,3253	,63628		

Tablo 2. İncelendiğinde hem kadın hem de erkek öğretmenlerin duygu alma ve duygu verme beceri düzeyleri arasında manidar bir fark olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 3: Yaş Değişkenine Göre Öğretmenlerin Duygu Alma Ve Verme Becerilerinin Değişme Durumu

Boyut Sd:3	Yaş	N	Sıra Ortalaması	Kruskal- Wallis	p	Fark
Alma	20-29	12	29,83	7,748	,052	
	30-39	38	55,51			
	40-49	29	53,55			
	+50	21	49,02			
Verme	(1) 20-29	12	50,00	12,210	,007	2-3
	(2) 30-39	38	45,57			
	(3) 40-49	29	65,40			
	(4) +50	21	39,14			

Tablo 3. İncelendiğinde duygu alma boyutunda öğretmenlerin yaşının manidar bir farklılık yaratmadığı görülmektedir. Ancak duygu verme boyutunda öğretmenlerin yaşının manidar bir fark yarattığı söylenebilir ($p<.05$). Tabloya göre 40-49 yaşındaki öğretmenlerin hem 30-39 hem de +50 yaşındaki öğretmenlere göre duygu aktarmada daha başarılı olduğu söylenebilir.

Tablo 4. Kıdem Değişkenine Göre Öğretmenlerin Duygu Alma Ve Verme Becerilerinin Değişme Durumu

Boyut Sd:4	Kıdem	N	Sıra Ortalaması	Kruskal- Wallis	p	Fark
Alma	0-4 yıl	5	37,70	6,543	,162	-
	10-14 yıl	29	57,93			
	15-19 yıl	11	55,73			
	20 ve üzeri	41	50,12			
	5-9 yıl	14	36,68			
Verme	0-4 yıl	5	64,10	8,048	,090	-
	10-14 yıl	29	46,62			

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

15-19 yıl	11	70,09
20 ve üzeri	41	49,20
5-9 yıl	14	42,11

Tablo 4.'de katılımcıların hem Verme hem de alma alt boyutuna ilişkin görüşlerinin mesleki kıdem değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesinde nonparametrik analizlerden Kruskal-Wallis testinden faydalanılmıştır. Yapılan Kruskal Wallis testi sonucuna göre katılımcıların hem verme hem de alma alt boyutuna ilişkin görüşlerinin öğretmenlerin mesleki kıdeminden etkilenmediği söylenebilir ($p>,05$).

Tablo 5. Okutulan Sınıf Değişkenine Göre Öğretmenlerin Duygu Alma Ve Verme Becerilerinin Değişme Durumu

Boyut Sd:3	Sınıf	N	Sıra Ortalaması	Kruskal- Wallis	p	Fark
Alma	1. Sınıf	25	50,10	0,309	,958	-
	2. Sınıf	19	52,37			
	3. Sınıf	28	48,29			
	4. Sınıf	28	51,80			
Verme	1. Sınıf	25	54,24	8,048	,090	-
	2. Sınıf	19	56,16			
	3. Sınıf	28	45,27			
	4. Sınıf	28	48,55			

Katılımcıların verme ve alma alt boyutuna ilişkin görüşlerinin okuttukları sınıfa göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesinde nonparametrik analizlerden Kruskal-Wallis testinden faydalanılmıştır. Yapılan Kruskal Wallis testi sonucunda katılımcıların hem alma hem de verme alt boyutuna ilişkin görüşlerinin okuttukları sınıfa göre farklılık göstermediği görülmüştür ($p>,05$).

Tablo 6. Dijital Materyal Hazırlama Değişkenine Göre Öğretmenlerin Duygu Alma Ve Verme Becerilerinin Değişme Durumu

Sd_=99	Dijital materyal hazırlama	N	X	S	t	p
Alma	Evet	22	3,6723	,60467	2,031	,054
	Hayır	78	3,5413	,65511		
Verme	Evet	22	3,4359	,65450	1,700	,090
	Hayır	78	3,3253	,63628		

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Tablo 6. İncelendiğinde uzaktan öğretim sürecinde dijital materyal hazırlamanın öğretmenlerin hem duygu alma hem de duygu verme beceri düzeyleri arasında manidar bir farka neden olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

SONUÇ

Araştırma sonucunda sınıf öğretmenlerinin uzaktan öğretim sürecinde öğrencilerin duygularını almada oldukça başarılı olduğu ancak kendi duygularını aktarma konusunda nispeten başarısız olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin duyguları alma ve verme becerisi, cinsiyet, kıdem, okutulan sınıf ve dijital materyal hazırlama değişkenlerinin bir etkisi olmadığı ancak yaş değişkeninin duyguları verme üzerinde etki yarattığı görülmüştür.

Öğretmenlik mesleği çocukların bedensel, zihinsel ve duygusal gelişimiyle doğrudan ilgilidir. Öğretmenlerin duygu durumları öğrenci gelişimi ve okulun işlevleri açısından oldukça önemlidir. Çocukların ve gençlerin duygusal bakımdan gelişmelerini sağlayacak olan öğretmenlerin pedagojik ve alan bilgi ve becerisi ile birlikte duygusal özellikleriyle de mesleği icra edebilecek durumda olmaları gerekir (Miller, 2012; Sezer, 2016).

Öğretmenlik mesleği hem kişilerarası iletişim becerileri hem de duygu yönetimi gerektiren bir meslektir. Duygular davranışa, sözel veya sözel olmayan ifadelere dönüşerek sergilenmektedir. Aynı anda en az 30-40 birey ile iletişim kurmak zorunda kalan öğretmenlerin, COVID-19 salgını sonrası bu işi çevrimiçi ortamlarda sürdürmeye çalışmaları işlerini biraz daha zorlaştırmış gözükmektedir. Gerek yüz yüze eğitimde gerekse uzaktan eğitimde öğretmenlerin hem kendi bilişsel, fiziksel ve sözel durumlarını düzenlemek hem de öğrencilerde istendik yönde bir düzenleme yapmak, profesyonellik gerektirmektedir.

Öğretmenler meslek hayatları boyunca okul atmosferinde sayısız insanla iletişime geçmekte ve bu insanlarla etkileşim kurmaktadır. Kişilerarası etkileşimlerin dayanağı ise duygusal çabalar ve deneyimlerdir. Öğretmenlerin başarılı bir duygu alışverişi gerçekleştirmeleri bireysel yeterliliklerinin yanı sıra duygusal zekâ da gerektirmektedir. Mesleki ve duygusal deneyimlerin kazandırdığı profesyonellik kişilerarası davranışı ve duyguları kontrol altında tutmayı ve değiştirmeyi sağlamaktadır. Öğretmenlerin hissettiği duyguyu öğrenciye yansıtması bazı durumlarda olumlu sonuçlar verirken, bazı durumlarda ise örneğin kontrol altına alınamayan abartı duyguların hem öğretmenin kendisine hem de öğrenciye çeşitli şekillerde zarar vermesi

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

olasıdır. Bu nedenle öğretmenlerin duygu yönetimine yönelik hizmetiçi eğitim almalarının gerekli bir konu olduğu araştırmacı tarafından düşünülmektedir.

Yeni araştırmalara yönelik öneriler:

1. Farklı illerde sınıf öğretmenlerine benzer çalışmalar yapılarak sonuçlar karşılaştırılabilir.
2. Sınıf öğretmenlerinin duygu alma ve verme düzeyleri farklı değişkenler belirlenerek incelenebilir.
3. Alanda eğitimde duygu alışverişinin önemi konusunda yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak nicel model alarak yapılmıştır. Araştırmacılar bu konuda nitel çalışmalar yaparak daha derinlemesine incelemeler yapılabilir.

Kaynakça

- BROEKENS Joost, K. W. (2007). Affect, Anticipation and Adaptation: Affect-Controlled Selection of Anticipatory Simulation in Artificial Adaptive. *Adaptive Behavior*.
- Caine, R. &. (2002). *Beyin Temelli Öğrenme (Çev. Editörü : Gülten Ülgen)*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Greenspan, S. I., & L., B. B. (1997). *The Growth of the Mind And the Endangered Origins of Intelligence . USA: Addison-Wesley Publishing Company, Inc.*
- KARASAR, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Launa, E. (2000). *The Personal Intelligences: Promoting Social Emotional Learning. Corwin Press Inc.*
- MİLLER. (2012). Ten characteristics of a good teacher. *English Teaching Forum*.
- PALA, A. (2008). Öğretmen Adaylarının Empati Kurma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi .*
- SARSAR F., K. T. (2016). EMOTIONAL PRESENCE IN ONLINE LEARNING SCALE: A SCALE DEVELOPMENT STUDY. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*.
- SCHEINDLIN. (2003). "Emotional Perception and Spiritual Development". *International Journal of Children's Spirituality*, s. 180.
- SEZER. (2016). Öğretmenlerin sınıf yönetiminde sergilediği tutumların öğrencilerin gelişimi üzerindeki etkileri:Fenomenolojik bir çözümleme.
- T., M. C. (2005). *Psikolojiye Giriş*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları.
- TATAR. (2004). Etkili Öğretmen. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.

*AZERBAYCAN-İRAN İLİŞKİLERİNDE ERMENİSTAN FAKTÖRÜ¹***Dr. Erkan YILMAZ**

ORCID: 0000-0002-7016-8242, erkayilmaz@gmail.com

ÖZET

Azerbaycan ile İran tarihsel olarak dil, din gibi ortak değerlere sahip devletlerdir. 1828 yılında Çarlık Rusya ve Kaçar İran'ı arasında yapılan Türkmençay Anlaşması ile Azerbaycan coğrafyası Aras Nehri sınır olmak üzere ikiye bölünmüştür. Bu tarihten sonra İran sınırları içerisinde yer alan Güney Azerbaycan bölgesi İran'ın önemli sorunlarından birisi haline gelmiştir. Her iki devlet bu anlaşmayı benzer bir biçimde algılanmaktadır. Azerbaycan tarafı kendi ülkelerinin bölündüğü üzerinde dururken İran ise Azerbaycan'ı tarihsel olarak kendi toprakları olarak değerlendirmektedir. Azerbaycan bağımsızlığının ilk yıllarında topraklarının önemli bir bölümünü kaybetmesine neden olan Karabağ savaşını yaşamıştır. Bu sorun Azerbaycan dış politikasının en önemli belirleyicisine dönüşmüş ve bu konumunu hala korumaktadır. Azerbaycan bölgede oluşturduğu enerji ve güvenlik gibi tüm politikalarında Ermenistan'ın izolasyonunu amaçlamaktadır. Bu nedenle Azerbaycan ikili ilişkiler kurduğu devletlerin Ermenistan ile olan ilişkilerinin niteliğine dikkat etmektedir. Bu açıdan bakıldığında Azerbaycan için İran'ın Ermenistan ile gelişen ilişkileri dikkat çekmektedir.

Bu makalede Azerbaycan-İran ilişkilerinde Ermenistan faktörü incelenmiştir. Uluslararası sistemin yapısına hakim olan anarşinin çalışmanın temel aktörleri üzerinde oluşturduğu güvenlik krizlerinin bu aktörlerin dış politikalarına etkileri çalışmanın temel eksenini oluşturmaktadır. Azerbaycan ve İran'ın yukarıda değinilen ortak değerlerin varlığına rağmen İran-Ermenistan ilişkilerinin Azerbaycan-İran ilişkilerinden neden daha olumlu bir seyir izlediği bu makalede temel problem olarak tespit edilmiştir. Çalışmanın temel problemine yönelik "Uluslararası sistemin anarşik yapısı Azerbaycan, İran ve Ermenistan dış politikalarını etkilemektedir" önermesi çalışma için temel hipotez olarak kabul edilmiştir. Sisteme hakim olan anarşi her üç devletin tehdit algılamalarını ve güvenlik kaygılarını artırmakta ve ittifak ilişkilerini belirlemektedir. Bu durumun neorealizmin hipotezleriyle de örtüştüğü tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan, İran, Ermenistan, Uluslararası Sistem, Anarşi.

---

¹ Bu çalışma "İlham Aliyev Dönemi Azerbaycan İran İlişkileri" başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Abstract

Azerbaijan and Iran have common values such as language and religion historically. With the Treaty of Turkmenchay signed between Tsarist Russia and Qajar Iran in 1828, the Azerbaijani geography was divided into two as the border with the Aras River. After this date, the South Azerbaijan region where located in the borders of Iran has become one of the important problems of Iran. Both states perceive this agreement in a similar way. While the Azerbaijani side emphasizes the division of their own countries, Iran considers Azerbaijan historically as its territory. In the first years of its independence, Azerbaijan experienced the Karabakh war, which caused it to lose a significant part of its territory. This problem has turned into the most important determinant of Azerbaijan's foreign policy and still maintains this position. Azerbaijan aims to isolate Armenia in all its policies such as energy and security in the region. Therefore, Azerbaijan pays attention to the states' relations with Armenia which it has established bilateral relations with. From this point of view, Iran's developing relations with Armenia draw attention of Azerbaijan.

In this article, the Armenian factor in Azerbaijan-Iran relations has been examined. The main axis of the study is the effects of the security crises created by the anarchy, which dominates the structure of the international system, on the main actors of the study and the foreign policies of these actors. The main problem in this article is why Iran-Armenia relations are more positive than Azerbaijan-Iran relations despite the existence of common values of Azerbaijan and Iran mentioned above. The proposition "The anarchic structure of the international system affects the foreign policies of Azerbaijan, Iran and Armenia" regarding the main problem of the study was accepted as the basic hypothesis for the study. The anarchy that dominates the system increases the threat perceptions and security concerns of all three states and determines the alliance relations. It has been determined that this situation coincides with the hypotheses of neorealism.

Anahtar Kelimeler (Keywords): Azerbaijan, Iran, Armenia, International System, Anarchy.

Giriş

Azerbaycan ile İran uzun bir tarihi geçmiş, din ve mezhep bakımından ortak değerlere sahip devletlerdir. Bu nedenle iki ülke ilişkilerinin işbirliği ekseninde devam etmesi beklenmektedir. Azerbaycan, bağımsızlığı ile birlikte ortaya çıkan Karabağ sorunu ülke dış politikasının en önemli parametresine dönüşmüştür. Bu nedenle Azerbaycan'ın diğer devletler ile ilişkilerinde Ermenistan önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Azerbaycan'ın bağımsızlığının ilanından bu yana Azerbaycan-İran ilişkilerinde Ermenistan önemli bir faktör olarak dikkat çekmektedir. İki ülke arasında yukarıda ifade edilen ortak faktörlere rağmen İran-Ermenistan ilişkilerinde ortaya çıkan iyi ilişkiler, ticari alanlar dışında Azerbaycan-İran ilişkilerinde gözlenememektedir. Bu durum aynı zamanda çalışmanın temel problemi olarak ele alınmıştır. Yani, Azerbaycan-İran ilişkilerinde birçok ortak faktöre rağmen İran-Ermenistan ilişkileri neden gelişmektedir? Sorusu çalışmanın temel problemidir. Buna yönelik olarak çalışmanın temel hipotezi ise, “Uluslararası sistemin anarşik yapısı Azerbaycan, İran ve Ermenistan dış politikalarını etkilemektedir” önermesidir.

Bu çalışmada, uluslararası sistemin anarşik yapısının Azerbaycan, İran ve Ermenistan üzerinde ne türden etkiler oluşturduğunu ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bunu gerçekleştirmek için çalışmada neorealist kuramın hipotezleri kullanılacaktır.

1. ULUSLARARASI SİSTEM VE ANARŞİ

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra idealizmin yüksek sesle ifade edilmesine rağmen dünyanın yeni bir savaşa girmesinin önüne geçilememiştir. Edward H. Carr'ın I. Dünya Savaşı'ndan sonra “ütopist-idealist” olarak isimlendirdiği düşünürleri eleştirdiği “Yirmi Yıl Krizi” (*The Twenty Years Crisis*) adlı eserinde 1930'larda uluslararası politikada yaşanan gelişmeleri uluslararası örgütlerin önlemedeki etkisizliğini, pasifizmi destekleyen uluslararası kamuoyunun ve devletler arasındaki güç mücadelesinin uluslararası politikanın asıl belirleyici etkeni olduğunu ortaya koymuştur (Aydın, 2008, s. 60). Carr'dan sonra klasik realizmi bilimsel bir analize tabi tutarak realizmin ilkelerini belirleyen ikinci bilim insanı ise Hans Morgenthau olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1948'de Morgenthau, “Uluslararası Politika” (*Politics Among Nations*) adlı çalışmasında “güç ve güç dengesi teorisi”nde devletlerin davranışlarının nihai amacının güç ve iktidar elde etmek olduğunu ileri sürmüştür (Yılmaz, 2008, s. 10, Uzer, 2008, s. 59). Morgenthau bu eserinde idealizmi ve onun temel savlarını eleştirmiştir. Bu eleştirilerin temelinde idealizmin uluslararası gerçekleri dikkate almadığı ve bilimsellikten uzak bir teori olduğu görüşü yatmaktadır. Realizmin ilkelerini ortaya koyan Morgenthau, uluslararası ilişkilerin anlaşılması için idealizmin *sanal* (idealist) düşüncelerinin yerine *reel* (realist) faktörlerin dikkate alınması gerektiğini söylemektedir (Gözen, 2014, s. 81).

Soğuk Savaş döneminin hakim teorileri olan her iki teori de insan doğasına yönelik yaptıkları aşırı vurgu ile dikkat çekmekteydiler. Uluslararası sistemin birçok konusuna getirdikleri önemli açıklamalara rağmen uluslararası sistemin yapısını açıklamadaki yetersizlikleri ve sistemi bir bütün olarak ele almamaları eleştirilere neden olmuştur. Bu eleştiriler Kenneth

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Waltz'ın önderliğinde realist paradigma içerisinde yeni bir tartışma başlatılmış ve neorealizmin temelleri atılmıştır.

Neorealizm temel olarak uluslararası sistemin yapısı ve bu yapının devletlerin davranışları üzerindeki etkisi üzerine kurulmuştur. Klasik realizmin de savunduğu gibi uluslararası sistemin anarşik olduğu ve kendine yardım ilkesinin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Neorealizm de klasik realizm gibi uluslararası sistemin temel aktörünün devletlerden oluştuğunu ve devletlerin işlevsel olarak benzer oldukları görüşü temelinde bir yapı çerçevesi çizmektedir. Devletleri birbirinden farklılaştıran unsurun ise güç dağılımı olduğu görüşünü ileri sürmektedirler. Neorealiz genel olarak klasik realizmin birim düzeyinde analizlerine sistem analizi getirerek bir uluslararası politika felsefesi oluşturmaktadır (Çıtak, 2014, s. 47).

Neorealizm, klasik realizmin kavramlarını kullanmakla birlikte bu kavramları ele alma biçimleri farklılık göstermektedir. Kendilerinden önce kullanılan güç, güç dengesi gibi kavramları farklı olarak ele alınmıştır. Klasik realizmin güç dengesinin oluşmasında insan doğası ve birimlerin etkileşiminin yer aldığı düşüncesinden farklı olarak Waltz, güç dengesinin oluşmasını uluslararası sistemin anarşik yapısına dayandırmıştır. Waltz'a göre, bütün devletler güvenliklerini korumak zorundadır ancak bu durum anarşik ortam tarafından sınırlandırılmaktadır. Çünkü herkesin stratejisi diğer devletlere bağlıdır. İşte güç dengesi de bu stratejinin ürünü olarak ortaya çıkmaktadır.

Klasik realistlere göre uluslararası politikanın sonuçlarını anlamak ve açıklamak için birimler arası etkileşime bakmak yeterli görülmektedir. Bu nedenle klasik realizm tümevarımcı neorealizm ise tüm dengelimi yöntemi benimsemektedir. Yani sistemin yapısının anlaşılmasıyla devletlerin davranışlarının nedenlerinin analiz edilebileceği kabul edilmektedir (Waltz, 1990, s. 33). Devletler üzerindeki baskı ve kısıtlamaların kaynağını anarşi oluşturmaktadır. Anarşinin hakim olduğu sistemde devletler birbirlerinin niyetlerinden emin olmadıkları için güçlerini sürekli olarak artırmak isterler. Ancak diğer devletlerin tepkilerini çekmeden elde edebilecekleri kadar güç elde etmeli ve kendilerini savunacak kapasiteye sahip olmalılar (Çıtak, 2014, s. 57).

Soğuk savaş dönemi boyunca her iki bloğun bütünsel bir yapıda olması devletlerin dış politikalarının gözlemlenmesini engellemiştir. İki kutuplu sistemin ortadan kalkmasıyla birlikte devletler dış politikalarında çoklu ilişkiler geliştirmek zorunda kalmışlardır. Çalışmanın aktörlerinden olan Azerbaycan, İran ve Ermenistan'ın ilişkileri bu süreçle birlikte gelişmeye başlamıştır. İki kutuplu sistem sonrası uluslararası sisteme hakim olan anarşi, devletlerin sorunlu alanları üzerindeki baskısını artırmıştır. Azerbaycan ve İran'ın tarihsel

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

bakımdan taşıdıkları sorunların yanında Karabağ savaşı nedeniyle topraklarının işgal altında olması Ermenistan'ı Azerbaycan dış politikasında önemli bir konuma yükseltmekte ve sistemin diğer aktörlerinin Ermenistan ile ilişkileri Azerbaycan'ın bu devletler ile ilişkilerini de etkilemektedir. Azerbaycan-İran ilişkilerinde Ermenistan ne türden etkiler oluşturduğu bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

2. AZERBAJYCAN-İRAN İLİŞKİLERİ

Azerbaycan ve İran tarihsel olarak aynı kültür coğrafyasının bir parçası olmuştur. Bu nedenle ortak bir tarih her iki ülkenin de sahiplendiği bir zaman kesitini oluşturmaktadır. Çarlık Rusya ve Kaçar yönetimindeki İran arasında 1813 Gülistan ve 1828 Türkmençay Anlaşmaları yapıncaya kadar Aras Nehri'nin hem kuzeyi hem de güneyi Kaçar ynetiminde Azerbaycan bölgesini oluşturmaktadır. Bu süreçten sonra Aras Nehri'nin kuzeyinde kalan bölge Çarlık Rusya yönetimine dahil olmuş ve kuzey ile bağı zayıflamaya başlamıştır.

SSCB'nin dağılmasıyla birlikte bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkan Azerbaycan, dış politikasını kendisi oluşturmaya başlamıştır. Bu süreçten sonra Azerbaycan-İran ilişkileri resmi olarak başlamıştır. Soğuk Savaş sonrası Azerbaycan'ın Batı yönelimli politikaları ile İran'ın 1979 sonrası dönemde oluşturmaya çalıştığı politikalar bir biriyle zıt yöndeydiler. Her iki devletin uluslararası sistemde aldıkları konumları ve mevcut sorunlu alanları farklı dış politika izlemelerine neden olmaktadır.

Azerbaycan'ın bağımsızlığının ilk yıllarında ortaya çıkan Karabağ sorunu, ülke dış politikasının oluşturulmasında dikkat edilen en önemli faktör olmuştur. İlham Aliyev bu sorunu Azerbaycan'ın en ağır problemi olarak değerlendirmektedir ("Prezident İlham Əliyev'in", 2010). Azerbaycan, Ermenistan ile 1990'lı yılların başından 1994 ateşkesine kadar geçen sıcak savaş döneminde Ermenistan'ın izolasyonunu sağlamak için bölge devletlerinin Ermenistan ile olan ilişkilerine çok dikkat etmiş ve Ermenistan'ı bölgede izole edecek politikaların yanında, Ermenistan'ın bölgede yalıtılmasının engelleyen politika ve devletlerin de karşısında olmuştur. Bu politik bakış Azerbaycan dış politikasının oluşturulmasında temel belirleyici niteliktedir. Dolayısı ile Azerbaycan-İran ilişkilerinde Ermenistan faktörü her iki ülke için önemli bir başlık konumuna yükselmektedir.

3. AZERBAJYCAN-İRAN İLİŞKİLERİNDE ERMENİSTAN FAKTÖRÜ

Sovyetler Birliği'nin zayıflamaya başlaması ile birlikte Ermenistan ile Azerbaycan arasında sorunlar meydana gelmiştir. Şubat 1988'de Ermenistan Parlamentosu'nun Azerbaycan yönetimi altındaki "Dağlık Karabağ Sovyeti"nin Ermenistan'a bağlanma kararı almasını

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

onaylaması sorunun temel tetikleyicisi olmuştur (Süleymanov, 2017, s. 27). Azerbaycan, kararı SSCB Anayasası'na aykırı olduğu gerekçesi ile tanımamıştır. Moskova'nın da aynı yönde görüş bildirmesine rağmen Dağlık Karabağ Sovyeti kararda ısrar etmiş ve sorunların başlamasına ve günümüze kadar devam etmesine neden olan olayları başlatmıştır.

Karabağ Savaşı sonrasında Türkiye ile sınırları kapanan Ermenistan'ın İran ile ilişki geliştirmesi jeopolitik bir zorunluluk haline gelmiştir. Kuzey ve Batı yönlerinden bloke edilen Ermenistan, İran ile yakınlaşmaya başlamıştır. Ermenistan, İran vasıtası ile kendisine uygulanan blokajı aşmak için dış politikasında İran'a özel bir önem vermektedir. Ermenistan'ın bu politikasını başarılı kılan unsur İran'ın da benzeri bir durumda olmasıdır. Uluslararası sistemden izole edilen İran için Ermenistan birkaç yönden önemlidir. Bunlardan birisi, dünyanın farklı bölgelerinde bulunan ve iyi organize olmuş Ermeni diasporasının desteğini alma çabasıdır. Tahran yönetimi ülkeye yönelik uygulanan uluslararası yaptırımları hafifletmek için buldukları ülkelerin parlamantolarını etkileme kapasitesi bulunan Ermeni diasporasının gücünü kullanmak istemektedir. İran'ı Ermenistan'a yakınlaştıran diğer önemli bir faktör ise ülkede bulunan tam net olmamakla birlikte 30 milyondan fazla olduğu tahmin edilen Türk nüfusunun Azerbaycan Cumhuriyeti'ne yakın bölgelerde yaşıyor olması bütünleşme idealinin coğrafi anlamda nesnel dayanağını oluştururken, iki ülke ilişkilerini de aynı oranda kuşkulu hale getirmiştir (Demirtepe, 2011). Azerbaycan'ın bağımsızlığını ilan etmesinden sonra bu sorun iki ülke ilişkilerini etkileme kapasitesi bakımından çok önemlidir. Dolayısı ile Tahran yönetimi gerek iç gerekse dış faktörler nedeni ile Azerbaycan-Ermenistan çatışmasında Ermenistan'dan yana tavır almak durumunda kalmıştır. İran'ın Ermenistan'a karşı bu politikası hem 1990'ların başındaki hem de 27 Eylül 2020 tarihinde başlayan ve sonuçları devam eden II. Karabağ savaşında da değişmemiştir. Uluslararası sistemde meydana gelen gelişmeler aynı zamanda bölgede yaşanan güç mücadelesini de etkilemektedir. Karabağ sorunu ve İran'ın mevcut konumu, Türkiye'nin ve Rusya'nın çıkarları bölgede oluşan güç konfügurasyonunun oluşumunu etkilemektedir.

Tahran yönetimi, Sovyet sonrası bağımsızlık ilanlarını Rusya'nın onayını almadan tanımamış ve Azerbaycan-Ermenistan arasında meydana gelen çatışmalardan rahatsız olduğunu bildirmişti. Rafsancani, "Sovyetler Birliği'nin dağılması bizi mutlu etmedi" derken aslında İran'ın ülke güvenliği konusundaki kaygılarını ortaya koyuyordu (Cabbarlı, 2012, s. 149, Shiriyev, 2011, p. 34, Erdoğan, 2008, s. 269). Bölgede yaşanan etnik nitelikli çatışmaların kendi topraklarına sıçrama tehlikesi Tahran yönetiminin kaygılanmasının temel nedeniydi. Bu nedenle başlangıçta bölge ülkelerine mesafeli yaklaşan İran'ın Ermenistan ile siyasi ilişkileri

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Dışişleri Bakanları'nın 2 Şubat 1992 tarihinde imzaladığı anlaşmalar ile başlamıştır. İki ülke arasında büyükelçiliklerin açılması ve Ermenistan'a İran'dan doğal gaz verilmesi konularında kararlar alınmıştır (Cabbarlı, 2012, s. 149). İki ülke arasında bu yönde kararlar alınmasının ve iki ülke ilişkilerinin “stratejik ortaklık” düzeyine çıkarılmasının temel dinamiği İran'ın Azerbaycan'a yönelik “tehdit algısı” olmuştur. İran'ın, Karabağ Savaşı'ndaki tutumu da bu algılamının sonucudur. Ülke topraklarının Kuzeybatısını oluşturan yoğun Türk nüfusunun Azerbaycan ile birleşmesinden duyulan kaygı, İran'ın Karabağ Savaşı'nda görünürde “tarafsız” bir politika izlemesine neden olmuştur. Taraflar arasında arabuluculuk rolü üstlenen İran'ın girişimleri Azerbaycan tarafında İran'a yönelik kuşkuları artırmıştır. Çünkü her seferinde İran'ın girişimleri Azerbaycan için trajik sonuçlar üretmiştir. İran'ın arabuluculuk girişimlerinin sonunda Ermeniler her defasında ateşkesi ihlal etmişlerdir.

Birincisinde, 26 Şubat 1992'de 106'sı kadın 63 çocuk toplam 613 kişinin katledildiği Hocalı katliamını gerçekleştiren Ermeniler (Mehdiyev, 2017, s. 236, Süleymanov, 2017, s. 53, Nesibli, 2003, s. 38) ikincisinde ise 15 Mart 1992'de Tahran'da imzalanan ateşkes memorandumunu ihlal ederek 8 Mayıs'ta Şuşa'yı, 18 Mayıs'ta ise Karabağ ile Ermenistan arasındaki Laçın'ı işgal ettiler (Boz, 2014, s. 51). İran'ın arabuluculuğunun Ermenistan'ın askeri üstünlüğü ile sonuçlanması Azerbaycan'da İran'a karşı tepkilerin oluşmasına ve İran'ın Ermenistan ile işbirliği yaptığı suçlamalarına neden olmuştur. Ermenistan'ın görüşmelerde AGİK yerine İran'ı tercih etmesinin uluslararası yaptırımlar ile daha az karşı karşıya kalmak için taktiksel bir tercih olduğu ortaya çıkmıştır. Azerbaycan'da İran'a yönelik eleştirilerin artmasıyla birlikte İran ilk defa Ermenistan'ı saldırganlıkla suçlamış ve Ermeniler'in işgal ettiği topraklardan çekilinceye kadar arabuluculuk girişiminde bulunmayacağını açıklamıştı (Durdular, 1995, s. 129). Şiriyev'e göre İran'ı politika değişimine iten temel unsur, İran sınırına yığılan çok sayıda insanın durumudur. İran ülkeye girmeye çalışan çok sayıda Azerbaycanlı'nın ülkede bir kıvılcıma neden olmasını istememiştir². İran'ın Ermenistan'a yönelik genel yaklaşımı Azerbaycan tarafında İran'ın güvenilirliğini azaltırken iki ülke ilişkilerinde kuşkunun hakim olmasına neden olmuştur.

1994 yılından sonra Azerbaycan-İran ilişkilerinde enerji faktörü ve bunun neden olacağı gelişmeler öne çıkmaya başlamıştır. Karabağ Savaşı'nda ateşkesin sağlanması, sorun dış politikada belirleyici bir faktör olarak devam etmesine rağmen- ikili ilişkilerde sorunun etkisini enerji ve ulaştırma gibi faktörlerin gölgesinde bırakmıştır. Azerbaycan, Hazar

² ADA Üniversitesi Öğretim Üyesi, Uluslararası Kriz Grubu (*International Crisis Group*) Analisti Zaur Şiriyev ile mülakat, Bakü, 03 Haziran 2017.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Denizi'nin kendi sektöründeki petrol ve doğal gazı çıkartarak 1994'te "Asrın Antlaşması" ile uluslararası pazarlara nakletmesi ile bölgede güç yarışının merkezi durumuna geldi. Bakü'nün Kafkasya bölgesinde ekonomik bir güç olarak kontrol dışı yükselmesini istemeyen Tahran yönetimi, bunu engellemek için özellikle Azerbaycan ile sorun yaşayan Ermenistan'ı güçlendirerek denge sağlayacak adımlar atmıştır. 1994'te Türkiye ve Azerbaycan'ın Ermenistan'a uyguladığı ambargodan sonra Tahran yönetimi Erivan'a enerji ve gıda arzını daha da artırmıştır (Gresh, 2006, s. 7).

Asrın Anlaşması, Kafkasya bölgesinde Azerbaycan-İran ilişkilerine yön veren diğer önemli parametre olmuştur. Bu anlaşma başını ABD şirketlerinin çektiği uluslararası şirketlerin ve bunların bağlı oldukları devletlerin bölgeye gelmesini sağlamıştır. Azerbaycan 1991'de BP, Statoil, Amoco, Unocal gibi şirketler ile görüşmelere başlamıştı (Aras, 2008, s. 55). AHC yönetimi ile Azerbaycan Uluslararası Petrol Konsorsiyumu (Azerbaijan International Operation Company-AIOC) arasında başlatılan petrol çalışmaları Asrın Anlaşması ile sonuçlanmıştı. Bu anlaşmada İran'a %5'lik bir hisse verilmesine rağmen İran'a uygulanan blokaj nedeniyle vazgeçilmiştir. Ancak, Haydar Aliyev 1995'te İran'a pay verebilmiştir (Gresh, 2006, s. 7). Azerbaycan'ın ABD ile gelişen ilişkileri ve ABD'nin Hazar Havzası'nda artan varlığının bölge güç dengesinde oluşturduğu değişimi tehdit olarak algılayan Tahran yönetimi, ABD ve bölgedeki müttefiki Azerbaycan'a karşı Ermenistan ve Rusya ile ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır. İran'ın politikaları neorealizmin argümanları ile de uyum göstermektedir. Tahran yönetimi, şimdiye kadar üstü örtülü bir biçimde devam ettirdiği Ermenistan ile olan ilişkilerini, bozulan güç dengesi tehdidi karşısında açıktan açığa Erivan yönetimini güçlendirecek çizgide geliştirmiştir.

Azerbaycan, uluslararası petrol şirketlerinin oluşturduğu konsorsiyumdan İran'ı dışlamasıyla Tahran yönetimi bir taraftan Hazar'ın statü tartışmalarını alevlendirirken diğer taraftan bölgenin önemli bir aktörü olan Rusya (Gresh, 2006, s. 7) ve Ermenistan ile de ilişkilerini geliştirmiştir. İran bu dönemde Ermenistan ile ekonomik ve siyasal işbirliği anlaşması imzalamıştır. 1995 yılında Ermenistan-İran ticaret hacmi 5 milyon dolara ulaşarak en üst seviyeyi görmüştür. Bu rakama ulaşılmasını sağlayan etken 1994 yılında Aras Nehri'nde yapılan köprünün faaliyete geçmesi olmuştur. 1996 yılında ise ticaret hacmi daha da artmış ve 200 milyon dolara yükselmiştir³.

---

³ Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisi Analitik İnfomasyon Merkezi Başkan Yardımcısı Dr. Hatem Cabbarlı ile Mülakat Bakü, 05 Haziran 2017.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Ermenistan'ı Azerbaycan'a karşı bir dengeleyici unsur olarak gören İran, Erivan üzerinde de olumlu etkiler sağlamıştır. Ermenistan dış politikasının en temel sorununu oluşturan Karabağ sorununda İran'ın savaşın başından bu yana Azerbaycan ile dini ve kültürel yakınlığına rağmen (Həsənov 2016, s. 389) görünüşte "tarafsızlık siyaseti" sürdürmesi ve savaş süresince Ermenistan'ın gerekli ihtiyaçlarını karşılaması Ermenistan bakımından hayati derecede önem arz etmiştir. Çünkü savaş nedeni ile Ermenistan'ın Azerbaycan ve Türkiye tarafından sınırlarının kapatılması, İran'ı tek çıkış kapısı konumuna getirmiştir. Dolayısı ile İran'ın Erivan yönetimi bakımından stratejik önemi ve değeri misli ile artmıştır. İran'ın kendi ulusal çıkar algısı doğrultusundaki bu stratejik tercihi Karabağ'ın işgal durumunun devamını sağlamıştır⁴.

İran ile Ermenistan arasında yukarıda bahsettiğimiz ilişki biçimi bağımsızlığın ilk yıllarından beri devam etmiştir. Daha da ilginç ve üzerinde düşünülmeyi gerektiren bir durum ise Tahran'da iktidara gelen reformist ya da muhafazakar olarak nitelenen liderlere bakılmaksızın iki ülke ilişkilerinin gelişerek devam etmesidir. Uluslararası sistemin kaotik yapısı İran üzerinde baskılarını artırdıkça devletin dış politikası iç politikasındaki gelişmelerden etkilenmeden çizgisini korumuştur.

İran dış politikası için Ermenistan ile ilişkiler ideolojik bakımdan değerlendirildiği zaman da çelişkiler içermektedir. İran dış politika doktrininde ve anayasasında İslam dünyası ile ilişkilere özel önem verilmektedir. Anayasada, "İran'ın dış siyasetinin İslami ölçüler ve bütün Müslümanlarla kardeşlik taahhütüne bağlılık ve dünyadaki bütün ezilenlerin himayesi temelleri üzerine kurulduğu" ("İran İslam Cumhuriyeti'nin Anayasası", 2017) belirtilmiştir. Filistin topraklarını işgal eden İsrail'in yer yüzünden silinmesi gerektiğini düşünen İran, Hasanov'un da belirttiği gibi Ortodoks Ermenistan'ın tamamı Şii olan bir milyon Azerbaycanlı'yı yurtlarından sürmesine göz yummuştur (Həsənov, 2016, s. 385). Cafersoy'a göre İran'ın bu politikası Azerbaycan üzerinde yumuşak gücünün etkisiz kalmasına neden olmaktadır⁵. İran'ın Karabağ Savaşı'nda Ermenistan'ı destekler nitelikteki tutumu İran'ın dini kimliğinin de sorgulanmasına yol açmakta ve Karabağ Savaşı'nda yerlerinden edilenlerin Müslüman kimliği nedeniyle İran'ın kendi anayasasına bile uymadığı eleştirilerine yol açmaktadır⁶. İran Anayasası'nda yazılanlar ve iki ülke arasındaki ortak değerler ilişkilerin

⁴ Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisi Analitik İnfomasyon Merkezi Başkan Yardımcısı Dr. Hatem Cabbarlı ile Mülakat Bakü, 05 Haziran 2017.

⁵ Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi Türk Dünyası İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi Dr. Nazım Cafersoy ile mülakat, Bakü, 07 Haziran 2017.

⁶ Azerbaycan İlimler Akademisi Kafkasya Enstitüsü Başkanı Azerbaycan Parlamentosu Milletvekili Prof. Dr. Musa Kasımlı ile mülakat, Bakü, 19 Haziran 2017.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

seyrinde etkisiz kalmakta ve Erivan ile Tahran arasındaki ilişkilerde ulusal çıkar ve bunun neden olduğu bölgesel güç yarışı belirleyici olmaktadır. Şiriyev'in de ifade ettiği gibi İran resmilerinin, Karabağ'ın durumu ile ilgili olarak "işgal" faktörünü pek fazla dikkate almamaktadırlar⁷.

11 Eylül saldırıları uluslararası sistemin anarşik yapısına ivme kazandırmıştır. Uluslararası sistemin başat aktörü olan ABD, Kafkasya ve Orta Asya için belirlediği politikalar olmasına rağmen bölgeye gelişini tetikleyen ve bu yönde politikalar geliştirmesini kolaylaştıran olay 11 Eylül'dür (Hatipoğlu, 2008, 10).

2000'li yılların başından sonra ABD'nin bölgede ağırlığının hissedilmesiyle birlikte Tahran yönetimi bölgeye yönelik politikalarında pragmatizme uygun adımlar atmıştır. Çünkü bölgede oluşan güç dengesi bu durumu zorunlu kılmaktadır. Muhammed Hatemi'nin 5-7 Ağustos 2004 tarihlerindeki Azerbaycan ziyaretini (Kelkitli, 2017, s. 77) bu çerçevede değerlendirmek gerekmektedir. Hatemi, ziyaretinde İran'ın Karabağ sorununda başından beri uygulamaya çalıştığı "tarafsızlık" politikasına aykırı biçimde, "Dağlık Karabağ'ın Ermenistan tarafından işgal edildiğini ve Ermenistan'ın işgal ettiği Azerbaycan topraklarını boşaltması gerektiğini" ifade etmiştir (Cabbarlı, 2008, s. 224, Yunus, 2006, s. 118). Ancak, Hatemi 8-10 Eylül 2004 tarihleri arasında Erivan'a gerçekleştirdiği ziyarette iki ülke arasında birçok anlaşma gerçekleştirmiştir. Tahran-Erivan arasında 1990'ların başında gerçekleştirilen resmi temaslar Hatemi'nin ziyareti ile Cumhurbaşkanlığı düzeyine yükseltilmiştir. Hatemi, sözde Ermeni soykırım anıtını ziyareti ardından iki ülke arasında işbirliği alanlarına değinmiştir. İran ve Ermenistan arasında kurulan "Hükümetlerarası Komisyon"un çalışmaları sonucunda mutabakat sağlanan ekonomi, ulaşım, doğal gaz alımı ve enerji üretimi alanlarında anlaşmalar imzalanmıştır (Cabbarlı, 2012, s. 153). Ayrıca İran'ın yapacağı yardımlar ile Badi nükleer santralinin yapımına yönelik bir protokol imzalanmıştır. Hatemi, Ermenistan Parlamentosu'nda yaptığı konuşmada İran'ın bölgede barışın korunmasına büyük önem verdiğini ve ortak çıkarların anlaşmazlıklardan daha önemli olduğunu söylemiştir. Hatemi, Dağlık Karabağ sorununun da barışçıl yöntemler ile çözülmesi gerektiğini belirtmiştir (Bayram, 2016, s. 73).

Bu dönemde İran-Ermenistan ilişkilerinin gelişmesini sağlayan ve özellikle İran'ın Ermenistan'a ilgi göstermesini sağlayan faktör Ermenistan'ın Hristiyan kimliğidir. İran, Hatemi döneminde, "Medeniyetler Çatışması" tezine karşı, "Medeniyetler Arası Diyalog"

---

⁷ ADA Üniversitesi Öğretim Üyesi, Uluslararası Kriz Grubu (*International Crisis Group*) Analisti Zaur Şiriyev ile mülakat, Bakü, 03 Haziran 2017.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

tezine uygun olarak Ermenistan ile ilişkileri geliştirmiştir. İran açısından bu durum İslam'ın ve Hıristiyan'lığın uyum içerisinde olabileceğini gösterebileceği bir alan olması bakımından önemlidir. İran böylece ABD'nin kendisini çevrelemeye yönelik politikalarını kırmış olacaktır. Ayrıca bu yaklaşım İran'ın bölgenin Azerbaycan gibi Müslüman ülkelere yönelik uygulamaya çalıştığı dini yayılma politikalarını da gölgelemiş olacaktır.

Uluslararası sistemde devletlerin ekonomik çıkarlarının da dikkate alınması gerektiği realist teorinin aksine neorealist teori tarafından desteklenmektedir. Neorealizme göre, devletler sadece siyasi ve bölgesel güç için değil ekonomik üstünlük için de mücadele ederler (Gresh, 2006, s. 6). 2000'li yıllardan sonra Azerbaycan enerji kaynaklarının uluslararası pazarlara taşınmasını sağlayan BTC, BTE, BTK, TANAP gibi projeler bölgede ekonomik çıkarlara dayalı politikaları artırdı. Azerbaycan'ın 2006'da sonuçlanan BTC ve BTE gibi önemli projelerinin bölgesel güç yarışında ekonomik bakımdan avantaj sağlaması, Tahran yönetiminin bölge devletleri ile geliştirdiği ekonomik ilişkiler vasıtasıyla gücünü artıracak politikalar izlemesine neden olmuştur. İran-Ermenistan ilişkileri özellikle ekonomik bakımdan gelişme göstermektedir. Tahran yönetimi, Erivan'ın bölgesel yalıtılmışlığını kullanarak bir taraftan kendisine bağımlılık oluşturmakta diğer taraftan ise Ermenistan üzerinden kuzeye bir yol açmak istemektedir.

Azerbaycan'ın enerji alanında gerçekleştirilen projelerden Ermenistan ve İran'ın dışlanması bu iki ülke arasında bölgesel işbirliğini artırmıştır. BTC ve aynı güzergahta devam eden BTE projelerinden dışlanan Ermenistan, doğal gaz ihtiyacını karşılamak için İran ile doğal gaz projesi gerçekleştirmiştir. Enerji alanında Rusya'ya bağımlı olan Erivan, enerjide çeşitliliği sağlamak için Tahran ile 2004 yılında başlattığı Megri-Tebriz doğal gaz boru hattını Aralık 2008'de tamamlamıştır. Megri ile Tebriz'i bağlayan 142 km'lik hat yılda 2.3 milyar metreküp doğal gaz taşıma kapasitesine sahiptir (Abilov, 2010, s. 323). İki ülke ilişkilerinin ticari ve ekonomik boyutunun gelişmesi ile ilgili olarak Ermenistan Başbakanı Andranik Markaryan 26 Mayıs 2005 tarihinde Parlamento'da basın mensuplarına yaptığı açıklamada, BTC'nin bölgesel güç denkleminde dahil ettiği aktörler nedeniyle güç dengelerini bozduğunu bu nedenle Ermenistan-İran doğal gaz boru hattının BTC'ye alternatif bir proje olacağını söylemişti (Veliyev, 2007, s. 88). 2004 yılında imzalanan anlaşma 2009 yılında uygulanmaya başlamıştır. İran, Ermenistan'dan aldığı elektrik enerjisi karşılığında doğal gaz vermektedir. Anlaşmaya göre yılda en fazla 2.3 milyar metreküp gaz verilmesi kararlaştırılmasına rağmen bu rakama ulaşmamıştır. İran 2015 yılında sadece 360 milyon metreküp gaz ihraç etmiştir. Ermenistan'ın gaz taşıma sistemi Rusya denetiminde olduğu için bu miktarı artırmakta

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

zorlanmaktadır. Gazprom'dan ayrılma şirket olan Gazprom-Ermenistan (eski ismi ArmRasgazprom) Ermenistan'ın gaz nakil sisteminde %100'lük bir paya sahiptir (Rzayeva, 2018, s. 73). Her ne kadar bölgede Moskova-Erivan-Tahran ittifakından bahsedilse de Rusya, iki ülke arasında gerçekleştirilen projelerin kapasitesine Ermenistan üzerindeki etkisini kullanarak müdahale etmektedir. Gerçekleştirilecek boru hattının çapının 1420 milimetre olması Rusya'yı tedirgin etmiştir. İran'ın Ermenistan üzerinden Avrupa gaz tedarikinde bir alternatif olma çabası Rusya tarafından kabul edilmemiştir. Bu nedenle Rusya, hattın çapının 700 milimetreye indirilmesini sağlamıştır (Kasım, 2010, 133).

Tahran-Erivan arasında ekonomik ilişkilerin yanında güvenlik alanında da önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Erivan yönetimi Karabağ Savaşı'nda Azerbaycan'a karşı Rus askeri gücünün yanında İran ile de geliştirdiği ilişkiler ile bölgesel güvenliğini sağlamaya çalışmaktadır.

İran'ın uluslararası sistem içerisindeki mevcut konumu Ermenistan ile ilişkilerini kolaylaştırmaktadır. Tahran ve Erivan yönetimleri bölgede oluşmaya başlayan Türkiye-Gürcistan-Azerbaycan ittifakını Rusya-Ermenistan-İran ittifakı ile dengelemeye çalışmaktadır. Bunun somut adımlarından birisi, İran Savunma Bakanı Amiral Ali Şamhane'nin Mart 2002'de Ermenistan ziyaretinde güvenlik alanında anlaşma imzalanması olmuştur (Cabbarlı, 2012, s. 164).

İran dış politika alanını birçok bakımdan daraltmaya çalışan ABD yönetimi, İran'ın Ermenistan ile olan ilişkilerini görmezden gelmektedir. ABD'de bu politik yaklaşımın nedeni ülkede yaşayan Ermeni lobisidir. Başarılı bir biçimde organize olan Ermeni lobisi ABD seçimlerinde etkisini göstermekte ve seçilen başkanların Ermenistan'a yönelik izleyeceği politikaları etkilemektedir. İran'ın Türkiye gibi bölgenin diğer aktörleri ile olan enerji alanındaki ilişkilerine müdahale eden Washington yönetimi aynı politik tutumu İran-Ermenistan ilişkilerinde göstermemektedir. Tahran-Erivan ilişkileri, ABD'nin bölgede İran'ı sınırlandırma çabalarının en az etkili olduğu alan olarak ortaya çıkmaktadır. Tahran yönetimi bu durumu yeterli ölçüde kullanmaya çalışmaktadır.

Serj Sarkisyan, Savunma Bakanlığı dönemlerinden beri dış politikanın oluşturulmasında etkili konumunu 19 Şubat 2008 tarihinde kazandığı Cumhurbaşkanlığı (Bayram, 2016, s. 73, Kasım, 2010, s. 52). sürecinden sonra da devam ettirmiştir. Ermenistan bağımsızlığının ilanından sonra jeopolitik nedenler ile İran'a yönelik politikalarına özel önem vermiştir. Bu durum Sarkisyan'ın hazırladığı "Ermenistan Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Stratejisinin İstikametleri" isimli raporda net bir biçimde ortaya konulmuştur. Raporda İran ile ilişkiler;

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Büyük ekonomik, askeri, kültürel potansiyele ve bağımsız dış politikaya sahip olan İran'ın bölgede askeri ve siyasi ortamın şekillenmesinde önemli rolü vardır; ekonomik ve siyasi bakımdan Türkiye ile rekabet etmektedir. Türkiye ve İran rekabeti bölgede dengelerin korunmasına hizmet etmektedir. Ermenistan-İran işbirliği Türkiye-Azerbaycan bloğunun Ermenistan'a karşı propagandasını zayıflatmaktadır. Bu maksatla biz ABD ile işbirliğimizde İran'ın çıkarlarını pazarlık unsuru olarak kullanmıyoruz şeklinde değerlendirilmiştir (Cabbarlı, 2012, s. 165).

İran-Ermenistan ilişkilerinin bu denli gelişmesi Tahran yönetiminin Azerbaycan ile ilişkilerinde etkisini göstermiştir. 14 Mart 2008 tarihinde BM Genel Kurulu'nun 62. toplantısında "Azerbaycan'ın İşgal Edilmiş Topraklarındaki Son Durum" başlıklı oturuma İran temsilcisinin katılmaması İran için Ermenistan'ın önemini göstermesi bakımından dikkat çekici bir örnektir (Sandıklı, İsmayılov ve Gafarlı, 2014, s. 24, Yılmaz, 2012, s. 4). Ayrıca, sorununun çözümü için çalışan Minsk Grubu'nun daimi üyeleri ABD, Rusya ve Fransa'nın da destek vermemesi Azerbaycan tarafında ciddi hayal kırıklığına neden olmuştur. Azerbaycan Dışişleri Bakan Yardımcısı ve aynı zamanda Karabağ sorunu özel temsilcisi Araz Əzimov'un 15 Mart'ta yaptığı açıklamada Minsk Grubu Eşbaşkanları'nın kendilerini güvenilmez duruma düşürdüğünü ve Azerbaycan'ın gelecekte Türkiye ve Almanya gibi oturumda Azerbaycan'ı destekleyen ülkelerin tutumları gözönünde bulundurularak eşbaşkanlık görevine getirilebileceğini ifade etmiştir ("ATƏT-in Minsk Qrupunun", 2017). Ancak, Azerbaycan Milli Meclisi Başkan Yardımcısı Ziyafət Əsgərov, yaptığı açıklamada Ermenistan'ın, Türkiye'nin Minsk Grubu daimi üyeliğine karşı çıktığını söylemektedir ("Birinci Vitse-spiker:", 2019).

Ağustos 2008'de Gürcistan'ın Rusya tarafından işgal edilmesiyle Ermenistan için İran'ın önemi daha fazla artmıştır. Rusya ile ticaretini Gürcistan üzerinden sağlayan Ermenistan için Türkiye ile Azerbaycan sınırı kapalı olduğu için İran sınırı tek çıkış noktası olarak kalmıştır (Kasım, 2010, s. 58). Bu nedenle Erivan için İran'ın stratejik önemi artmıştır. Azerbaycan'ın 2000'li yılların ortasından sonra gerçekleştirdiği enerji projeleri ile uluslararası sistemde İran karşıtı bloğun bölgeye bağımlılığının artması İran yönetiminin başta Ermenistan olmak üzere bölge devletleri ile ilişkilerini sıklaştırmaya neden olmuştur. Bu amaçla Kasım 2007'de İran Savunma Bakanı General Mustafa Neccar'ın Ermenistan ziyaretinde iki ülke arasında askeri protokol imzalanmış ("İranlı Politoloq: "İran-Ermənistan", 2018) ve 2008 yılında da İran Cumhurbaşkanı Ahmedinecat Ermenistan'ı ziyaret etmiş ve çeşitli konularda on adet işbirliği

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

anlaşması imzalanmıştır (Kasım, 2010, s. 61). Tahran-Erivan ilişkilerinin gelişmesi Bakü-Tahran ilişkilerindeki sorunların önemli bir nedeni olarak devam etmektedir. Bu dönemde Bakü-Tahran ilişkileri Tahran-Erivan ilişkilerinde yaşanan gelişmelere gösterilen refleksler biçiminde ilerlemektedir. Azerbaycan'ın küresel ve bölgesel güç konfigürasyonları içerisindeki konumu iki ülkenin çıkarları ve beklentileri arasındaki uçurumu derinleştirmektedir.

İran, Azerbaycan'ı Batıya bağlayan projelerine alternatif olarak 2009'dan beri Ermenistan ile demir yolu projesini gündemde tutmaktadır. BTK Demir Yolu Projesi'ne alternatif oluşturması bakımından düşünülen Ermenistan-İran Demir Yolu Projesi 2009 yılında imzalanmasına rağmen proje aşamasında kalmıştır. Ermenistan Cumhurbaşkanı Serj Sarkisyan, projenin ileride hayata geçirileceğini ifade etmiştir ("İran-Ermenistan Demir", 2017).

İran, Güney Kafkasya'ya yönelik politikalar geliştirirken bir taraftan Erivan ile diğer taraftan Bakü ile ilişkilerini sıkılaştırmaktadır. Bu şekilde bölgede çok taraflı ilişkiler vasıtasıyla etkinlik kurmaya çalışmaktadır. 14 Temmuz 2015 tarihinde nükleer müzakerelerin sonuçlanmasıyla kendisine yönelik uluslararası yaptırımların hafiflemesini fırsata çevirmeye çalışan İran için Ermenistan'ın önemi artmıştır. Temmuz'da nükleer müzakerelerin sonuçlanması İran'ı harekete geçirmiştir. Bu amaçla İran Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı İshak Cihangirli iki ülke ekonomik ilişkilerini görüşmek üzere Erivan'a gitti. Cihangirli'ye göre İran ile kara sınırı olan tek Avrasya Ekonomik Birliği üyesi Ermenistan, İranlı üreticilerin beş milyar nüfuslu Avrupa ve Avrasya pazarlarına açılan kapısı olabilir ("Alireza Ramezani, İran'ın Gözü Şimdi de Ermenistan'da", 2017).

Tahran-Erivan arasında ekonomik ilişkilerin gelişmesi Azerbaycan'ın istemediği bir durum olsa da bölgesel güç denklemi bu sonucu doğurmaktadır. Azerbaycan, İran ile işbirliğini geliştirmeye dönük adımlar atmaya çalışmaktadır. Azerbaycan için İran ile ilişkiler jeopolitik bir zorunluluk taşımaktadır. Nahçıvan ile ulaşımın İran üzerinden sağlanması ve Nahçıvan'ın enerji tedarikinin ve ulaşımının İran üzerinden yapılması ilişkilerin tesisini sağlayan önemli bir etkidir. Azerbaycan, Ermenistan'ı bölgede izole etme politikaları yürütürken Tahran ile işbirliği yolları da aramaktadır. Bu amaçla (Azerbaycan) Astara (İran) Astara demir yolu projesi İran'ın Ermenistan güzergahına alternatif oluşturma amacı taşımaktadır. Bakü yönetimi, bu proje ile İran'ın kuzeye bağlanmasını amaçlamaktadır.

Ermenistan'ın Rusya ile güvenlik alanında İran ile ticari ve ekonomik alanda ("Qarabağ Səmasını Azərbaycanın", 2019) gelişen ilişkileri dikkate alındığında, Moskova-Bakü-Tahran

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

arasında oluşturulacak işbirliği sorgulanacaktır. Çünkü Azerbaycan'ın stratejik çıkarları ile Rusya ve İran'ın bölgesel çıkarları büyük oranda çatışmaktadır. Azerbaycan'ın gerçekleştirdiği bütün projelerden Ermenistan'ı izole etme çabası Rusya-Ermenistan-İran ilişkileri ile bypass edilmektedir. Azerbaycan'ın bu durumu engelleyecek kapasitesi de yoktur. Enerji nakil hatlarına ek olarak BTK ile de Ermenistan'ın güzergah olmaktan çıkması hem Azerbaycan'ın jeopolitik avantajı ile hem de projenin en önemli finansmanını sağlayan Çin'in Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) başta olmak üzere bölgede ve uluslararası sistemdeki etkisi sayesinde olmuştur. Proje kapsamında altmış beş ülkenin olması Bakü yönetiminin en önemli güç kaynağıdır. 30 Kasım 2017 tarihinde BTK Demir yolu Hattı'nın faaliyete başlamasının ertesi günü 1 Kasım'da Rusya-Azerbaycan-İran üç taraflı görüşmelerin gerçekleşmesi Azerbaycan'ın Batı ile entegrasyonunun derinleşmesine alternatif sunmak bakımından düşünülmüş olabilir.

İran-Ermenistan ilişkilerinin özel durumu Azerbaycan-İran ilişkilerinde sürekli kırılmalara neden olacak potansiyeldedir. 26 Şubat 1992 tarihinde Hocalı'da Ermeniler tarafından Azerbaycanlı toplam 613 kişinin katledilmesinin yıl dönümünde 26 Şubat 2019 tarihinde Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan İran'a resmi ziyarette bulundu. Ziyaretin tarihi ve Paşinyan'a gösterilen ilgi iki ülke ilişkilerinin düzeyini göstermesi bakımından önemliydi. Paşinyan, Tahran'ın "Ararat" Spor Klübünde Ermeni toplumu ile görüştü. Görüşme sonrasında Paşinyan'ın toplulukla çektiği fotoğrafta arka planda Ermenice, "Karabağ Ermenistan'ındır ve Son" yazılı pankartın bulunması ve bu duruma İran'ın müdahale etmemesi Bakü'de olumsuz karşılanmıştır ("İranda Nikol Selfisi: Tehrandan", 2019). Nazım Cafersoy, bu durumun İran'ın Azerbaycan ile oluşturduğu "sahte dostluğa" zarar verdiğini ve Azerbaycan'ın İsrail ve ABD arasındaki işbirliğini teşvik ettiğini söylemektedir⁸. İran, Ermenistan'a gösterdiği aynı anlayışı Tebriz'de Türklere göstermemektedir. 1970 yılında Tebriz'de kurulan "TractorSazi" futbol takımı Güney Azerbaycan'da Türklerin kültürel ve milli değerlerinin seslendirildiği ve İran'ın Türklere yönelik uyguladığı baskı politikalarına itiraz edildiği bir platforma dönüşmüştür. TractorSazi futbol takımının Türkçü bir platforma dönüşmesinde Elçibey döneminin bölgeye yönelik faaliyetlerinin ve ifadelerinin büyük etkisi vardır⁹.

---

⁸ Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi Türk Dünyası İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi Dr. Nazım Cafersoy ile Mülakat, Bakü, 07 Haziran 2017.

⁹ Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi Türk Dünyası İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi Dr. Nazım Cafersoy ile mülakat, Bakü, 07 Haziran 2017.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

TractorSazi taraftarları Paşinyan'ın gezisi sırasında yaşananlara tepki olarak 01 Mart 2019 tarihinde stada "Karabağ Azerbaycan'ındır" yazılı bir pankart asmış, ancak görevliler müdahale ederek pankartı indirmeye çalışmış, taraftarların karşı koyması üzerine bu müdahale başarısız olmuştur ("Paşinyan'ın Tahran Ziyareti", 2019, "Güney Azerbaycan, Təbriz", 2019). Paşinyan'ın paylaştığı fotoğraf sonrası hem Azerbaycan hem de Güney Azerbaycan'da yaşanan rahatsızlıklar ve tepkiler üzerine İran Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Behram Kasimi, Paşinyan'ın "Ararat" spor kulübünde olması ve İran'da yaşayan aynı dine mensup vatandaşlarla görüşmesinin normal olduğu, ancak Dağlık Karabağ sorununa dair Ermeni dilinde pankart açılmasının kabul edilemeyeceği açıklamasını yapmak durumunda kalmıştır. Kasimi açıklamasının devamında;

Sorunun uluslararası prensipler esasında ve görüşmeler yolu ile çözümlenmelidir. İran için Ermenistan ve Azerbaycan ilişkilerinin Karabağ sorununun etkisi altında olmaması çok önemlidir. Bu nedenle İran bu sorunda kendisine göre ve mantıklı siyasetini devam ettiriyor. Ümit edelim ki sorun barışçıl ve diplomatik yollarla tez zamanda halledilecek. İran iki ülke arasında ki bu sorunun sorunsuz halli için çalışmış yine de bunun için bütün elinden geleni gösterebilir ("Paşinyan'ın Qalmaqallı Selfisinə", 2019) ifadelerine yer vermiştir.

Paşinyan İran'ın İRNA haber ajansına verdiği mülakatta, Ermenistan ve İran arasında tarihi dostluk bağlarının altını çizerek İran'la dostluk ve işbirliği ilişkilerinin Ermenistan siyasetinin temeli olduğu, özellikle ticari-iktisadi alanlarda ilişkileri geliştirmek istedikleri, bu minvalde İran ve Avrasya Ekonomik Birliği arasında yapılacak anlaşmanın İran ve Ermenistan arasındaki ilişkileri artıracakını söyledi ("Paşinyan İranla Dostluqlarından", 2019). Ruhani, iki ülke arasında yapılan anlaşmaların imza töreninde, ABD'yi işaret ederek, diğer devletlerin İran-Ermenistan ilişkilerine karışmamaları gerektiğini söyledi. Paşinyan'ın ziyareti öncesinde İran doğal gazının Ermenistan'dan Gürcistan'a oradan da Karadeniz üzerinden Avrupa'ya taşınmasında işbirliğini geliştirecekleri açıklanmıştı ("Paşinyan'ın Tahran Ziyareti", 2019).

Öte yandan, İran'ın Ermenistan üzerinden gerçekleştirmeye çalıştığı hedefleri birkaç noktada engellenmektedir. Öncelikle Rusya'nın Ermenistan üzerindeki nüfuzu ve Gürcistan üzerinde oluşturduğu baskılar bu durumun gerçekleşmesini engellemektedir. Çünkü bu durumun gerçekleşmesi Rusya'nın Avrupa gaz tedarigi üzerindeki tekelinin zayıflayacağı anlamına gelmektedir. Bu bakımdan her ne kadar İran'ın, Rusya-Ermenistan-Gürcistan gibi bölge

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

ülkeleri ile ilişkileri sıkı bir işbirliği olarak görünse de bu ülkelerin birbirleri ile çatışan çıkarları mevcuttur.

Dışişleri Bakanlığı sözcüsünün açıklamalarına rağmen Paşinyan'ın İran'da hem Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani hem de Rehber Ali Hamaney ile görüşmelerinin sıcaklığı Azerbaycan ve İran medyasında geniş yer bularak itirazların yükselmesine neden olmuştur. Azerbaycan-İran ilişkilerinde bu tür sorunların Azerbaycan'da hükümet düzeyinde cevabı nadir durumlarda verilmektedir. Urmiye Milletvekili Hadi Bahadiri yaptığı açıklamalarda, "Karabağ İslam ve Azerbaycan toprağıdır. Mecliste Dışişleri Bakanı'na İran sınırları içerisinde ülkenin resmi politikasına aykırı böyle bir olayın yaşanmasına neden izin verildiğini soracağız" dedi. Güney Azerbaycanlı milletvekillerinden Ruhullah Hazretpur Talaiyye ve Nadir Gazipur da Dışişleri Bakanlığına soru önergesi verdiler. Bakanlık, Azerbaycan Büyükelçiliği'ne verdiği açıklamada "açılan pankartı kınadıklarını ve Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü desteklediklerini" açıkladılar ("Paşinyan'ın Tahran Ziyareti", 2019). Resmi düzeyde bir açıklamanın yapılmasına rağmen her iki ülkede ortaya çıkan durum sorunun varlığını göstermesi bakımından önemlidir. Ermenistan-İran arasında ilişkilerin birçok alanda gelişmesi Azerbaycan'ın İran'a yönelik kaygılarını artırmaktadır. Bu ilişkiler yalnızca siyasi ve ekonomik alanla sınırlı değildir, kültürel alana ilişkin de işbirliği geliştirilmektedir. Ermenistan'ın işgal altında tuttuğu topraklardaki tarihi eserlerin restorasyonlarını İranlı şirketler yapmaktadır ve daha önce de işaret edildiği üzere bu eserlerdeki Azerbaycan damgası silinmeye, Fars ve Ermeni eserleri gibi gösterilmeye çalışılmaktadır.

Erivan'da 15 Aralık 2019 tarihinde Ermenistan, Rusya, İran ve Gürcistan'dan kırk beş uzmanın katıldığı "Kafkas-Hazar Bölgesinin Yerli Halkları Bilimsel Gerçekler ve Sahteleştirme Işığında" konulu bir konferans düzenlendi. Konferansa katılan İranlı uzman Salar Seyfoddini'nin Karabağ etrafındaki son olaylar ve İran'ın bölgedeki çıkarları ile ilgili yaptığı açıklamalar İran-Ermenistan ilişkilerinin niteliğini göstermesi bakımından dikkat çekiciydi. Seyfoddini, bölge ülkelerinin birbiri ile çeşitli çatışma konuları olmasına rağmen bölgedeki tüm aktörlerle iyi ilişkileri olan tek ülkenin İran olduğunu ileri sürmüş, öte yandan İran'da Azerbaycan'a yönelik güvensizliğin hakim olduğunu, İran'daki yetkililerin çoğunluğunun güçlü iki taraflı ilişkilere rağmen Azerbaycan'ın verdiği sözlere güvenmediklerini belirtmiştir. Konuşmasında, ayrıca İran'ın Karabağ konusunda mevcut statükodan rahatsızlık duymadığını ifade etmiş ve bölgenin Azerbaycan'ın elinde olmuş olsa

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

İsrail ve ABD kontrolünde olacağını öne sürmüştür (“İran Ermenistanı Tam Dəstəkləyir”, 2019).

İran için İsrail ve NATO'nun tehdit seviyesini göstermesi bakımından önemli olan bu anlayış, Azerbaycan-İran ilişkilerinde İran'ı en çok rahatsız eden ve güvensizlik oluşturan konudur. İran Milli Meclisi'ne Tahran'dan milletvekili seçilen Ali Mütəhhari, İran'ın güvenlik nedenleriyle Karabağ Savaşı'nda Azerbaycan'ın haklı olup olmadığına bakmayarak Ermenistan'dan yana taraf olduğunu açıklamıştır (“Əli Mütəhhəridən Etiraf: “İran”, 2020). Karabağ Savaşı'nın ilk yıllarından bu yana İran'ın Ermenistan'a olan yaklaşımında ciddi bir değişiklik olmamıştır. Son dönemde medyada yer alan Karabağ bölgesinde İran plakalı tırların yük taşınması Azerbaycan'ı önemli ölçüde rahatsız etmiştir. İran yetkililerinin görüntüleri yalanlaması gerçeği değiştirmemektedir (“Azərbaycan Hökuməti İran”, 2020). Buna benzer Azerbaycan tarafında rahatsızlık uyandıran diğer bir konu da Aras Nehri üzerinden Azerbaycan'ın işgal edilmiş topraklarına köprülerin yapılmasıdır. Konu hakkında tepkisini dile getiren Azerbaycan Milletvekili Fazıl Mustafa, Azerbaycan'ın İran-Ermenistan ilişkilerine alternatif olarak İsrail ile askeri işbirliğini daha fazla geliştirmesi gerektiğini savunmuştur. Azerbaycan'ın İran'a yönelik hiçbir yaptırıma destek vermemesine rağmen İran'ın açık bir biçimde Ermenistan'ı desteklediğini söyleyen Mustafa, Azerbaycan'ın gelecekte İran'a karşı her adımda bunun cevabını vermesi gerektiğini söylemiştir (“Fazıl Mustafa İsrailə”, 2020). Azerbaycan Parlamentosu Milletvekili, Büyük Kuruluş Partisi Genel Başkanı Prof. Dr. Fazıl Mustafa Gazenferoğlu ile 08 Haziran 2017 yılında yapılan mülakatta da İran ile ilgili sorulara benzer cevaplar vermişti, geçen sürede ikili ilişkilerin seyrinde farklı bir anlayışın oluşmadığı görülmektedir.

Azerbaycan-Ermenistan arasında gerilimler Ermenistan tarafından Azerbaycan'ın Tovuz şehrine yapılan saldırıları nedeniyle sıcak bir savaşın fitilini ateşlemiştir. Tovuz bölgesi Karabağ cephe hattının yaklaşık 200 km kuzeyinde kalmasına rağmen Ermenistan bu bölgeye saldırıyor. Bölge, Azerbaycan ve Türkiye'nin birlikte gerçekleştirdiği enerji ve ulaştırma hatlarının geçtiği güzergahta olduğu için stratejik bir öneme sahiptir. Bu nedenle bölge istikrarsızlaştırılmak istenmektedir. Bölgede yaşanan çatışmalar 27 Eylül 2020 tarihinde Ermenistan'ın Azerbaycan'ın yerleşim yerlerine yaptığı saldırılar sonucunda sivil vatandaşların ölümü üzerine sıcak bir savaşa dönüşmüştür. Ermenistan Gence'ye (“Ermənistanın Gəncəyə Raket Zərbəsi”, 2020) ve Tərtər'e (“Ermənilər Tərtərə Fosforlu mərmi”, 2020) roket saldırısı gerçekleştirerek savaşın dışında yer alan sivillere saldırılar

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

gerçekleştirmiştir. Azerbaycan ordusunun taarruza geçmesiyle birlikte Ermenistan askeri gücünün direnci kırılmış ve Ermenistan askeri gücünün zayıflıkları ortaya çıkmıştır.

Azerbaycan'ın bölgede ilerleyişi Rusya ve İran'ın I. Karabağ Savaşı'na göre daha temkinli yaklaşmasına neden olmuş ancak buldukları pozisyon itibariyle bir değişim olmamıştır. Azerbaycan kuvvetlerinin İran sınır bölgesinde ele geçirdiği yerler Aras Nehri'nin diğer yakasında coşku ile karşılanmıştır. Tarihi Hudaferin köprüsünün içinde bulunduğu bölgenin Ermenistan kuvvetlerinin elinden alınması İran tarafındaki Azerbaycanlılar üzerinde coşkuya neden olmuştur ("Arazın O Tayındaki Azərbaycan", 2020).

I. Karabağ Savaşı'nda Rusya destekli Ermenistan kuvvetlerinin işgal ettiği Azerbaycan toprakları geri alınmakta ve bu geri alımlar devam etmektedir. Fizuli şehri, Cebrayıl şehri, Terter, Hocavend (Xocavend), Zengilan şehri, Ağbend, Kubadlı (Qubadlı) şehrinin birkaç köyü ile adı geçen şehirlerin birçok köyü ve Şuşa işgalden kurtarılmıştır ("Azərbaycanın İşğaldan Azad", 2020). Ermenistan tarafının Rusya'dan talep ettiği destek görünür düzeyde olmamasına rağmen askeri teçizat bakımından devam etmektedir. KGÖA'nın işlemesine yönelik Putin'e yöneltilen sorulara karşı Putin'in, savaş Ermenistan toprakları dışında yapılmakta açıklaması ("Putin Safını Açıkladı:", 2020), Rusya'nın I. Karabağ Savaşı'ndaki politikasının bir miktar sınırlandığını göstermektedir. İran dini lideri Hamaney'in uluslararası sorunlar müşaviri Ali Ekber Vilayeti, Tebriz'de katıldığı bir konferansta, uluslararası fitneçilerin güney Kafkasya'da sorunlara neden olduğunu, bölgenin Gürcüler'in, Ermeniler'in ve Azerbaycanlılar'ın birlikte yaşadığı bir yer olduğunu ve savaşın bir an önce sonlanmasını ümit ettiğini söylemesine rağmen ("Əli Əkbər Vilayəti:", 2020) Ermenistan'a yönelik İran'ın askeri bakımdan desteği ve Rusya tarafından gönderilen silahların İran üzerinden Ermenistan'a ulaştırıldığını gösteren görüntüler basında ve sosyal platformlarda hızla yayılmıştır. Azerbaycan'ın Ermenistan üzerindeki artan üstünlüğü ve hızla ilerleyişi Rusya'nın soruna müdahale etmesine neden olmuş ve 10.11.2020 tarihinde Rusya'nın öncülüğünde taraflar ateşkes ilan etmiştir. Sorun büyük ölçüde Rusya'nın inisiyatifine geçtiği gözlenmekle birlikte Karabağ'ın ve işgal edilen yerlerin tamamının Azerbaycan'ın kontrolüne geçmediği takdirde gerilim devam edecektir.

4. SONUÇ

Bu çalışmanın ortaya çıkardığı sonuçlardan birisi, uluslararası sistemin anarşik yapısı devletler üzerinde güvenlik krizlerine neden olmakta ve dış politikalarını değerler manzumesinin etkisinden uzak politikalar çerçevesinde gerçekleştirmektedirler. İran-Ermenistan ilişkilerinin niteliği bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Çalışmada varılan ikinci sonuç, üçüncü tarafların Ermenistan ile olan ilişkileri ve Karabağ sorununa bakışları Azerbaycan'ın bu devletler ile olan ilişkilerini etkilemektedir.

Üçüncü sonuç, Azerbaycan-İran ilişkileri ekonomik ve kültürel alanlarda işbirliği düzleminde devam etse de uluslararası sistemin yapısı iki ülke ilişkilerinin çatışma eksenli devam etmesine neden olmaktadır.

Dördüncü sonuç ise, Uluslararası sistemin en önemli gücü ABD'nin bölgeler ve bölgesel alt sistemler üzerindeki etkisini artırma girişimleri bu bölgelerde güvenliği temel bir parametre haline getirmektedir. Karabağ sorunu çözülsün bile Güney Azerbaycan sorunun varlığı İran açısından sürekli olarak Azerbaycan'dan tehdit algısını yükseltecek ve İran-Ermenistan ilişkilerini geliştirecektir.

Son olarak, Ermenistan'ın bölgeye ve bölge ülkelerine yönelik irredandist politikaları Azerbaycan-İran ilişkilerinde Ermenistan'ı sürekli olarak sorunlu bir alan yapacaktır. Bu sorun bölgede oluşan ittifakların seyrinde çok önemli bir faktördür.

KAYNAKÇA

- Abilov, Shamkhal (2010). "The Azerbaijan-Israel Relations: A Non-Diplomatic, but Strategic Partnership", *USAK YEARBOOK*, Vol. 3. Pp. 317-331.
- Aras, Osman Nuri (2008). *Azerbaycan'ın Hazar Ekonomisi ve Stratejisi*, Derin Yayınları, İstanbul.
- Aydın, Mustafa (2004). "Uluslararası İlişkilerin 'Gerçekçi' Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt: 1, Sayı: 1, ss. 33-60.
- Bayram Mürsel (2016). "Ermenistan Dış Politikasında Reelpolitikle Psikopolitiğin Çatışması: Cumhurbaşkanlığı Dönemi Bağlamında Bir Analiz", *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, Cilt: 2, Sayı: 3, ss. 69-74.
- Boz, Hakan (2014). *Bağımsızlık Sonrası Azerbaycan-İran İlişkilerinde İşbirliği ve Çatışma Alanları (1991-2013)*, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Cabbarlı, Hatem (2008). *Ermenistan Dış Politikası (1991-2005)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara,.
- Cabbarlı, Hatem (2012). "Ermenistan'ın İran Politikası", *Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, Cilt: 1, No: 1, , ss. 147-174.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

- Çıtak, Emre (2014). “Uluslararası İlişkilerde Gerçekçilik”, *Uluslararası İlişkiler Teorileri Temel Kavramlar*, (Der. Mehmet Şahin, Osman Şen), BRC Matbaacılık, Ankara.
- Durdular, Ercan (1995). “İran’ın Azerbaycan ve Ermenistan Politikası”, *Avrasya Dosyası İran Özel*, Cilt: 2, Sayı:1, ss. 124-135.
- Erdoğan, Hikmet (2008). *Büyük Pers Düşüncesinden Zülfikar’ın Yumruğuna İran*, (1. Cilt), IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Gözen, Ramazan (2014). “İdealizm”, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, (Der. Ramazan Gözen), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Gresh, Geoffrey (Winter 2006). “Coddling the Caucasus: Iran’s Strategic Relationship with Azerbaijan and Armenia”, *Caucasian Review of International Affairs*, Vol. 1, No. 1, pp. 1-13.
- Hatipoğlu, Esra (2008). “Güney Kafkasya ve Orta Asya’da “Büyük Güçler” Arasındaki Oyun: Bölgesel Örgüt ve Oluşumların Rolü”, *Orta Asya & Kafkasya Güç Politikası*, (Der. M. Turgut Demirtepe) Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) Yayınları, Ankara.
- Həsənov, Əli (2016). Azərbaycan Respublikasının Milli İnkişaf və Təhlükəsizlik Siyasətinin Əsasları, “Zərdabi LTD” MMC, Bakı.
- Kasım, Kamer (2010). “Ermenistan”, *Orta Asya ve Kafkasya, Rekabetten İşbirliğine*, (Der. Tayyar Arı), MKM Yayıncılık, Bursa.
- Kelkitli, Aslı F., (2017). “Azerbaycan-Türkiye-İran Üçgeni: Politik Sorunların Gölgesinde Ekonomik İşbirliği Çabaları”, *Karadeniz Araştırmaları*, Sayı: 53, , s. 77.
- Mehdiyev, Ramiz (2017). (Ed.), *İlham Aliyev, İnkişaf Məqsədimizdir, Çıxışlar, Nitqlər, Bəyanatlar, Müsahibələr, Məktuplar, Məruzələr, Müraciətlər*, Əllinci Kitab, Fevral 2012-April 2012, Azərneşr, Bakı.
- Nesibli, Nesib, (2003). “İran’ın Kafkasya Politikası Çərçevesində İran-Azərbaycan İlişkilerinin Son On Yılı”, *Kafkasya’nın Jeopolitik Sorunları*, ASAM Yayınları, Ankara.
- Rzayeva, Gülmira (2018). “Sanksiyalardan Sonra Enerji Sahəsində Azərbaycan-İran Əməkdaşlığı”, *Azərbaycan-İran Əməkdaşlığı: Əsas İstiqamətlər və İmkanlar*, (Ed.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

- Cavid Vəliyev və Məsiağa Məhəmmədi), *Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Yanında Strateji Araşdırmalar Mərkəzi*, Bakı.
- Sandıklı, Atilla, İsmayılov, Elnur, Orhan Gafarlı (Nisan 2014). “Kafkasya’daki Gelişmeler ve Türkiye”, Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Rapor No: 60.
- Shiriyev, Zaur (June-July-August 2011). “Nagorno-Karabakh Conflict in the Scope of Accelerating Iran-Armenian Relations”, *Caucasus Review*.
- Süleymanov, Elxan (2017). *Xocalı Yaddaşı, Azərbaycanda Vətəndaş Cəmiyyətinin İnkişafına Yardım Assosiasiyası*, Bakı 2017.
- Uzer, Umut (2008). Uluslararası İlişkiler Teorileri. (Ed. İdris Bal), *Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler*, Ankara: Lalezar Kitabevi.
- Veliyev, Emil (2007). Soğuk Savaş Sonrası İran’ın Güney Kafkasya Politikası, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Waltz, Kenneth N. (1990). Waltz, Realist Thought and Neorealist Theory, *Journal of International Affairs*, Cilt 44, Sayı 1, pp. 21-37.
- Yılmaz, Hüseyin R., (2012). “Bloklar Arası Gerilimin Yeni Cephesi: Azerbaycan-İran”, *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)*, No. 201254.
- Yılmaz, Sait,(2008). *Güç ve Politika*, Alfa Yayınları, İstanbul 2008.
- Yunus, Arif (2006). “Azerbaijan between America and Iran”, *Russia in Global Affairs*, Vol. 4, No. 3, pp. 112-126.

İNERNET KAYNAKLARI

- Prezident İlham Əliyev’in Öz İnauqurasiyasındaki Çıxışından, 31 Oktyabr 2003, http://azleadersays.az/az/sitat/68_Oz-inauqurasiyasindaki-cixisindan.html (Erişim Tarihi: 01.10.2017).
- Turgut M. Demirtepe, *Dağlık Karabağ Sorunu: Dar Alanda Büyük Oyun*, (Ed. Turgut Demirtepe), USAK Raporları No: 11-7, 2011. M. Turgut Demirtepe, “Türkiye-İran-Azerbaycan İlişkilerinde Sorunlar ve Fırsatlar”, <http://www.usak.org.tr/tr/usak-analizleri/kafkasya/turkiye-iran-azerbaycan-iliskileri-sorunlar-ve-firsatlar> (Erişim Tarihi: 01.02.2016).

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

İran İslam Cumhuriyeti'nin Anayasası, <http://www.imam-khomeini.com/web1/turkish/showitem.aspx?cid=1736&h=22&f=23&pid=2048> (Erişim Tarihi: 01.10.2017).

“ATƏT-in Minsk Qrupunun Həmsədrələrinə Etibarımız Zədələndi”, *Azadlıq*, 15 Mart 2008, <https://www.azadliq.org/a/439334.html> (Erişim Tarihi: 09.09.2017).

“Birinci Vitse-spiker: Ermənistan Türkiyənin ATƏT-in Minsk Qrupunun Üzvü Olmasına Qarşı Çıxır”, *Ses Qazeti*, 24 May 2019, <http://sesqazeti.az/news/politics/742152.html> (Erişim Tarihi: 25.05.2019).

“İrənlı Politoloq: "İrən-Ermənistan Arasında Bağlanan Hərbi Protokol Azərbaycanca Aşkar Xəyanətdir", *Trend*, 9 Noyabr 2007, https://az.trend.az/azerbaijan/karabakh/1073263.html?fbclid=IwAR0nIcFc74hr7orp-NlnE0kcBjsKMUFgKsQ519ntrJLULx_v0MVZk6qV0xU (Erişim Tarihi: 08.08.2018).

“İrən-Ermənistan Demir yolu Projesi Yeniden Gündemde”, *Ermeni Haber*, 14 Aralık 2016, <https://www.ermenihaber.am/tr/news/2016/12/14/%C4%B0ran-Ermənistan-demiryolu-projesi/95883> (Erişim Tarihi: 30.10.2017).

Alireza Ramezani, “İrən'in Gözü Şimdi de Ermənistan'da”, *Al-Monitor (Türkçe)*, 9 Kasım 2015, <https://www.al-monitor.com/pulse/tr/originals/2015/11/iran-armenia-cooperation.html> (Erişim Tarihi 30.10.2017).

“Nicat İsmayılov, "Qarabağ Səmasını Azərbaycanın Üzünə Bağlamaq Üçün" - İrən Ermənistanla Birgə Hərbi Qurğular İstehsal Edir”, *Avropa Info*, 3 İyul 2019, <https://avropa.info/post/321284>(Erişim Tarihi: 05.07.2019).

“İrənda Nikol Selfisi: Tehrandan Bakıya Şok "Sürpriz" – Foto”, *Axar*, 28 Fevral 2019, <https://axar.az/news/siyaset/353478.html> (Erişim Tarihi: 02.03.2019).

Araz Aslanlı, “Paşinyan'ın Tahran Ziyareti ve İrən-Ermənistan İlişkileri”, *Anadolu Ajansı*, 18 Mart 2019, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/pasinyan-in-tahran-ziyareti-ve-iran-ermənistan-iliskileri/1421441>

(Erişim Tarihi: 18.03.2019).

“Güney Azərbaycan, Təbriz, Səndən Stadionu Güney Azərbaycanın Tırxatur Futbol Takımının Yandaşları "Qrabağ Azərbaycanındır", <https://www.facebook.com/watch/?v=405153770055743> (Erişim Tarihi: 02.03.2019).

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

“Paşinyan’ın Qalmaqallı Selfisinə İran XİN-də n Reaksiya”, *Minval*, 4 Mart 2019, <http://minval.info/pasinyanin-qalmaqalli-selfisin-iran-xin-d-n-reaksiya/100815> (Erişim Tarihi: 04.03.2019).

“Paşinyan İranla Dostluqlarından Danışdı”, *Azadlıq*, 26 Fevral 2019, <http://www.azadliq.az/xeber/300995/pasinyan-iranla-dostluqlarindan-danisdi/> (Erişim Tarihi: 04.03.2019).

İran Ermənistanı Tam Dəstəkləyir. Yaxşı ki, Qarabağda Nəzarət Onlardadır Yoxsa... – İrandan Şok Açıqlama”, *Turkustan.Info*, 15 Dekabr 2019, <https://turkustan.info/2019/12/15/iran-erm%c9%99nistani-tam-d%c9%99st%c9%99kl%c9%99yir-yaxsi-ki-qarabagda-n%c9%99zar%c9%99t-onlardadir-yoxsa-irandan-sok-aciqlama/?fbclid=IwAR1js4n5Kz383hagHAOAbDnEqtlrKRBFbZcPgZpHtg332JE1yrmvE-07ANs> (Erişim Tarihi: 17.12.2019).

“Əli Mütəhhəridən Etiraf: “İran Qarabağ Müharibəsində Milli Məsələlərə Görə Ermənistanı Dəstək Göstərdi”, *Günaz TV*, 26 Avqust 2019, <https://www.gunaz.tv/az/xeberler/dunyaveiran-6/eli-mutehheriden-etiraf-iran-qarabag-muharibesinde-milli-meselelere-gore-ermenistana-destek-gosterdi-119350?fbclid=IwAR0o3ekwC70yemDogJAZs7CG6olpP41CgbTqpwWjzd9d2PgvIVveLN2JTY8> (Erişim Tarihi: 21.04.2020).

“Azərbaycan Hökuməti İran Tərəfinə Narahatlığını Çatdırdı”, *Azadlıq*, 15 Aprel 2020, <https://www.azadliq.az/xeber/454120/azerbaycan-hokumeti-iran-terefine-narahatligini-catdirdi/> (Erişim Tarihi: 21.04.2020).

“Fazil Mustafa İsrailə Hərbi Əməkdaşlığı Gücləndirməyi Təklif Edir: "İran Bizi Çox Çətin Vəziyyətdə Qoyur", *Strateq.az*, 25 Aprel 2020, https://strateq.az/siyaset/427914/fazil-mustafa-israill%c9%99-h%c9%99rbi-%c9%99m%c9%99kdasligi-gucl%c9%99ndirm%c9%99yi-t%c9%99klif-edir.html?fbclid=IwAR1K73AjgvU3Bil1OH-rMpd7wTR6vXNzXLQ9nJAZXO9XvepBwkouz_mz3o (Erişim Tarihi: 25.04.2020).

Ermənistanın Gəncəyə Raket Zərbəsi ilə Bağlı Ombudsmanın Faktaraşdırıcı Missiyaya Dair Hesabatı Təqdim Olunub, <http://www.azerbaijan-news.az/view-200689/ermenistanin-genceye-raket-zerbesi-ile-bagli-ombudsmanin-faktarasdirici-missiyaya-dair-hesabati-teqdim-olunub>, (Erişim Tarihi: 04.11.2020).

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Ermənilər Tərtərə Fosforlu mərmə Atıb, https://gunaz.tv/az/new/ermeniler-tertere-fosforlu-mermi-atib-foto-1604410232?fbclid=IwAR2ATLD_A9Zf7wwjFHDB8Ho6nKe3ZT_QgkgW7o641imbGVnOs9sbDq9o1Ns, (Erişim Tarihi: 04.11.2020).

Arazın O Tayındakı Azərbaycan Türkləri Qarabağdakı Uğurlu Əməliyyatlardan Danışılar, <https://www.facebook.com/GunazTv/videos/859536128157563>, (Erişim Tarihi: 04.11.2020).

Azərbaycanın İşğaldan Azad Edilən Əraziləri, <https://mektebgushesi.az/2020/10/17/az%C9%99baycanin-bir-sira-%C9%99razil%C9%99ri-igaldan-azad-edildi-r%C9%99smi-siyahi/>, (Erişim Tarihi: 04.11.2020).

Putin Safını Açıkladı: Azərbaycan'la Savaş Ermeni Topraklarında Değil, <https://www.dunyabulteni.net/avrupa/putin-safini-acikladi-azerbaycan-la-savas-ermeni-topraklarinda-degil-h480269.html>, (Erişim Tarihi: 04.11.2020).

MÜLAKATLAR

Cabbarlı, Hatem, Azərbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisi Analitik İnformasyon Merkezi Başkan Yardımcısı ile Mülakat Bakü, 05 Haziran 2017.

Cafersoy, Nazım, Azərbaycan Devlet İktisat Üniversitesi Türk Dünyası İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi ile mülakat, Bakü, 07 Haziran 2017.

Gazenferoğlu, Fazıl Mustafa, Azərbaycan Parlamentosu Milletvekili, Büyük Kuruluş Partisi Genel Başkanı ile mülakat, Bakü, 08 Haziran 2017.

Kasımlı, Musa, Azərbaycan İlimler Akademisi Kafkasya Enstitüsü Başkanı Azərbaycan Parlamentosu Milletvekili ile mülakat, Bakü, 19 Haziran 2017.

Şiriyev, Zaur, ADA Üniversitesi Öğretim Üyesi, Uluslararası Kriz Grubu (*International Crisis Group*) Analisti ile mülakat, Bakü, 03 Haziran 2017.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ**ENDÜSTRİ 4.0, AKILLI ÜRETİM VE AKILLI FABRİKALAR: YOL HARİTALARI¹****Aslı DUMAN**

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme
Bölümü. Orcid: 0000-0003-3561-4996

Sibel KARGIN

Doç. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
İşletme Bölümü. Orcid: 0000-0001-6955-398X

ÖZET

İlk kez 2011 yılında telaffuz edilen Endüstri 4.0 ya da Dördüncü Sanayi Devrimi başlığı altında, çeşitli teknolojilerin yardımıyla üretim sistemleri akıllandırılmaktadır. Akıllı üretim, Endüstri 4.0 teknolojileri kullanılarak gerçekleştirilen bir üretimi tanımlamaktadır. Aynı şekilde bu son moda teknolojiler ile donatılmış fabrikalar da akıllı fabrikalar olarak ifade edilmektedir. Farklı isimlerde olsalar da bu kavramlar aynı şeyi ifade etmektedir.

Tarihsel açıdan bakıldığında yaşanan üç sanayi devriminde sırasıyla, makineler üretime dahil edilmiş, elektrik enerjisi ile çalıştırılan bir bant üzerinde üretim seri şekilde gerçekleştirilmiş ve bilgisayarın üretim sistemleri ile entegrasyonu sağlanmıştır. Bugün ise, makineleri, süreçleri ve ağları akıllandırma vizyonu çerçevesinde şekil almış yeni bir endüstriyel süreç yaşanmaktadır. Burada akıl, insandan bağımsız bir şekilde çalışabilme, çoklu platformlarda iletişim sağlayabilme ve hesaplama yapabilme kabiliyetini tanımlamaktadır.

Endüstri 4.0'ın politik bir kimliği de vardır. Ülkeler bu devrime en kısa sürede adapte olabilmek için çalışmalarına başlamışlardır. Bu kapsamda alınan karar ve politikalar, yol haritaları başlığı altında yayınlanmaktadır. Almanya'nın başı çektiği bu sanayi devriminin daha kontrollü bir şekilde hayata geçirilmesinde bu politikalar büyük önem taşımaktadır. Ülkelerin çeşitli başlıklar altında hızlı bir şekilde devrime ayak uydurma çabaları Endüstri 4.0'ın rekabetin yeni adı olarak tanımlanmasından kaynaklanmaktadır.

ABSTRACT

Under the title Industry 4.0 or the Fourth Industrial Revolution, which was first pronounced in 2011, production systems are rationalized with the help of various technologies. Intelligent production defines a production performed using Industry 4.0 technologies. Likewise, factories equipped with these latest fashion technologies are also referred to as smart factories. Although they have different names, these concepts express the same thing.

From the historical point of view, in three Industrial Revolution: Machines are included to the production, Production on a band operated by electrical energy has been actualized in series, and integration of the computer with production systems has been ensured. Today, a new industrial process is being experienced, shaped within the vision of smartening machines, processes and networks. Here,

---

¹ Bu çalışma, Doç.Dr. Sibel KARGIN danışmanlığında hazırlanan Aslı DUMAN'ın "Endüstri 4.0 ile Akıllı Üretimin İşletme Performansına Etkisi: Vestel Buzdolabı Fabrikası'nda Bir Uygulama" isimli yüksek lisans tezinden türetilerek hazırlanmıştır.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

the mind defines the ability to work independently of the human, to communicate, and to calculate on multiple platforms.

Industry 4.0 also has a political identity. Countries have started to work to adapt to this revolution as soon as possible. The decisions and policies taken in this context are published under the heading of road maps. These policies are of great importance in the more controlled implementation of this industrial revolution led by Germany. The efforts of countries to keep up with the revolution rapidly under various headings are due to the definition of Industry 4.0 as the new name of competition.

GİRİŞ

Endüstri 4.0, makineleri, sistemleri, süreçleri ve ağları akıllandırma vizyonu çerçevesinde şekil almış bir devrimdir. Burada akıl, insandan bağımsız bir şekilde çalışabilme, çoklu platformlarda iletişim sağlayabilme ve hesaplama yapabilme kabiliyetini tanımlar. İşte Endüstri 4.0 vizyonu ile dönüştürülen fabrikaların 'akıllandırma' yatırımı altında kazandıkları işlevler bunlardır. Akıllı fabrikalar bir teknoloji kümesinin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmaktadır. Endüstri 4.0'ın etkilerinin daha somut bir şekilde hissedilmesi, bu fabrikaların sayıca artması ile doğru orantılıdır.

Akıllı fabrikalar bir terim olarak akıllı üretimin yapıldığı fabrikalar olarak da tanımlanmaktadır (Radziwon, vd., 2014:1185). Bu açıdan değerlendirildiğinde akıllı fabrika ve akıllı üretim kavramları ayrı bir şekilde düşünülemez. Akıllı üretim (AÜ), A.B.D. kökenli bir kavram olmakla birlikte, son yıllarda endüstride ve akademide bir terim olarak kullanılması ona küresel bir anlam kazandırmıştır (Mittal vd., 2017:1). AÜ, dijital teknolojilerin ve robotların yoğun bir şekilde kullanılması ile gerçekleştirilen üretim olarak tanımlanabilir. Bu tarz bir üretim, verileri üretim sürecinin farklı aşamalarında kesintisiz olarak, en son algılama teknolojileri ve kablosuz bağlantılarla birleştirmeyi amaçlamaktadır (Zhang ve Kwok, 2018: 1278).

Endüstri 4.0, 2011 yılında düzenlenen ve dünyanın en büyük sanayi fuarı olan Hannover Fuarı'nda tanıtılmış ve rekabetin yeni adı olarak tanımlanmıştır. Almanya'da başlayan devrimin ismi anılmaya başladığı günden itibaren güçlü bir sanayinin önemini farkında olan devletler, kısa bir süre içerisinde üretim süreçlerini dönüştürmek için kollarını sıvamışlardır. İlk adım olarak, ulusal planlar, stratejiler ve yol haritaları oluşturulmuş ve bunlar kurulan platformlarda yayınlanmıştır. Ülkelerin oluşturduğu ulusal programlarda, Endüstri 4.0 tanımlanmakta, sanayinin gelişmesi için ne gibi adımlar atılacağı belirtilmekte, sanayinin bilgisayarlaştırılması teşvik edilmekte ve güçlü sanayinin yaratacağı pozitif etkilerden bahsedilmektedir. Büyük imalatçı ülkelerin konunun üzerine bu kadar yoğun bir şekilde düşmelerinin başlıca iki nedeni vardır. Bunlar, üretimde rekabetçiliği koruma ve küresel pazarlarda daha yoğun bir şekilde yer tutma isteğidir. Bu hedefleri gerçekleştirme yolunda AÜ, geleneksel yöntemleri bir kenara iten yenilikçi bir modeldir. AÜ son derece geniş bir konsepti tanımlamaktadır. Çünkü bu tarz bir sistemin etkin bir şekilde çalışabilmesi için tüm üretim ekosisteminin akıllı bir halde çalışması gerekmektedir. Bu noktada da karşımıza Nesnelerin İnterneti (Nİ) ve Siber Fiziksel Sistemler (SFS) çıkmaktadır. Tüm ekosistemin bir bütün haline getirilebilmesi için bu iki teknoloji kilit rodedir. Şu anda bu tarz bir ortamda gerçekleştirilen üretim çok yaygın değildir. Ancak bir başlangıç olarak fabrikalar kendi içlerinde akıllandırma işlemlerine önem vermektedirler.

Ulusal Standartlar ve Teknoloji Enstitüsü (NIST) tarafından yayınlanan programda² AÜ,

² Smart Manufacturing Operations and Control Program

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

fabrikada, tedarik ağında ve müşteri isteklerinde değişen talep ve koşullara gerçek zamanlı olarak yanıt verebilen, tam entegre ve işbirliğine dayalı bir üretim sistemi olarak tanımlanmaktadır (NIST, 2014). NIST, A.B.D. Ticaret Bakanlığı'nın bir ajansıdır ve Akıllı Üretim Liderlik Koalisyonu'na (SMLC) ait tek devlet kurumu olarak AÜ teknolojilerinin geliştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Kang vd., 2016:115). AÜ, doğru bilgi ve doğru teknolojinin, doğru zamanda ve doğru formda doğru insanlara ulaşmasını mümkün kılar ve bu sayede fabrikalarda ve tüm değer zincirlerinde doğru kararlar verilmesini güçlendirir (Wetzel, 2017:11).

AÜ, büyük veri, otomasyon, 3 Boyutlu (3B) yazıcılar ve simülasyon gibi birbirine bağlı farklı araçların entegrasyonunu temsil eden yeni bir üretim modelidir (Farina vd., 2016'dan aktaran, De Felice vd., 2018:1643). Bu tarz bir üretim modelini tanımlamak için karanlık üretim veya dijital üretim gibi kavramlar da kullanılmaktadır. Dijital üretim (DÜ), herhangi bir fiziksel prototipe gerek duyulmadan, üretimin sanal ortamda, dijital modellerle ve simülasyonlarla desteklenerek gerçekleştirilmesidir. Bu tarz bir sistemde fiziksel olarak üretime başlanmadan önce üretim için gerekli hammadde miktarı, ürünün dizaynı, üretim miktarı, maliyeti gibi önemli konularda hızlı ve doğru kararlar alınabilmektedir.

Akıllı üretim sistemleri, tedarik, üretim, ürün, lojistik ve hizmet gibi tüm üretim unsurlarını birbirine bağlar (Choi vd., 2015:22). Burada bu bütünlüğün sağlanmasında Nİ'nin büyük rolü vardır. Endüstri 4.0 sadece imalat sürecini dönüştürmeyi hedefleyen bir devrim değildir. Bu noktada özellikle ürünlerin daha müşteri odaklı gelişmesi için işletmeler satış sonrası hizmetlere de büyük önem vermektedir. Bu noktada karşımıza akıllı fabrikalarda üretilen akıllı ürünler çıkmaktadır.

Akıllı ürünler, geleneksel ürünlerden temelde veri üretmesiyle ayrılmaktadır. Akıllı ürünler veya diğer bir tanımla bağlantılı ürünler, çevre ve kullanıcı ile etkileşime geçip, çeşitli verileri toplayıp, bunları işleyebilme yeteneğine sahip ürünlerdir. Özellikle pazarlama stratejileri için akıllı ürünlerden elde edilen veriler önem taşımaktadır. Bu tarz ürünlere yetenek ve işlevselliğini kazandıran yazılımlardır. Bunun yanı sıra akıllı ürünler, mikroçipler ve sensör teknolojisiyle desteklenmiştir. Sensörler sayesinde ürünler kendini yönetebilen bir yapıya kavuşmaktadır. İşletmeler bu ürünlerden topladıkları bilgilerle satış ve stok yönetimlerini daha doğru bir şekilde sürdürebilirler (EBSO, 2015:14).

1. İMALATÇI ÜLKELERİN AKILLI ÜRETİM POLİTİKALARI

Birçok ülke çeşitli başlıklar altında sanayilerini akıllandıracak çok yıllık planlar hazırlamışlardır. Ülkeler benzer bir strateji izleyerek ilk önce yeni bir dönemin başladığını bildiren başlıklar belirlemişlerdir. Bunlardan bazıları Tablo 1'de gösterildiği gibidir.

Tablo 1. Ülkelerin Endüstri 4.0 Başlıkları

Kuzey Amerika	Amerika Birleşik Devletleri	2012	Industrial Internet
	Kanada	2016	Industry 2030
	Meksika	2016	Crafting the Future
Avrupa	Almanya	2011	Industry 4.0
	Birleşik Krallık	2011	Future of Manufacturing
	İtalya	2012	Fabbrica Intelligente
	Fransa	2013	La Nouvelle France Industrielle
	İsveç	2013	Made in Sweden 2030
	Hollanda	2014	Smart Industry
	İspanya	2015	Industria Conectada 4.0

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Asya	Çin	2014	Made in China
	Güney Kore	2014	Manufacturing Innovation 3.0
	Hindistan	2014	Make in India
	Japonya	2015	Super Smart Society (Society 5.0)
	Singapur	2016	Innovation and Enterprise 2020

Avrupa Birliği de ‘Geleceğin Fabrikaları (GF)’ başlığı altında çeşitli adımlar atmaktadır. ‘Horizon 2020 (Ufuk 2020)’ bunlardan bir tanesidir ve kamu-özel ortaklığı çerçevesinde GF için oluşturulan bir programdır. Bu program kapsamında GF için 1,15 milyar Euro finansman ayrılmıştır. Nisan 2016’da aynı vizyon dahilinde 2018-2020 yılları için ‘Fabrikalar 4.0 ve Ötesi’ adlı bir çalışma programı hazırlanmıştır. Son çalışma Endüstri 4.0’ın nasıl bir sinerji içerisinde geliştiğini göstermektedir ve ilk programın güncellenmiş versiyonudur.

1.1. Almanya

Almanya sahip olduğu güçlü imalat sanayisi ile küresel ölçekte diğer ülkeler için büyük bir rakiptir. İkinci Sanayi Devrimi’nden itibaren sürekli olarak sanayisini geliştiren Almanya, Endüstri 4.0 için de büyük adımlar atmaktadır. Özellikle hazırlanan programlar ve bunların gerçekleştirilmesi için ayrılan bütçeler konunun üzerinde ne kadar ciddiyetle durulduğunun kanıtıdır.

Alman Hükümeti ilk adım olarak Endüstri 4.0’ı ‘Yüksek Teknoloji Stratejisi 2020 Eylem Planı’na dahil ederek, bu alanda hızlı bir şekilde sosyal ve teknolojik dönüşümün gerçekleşeceğini tüm dünyaya duyurmuştur. Hemen akabinde kurulan çalışma grubu 2012 yılında yayınladığı raporda Endüstri 4.0’a başarılı bir başlangıç yapmak için gerekenlere ışık tutmuştur. 2013 yılında ise sanayinin önde gelen şirketleri, Endüstri 4.0 projesini geliştirerek devam ettirme düşüncesi ile bir araya gelmişlerdir. Bunun sonucunda Endüstri 4.0 Platformu kurulmuştur. Bu platform, Endüstri 4.0’ın tüm paydaşları için ortak öneriler geliştirilmesi, imalat sektörüyle ilgili tüm yeniliklerin takip edilmesi ve bunların Endüstri 4.0 çerçevesinde birleştirilmesi amacıyla kurulmuştur. Aynı yıl Alman Ulusal Bilim ve Mühendislik Akademisi (Acatech) bünyesinde Henning Kagerman, Wolfgang Wahlster ve Johannes Helbig tarafından yeni bir rapor hazırlanmıştır. Bu raporda, Endüstri 4.0’ın büyük bir potansiyele sahip olduğu ifade edilmiştir. Bu devrim ile daha önce görülmemiş yeni değerler yaratılacağı, yeni iş modelleri oluşturulacağı, bireysel müşteri ihtiyaçlarına en iyi şekilde karşılık verilebileceği ve dinamik işletme ve mühendislik süreçleri ile üretimde son dakika değişikliklerinin sorun yaratmayacağı belirtilmiştir. Ayrıca raporda, SFS ve Nİ tabanlı iletişim ağları aracılığıyla bir fabrika içindeki ve dışındaki nesnelere ve hizmetlere birbirine bağlayarak çeşitli sorunların çözülebileceği vurgulanmıştır (Acatech, 2013).

2016 yılında ise ‘2025 Dijital Stratejisi (Digital Strategy 2025)’ yayınlanmıştır. Bu belgede ‘Geleceğe Doğru 10 Adım’ başlığı altında yapılması gerekenler belirtilmiştir. Bunlar:

- 2025’e kadar Almanya için gigabit fiber optik bir ağ oluşturmak.
- Genç girişimciler ve yeni kurulan şirketler arasında işbirliğine yardımcı olmak ve bunu teşvik etmek.
- Daha fazla yatırım ve yenilik için düzenleyici bir çerçeve oluşturmak.
- Ekonominin kilit ticari altyapı alanlarında ‘akıllı ağları’ teşvik etmek.
- Veri güvenliğini güçlendirmek ve bilgiye dayalı otonomluğu (özerkliği) geliştirmek.
- KOBİ’ler için yeni iş modelleri sağlamak.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

- Almanya'yı üretim bölgesi olarak modernize etmek için Endüstri 4.0'dan faydalanmak.
- Dijital teknoloji araştırma, geliştirme ve yeniliklerinde mükemmelliği yaratmak.
- Dijital eğitimi hayatın her aşamasına sokmak.
- Modern bir mükemmellik merkezi olarak 'Dijital Ajans' oluşturmak.

Almanya Endüstri 4.0'ın bir an önce sorunsuz bir şekilde ülkenin geneline yayılması için, bu on stratejik hamle kapsamında çalışmalarına devam etmektedir. Bu çalışmalardan bir tanesi de 'Dijital Ol Programı'dır. Bu program kapsamında KOBİ'lerin dijitalleşmesine yardımcı olacak teknik ve maddi destekler verilmektedir (T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2018:45). Aynı zamanda Endüstri 4.0 Platformu da modernleşmek isteyen işletmeleri bir araya toplamakta ve Endüstri 4.0 için gerekli olan işbirliği ağını genişletmektedir.

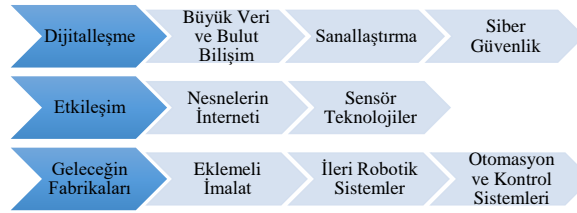
1.2. Türkiye

Üretimi, verimli, hızlı ve esnek bir şekilde gerçekleştirmek için ülke olarak kolları sıvamış durumdayız. Aynı zamanda özellikle büyük ölçekli işletmeler AÜ için son teknolojileri kullanmaya başlamışlardır. Ülke olarak ilk üç sanayi devrimine zamanında reaksiyon gösteremememize rağmen, Endüstri 4.0 için bilinçli bir şekilde hareket edilmektedir. Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de kamu mevcut durumu güncelleştirecek adımlar atmakta ve çeşitli destekler sağlamaktadır.

1.2.1. Türkiye'nin Dijital Dönüşümü

Ülkemizin dijital dönüşüm süreci 2016 yılında gerçekleştirilen 29. Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu toplantısında alınan 'Akıllı Üretim Sistemlerine Yönelik Çalışmaların Yapılması' kararı ile başlamıştır ve bu toplantıda T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve TÜBİTAK sorumlu kuruluşlar olarak atanmıştır. TÜBİTAK tarafından dünyayı yakalayabilmemiz için 3 teknoloji grubunda 8 kritik teknolojiyi içeren 10 teknolojik hedef belirlenmiştir (TÜBİTAK, 2016:5).

Şekil 1. Üç Teknoloji Grubunda Sekiz Kilit Teknoloji

TÜBİTAK (2016) tarafından belirlenen hedefler şu şekildedir:

- Dijitalleşme:
  - Hedef 1. Servis Bulut Platformu, Güvenlik ve Mahremiyet: Uç cihazlarının, güvenli, mahrem, akıllı ve ölçeklenebilir servis bulut platformunun, algoritmalarının ve uygulamalarının geliştirilmesi.
  - Hedef 2. Büyük Veri Analitiği: Verinin toplanması, işlenmesi, anlamlandırılması, ilişkilendirilmesi, analizi, raporlanması ve karar destek sistemlerinde kullanılması.
  - Hedef 3. Siber Güvenlik Çözümleri: Endüstri 4.0'a yönelik siber güvenlik çözümlerinin üretilmesi.
  - Hedef 4. Modelleme ve Simülasyon Çözümleri: Modelleme ve simülasyon teknolojilerinin geliştirilmesi.
- Etkileşim:

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

- Hedef 5. Endüstriyel Nesnelerin İnterneti Platformu: Birlikte çalışılabilirliği sağlanmış ve güvenliği artırılmış endüstriyel nesnelerin interneti dijital platformunun oluşturulması ve endüstriyel uç nokta ekipmanları için yazılım ve donanımların geliştirilmesi.
- Hedef 6. M2X Yazılım ve Donanımları: Üretim aşamasında ve ürün yaşam döngüsü süresince kalite ve verimliliği artıracak güvenilir ve yenilikçi M2X (Makine-Makine, Makine-İnsan, Makine-Altyapı) yazılım ve/veya donanımları ile ortaya çıkan veriler için uygun veri saklama teknolojilerinin geliştirilmesi.
- Hedef 7. Yenilikçi Sensörler: Sanayiye yönelik fiziksel, kimyasal, biyolojik, optik, mikro-nano sensörler; akıllı eyleyiciler (aktüatörler); endüstriyel, kablosuz, dijital sensör ağları; yapay görme, görüntü işleme, yenilikçi sensör uygulamaları; uç koşullara dayanıklı sensörlerin geliştirilmesi.
- **Geleceğin Fabrikaları:**
  - Hedef 8. Robot, Otomasyon, Ekipman, Yazılım ve Yönetim Sistemleri: Uluslararası pazarlarda teknoloji ve maliyet açılarından rekabet edebilir, KOBİ'ler tarafından da ulaşılabilir akıllı üretim robot, ekipman ve yazılım/yönetim sistemlerinin geliştirilmesi.
  - Hedef 9. Eklemeli İmalat Malzemeler, Ekipmanlar, Yazılımlar: Eklemeli imalatta kullanılan ham malzemelerin, üretim ekipmanlarının ve gerekli yazılım ve otomasyon sistemlerinin geliştirilmesi.
  - Hedef 10. Akıllı Fabrika Sistemleri: Akıllı fabrika sistemleri ve bileşenleri ile ara katman yazılım teknolojilerinin geliştirilmesi.

TÜBİTAK'ın 10 hedefinden sonra T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından 6 bileşenden oluşan bir yol haritası hazırlanmıştır. Bu 6 bileşen ve her bileşen kapsamındaki eylem alanları Tablo 2'de gösterildiği gibidir.

Tablo 2. Dijital Dönüşüm Yol Haritası Bileşen ve Eylem Alanları

Bileşenler	Eylem Alanları
<ul style="list-style-type: none"> • İnsan: Eğitim altyapısının geliştirilmesi ve nitelikli işgücünün yetiştirilmesi 	<p>Nitelikli işgücü:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dijital teknoloji kullanıcılarının yetiştirilmesi, • Dijital teknoloji geliştiricilerinin yetiştirilmesi, • Dijital yetkinliklere sahip işgücünün sanayi ile buluşturulması. <p>Farkındalık:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dijital dönüşüm farkındalığının artırılması ve yaygınlaştırılması, • Dijital dönüşüm paydaşları arasında iş birliğinin geliştirilmesi.
<ul style="list-style-type: none"> • Teknoloji: Teknoloji ve yenilik kapasitesinin geliştirilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Dijital teknolojilere yönelik Ar-Ge altyapılarının geliştirilmesi, • Dijital teknolojilerin uygulamalarının geliştirilmesi.
<ul style="list-style-type: none"> • Altyapı: Veri iletişim altyapısının güçlendirilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Veri iletişim hızının artırılması, • Veri iletişim standartlarının geliştirilmesi, • Endüstriyel siber güvenlik ve veri güvenliğinin sağlanması, • Veri merkezlerine olan endüstriyel talebin artırılması.
<ul style="list-style-type: none"> • Tedarikçiler: Ulusal teknoloji tedarikçilerinin desteklenmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Dijital dönüşüm paydaşları arasında iş birliğinin geliştirilmesi, • Yerli dijital teknoloji firmalarının envanterinin çıkarılması, • Teknoloji edinim ve geliştirme imkanlarının güçlendirilmesi, • Ulusal tedarikçilerin ürün ve hizmetlerinin müşteriye erişiminin desteklenmesi, • Uzun vadeli finansmana erişimin sağlanması.
<ul style="list-style-type: none"> • Kullanıcılar: Kullanıcıların dijital dönüşümünün desteklenmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Dijital dönüşüm yatırımlarının desteklenmesi.
<ul style="list-style-type: none"> • Yönetişim: Kurumsal yönetişimin güçlendirilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Sanayide Dijital Dönüşüm Platformu'nun kurumsallaştırılması.

Kaynak: T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2018: 121.

Bu 6 bileşen kapsamında yapılacaklar ve tüm bu adımlar sonucunda elde edilecekler Tablo 3'te gösterildiği gibidir.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Tablo 3. Altı Bileşen Kapsamında Yapılacaklar ve Sonuçları

Bileşenler ve Yapılacaklar	Sonuç
1.İnsan <ul style="list-style-type: none"> Dijital teknoloji kullanıcıları yetiştirecek ve bunlar sanayi ile buluşturulacak, Dijital teknoloji geliştiricileri çoğaltılacak, Eğitimcilere dijital yetkinlikler kazandırılacak, Dijital teknoloji alanlarında doktora öğrenimi desteklenecek, Dijital dönüşümün farkındalığı artırılacak, dijital teknolojilerin kullanımı yaygınlaştırılacak, Dijital dönüşüm paydaşları arasında işbirliği geliştirilecek. 	<ul style="list-style-type: none"> Dijital teknoloji eğitimi veren 100 tematik teknik kolej, Dijital teknoloji eğitimi almış 100 bin meslek lisesi mezunu, Dijital teknoloji alanlarında 5 bin doktoralı mezun, Dijitalleşme konusunda eğitim veren 50 süreklî eğitim merkezi, Farkındalık programına katılmış 10 bin sanayi işletmesi, İmalat sanayinde dijital yetkinlik kazandırılmış 300 bin nitelikli işgücü.
2.Teknoloji <ul style="list-style-type: none"> Odak teknolojilere yönelik yol haritaları hazırlanacak, Uygulamalı Ar-Ge stratejisi hazırlanacak, Dijital girişimcilik destek programı başlatılacak, Uygulamalı araştırma merkezleri kurulacak, Dijital Teknolojiler Programı başlatılacak. 	<ul style="list-style-type: none"> 50 araştırma merkezi, 60 bin Ar-Ge personeli, Ar-Ge merkezlerinde uygulanan 2.500 dijital yenilik projesi, Dijital teknoloji alanlarında tescil edilen 250 patent.
3.Alt yapı <ul style="list-style-type: none"> Yüksek hızda internet erişimi sağlanacak, Uluslararası çalışmalara entegrasyon sağlanacak, Endüstriyel siber güvenlik sağlanacak, Ulusal endüstriyel bulut platformu kurulacak. 	<ul style="list-style-type: none"> Sanayi bölgesinde yer alan işletmelere gigabit/sn düzeyinde erişim hızı, Teknoloji Geliştirme Bölgesi'nde gigabit/sn düzeyinde erişim hızı, Bulut teknolojisi kullanan sanayi işletmeleri arasında ulusal endüstriyel platformunu kullananlar %50'nin üzerinde artacak, Siber güvenlik önlemleri alınacak, 5G mobil haberleşme teknolojileri yurtiçinden gelecek.
4.Tedarikçiler <ul style="list-style-type: none"> Yerli dijital teknoloji firmalarının envanteri çıkarılacak, Teknoloji edinim ve geliştirme imkanları güçlendirilecek, Yerli tedarikçilerin ürün ve hizmetlerinin müşteriye erişimi desteklenecek, Uzun vadeli finansman daha erişilebilir hale getirilecek. 	<ul style="list-style-type: none"> 1.000 adet orta ve büyük dijital teknoloji tedarikçisi, Teknoloji firmalarının 1 milyar Dolar sermaye yatırımı almaları sağlanacak, 10 tane dijital teknoloji mükemmeliyet merkezi, Fuarlarda teknoloji firmalarıyla sanayicilerin buluşması.
5.Kullanıcılar <ul style="list-style-type: none"> Dijital dönüşüm merkezleri açılacak, KOBİ'ler için danışmanlar yetiştirilecek, Dijital dönüşüm destek programı ile işletmelerin dijitalleşme yolculukları kolaylaştırılacak, Dijital dönüşüm pilot uygulaması Gaziantep'te başlatılacak. 	<ul style="list-style-type: none"> 10 dijital dönüşüm merkezi, 7.000 imalat sanayi işletmesi bu merkezlerden faydalanacak, 2.500 imalat sanayi işletmesi yüksek dijital olgunluğa erişecek, İmalat sanayinde 500 dijital dönüşüm danışmanı yetiştirilecek, 81 ilde dijital dönüşüm bilgi merkezi oluşturulacak.
6.Yönetişim <ul style="list-style-type: none"> Sanayide Dijital Dönüşüm Platformu kurumsallaştırılacak, Platform içinde daimi komiteler kurulacak. Bu komiteler: <ul style="list-style-type: none"> Dijital müfredat ve takviye komitesi, Veri iletişim standartları komitesi, Odak dijital teknolojiler komitesi. 	<ul style="list-style-type: none"> Bakanlık, Sivil Toplum Kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşları ile imalat sanayinin dijital dönüşümüne katkı sağlanacaktır.

Kaynak: T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2018: 131, 135, 144, 151, 155, 158.

Ülkemizin dijital dönüşümü için hazırlanan çalışmalar doğrultusunda konunun yakından takip edildiği söylenebilir. Teknoloji devi ülkelerle aynı platformlarda yer alabilmemiz için aynı ciddiyetle yola devam etmek gerekmektedir. Bakanlık tarafından hazırlanan yol haritasında dönüşümün, kısa, orta ve uzun vade olmak üzere üç aşamada tamamlanacağı belirtilmiştir (T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2018:118).

SONUÇ

Endüstri 4.0, birçok sektörü etkilemekle birlikte temelde imalat yani üretimi dönüştürücü bir etkiye sahiptir. Endüstri 4.0 teknolojileri ile donatılan fabrikalar bugün akıllı fabrika, bu teknolojiler ile gerçekleştirilen üretim ise AÜ olarak karşımıza çıkmaktadır.

Endüstri 4.0 ve bu başlık altında toplanan tüm yeni teknolojiler bugün hemen her sektörde kendine yer bulmaktadır. Tamamen yenilikçi bir anlayış ile karşımıza çıkan ve yeni bir sanayi devriminin başlangıcını ifade eden bu kavram tüm dünyada kendine hızlıca yer bulmuştur. Şu

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

an için Endüstri 4.0, iş dünyasında ve akademide olduğu kadar, çoğu ülkenin makro bazda değerlendirdiği ve büyük bir ciddiyetle harekete geçtiği bir kavramdır.

AÜ kavramı ülkemizde de dikkat çekmeye başlamıştır. Üreticilerin ürün kalitesini ve üretim hızını artıran bu sisteme yaklaşımları pozitif yönlüdür. Ülkemizin Endüstri 4.0'ı yakından takip eden ülkeler ile aynı platformda yer alabilmesi için üreticilerin bu sisteme geçişleri, yatırımlar ve teşvikler vasıtasıyla desteklenmelidir. Bu noktada özellikle teknolojik altyapının yetersiz olduğu bölgelere yatırımlar yapılmalıdır. Altyapının yeterli düzeyde gelişmemiş olması sistemlerin entegrasyonu açısından sorun teşkil etmektedir. Aynı zamanda sistem değişikliğinde üreticiyi zorlayacak bir başka konu olan nitelikli iş gücünün temini ve çalışanların sisteme uyumu konusunda eğitim büyük bir öneme sahiptir. Özellikle meslek liseleri ve üniversitelerde konuyla ilgili eğitimler yoğunlaştırılmalıdır. Endüstri 4.0'ın ülke geneline yayılabilmesi için bu bir gerekliliktir.

KAYNAKÇA

- ACATECH, (2013). Acatech: Recommendations for Implementing the Strategic Initiative Industrie 4.0, Final Report of the Industry 4.0 Working Group. https://www.acatech.de/wp-content/uploads/2018/03/Final_report_Industrie_4.0_accessible.pdf, (10.01.2019).
- Choi, S., Jun, C., Zhao, W. ve Noh, S. D. (2015). Digital Manufacturing in Smart Manufacturing Systems: Contribution, Barriers, and Future Directions. In: Umeda S. et al. (Eds.) *Advances in Production Management Systems: Innovative Production Management Towards Sustainable Growth. APMS 2015. IFIP Advances in Information and Communication Technology*. 460: 21-29.
- De Felice, F., Petrillo, A., Zomparelli, F. (2018). A Bibliometric Multicriteria Model on Smart Manufacturing from 2011 to 2018. *IFAC Papers Online Conference Paper Archive* (pp. 1643-1648). 16th IFAC Symposium on Information Control Problems in Manufacturing INCOM 2018. 11-13 June 2018.
- Duman. A ve Kargın, S. *Endüstri 4.0 ile Akıllı Üretimin İşletme Performansına Etkisi: Vestel Buzdolabı Fabrikası'nda Bir Uygulama*. Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- EBSO, (2015). Sanayi 4.0 Raporu. http://www.ebso.org.tr/ebsomedia/documents/sanayi-40_88510761.pdf, (01.12.2018).
- Germany Trade & Invest, (2014). Industrie 4.0 Smart Manufacturing For The Future. <https://www.manufacturing-policy.eng.cam.ac.uk/documents-folder/policies/germany-industrie-4-0-smart-manufacturing-for-the-future-gtai/view>, (13.03.2019).
- Kang, H., Lee, J.Y., Choi, S., Kim, H., Park, J. H., Son, J. Y., Kim, B. H. ve Noh, S. D. (2016). Smart Manufacturing: Past Research, Present Findings, and Future Directions. *International Journal of Precision Engineering and Manufacturing – Green Technology*. 3(1):111-128.
- Mittal, S., Khan, M. A., Romero, D., Wuest, T. (2017). Smart Manufacturing: Characteristics, Technologies and Enabling Factors. *Proceedings of the Institution of Mechanical Engineers, Part B: Journal of Engineering Manufacture*. 00(0):1-20.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

- National Institute of Standard and Technology (NIST), (07.02.2014). Smart Manufacturing Operations Planning and Control. https://www.nist.gov/sites/default/files/documents/2017/05/09/FY2014_SMOPAC_ProgramPlan.pdf, (08.02.2019).
- Radziwon, A., Bilberg, A., Bogers, M. ve Madsen, E.S. (2014). The Smart Factory: Exploring Adaptive and Flexible Manufacturing Solutions. *Procedia Engineering*. 69: 1184-1190.
- T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, (2018). ‘Dijital Türkiye Yol Haritası’. <https://www.sanayi.gov.tr/tsddtyh.pdf>, (20.02.2019).
- TÜBİTAK. Ulusal Destek Programları. <https://www.tubitak.gov.tr/tr/destekler/sanayi/ulusal-destek-programlari>, (13.03.2019).
- Wetzel, J. (2017). Accelerating the Smart Manufacturing Transformation. *Clean Energy Smart Manufacturing Innovation Institute (CESMII) Overview*. <https://www.plattform-i40.de/I40/Redaktion/EN/Downloads/Publikation-gesamt/iiot-world-tour-turin/Jim%20Wetzel%20-%20CESMII.pdf?blob=publicationFile&v=2>, (09.02.2019).
- Zhang, Y. ve Kwok, T.H. (2018). Design and Interaction Interface Using Augmented Reality for Smart Manufacturing. *Procedia Manufacturing*. 26: 1278-1286.

**SINIF ÖĞRETMENLERİN MÜZİK ÖĞRETİMLERİNE YÖNELİK
ÖZYETERLİKLERİNİN ONLARIN DERSİ ETKİLİ ÖĞRETME BECERİLERİNE
OLAN ETKİLERİ**

THE EFFECTS OF THE SELF-COMPETENCES OF PRIMARY SCHOOL TEACHER
FOR MUSIC TEACHING ON THEIR LESSON EFFECTIVE TEACHING SKILLS

CANSU ILGIN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim
Ana Bilim Dalı, cansuilgin7@gmail.com ORCID 0000-0002-8333-5249

Mustafa YEŞİLYURT

Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Eğitimi Ana Bilim Dalı Başkanı
afra65@yahoo.com ORCID 0000-0003-4108-7467

ÖZET

Müzik, işlevi bakımından kişinin doğumundan itibaren bilişsel ve sosyal alanlarda gelişimini destekleyen önemli bir kavramdır. Erken yaşlarda eğitim için kullanılabilecek bir araçtır fakat ülkemizde neredeyse ilkokul çağına kadar birçok birey müzik eğitiminden yoksundur. Bu nedenle okul öncesi ve ilkokul döneminde etkili bir müzik eğitimi için öğretmenlere büyük rol düşmektedir.

Bu çalışmanın amacı sınıf öğretmenlerinin müzik öğretimine yönelik öz yeterliklerinin onların dersi etkili öğretim becerilerine olan etkilerini incelemektir. Gerekli verilerin toplanması için veri toplama aracı olarak Özmenteş (2011) tarafından geliştirilen “Müzik Öğretimine Yönelik Öz Yeterlik Ölçeği” kullanılmıştır. Anket 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Bağcılar Yavuz Selim İlkokulu ve yakın çevreden rastgele seçilen sınıf öğretmenlerine uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Toplam puanların ortalaması alınarak anlamlılık düzeyine göre incelenmiştir. Maddelerin frekans analizi yapılarak yüzdeleri ve anlamlılık düzeylerine bakılmıştır. Puanların genel ortalamasının anlamlılık düzeyine bakıldığında sınıf öğretmenlerinin müzik eğitimi konusunda öz yeterlik düzeylerinin orta seviyede olduğunu söyleyebiliriz. Sınıf öğretmenleri ses eğitimi, solfej ve çalgı kullanma konusunda düşük öz yeterliğe sahipken şarkı eğitimi, ritmik etkinlikler konusunda kendilerini daha yeterli görmektedirler. Tüm bu bulgulara bakıldığında sınıf öğretmenliği eğitiminde müzik öğretiminin daha etkili olması gerektiğinin söyleyebiliriz fakat öğretim programları incelendiğinde sınıf öğretmenliği eğitiminde müzik ve müzik eğitimi derslerinin gittikçe azaltılmış olması olumsuz bir adım olmuştur. Gerek üniversite eğitiminde gerekse hizmet içi eğitimlerle sınıf öğretmenlerine müzik eğitimi konusunda kendilerini geliştirme imkânları sunulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Müzik eğitimi, öz yeterlik, sınıf öğretmeni

ABSTRACT

Music is an important concept that supports a person's development in cognitive and social areas from birth. It is a tool that can be used for education at an early age, but many individuals in our country lack music education until almost the primary school age. For this reason, teachers have a great role in effective music education in pre-school and primary school period.

The purpose of this study is to examine the effects of classroom teachers' self-efficacy towards teaching music on their lesson effective teaching skills. In order to collect necessary data, the "Self-Efficacy Scale for Music Teaching" developed by Özmenteş (2011) was used as a data collection tool. The questionnaire was applied to the class teachers chosen randomly from Bağcılar Yavuz Selim Primary School and the immediate environment in the 2020-2021 academic year. The data obtained were analyzed using the SPSS program. It was analyzed according to the level of significance by taking the average of the total scores. The percentages and significance levels of the items were analyzed by performing frequency analysis. Considering the significance level of the general average of the scores, we can say that the self-efficacy level of classroom teachers in teaching music is at a medium level. Primary school teachers have low self-efficacy in vocal training, solfeggio, and instrument use, while they consider themselves more competent in song teaching and rhythmic activities. Considering all these findings, we can say that music teaching should be more effective in primary school teacher education, but when the curriculum is examined, the gradual reduction of music and music teaching lessons in primary school teacher education has been a negative step. Both in university education and in-service training, primary school teachers should be provided with opportunities to improve themselves in teaching music.

Keywords: Music teaching, self-efficacy, primary school teacher

1. GİRİŞ

Çocuklarda müzik eğitimi bilişsel, duyuşsal ve devinişsel becerileri arttırmakta ve soyut kavramları daha somut hale getirmeye katkı sunmaktadır. Okulöncesi dönemden başlayarak çocuklara sayılar, renkler, alfabe öğretimi, ritmik sayma vb. birçok beceri müzik yoluyla somutlaştırılarak daha kolay ve etkili öğretilir. Araştırmacılar, müzik ve bilişsel gelişim arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla yaptıkları araştırmalarda, müzik eğitiminin bilişsel düşünme becerisini arttırdığını, bilişsel düşünme ile müzik arasında güçlü bir ilişki bulunduğunu saptamışlardır. Ayrıca müzikle uğraşanlarda ya da sık müzik dinleyenlerde beyin aktivitesinin artış gösterdiğini ve bu bireylerin beyinlerinin normalden daha büyük olduğu ortaya koymuşlardır (Gün, Gün Duru ve Demirtaş, 2016).

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

1.1 Öz Yeterlik

Bandura (1977), öz yeterliliği “kişinin ileri dönük durumları yönetmek için ihtiyaç duyduğu hareket biçimlerini planlama ve gerçekleştirme konusunda kendi yeteneklerine olan inancı” olarak ifade eder (Arseven, 2016). Bu kuruma göre kişiler gerçekleştirebileceği eylemler için yüksek, gerçekleştiremeyeceği eylemler için düşük öz yeterliğe sahiptir. Kişilerin bir durum için yüksek bir öz yeterliğe sahip olmaları o konuda deneyimlerinin olmasıyla doğru orantılıdır. Yapılan bu araştırmada da sınıf öğretmenleri kendilerini değerlendirirken müzik dersi öğretiminde yaşadıkları öğretme süreci deneyimlerini mutlaka göz önünde bulunduracaklardır.

1.2. Sınıf Öğretmenliği Lisans Eğitiminde Müzik ve Müzik Öğretimi Dersinin

İncelenmesi

Günümüzde ilkokul 1, 2, 3 ve 4. Sınıf düzeyinde müzik dersi haftalık bir ders olarak yapılmaktadır ve bu dersi devlet okullarında sınıf öğretmenleri vermektedir. Ülkemizde çoğu çocuğun sistematik olarak müzik eğitimiyle bu dönemde karşılaşmaya başladığını düşünürsek bu konuda sınıf öğretmenlerine büyük bir sorumluluk düşmektedir. Bu sorumluluğun yerine getirilmesinde ise üniversite eğitiminde alınan müzik öğretimi dersinin yadsınamaz bir rolü vardır.

Yüksek Öğretim Kurulu Sınıf Öğretmenliği Lisans Programı içeriğini incelediğimizde 2007 yılı lisans programında Müzik adıyla III. yarıyıldan bir saati teorik, iki saati uygulama olmak üzere haftada 3 saat, Müzik Öğretimi adıyla IV. yarıyıldan bir saati teorik, iki saati ise uygulama olmak üzere haftada 3 saat şeklinde yapılması planlanmıştır (YÖK,2007). 2019 yılında ise Müzik dersi kaldırılarak sadece VII. yarıyıldan **Müzik Öğretimi** dersine yer verilmiştir. Bu dersin tanımı şu şekilde yapılmıştır: Müzik, öğretim yöntem ve teknikleri, nota öğretimi teknikleri, ritim ve melodiden yararlanarak orff çalgılarıyla çocuklar için şarkıların düzenlenmesi, çalgının şarkı öğretiminde etkili kullanımı, oyun, müzik, dans, drama ve konuşma ilişkisi, müzik-estetik ilişkisi ile müziksel beğenin geliştirilmesi, müzik dersi etkinliklerinin diğer disiplinlerle ilişkilendirilmesi, ilköğretim müzik programı ile ilgili etkinlik uygulamaları içermektedir (YÖK, 2019).

2007 yılı lisans programında ise **Müzik** dersi tanımı ise şu şekildedir: Müziğin temel bileşenleri, temel müzik bilgileri; nota bilgisi, müzikte aralık kavramı, müzikte ritim kavramı, şarkı dağarcığı oluşturulması; Türkiye’de ve dünyada müzik tür ve biçimleri;

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

geleneksel müzikten çağdaş müziğe geçiş, çalgı öğretimi, toplu çalma ve söyleme, eğitimde müziğin rolü, yaratıcılığı geliştirmede müziksel işitme gibi uygulamaları içerir. (YÖK, 2007).

Müzik gibi uygulamanın esas olduğu bir disiplinde teorik bilgi de önem taşır. Bu nedenle güncellenen lisans programıyla teorik bilginin verildiği Müzik dersinin kaldırılıp direk Müzik Öğretimi dersinin verilmesi tartışmaya açık bir uygulamadır.

1.2 İlkokul Müzik Dersi Öğretim Programının Gereklilikleri

Müzik dersi öğretim programının ilkokul 1, 2, 3 ve 4. Sınıflar için öğrenme alanları şunlardır:

- Dinleme – Söyleme
- Müziksel Algı ve Bilgilenme
- Müziksel Yaratıcılık
- Müzik Kültürü (MEB,2018)

Dinleme-Söyleme öğrenme alanı içeriğine baktığımızda öğretmenin uygun etkinlikler planlama, doğru şarkılar seçme, İstiklal Marşı'nı doğru bir biçimde seslendirme, çalgıları tanıma, ses ve nefes çalışmaları yaptırma, ritmik ve ezgisel çalışmalara hakim olma, belirli gün ve haftalara uygun müziksel faaliyetleri planlama, drama, tiyatro, müzikli oyun gibi yollarla müzik çalışmalarını sunma, koro gibi birlikte seslendirme faaliyetlerini yönetebilme, ritim çalgısı oluşturma ve eşlik etme, kültürüne ait dans ve şarkılara hakim olma gibi becerilere sahip olması gerektiğinin söyleyebiliriz.

İkinci öğrenme alanı olan Müziksel Algı ve Bilgilenme alanı kazanımlarını verebilmek için öğretmenin müzik çalışmaları için ortam hazırlama, müzik hızına uygun hareketler yapabilme, hız ve gürlüğe dikkat etme, çalgıları tanıma ve kullanım şekilleri hakkında bilgi verebilme, basit ritim ve ezgiyi tekrarlama, müzik teknolojilerini kullanma, solfej ve sesleri ayırt etme, temel müzik yazı ve öğeleri hakkında bilgili olma gibi becerilere sahip olması gerekir.

Üçüncü öğrenme alanı Müziksel Yaratıcılıkta öğretmen tekerleme, materyal ve ritim aletlerinden yararlanma, ritim çalgısı oluşturma, 2/4'lük ve 4/4'lük basit ritimlere hakim olma, sözlere uygun hareket etme ve doğaçlama yapma, farklı ses kaynakları kullanma, farklı ezgi cümlelerini dansa ve oyuna dönüştürme, çalgı veya sesiyle ezgi denemeleri

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

yapma gibi becerileri öğrenciye kazandırabilmek için bu alanlarda bilgi ve beceri sahibi olmalıdır.

Son öğrenme alanı olan dördüncü alan Müzik Kültürüdür. Bu alana bakıldığında ise öğretmenin müzik etkinliklerine katılma, ortama uygun müzik dinleme ve yapma, Atatürk ile ilgili şarkılar öğrenip söyleme, Atatürk'ün sevdiği türkü ve şarkıları bilme, farklı türlerdeki müzikleri tanıma, çalgıları özelliklerine göre sınıflandırma, halk danslarını müzikleri ile tanıma, milli, dini ve manevi değerlerle ilgili müzik dağarcığına sahip olma, sınıfça ve bireysel olarak müzik arşivi oluşturma gibi becerileri öğrencilere kazandırabilmesi için bu alanlar da bilgi ve beceri sahibi olmalıdır.

Bu çalışmada, yukarıda ayrıntıları verilen dört öğrenme alanına ait kimi becerilere ölçekte doğrudan yer verilirken kimi beceriler ise ölçekte yer alan maddelerle dolaylı olarak ilişkilendirilecektir. Böylece araştırmanın amacına yönelik olarak elde edilen bulgular sınıf öğretmenlerinin Müzik dersini etkili öğretme becerileri ile ilişkilendirilebilir.

Problem

Sınıf öğretmenlerinin müzik öğretimlerine yönelik öz yeterliklerinin onların dersi etkili öğretmen becerilerine etkileri nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı sınıf öğretmenlerinin müzik dersi öğretimi açısından öz yeterliklerini inceleyerek onların bir nebze olsun eksikliklerini sorgulamasını sağlamak ve en fazla hangi alanlarda zorluk çektiklerini tespit etmektir.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma sınıf öğretmenlerinin verdikleri müzik eğitiminin ne derece yeterli olduğunu görmelerini sağlamak ve bu dersin öğretiminde en çok hangi alanlarda eksiklikler olduğunu tespit ederek paydaşlara sunmak açısından ilkökul dönemi müzik eğitiminde önem arz etmektedir.

Sayıtlar

Öğretmenlerin soruları kendi yeterlilikleri çerçevesinde yanıtladıkları varsayılmıştır. Verilen yanıtların var olan genel durumu yansıttığı kabul edilmektedir.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Sınırlılıklar

Araştırmaya katılan öğretmenler Bağcılar ilçesinde görev yapan sınıf öğretmenleriyle sınırlı tutulmuştur. Ayrıca araştırmada elde edilen bulgular uygulanan ölçek maddelerine göre şekillenmiştir.

2. MATERYAL-METOD

2.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Karasar (2005)"a göre, "Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır" (Karasar, 2005: 77 akt. Çevik, 2011)).

2.2 Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, İstanbul ilinde 2020-2021 eğitim-öğretim yılında görev yapan sınıf öğretmenlerinden, örnekleme ise İstanbul ili Bağcılar ilçesi Yavuz Selim İlkokulu'nda görev yapan 20 sınıf öğretmeninden ve aynı ilçedeki çevre okullarda görev yapan 15 sınıf öğretmeninden olmak üzere toplam 35 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır.

2.3 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada Özmenteş (2011) tarafından geliştirilen "Müzik Öğretimine Yönelik Öz Yeterlik Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçekteki maddeler, Likert tipi beşli dereceleme kategorisine göre hazırlanmış ve Kesinlikle Katılıyorum:5 puan, Katılıyorum:4 puan, Az Katılıyorum:3 puan, Katılmıyorum:2 puan, Kesinlikle Katılmıyorum:1 puan olmak üzere puanlanmıştır (Özmenteş, 2011). Ölçekteki olumsuz maddeler için ters kodlama yapılmıştır.

2.4 Verilerin Analizi

Ölçekte yer alan yirmi üç madde SPSS programına girilerek analiz edilmiştir. Maddeler sırasıyla 5'ten 1'e kadar puanlanmıştır. Olumsuz olan 6 madde ise ters madde olarak 1'den 5'e kadar puanlanmıştır. İlk olarak maddelere verilen yanıtlara göre toplam puanlar hesaplanmıştır. Daha sonra toplam puanların ortalaması alınarak genel anlamlılık düzeyine bakılmıştır. Son olarak maddelerin tek tek frekans analizi yapılarak yüzdeler ve anlamlılık düzeyleri incelenmiştir. Ölçekte yer alan maddelerin frekansı, toplam puanların ortalaması ve anlamlılık düzeyi Tablo 1'de verilen değer ve sınırlara göre yorumlanmıştır.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

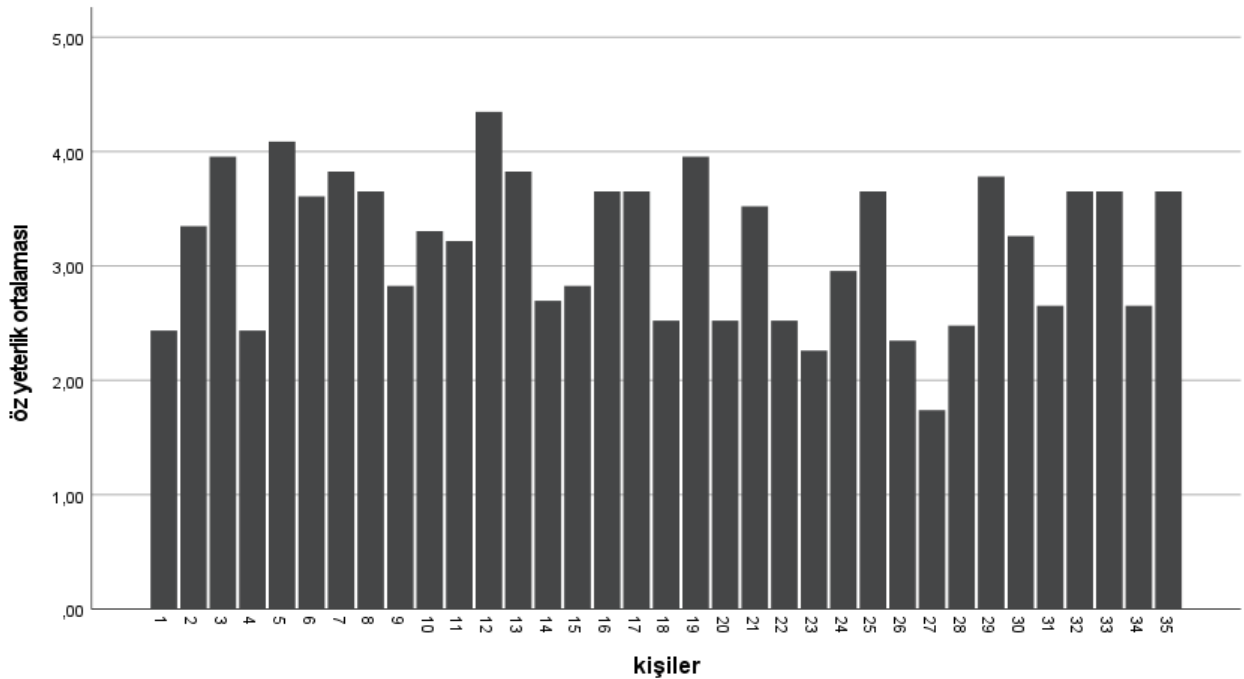
Tablo 1: 5'li Likert Tipi Ölçeğin Değer ve Sınırları

İfadeler	Değer	Sınırlar
Kesinlikle katılıyorum	5	4.21-5.00
Katılıyorum	4	3.41-4.20
Az katılıyorum	3	2.61-3.40
Katılmıyorum	2	1.81-2.60
Kesinlikle katılmıyorum	1	1.00-1.80

3. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Toplam puanların ortalaması Tablo 1'e göre değerlendirildiğinde 15 kişinin katılıyorum aralığında 1 kişinin ise kesinlikle katılıyorum aralığında yer aldığını görüyoruz. Bu da 35 kişiden 16 kişinin müzik dersi öğretimine yönelik öz yeterliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer ortalamalara bakıldığında 10 kişinin az katılıyorum, 8 kişinin katılmıyorum 1 kişinin ise kesinlikle katılmıyorum düzeyinde olduğunu görüyoruz. Bu durum bize 35 kişiden 19 kişinin müzik öğretimine yönelik öz yeterliğinin düşük olduğunu göstermektedir. Kişilerin öz yeterlik puanları ortalaması Grafik 1'de gösterilmiştir.

Grafik 1: Katılımcıların Öz Yeterlik Ortalamaları

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Genel ortalamanın anlamlılık düzeyini hesaplamak için frekans analizi yapılmıştır ve anlamlılık düzeyi 3,1851 olarak hesaplanmıştır. Bu değeri Tablo 1'e göre yorumladığımızda az katılıyorum aralığında yer aldığını görüyoruz. Bu da 35 katılımcının ortalama olarak müzik öğretiminde orta seviyede bir öz yeterliğe sahip olduğunu göstermektedir. Genel ortalamanın ardından her maddenin yüzdelerine ve anlamlılık düzeyine bakılmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda öz yeterlik düzeyi en yüksek ve en düşük çıkan maddeler Tablo 2 ve Tablo 3'te gösterilmiştir. Öz yeterlik düzeyi yüksek ve düşük çıkan maddelerin öğretmenlerin Müzik dersini öğretme becerileri üzerinde ne kadar etkili olduğu ele alınmıştır.

Tablo 2: Öz Yeterlik Düzeyi Yüksek Olan Maddeler

MADDE	$\bar{X}$
Bir Okul Şarkısını Öğrencilerime Doğru Bir Biçimde Öğretebileceğime İnanıyorum.	4,23
Müzik Dersleri Sayesinde Öğrencilerime Müziği Sevdirebileceğimi Düşünüyorum.	4,00
İstiklal Marşını Doğru Bir Biçimde Yönetebilirim.	3,97
Bir Okul Şarkısını Ritmik Eşlik Yaptırarak Çalıştırabilirim.	3,97
Müzik Derslerinde Öğretmek İçin Yeterli Şarkı Dağarcığına Sahibim.	3,60
Müzik Derslerinde Öğrencilerin Yaratıcılıklarını Geliştirebileceğime İnanıyorum.	3,46

Tablo 2'ye göre sınıf öğretmenlerinin öz yeterlik seviyesinin yüksek olduğu maddelere bakıldığında ilkökul düzeyi müzik kazanımlarını vermek adına önemli maddeler olduğunu söyleyebiliriz. Bu yaş grubundaki öğrencilere müziği sevdirebilmek, ritmik çalışmalar yaptırabilmek ve şarkı öğretimi önemli kazanımlardır. Müzik dersinde önemli yer tutan bu kazanımları sınıf öğretmenlerinin daha etkili öğretebileceğini söyleyebiliriz. Fakat bu maddelerin geneline baktığımızda çok fazla müziksel beceri ve yetkinlik gerektirmeyen maddeler olduğunu görüyoruz. Bu maddelerin önemli olmasının yanı sıra bunlara ek olarak çalgı öğretimi, temel müzik ve nota bilgisi de eklendiğinde müzik dersleri çok daha verimli ve faydalı olacaktır.

Tablo 3: Öz Yeterlik Düzeyi Düşük Olan Maddeler

MADDE	$\bar{X}$
Bir Müzik Topluluğunu Başarı ile Yönetebilirim.	2,40
Bir Müzik Çalgısını Öğrencilerime Doğru Bir Biçimde Öğretebilecek Yeterliliğe Sahibim.	2,49
Müzik Derslerinde Öğrencilere Doğru Solfej Yaptırabilirim.	2,51

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Müzik Derslerinde Çalgı Kullanma Konusunda Yeterliyim.	2,60
Ses Eğitimi Konusunda Yeterliyim.	2,71
Öğrencilerin müzik ile ilgili sorularını doyurucu bir şekilde cevaplayabilirim	3,09

Tablo 3'e göre öz yeterlik düzeyi düşük çıkan maddelere baktığımızda hepsinin belirli bir düzeyde müzik bilgi ve becerisi gerektiren maddeler olduğunu görüyoruz. Sınıf öğretmenlerine lisans düzeyinde verilen eğitime bakılırsa bu becerileri karşılayacak düzeyde olmadığını söyleyebiliriz. Bu durumda öğretmenlerin müziğe olan bireysel ilgileri yüksekse bu ilgi onların dersi etkili işleme açısından bir avantaj olmaktadır. İlkokul Müzik dersi öğretim programına baktığımızda dinleme-söyleme öğrenme alanında koro gibi birlikte seslendirme faaliyetlerini yönetebilme, çalgıları tanıma, ses ve nefes çalışmaları yaptırabilme gibi beceriler bulunmaktadır. Bu becerileri Tablo 3 ile ilişkilendirdiğimizde öz yeterlik seviyelerinin düşük çıkması Müzik derslerinde bu kazanımlara gelindiğinde sınıf öğretmenlerinin etkili bir ders öğretimi gerçekleştirmeleri mümkün olmayabilir. İkinci öğrenme alanı olan müziksel algı ve bilgilenmede çalgıları tanıma ve kullanım şekilleri hakkında bilgi verebilme, solfej ve sesleri ayırt etme becerileri öz yeterlik seviyeleri düşük çıkan maddelerle ilişkili becerilerdir. Üçüncü öğrenme alanı olan müziksel yaratıcılıkta çalgı ve sesiyle ezgi denemeleri yapma becerisi de Tablo 3'te yer alan öz yeterlik seviyesi düşük maddelerle bağlantılıdır. Müzik dersinde bu kazanımların yeri geldiğinde sınıf öğretmenleri o dersi etkili bir şekilde yürütebilme açısından eksiklik yaşayabilirler. Son öğrenme alanı olan müzik kültürü dahil diğer tüm alanlarda da müzik bilgisine hakim olma önemli bir artıdır. İlkokul öğrencilerinin müzikal ilgi ve yeteneklerini keşfedeceği bu dönemde sınıf öğretmenleri öğrencilerinin sorularını doyurucu bir şekilde cevaplayabilmelidir. Fakat Tablo 3'te yer alan “ Öğrencilerin müzikle ilgili sorularını doyurucu bir şekilde cevaplayabilirim.” maddesindeki öz yeterlik seviyesini Tablo 1'e göre yorumlarsak az katılıyorum aralığında yer aldığını yani orta seviyede olduğunu görüyoruz. Bu becerinin daha yüksek seviyelere çekilmesi müzik dersi öğretimi açısından daha olumlu olacaktır. Sınıf öğretmenlerinin her türlü müzik bilgisine sahip olması beklenmese de teknolojinin imkanlarından yararlanarak öğrencilerin merak ettiği noktalar daha doyurucu bir şekilde cevaplanmalıdır.

4. SONUÇ

Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre sınıf öğretmenlerinin en yüksek öz yeterliliğe sahip oldukları alanların daha çok derinlemesine müziksel yetenek ve bilgi gerektirmeyen, uygulamaya dönük ve gerekli etkinlik ve planlamalarla öğretmenlerin üstesinden gelebileceği alanlar olduğunu söyleyebiliriz. Bunların başında öz yeterlik seviyesinin en yüksek çıktığı bir okul şarkısını doğru bir biçimde öğretebilme becerisi gelmektedir. Bu yöntem ilkökul öğretmenlerinin sık sık başvurduğu ve birçok kazanım yerine vermeyi seçtikleri bir yoldur. Ritmik eşlik ve koro halinde öğretilen şarkıların faydası büyüktür fakat ilkökul kazanımları

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

sadece şarkı öğretiminden ibaret değildir. İlkokul düzeyinde ses ve nefes çalışmaları, solfej eğitimi ve sesleri ayırt etme, temel müzik yazı ve öğelerini tanıma, nota bilgisi, çalgıları tanıma ve sınıflandırma gibi daha ileri derecede becerileri kazandırmak da yine sınıf öğretmenlerine düşmektedir. Bu alanlar da öğretmenler gerekli eğitimi alamamış olsa da çağımızın imkanlarından yararlanarak kendilerini geliştirme yoluna gidebilirler. Sınıf öğretmenlerinin bir okul şarkısını doğru bir biçimde öğretmek dışında; öğrencilere müziği sevdirmeye, çeşitli ritmik etkinlikler yaptırma, derslere motive edebilme, yeterli şarkı dağarcığına sahip olma, İstiklal Marşı'nı doğru bir şekilde yönetebilme, belirli gün haftalara uygun müzik etkinlikleri planlama alanlarında da öz yeterlilik seviyelerinin anlamlılık açısından çok yüksek olmamakla beraber yüksek çıktığını söyleyebiliriz. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin öz yeterlilik seviyelerinin düşük olduğu alanları şöyle sıralayabiliriz: çalgı kullanma ve çalgı eğitimi, ses eğitimi konusunda yeterli olma, doğru solfej yaptırma, bir müzik topluluğunu yönetme. Sıralanan tüm bu alanlarda yüzde yüz bir yeterlilik sağlanması beklenemese de sınıf öğretmenlerinin müzik eğitimi açısından daha ileri seviyelere taşınması gereklidir.

Öneriler:

Tüm bu bulgular ve edinilen sonuçlar ışığında aşağıdaki öneriler sunulabilir:

1. Sınıf öğretmenlerinin lisans düzeyinde aldıkları müzik dersi programı gözden geçirilerek MEB tarafından sunulan alana özgü becerilerin kazandırılmasını sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.
2. Öğretmenlerin müzik dersine yönelik olumsuz algı ve tutumları incelenerek ve yapılan araştırmalar gözden geçirilerek sınıf öğretmenlerine bu yönde hizmet içi eğitimler sunulmalıdır ve bu eğitimlerin içeriği ilkökul müzik dersi programı kazanımlarını etkili bir şekilde öğretmeye destek olacak nitelikte olmalıdır.
3. Sınıf öğretmenlerine nitelikli bir çalgı eğitimi verilerek bu çalgıyı derslerinde etkili bir şekilde kullanması sağlanmalıdır.
4. Ses ve nota eğitimi konusunda sınıf öğretmenleri daha yetkin hale getirilerek en azından ilkökul düzeyi için bu eğitimleri verebilmelidir.
5. Sınıf öğretmenleri temel müzik terimlerine ve bunların kullanımına hâkim olmalıdır.
6. Belirli gün ve haftalarda gerekli müzikal etkinliklere yer verilmeli ve diğer derslerde kazanımlar verilirken yeri geldiğinde müziğin öğretici ve yaratıcı gücünden yararlanılmalıdır.
7. Sınıf öğretmenleri derslerinde drama, müzikli oyun gibi etkinliklere daha fazla yer vererek öğrencilerde belli bir müzikal zevk ve estetiğin gelişmesine katkıda bulunmalıdır.
8. Sınıf öğretmenlerinin dersine hazırlık yapmasının gerekliliği tabii ki önemlidir fakat öğretmenin işini kolaylaştıracak donanım ve imkanlardan uzak olması öğretmenlerin işini daha da zorlaştırmaktadır. Bu nedenle okullarda gereken donanım ve hizmetin verilmesi gereklidir. Yoksa tam anlamıyla yerine getirilebilecek bir müzik eğitiminden söz edemeyiz.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

9. İlkokul 1,2,3 ve 4. sınıf müzik kitaplarının içeriklerinin gözden geçirilerek her sınıf öğretmenin de aynı seviyede müziksel yeterliliğe sahip olmadığı göz önünde bulundurularak öğretmenlere rehberlik edecek kılavuz kitaplar hazırlanmalıdır.
10. Müzik kitaplarında yer alan etkinlik ve şarkıları ait görsel ve işitsel materyallerde sınıf öğretmenlerinin ulaşabileceği şekilde EBA platformu üzerinden öğretmenlere sunulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Arseven, A. (2016). Öz Yeterlilik: Bir Kavram Analizi. International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 11/19.
- Çevik, D. B. (2011). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Müzik Öğretimi Öz Yeterlik Düzeylerinin İncelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 12, Sayı 1, Nisan 2011, Sayfa 145-168.
- Gün, E., Gün Duru, E., Demirtaş, O., (2016). Müzik Eğitiminin Bilişsel Gelişime Etkisi. International Journal of Social Science Number: 50 , p. 117-124. Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3555>
- Milli Eğitimi Bakanlığı. (2018). Müzik Dersi Öğretim Programı. Erişim adresi: <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018129173048695-1-8%20M%C3%BCzik%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%2020180123.pdf>
- Özmenteş, S. (2011). Müzik Öğretimine Yönelik Öz Yeterlik Ölçeğinin Geliştirilmesi. Dünya'daki Eğitim ve Öğretim Çalışmaları Dergisi, November 2011, Volume 1 Issue 1 Article 5 ISSN: 2146-7463.
- Yüksek Öğretim Kurulu. (2007). Sınıf Öğretmenliği Lisans Programı. Erişim Adresi: <https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/egitim-fakultesi-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari.pdf>
- Yüksek Öğretim Kurulu. (2019). *Sınıf Öğretmenliği Lisans Programı*. Erişim adresi: https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Sinif_Ogretmenligi_Lisans_Programi09042019.pdf

**EBEVEYNLERİN PANDEMİ DÖNEMİNDE UYGULANAN UZAKTAN EĞİTİME
YÖNELİK GÖRÜŞLERİ****Emel TERZİOĞLU BARIŞ**

Karabük University, Faculty of Literature, Department of Educational Science

ORCID: 0000-0003-0123-0636**ÖZET**

Pandemi dolayısıyla sosyal mesafe adı altında alınan önlemler kapsamında, birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de Mart 2020 tarihi itibariyle eğitim ve öğretim faaliyetleri uzaktan eğitim yoluyla yapılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte uzaktan eğitim uygulamalarında yaşanan sorunların giderilmediğine yönelik eleştiriler de söz konusudur. Bu yaklaşımla pandemi dönemi uzaktan eğitim uygulaması sürecine ilişkin eğitimin önemli bir paydaşı olan ebeveynlerden edinilen görüşlerle sorunların çözümüne önemli katkılar sağlanacağı umulmaktadır. Bu araştırmada pandemi döneminde uygulanan uzaktan eğitim sürecinde yaşanan sorunların belirlenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemine dayalı olarak yürütülen araştırmanın çalışma grubunu, Ankara'nın Keçiören ilçesinde çocuğu uzaktan eğitime devam eden 25 ebeveyn oluşturmaktadır. Araştırma verileri görüşme yoluyla toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, uzaktan eğitim sürecinde bilgisayar ve internet konusunda önemli sorunlar yaşandığı bazı evlerde internet olmadığı, bazı evlerde ise internette donma ve kesilme yaşandığı sonucuna varılmıştır. EBA sistemiyle ilgili yaşanan sorunların başında derslerin sunu/ konferans gibi verilmesi, öğrencilerin derse katılmaması, iletişim kurulmaması, görüntünün kapatılması, fiziki ortam, ödev, değerlendirme ve dönüt sisteminin yetersiz olması gelmektedir. Öğretmenlerin uzaktan eğitim konusunda etkili ve verimli olamadıkları, bu süreçte sınıf yönetiminin zorlaştığı, derse katılımın sağlanamadığı, öğretmen öğrenci iletişiminin kurulamadığı, öğretmenin konferans verir gibi ders notunu okuduğu gibi sorunlar yaşandığı belirlenmiştir. Ders içeriklerinin ise yetersiz ve uzaktan eğitime uygun olmadığı, öğrencilerin ilgisini çekmediği, ders notu şeklinde hazırlandığı, konuların öneminin öğretmene göre değiştiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: Pandemi, Covid-19, uzaktan eğitim, ebeveyn, EBA.

PARENTS' VIEWS TOWARDS DISTANCE EDUCATION APPLIED DURING THE PANDEMIC PERIOD

ABSTRACT

Within the scope of the measures taken under the name of social distance due to the pandemic, education and training activities have started to be carried out by distance education as of March 2020 in our country as in many countries. However, there are criticisms that the problems experienced in distance education applications have not been solved. With this approach, it is hoped that significant contributions will be made to the solution of the problems with the opinions obtained from parents who are an important stakeholder of education regarding the pandemic period of distance education application process. In this research, it is aimed to identify the issues experienced within the distance learning offered throughout the pandemic period. The working group of the research executed based on qualitative research is consisted of 25 parents with children continuing distance education in Keçiören district of Ankara. Research data has been collected through interviews. Based on the outcomes of the research, it has been revealed that substantial issues have been experienced throughout the distance education process regarding the computer and internet, certain households do not have internet access and certain households experience internet network congestion and slowdowns. Lecturing in presentation/conference-like manner, absence of students, inability to establish communication, blanking the display, insufficient physical environment, homework, assessment and feedback system are among the major issues experienced related to the EBA system. Further issues have been identified such as the teachers fail to be effective and efficient in terms of distance learning, class management becomes challenging, course attendance is failed to be attained, the establishment of communication between the teacher and student is challenged, teachers read the course notes just like delivering a conference. Other substantial outcomes revealed by the research include course contents being insufficient and inconvenient for distance learning, prepared in the form of course notes, difficulty to engage the attention of the students, and the importance of the subjects do vary depending on the teacher.

Keywords: Pandemic, Covid-19, distance education, parents, EBA.

1. GİRİŞ

Covid-19 pandemisi dünyanın her yerinde etkili olmaya devam etmektedir. Pandemi başta sağlık olmak üzere eğitim, ekonomi, turizm vb. birçok alanda yaşamı olumsuz etkilemiş ve tüm

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

dünyada yaşamın akışını değiştirmiştir. Pandeminin yüksek bulaşıcı özelliğinden dolayı yayılımını ve etkisini azaltmak için esnek çalışma, evden çalışma, dönüşümlü çalışma gibi uygulamalara geçilmiştir. Ayrıca kısmî veya tam zamanlı sokağa çıkma yasakları, karantina süreçleri, bireylerin kendilerini izole etmeleri ve sosyal mesafenin korunması gibi önlemler alınmıştır. Bu önlemler kapsamında insandan insana temasın olabileceği yerler kapatılmış, eğitim kurumları da bu kapsama dâhil edilmiştir (Karaca ve Kelam, 2020). Pandemi dolayısıyla sosyal mesafe adı altında alınan önlemler kapsamında, birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de Mart 2020 tarihi itibarıyla eğitim ve öğretim faaliyetleri uzaktan eğitim yoluyla yapılmaya başlanmıştır. Pandemi döneminde okulların kapatılması konusunda tüm ulusların aynı görüşte oldukları görülmektedir. Ancak bu sürenin ne kadar olması gerektiği veya hangi koşullarda kapatılması gerektiğine ilişkin görüş birliği oluştuğu söylenemez. Ülkeler sağlık görevlilerinin veya bilim kurullarının önerisi doğrultusunda farklı kararlar almaktadırlar (Öztürk, Kuru ve Yıldız, 2020).

Dünya genelinde pandeminin eğitim üzerindeki önemli değişim ve etkileri ile birlikte açık ve uzaktan öğrenme ihtiyacı ve yaklaşımı ön plana çıkmıştır (Can, 2020). Uzaktan eğitime önceden hazırlıklı olan ülkelerde, sürecin mevcut yapı üzerinden devam ettiği, bazı ülkelerde ise internet, radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarının işe koşulduğu görülmüştür. İlkokul, ortaokul ve lise düzeyindeki uygulamalar için ülke yönetimleri, üniversitelerdeki uygulamalar için üniversite yönetimleri kararlar almıştır (Yılmaz, Mutlu, Güner, Doğanay ve Yılmaz, 2020). Okulların kapatılması, hastalığın yayılımının yavaşlatılması açısından önemlidir. Ancak, bu önlemlerin eğitim sistemindeki mevcut eşitsizlikleri büyüteceği, özellikle en savunmasız ve ötekileştirilmiş olanlar açısından uzun vadeli olumsuz sonuçları olabileceği belirtilmektedir. Eğitim kurumları bünyesindeki öğrencilerin sahip oldukları teknoloji okuryazarlığı seviyeleri ve sosyo-ekonomik altyapı çeşitlilikleri dolayısıyla fiziksel eğitimde eşit olan şartların neredeyse tamamı uzaktan eğitimde dengesizliğe sebebiyet verebilmektedir (Altuntaş, Başaran, Özeke ve Yılmaz, 2020).

Türkiye’de okullar ilk aşamada 16 Mart 2020 tarihinden 30 Nisan 2020 tarihine kadar tatil edilmiş, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde açık ve uzaktan eğitim uygulamaları kapsamında Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerinden ve TRT kanallarından eğitimlerin sürdürülmesine karar verilmiştir (MEB, 2020a). Pandeminin etkilerinin devam etmesi dolayısıyla Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk, Bilim Kurulunun tavsiyeleri ve kabine toplantısında ortaya çıkan görüşler çerçevesinde, uzaktan eğitimin 31 Mayıs'a kadar devam etmesinin kararlaştırıldığını bildirmiştir. Böylece eğitimin uzaktan eğitim ile sürdürüleceği, öğrencilerin sınıf geçmeleri ile

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

ilgili olarak birinci dönem notlarının geçerli olacağı ve her koşulda üst sınıfa geçecekleri açıklanmıştır (Kasap, 2020). İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarının yanı sıra yükseköğretim kurumlarında da yüz yüze eğitime ara verilmiştir. Bu bağlamda Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) Türkiye’de virüsün yayılımının yavaşlatılması ve eğitim-öğretimdeki mağduriyetin azaltılması amacıyla 16 Mart 2020 itibariyle üniversitelerde eğitim ve öğretime üç hafta ara verildiğini açıklamıştır (YÖK, 2020a). Salgın sürecinin belirsizliği nedeniyle 26 Mart 2020 tarihinde Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Başkanı Saraç, bahar dönemi eğitim öğretim sürecinin sadece uzaktan eğitim, açık öğretim ve dijital öğretim imkânları ile sürdürüleceği ve yüz yüze eğitimin yapılmayacağı yönünde alınan kararı açıklamıştır (YÖK, 2020b). 2020-2021 öğretim yılında yeni normalleşme süreci kapsamında, okul öncesi ve ilkokullar başta olmak üzere farklı eğitim kademelerinde sınırlı olarak yüz yüze eğitime başlanmış ancak pandemi yayılım hızının artmasıyla birlikte yüz yüze eğitim uygulamasına son verilmiştir (MEB, 2020b; MEB, 2020c; MEB, 2020d ve MEB, 2020e). MEB ve YÖK’ün aldığı kararlar çerçevesinde Türkiye’de tüm öğretim kademelerinde eğitim-öğretim faaliyetleri ile yerel ve merkezi sınavlar ertelenmiş ve öğrenci başarısını ölçme ve değerlendirmede çevrimiçi sınavlar uygulanmaya başlanmıştır.

Uzaktan eğitim, süreci etkili yönetebilmek ve öğrencilerin mezun olamama ve dönem kaybetme gibi mağduriyetler yaşamaması açısından hızlıca hayata geçirilmesi gereken bir uygulama olarak değerlendirilmiştir (Kürtüncü ve Kurt, 2020). Okulların kapanmasıyla birlikte eğitimin sürekliliğini sağlamak için planlı uzaktan eğitimden farklı olarak acil uzaktan eğitim faaliyetleri işe koşulmuştur (Bozkurt, 2020a). Yaşanan süreçte Covid-19 salgınının ilk hatırlattığı şey eğitim sektörünün niteliğinin sorgulanması olmuştur (Arslan, 2020). Zaman ve mekâna bağlı olmama özelliği dolayısıyla süreç açısından uzaktan eğitimin en ideal bir sistem olduğu belirlenmiştir. Bu yaklaşımla Milli Eğitim Bakanlığınca gerekli çalışmalar yapılarak EBA TV ve EBA canlı ders projeleri kısa sürede öğrencilerin faydalanması üzere uygulanmaya başlamıştır (Başaran, Doğan, Karaoğlu ve Şahin, 2020). Uzaktan eğitim ve teknoloji birbirinden ayrı düşünülemeyeceği için uzaktan eğitimin yaygınlaşmasında teknolojik iyileşmenin en önemli faktör olduğu söylenebilir. Günümüz teknolojilerinin uzaktan eğitime kattığı bir diğer önemli üstünlük ise "eş zamanlı (senkron) " ya da "eş zamansız (asenkron)" öğrenme ağları oluşturmaya olanak sağlamasıdır (Sayan, 2020).

Alanyazına bakıldığında Dünyada ve Türkiye’de uygulanan uzaktan eğitimle ilgili farklı yaklaşımlar öne sürülmektedir. Uzaktan ve yüz yüze eğitimin karşılaştırılması şeklindeki yaklaşımlar yerine her ikisinin de avantaj ve dezavantajları bilinerek kullanılması en etkili yol

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

olacaktır. Pandemi süreciyle birlikte, öğrenmenin kesintiye uğramadan sürdürülebilmesi bakımından açık ve uzaktan eğitime daha fazla yatırım yapılmasının gerekliliği ortaya çıkmış yani geleneksel eğitim yaklaşımlarının yerine alternatif öğrenme yaklaşımlarının geliştirilmesi ihtiyacı doğmuştur. Açık ve uzaktan eğitim uygulamalarının normal zamanlarda tek başına veya örgün öğretimi destek amaçlı kullanımının yanı sıra bazı kriz durumlarında (salgın hastalıklar, savaşlar, afetler, zorunlu göçler vb.) önemli avantajlara sahip olduğu unutulmamalıdır (Can, 2020). Öğrenci-öğretici arasındaki etkileşim ve iletişimini istenen şekilde sağlayabilen yöntem ve teknolojilerin kullanımı ile uzaktan eğitimin de örgün eğitim kadar başarılı olabileceğini ve tüm kesimlerce kabul görebileceğini söylemek mümkündür (Serçemeli ve Kurnaz, 2020). Bu yaklaşımla dünyada ve Türkiye’de gerek içerikte ve öğrenme süreçlerinde kalitenin artırılması gerekse eğitsel etkileşim ve iletişimin güçlendirilmesi eğitimin geleceğine yapılacak en önemli yatırım olarak değerlendirilebilir. Pandemi sürecinde yaşanan en yaygın hatalardan biri çevrimdışı yüz yüze derslerin çevrimiçi sanal ders ortamlarında taklit edilmesi olmuştur (Bozkurt, 2020b). Öte yandan eğitim kurumlarının kapatılması ile öğretim faaliyetlerinde aksamalar yaşanmış ve öğrencileri değerlendirmede kullanılan birçok sınavın ertelenmesi ya da iptali gündeme gelmiştir (Yılmaz, Mutlu, Güner, Doğanay ve Yılmaz, 2020). Dikmen ve Bahçeci (2020)’ye göre uzaktan eğitim sürecinde mevzuat, altyapı, insan kaynakları, içerik, uygulama olmak üzere 5 temel alan dikkate alınmıştır. Yeni yöntem ve uygulamalarla ilk kez karşılaşan gerek öğrenci gerekse öğretmen ve akademisyenler yaşanan bu yeni duruma ayak uydurmaya çalışırken çeşitli zorluklar yaşamışlardır (Kurnaz ve Serçemeli, 2020).

UNİCEF - Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (2020)’na göre pandeminin etkilerinin uzun sürecek olması dolayısıyla özellikle savunmasız ve dezavantajlı öğrencilerin gelecekte okulu bırakma risklerini artıracakları öngörülmektedir. Eğitimde kesintiye uğramanın önlenmesi bağlamında, internet erişimi olmayanlar, engelli yaşayanlar ile evdeki tüm çocuklar için sürekli ve esnek uzaktan eğitim yöntemlerine erişim sağlamanın önemine vurgu yapılmaktadır. UNESCO - Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (2020a ve 2020b) ise okul kapanmalarının olumsuz etkilerini azaltmak üzere ülkelerin özellikle savunmasız ve dezavantajlı gruplara yönelik tedbirler almasını isteyerek, uzaktan öğrenme yoluyla herkes için eğitimin sürekliliğini sağlama konusunda ülkelere destek vereceğini açıklamıştır. Bu kapsamda UNESCO (2020c), pandemi dolayısıyla uzaktan eğitimde kullanılan bazı stratejilerin herkes için daha kaliteli ve eşit bir eğitim fırsatı sağlayabilmesi bakımından "*teknoloji*", "*içerik*", "*pedagoji*" ve "*izleme-değerlendirme*" alanlarında hazırlıklar yapılmasını önermektedir. *Teknolojik hazırlık*, tüm öğrencilerin internet bağlantısı, TV, radyo ve dijital araçlara evden

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

etkili bir şekilde uzaktan eğitime erişimini; *içerik hazırlığı*, çevrimiçi platformlar, TV veya radyo programları aracılığıyla sunulabilen veya evde öğrenme için kullanılacak milli programla uyumlu basılı öğretim-öğrenme materyallerine erişimi; *pedagojik hazırlık*, öğretmenlerin çevrimiçi öğrenme ile TV veya radyo tabanlı uzaktan öğrenmeyi tasarlamasını ve evde öğrenmeye dayalı materyalleri kullanmaya yardımcı olmasını; *izleme-değerlendirme hazırlığı* ise, uzaktan öğrenmeye erişimi, öğrenme sürecini ve öğrenmedeki kesintileri izleme ile öğrenme başarılarını değerlendirme kapasitesini içermektedir.

Türkiye’de kamu/ özel tüm eğitim kurumları, öğrencilerin eğitimlerinde geri kalmadan evdeki süreci sağlıklı bir şekilde geçirebilmeleri bakımından uzaktan eğitim stratejileri hayata geçirilmiş olmakla birlikte, süreç içerisinde bilgisayar ve internet imkânı bulunmayan bireylerin eğitimi açısından bazı olumsuzlukların yaşandığı anlaşılmaktadır. Benzer şekilde anaokulları ve ilkokullar açısından da uzaktan eğitimlerin yeterince etkili olamadığı söylenebilir (Öztürk, Kuru ve Yıldız, 2020). Bu bakımdan öğrencilerin gerek bilgi ve becerilerini geliştirmek gerekse sosyal beceri ve farkındalıklarını artırmak bakımından önemli yere sahip eğitim kurumlarından, pandemi süresince ayrı kalacak öğrenciler açısından sosyal ve akademik beceriler ve kariyer odaklı önemli kayıplar yaşanması olası görünmektedir (Burgers ve Sievertsen, 2020). Ayrıca uzaktan eğitim sistemi, teknolojiye erişimi kısıtlı olan ve güvenilir internet erişiminin sağlanamadığı kırsal alanlardaki dezavantajlı ailelerden gelen öğrenciler için sürekli öğrenmenin önünde bir engel oluşturabilmektedir. Birçok kütüphanenin geçici olarak kapanması da evde interneti olmayan öğrencilerin uzaktan öğrenmeye katılımını zorlaştırmaktadır (Kara, 2020). Öte yandan eğitim-öğretim faaliyetlerinin dijital araçlar yardımıyla çevrimiçi platformlarda sürdürülmesi, çoğu aile bireylerinin işlerini evden yürütmeye çalışması, çocukların arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin kısmi olarak kesintiye uğraması gibi sebepler dolayısıyla bireylerin korku ve kaygı düzeyleri giderek artmaktadır (Çaykuş ve Çaykuş, 2020).

Pandemi döneminde eğitimin her kademesinde devam eden uzaktan eğitim zaman zaman yüz yüze eğitimle birlikte sürdürülmüştür. Uzaktan eğitimle ilgili sorunlar bir taraftan öğrenci, öğretmen, yönetici ve veliler başta olmak üzere medya ve resmi kurumlarca tartışılırken diğer taraftan uzaktan eğitim uygulamalarında yaşanan sorunların giderilemediği yönünde eleştiriler devam etmektedir. Bu kapsamda eğitimin önemli bir paydaşı olan ebeveynlerin pandemi dönemi uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin görüşlerinin, süreçte yaşanan sorunların çözümüne önemli katkılar sağlayacağı umulmaktadır. Bu yaklaşımla pandemi döneminde uygulanan uzaktan eğitime yönelik ebeveyn görüşlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırma

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

ile pandemi döneminde uygulanan uzaktan eğitime ilişkin sorunların belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu temel amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Teknolojik altyapı (internet, bilgisayar vb.) ile ilgili yaşanan sorunlar nelerdir?
2. EBA sistemi ile ilgili yaşanan sorunlar nelerdir?
3. Öğretmenlerle ilgili yaşanan sorunlar nelerdir?
4. Ders içerikleri ile ilgili yaşanan sorunlar nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın modeli:

Nitel araştırma yöntemiyle yapılan bu çalışmada fenomenoloji (olgu bilim) modeli kullanılmıştır. Fenomenolojik araştırmalar, insanların yaşadıkları evren içinde karşılaştıkları fenomenlerle ilgili olarak ne algıladıkları, ne anladıkları ve deneyimlerinin neler olduğu ile ilgilenir. Fenomenolojik araştırmalarda bireylerin bir fenomenle ilgili tanımlamaları doğru veya yanlış olarak değerlendirilmez (Çekmez, Yıldız ve Bütüner, 2012). Sayılarla değil anlamlarla ilgilenen ve yeni bir durumla ilgili neler olduğunu ortaya koymaya yarayan bu yöntem, araştırma için uygun bulunmuştur (Kurt, 2020). Fenomenolojik desenin tercih edildiği bu çalışmada ebeveynlerin uzaktan eğitim olgusuna ilişkin görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma grubu:

Bu araştırmanın çalışma grubunu, Ankara ili Keçiören ilçesinde çocuğu ilkökul, ortaokul ve lisede olan 25 ebeveyn oluşturmaktadır. Ankara'nın başkent olması dolayısıyla eğitim-öğretim faaliyetlerinde teknolojik altyapı bakımından diğer illere oranla daha avantajlı olması varsayımından hareket edilmiştir. Keçiören ilçesinin seçiminde ise Ankara'nın nüfus yoğunluğu en fazla olan metropol ilçelerinden biri olması dikkate alınmıştır. Keçiören ilçesinde 1 ilkökul, 1 ortaokul ve 1 lise seçilmiştir. Her kademe okuldan 10'ar ebeveynden oluşan toplam 30 ebeveyn belirlenmiştir. Ancak pandemi ve farklı çekinceleri nedeniyle 5 ebeveyn görüşme talebini kabul etmemiştir. Böylece çalışma grubu 25 ebeveyn ile sınırlı kalmıştır. 3 okulun ve ebeveynlerin seçiminde ulaşılabilir örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Ayrıca ebeveynlerin seçiminde araştırmaya katılma isteği ve kolay erişebilirlik göz önünde bulundurulmuştur.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Veri toplama aracı:

Fenomonoloji araştırmalarında başlıca veri toplama aracı görüşmelerdir. Yıldırım ve Şimşek (2018)'e göre olgulara ilişkin yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmak için görüşmenin araştırmacılara sunduğu etkileşim, esneklik ve araştırma özellikleri kullanılmalıdır. Pandemi döneminde uygulanan uzaktan eğitim sürecinde yaşanan sorunların belirlenmesinin amaçlandığı bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun hazırlanmasında alanyazından elde edilen benzer araştırmalardan yararlanılmıştır. Bu kapsamda araştırmanın alt amaçlarına uygun 4 açık uçlu soru hazırlanmıştır. Soruların çalışmanın amacına uygunluğunu belirlemek amacıyla uzman görüşüne başvurulmuştur. Görüşme formunda kişisel bilgilere yer verilmemiştir.

Verilerin toplanması ve analizi:

Verilerin toplanmasında katılımcıların gönüllülük esası dikkate alınmıştır. Veriler, Kasım-Aralık 2020 tarihlerinde evrimii ve yüz yüze görüşme yoluyla toplanmıştır. Görüşme öncesinde, araştırmanın amacı, gizlilik sınırları, çalışmanın nasıl gerçekleşeceği ve soruların ne kadar sürede cevaplanacağı ile ilgili bir bilgilendirme yapılmıştır. Görüşmelerde katılımcıların kimliklerinin gizli tutulacağı özellikle vurgulanmıştır. Görüşmeler, araştırmacı tarafından her bir ebeveyn ile ayrı ayrı yapılmış, evrimii ve yüz yüze görüşmelerde sorulara verilen cevaplar anında yazılarak kaydedilmiştir. Görüşme sonunda kaydedilen veriler görüşmeciye okunarak eklemek ya da çıkarmak istediği ifadelerin olup olmadığı sorulmuş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Ebeveynlerin isteği üzerine görüşmelerde ses kaydı yapılmamıştır. Pandemi dolayısıyla görüşme süresi olabildiğince kısa tutulmuş ve ortalama 25' olarak gerçekleşmiştir. Çevrimiçi görüşmeler WhatsApp üzerinden görüntülü olarak yapılmıştır. Yüz yüze görüşmeler ise açık alanda sosyal mesafe ve maske kuralına dikkat edilerek gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Yazılı olarak kaydedilen görüşmeler incelendikten sonra konuyla ilgisi olmayan ifadeler çıkarılmış, konuyla ilgili olan ifadeler ise olduğu gibi alınmıştır. İçerik analizi yapılırken ebeveyn görüşleri araştırmanın alt amaçlarına göre belirlenmiştir. Katılımcıların görüşleri 1'den 25'e kadar kodlanarak verilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde, pandemi döneminde uygulanan uzaktan eğitim sürecine ilişkin ebeveyn görüşlerini belirlemek amacıyla elde edilen bulgular araştırmanın alt amaçlarına göre analiz

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

edilerek sunulmuştur. Bu bağlamda uzaktan eğitim sürecine yönelik ebeveynlere yöneltilen sorular ve alınan cevaplar 4 alt başlık halinde sunulmuştur.

Soru-1: Teknolojik altyapı (internet, bilgisayar vb.) ile ilgili yaşanan sorunlar nelerdir?

Cevap-1: *“Uzaktan eğitimin verimli olması için öncelikle internet kotasının ve hızının yeterli olması gerekiyor. Çocuklar ders yaparken internet kesiliyor ya da domuyor. Bazen öğrenciler bilgisayar, tablet vb. sorunu yaşayabiliyor”* (1). *“Telefon ve tablet bağımlılığı geliştirdi çocuklarda. Elinden almak istediğimde ise ödevim var diyor. İnternet bağlantımız iyi değil genellikle bağlanamıyoruz”* (2). *“Bilgisayar ve internet konusunda sorun yaşıyoruz”* (3). *“Maddi durumu iyi olmayan ve köydeki çocukların online ders için imkânları yok. Durumu iyi olmayanlara maddi destek sağlanmıyor”* (5). *“Uzaktan eğitim yeterli değil çünkü teknoloji yeterli değil”* (6). *“Uzaktan eğitim yeterli değil. Çocuğumun iyi eğitim almasını istiyorum. Uzaktan eğitimle olmuyor”* (7). *“İnternet ve bilgisayarı olmayanlar için uzaktan eğitimin hiçbir faydası bulunmuyor. İnternet olsa bile sürekli kesiliyor. Her öğrencide kaliteli bilgisayar yok. Bozulduğunda öğrenci ders işleyemiyor. Uzaktan eğitim yüz yüze eğitim kadar verimli olmuyor”* (8). *“Uzaktan eğitim aslında fena değil. Çocuklar bilgi edinme amacıyla teknolojiyi kullanmayı öğrendiler”* (10). *“İnternetimiz yetmiyor. Evde 2 öğrencim var bilgisayar tek, ikisinin canlı dersleri aynı saatte oluyor. Biri derse girse diğeri giremiyor”* (11). *“Bazı evde tek bilgisayar ve birden fazla öğrenci var ve dersler çakışıyor derse giremiyorlar. Uzaktan eğitim giderek oturmaya başladı”* (12). *“Evde internet yok. Bilgisayar ve internet pahalı olduğu için eve de alamıyoruz. Telefonda girmeye çalışıyordu oğlum olmuyor. O da telefon bağımlılığı yaptı. Uzaktan eğitim de yeterli değil hem süresi kısa bazen öğretmenini duymuyor telefon gelince kesiliyor”* (15). *“Uzaktan eğitim uygulamaları altyapı sorunundan dolayı yeterli olmuyor”* (16). *“Kırsal kesimi de düşünmek lazım internet yok oradaki çocuklar katılamıyor. Kentlerde bile derslere yeterli katılım olmuyor. Oğlumun sınıfındaki öğrencilerden katılamayanları biliyorum. Ayrıca bilgisayar ve internet çok pahalı insanlar alamıyor”* (17). *“Uzaktan eğitimin yetersiz olduğunu düşünüyorum. Hem eğitim süresi kısa hem de internet sorunumuz var”* (18). *“Uzaktan eğitim uygun değil internet kesiliyor. Bazı velilerin imkânları kısıtlı olduğu için telefonla bağlanıyorlar telefon çalınca da çocuklar dersten kopuyorlar”* (19). *“Uzaktan eğitimin tam olarak verimli olması zordur. Çünkü ülkemizde internet altyapısı yeterli değildir. Yoğunlaşmanın olduğu saatlerde internetler kesiliyor ya da verimli olmuyor”* (20). *“İnternet ve bilgisayarımız var ancak internet sürekli kesiliyor. Ben evden çalışıyorum. Aynı anda 2 çocuğum ve bana tek bilgisayar yetmiyor. İnternet sürekli kesiliyor”* (21). *“Tek çocuğum olduğu için bilgisayar ve internet sorunu yaşamıyorum”* (22). *“Evimizde tek*

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

bilgisayar var. İnternet sürekli kesiliyor. Evimizde herkesin odası olmadığı için ders sürecinde sürekli gürültü oluyor” (23). “Bilgisayar olmadığı için cep telefonundan bağlanıyoruz. İnternet kotasında sorun yaşıyoruz” (24). “İki çocuğumun ayrı ayrı odası ve bilgisayarı olmadığı için ders saatlerinin çakışması halinde hem bilgisayar sorunu hem de gürültü yaşıyoruz. Büyük çocuk cep telefonu ile derse katılmaya çalışıyor ya da biri dersi izlemiyor” (25).

Uzaktan eğitim sürecinde teknolojik altyapı (internet, bilgisayar vb.) konusunda yaşanan sorunlara ilişkin soruya 21 ebeveyn cevap vermiştir. Bu cevaplara göre, 20 ebeveyn bilgisayar ya da internet konusunda sorun yaşadıklarını, 1 ebeveyn ise teknoloji konusunda sorun yaşamadıklarını beyan etmiştir. Bilgisayar konusunda yaşanan sorunlar arasında, bilgisayarın olmaması, eski ya da zamanla bozulması, birden fazla öğrencinin tek bilgisayarı olması gibi sorunlar yer almaktadır. İnternet konusunda yaşanan sorunlar arasında ise internetin olmaması, internet hızının düşük olması, kotasının yetersiz olması, sürekli donması ya da kesilmesi gibi sorunların olduğu görülmektedir. Ayrıca bazı ebeveynler de öğrencinin ayrı odası olmadığı için uygun ortamın bulunmadığını, aile içerisinde gürültü oluştuğunu, cep telefonundan derse katılanların telefon gelmesi halinde bağlantısının kesildiğini, sürekli telefon ya da bilgisayarın bağımlılık yarattığını belirtmişlerdir. 1 ebeveyn ise uzaktan eğitimin yararlı olduğunu, zamanla sistemin daha avantajlı hale geleceğini, bu sayede çocukların teknolojiye ilgi duyduğunu ve teknolojik bilgilerini geliştirdiğini ifade etmiştir. Bu bulgular bir bütün olarak dikkate alındığında uzaktan eğitim sürecinde bilgisayar ve internet konusunda önemli sorunların yaşandığı ortaya çıkmaktadır. Bu sorunların bir kısmı bilgisayar ve internetin yokluğundan, bir kısmının da nitelikli bir bilgisayarın ve internet hizmetinin olmayışından kaynaklanmaktadır. Bazen de aile içerisindeki her bireyin ayrı bir odaya sahip olmaması başka bir sorun kaynağını oluşturmaktadır. Bu bulgulara göre, etkili bir uzaktan eğitim hizmeti sunulması için teknolojik altyapının hem nitelik hem de nicelik olarak yetersiz olduğu, mali açıdan zayıf ailelerde teknolojik altyapı sorunlarına başka sorunların da eklendiği söylenebilir.

Soru-2: EBA sistemi ile ilgili yaşanan sorunlar nelerdir?

Cevap-2: *“EBA’yı öğrenciler çok önemsemiyor. Öğrencilerin ders dışı konularla ilgileniyorlar. Öğrencileri takip etmek mümkün olmuyor” (1). “Uzaktan eğitim ve EBA yeterli değil hem de hiç değil. Çünkü çocuğum kulaklığı takıyor sadece öğretmeni dinliyor not alamıyor. Ödev takibi yapılmıyor. Çocuğum derslerden çok uzaklaştı” (2). “Uzaktan eğitim sürecinde EBA sistemi etkili değil. Çünkü sistem sadece sunu üzerine kurulmuş, öğrencilerle etkileşim yok” (3). “Özel okula gidenlerinki yeterli ama devlet okulunda yeterli eğitim*

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

verilmiyor. Özel okullar daha sıkı takip ediliyor ve uzaktan eğitim konusunda çok güzel yönlendiriyor. Ders bitiminden sonra anlamayanlara ayrıca birebir eğitim veriyor. Arıyor soruyor” (4). “EBA’ya ulaşmada biz pek sorun yaşamadık. Çünkü EBA’yı çok aktif kullanmıyoruz” (6). “EBA sistemi yasak savma gibi, konferans dinleme gibi. Okulun yerini tutmaz” (8). “Okul olduğu günlerde çocuğum kalkıyordu. Şimdi uyandıramıyorum. Canlı derslere katılmıyor bu yüzden. Uyandırdığımda ise özellikle küçüğü derse adapte olamıyor” (9). “EBA’da sorun var. Bu sorun daha çok teknik sistemden kaynaklanıyor” (11). “Uzaktan eğitim giderek oturmaya başladı. Özellikle EBA dışındaki diğer araçların kullanılmasıyla mesela Zoom gibi” (12). “EBA sisteminde yeteri kadar disiplin sağlanamıyor. Yıl sonunda sınava girecek çocuklar özellikle özel okullardakine göre geride kalıyorlar. Dolayısıyla sınavlarda haksız bir rekabet olacak” (14). “EBA’da ders işlenirken veliler evde yüksek sesle telefonla konuşuyorlar bu sesler de dersteki öğretmenin ve öğrencilerin dikkatini dağıtıyor. Öğrencilerin ayrı odası olmadığı için sorun yaşanmaktadır. Sosyal bir aktivite de yok. Ev ortamı olduğu için okul disiplinini sağlayamıyoruz ve çocuklar dersleri ciddiye almıyorlar” (15). “Uzaktan eğitim yetersiz, tabii ki her şeyden önce EBA buna uygun değil. Öğretmenin verdiği ödevi yükleyemiyoruz. Ya da yaptığımız ödevlerin formatı oraya uymuyor” (17). “Ders esnasında kameralar kapalı olduğu için arka planda öğrenciler neler yapıyorlar bilinmiyor. Bilgisayarı açıp bağlandıktan sonra oğlum TV izlemeye gitmiş öğretmeni bana mesaj attı öyle fark ettim. Uzaktan eğimin süresi kısa, bağlantı zor sağlanıyor ya da sağlana kadar sürenin yarısı geçiyor” (18). “EBA’dan verilen derslerin saatleri uygun değil. Veliler de öğrencilerle birlikte dersi izliyor. Bu durum öğrencinin dikkatini dağıtıyor ya da veli öğretmeni eleştiriyor. Ayrıca sesler karışabiliyor” (19). “EBA ya da Zoom üzerinden yapılan dersler verimli olmuyor. Çünkü öğrenciler sıkılıyor” (20). “EBA sisteminde öğretmenler genellikle Zoom üzerinden ders işliyor. Görüntüyü açmıyorlar. Öğrencileri kontrol etme imkânı zayıf” (21). “EBA sistemi zorunlu koşullarda iyi. Ancak öğrencilerin derse katılımı, iletişim, ödev, değerlendirme, geri bildirim gibi konularda yetersiz” (22). “EBA ya da Zoom, bilgisayar, internet ve evde oda sorunu olan öğrencilerde etkili değil. Anne, baba ve çocuklara tek bilgisayar yeterli değil. Öğrenciler sistemi açık bırakıp dersi izlemiyor” (23). “Öğrencilerin çoğunluğunun yararlandığını düşünüyorum. İlgisiz öğrenciler okulda da aynı sorunu yaşar. EBA sistemi geliştirilirse yararlı olur” (24). “Öğrenciler takip edilmezse, derse katılım sağlanmazsa etkili olmaz. Bazı öğrenciler sistemi açık bırakıp başka işlerle uğraşıyorlar. Görüntü mutlaka olmalı, ödev ve değerlendirme etkili olmalı” (25).

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Uzaktan eğitim sürecinde EBA sistemine ilişkin soruya 20 ebeveyn cevap vermiştir. 17 ebeveyn EBA sistemi ile ilgili sorunlar yaşandığını, 2 ebeveyn EBA sistemi ile ilgili sorun yaşamadıklarını, 1 ebeveyn ise EBA sistemini kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. EBA sistemiyle ilgili yaşanan sorunların başında derslerin sunu/ konferans gibi verilmesi, öğrencilerin derse katılmaması, iletişim kurulamaması, görüntünün kapatılması, fiziki ortamın, ödev, değerlendirme ve dönüt sisteminin yetersiz olması gelmektedir. 2 ebeveyn, bu koşullarda EBA sisteminin yeterli ve faydalı olduğunu, zamanla geliştirilebileceğini, bazı öğrencilerin okulda da sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgulara göre, EBA sistemi ya da Zoom üzerinden ders işlerken önemli sorunların yaşandığı ortaya çıkmaktadır. Ebeveynlerin çoğunluğu EBA sisteminin yeterli olmadığı, birçok sorun yaşandığı ve geliştirilmesi gerektiği görüşünde birleşmişlerdir. 2 ebeveyn EBA sisteminde sorun yaşamadıklarını belirtmiş olmakla birlikte geliştirilmesi gerektiğini de önermiştir. Bazı veliler ise öğrencilerin ev ortamında dersleri ciddiye almadıklarını, sürekli ders dinlemekten sıkıldıklarını, öğrenme ortamı disiplininin sağlanamadığını, dersi dinleyen veliler yüzünden öğrenci motivasyonunun bozulduğunu, öğrencilerin sosyal beceriler kazanamadığını ve uyku düzenlerinin bozulduğunu ifade etmişlerdir.

Soru-3: Öğretmenlerle ilgili yaşanan sorunlar nelerdir?

Cevap-3: “Öğretmenler genellikle sadece ders notlarını okuyor. Öğrencilerin sürece katılımı olmuyor. Çocuklar belli bir süre sonra internet üzerinden ders yapmaktan sıkılıyor. Öğretmenler ders anlatırken bazen herhangi bir ihtiyacı nedeniyle kalkıyor, böylece öğrencilerin dikkati dağılıyor. Bazen öğretmenin internetinde sorun yaşanabiliyor” (1). “Öğretmen uzaktan eğitim ile ilgili bizleri yönlendiriyor. Hırslı bir öğretmenimiz var ancak öğretmenin çocukları sürekli yanına geldiği için EBA’dan ders anlatamıyor ve öğretmen engelleniyor. Ayrıca öğretmenin kendi çocuğunun dersi de var onları da takip ediyor” (2). “Öğretmen düzenli derslerini yapıyo, ödev veriyor, takip ediyor. Sistemde sorun olduğunda ise telafi dersi yapıyor” (3). “Oğlumu kaydettiğim sınıf öğretmenine çok güveniyorum. Görevini tam olarak yapıyor. Kızımın da öğretmeni” (5). “Hocalar çok ilgileniyor ve görevini yapıyorlar” (7). “Bazı öğretmenler de öğrenciler gibi internet sorunu yaşıyorlar, nterneti kesiliyor. Bazen de işi çıkıyor, dersler erteleniyor ya da yapılmıyor” (8). “Bazı öğretmenler zorlanıyor. Bizim sınıf 31 kişi hepsi uzaktan eğitime katılıyor. Sosyoekonomik durumu farklı olanlar var. Onlar katılamıyor. Öğretmen de gereken çabayı harcamayınca katılamıyorlar tabi. Bunu kendi çocuklarımdan sınıflarımdan anlayabiliyorum” (10). “Öğretmen aynı konuları tekrar ediyor. Bu nedenle yeni konulara geçemiyor. Sonra diğer veliler öğretmeni

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

suçluyorlar. Bir şey öğretmiyor, yavaş diye. Uzaktan eğitim verimli olmuyor. Çünkü sesler karışıyor çocuklar mikrofonlarını kapatmıyorlar. Sınıftaki gibi öğretmen otoritesi de olmuyor” (11). “Uzaktan eğitim öğretmenden öğretmene göre farklılık gösteriyor. Okuldaki velilerin durumu birbirine yakın buna rağmen bir sınıftaki öğrencilerin tamamı canlı derse katılıyor ve diğer sınıftaki öğrencilerin sadece dört tanesi katılıyorsa bunu düşünmek ve değerlendirmek lazım” (12). “Öğretmen canlı derse ara veriyor kendi çocuğunu yönlendirmek için. İşi çıkınca dersi kesiyor ya da ara veriyor. Bazen öğrencinin bazen de öğretmenin interneti kesiliyor” (13). “Öğretmeni çocuğumuzun çalışması için sürekli yönlendiriyor ama olmuyor. Öğretmen bazen kendisi yetiştiremiyor sınıf annesine bazı şeyleri gönderiyor oda bize” (15). “Uzaktan eğitime katılımı sağlamak öğretmene göre değişiyor. Çocuğumla birlikte ben de onun derslerini takip ediyorum. Görüyorum bazı öğretmenler çok ciddiye alıyor. Bazıları ise canlı dersi başlatana kadar sürenin neredeyse yarısı geçiyor. Aslında öğretmenlerin çoğu da bence uzaktan eğitimi yetersiz buluyorlar bu nedenle gereken önemi vermiyorlardır” (16). “Öğretmenimiz çok fazla ödev veriyor. Bazen ben bile anlamıyorum. Çocuğuma yaptırmaya çalışıyorum ama yetersiz kalıyorum. Öğretmeninden öğrendiği gibi benden öğrenemiyor” (18). “Öğretmenimiz EBA ve uzaktan eğitim konusunda gerçekten iyi çalışıyor. Veliler çok dikkat etmiyor evde olan küçük kardeşlerin çığlıkları duyuluyor. Öğretmen elinden geleni yapıyor ama şartlar böyle şimdilik. Çocuk sesi kısıyor görüntüyü kapatıyor başka odaya geçiyor. Öğretmen bunu fark etmiyor. Dersteymiş gibi görünüyor ama derse katılmamış oluyorlar. Hatta bazı veliler ders saatini takip etmiyorlar ya da dışarıda işleri oluyor evden çıkıyorlar öğretmene hocam internetimiz yoktu giremedik diyorlar. Çocuğuma söz hakkı vermedi diye velinin bir tanesi öğretmenle tartışmış. Öğretmen uyardı derse girmeyin dedi ama biz yine meraktan giriyoruz derse” (19). “Öğretmenler uzaktan eğitim konusunda yeterli değildir. Öğretmenlerin çoğu ders notlarını okuyorlar. Öğretmenler yasak savma olarak görüyorlar. Öğrenciler de zoraki ilgi duyuyorlar” (20). “Öğretmenler yeterli hazırlık yapmıyorlar. İnternette buldukları video ya da slaytları gösteriyorlar” (21). “Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin de işi oluyor. Dersler erteleniyor. Öğretmenler de internet sorunu yaşıyor. Bazen çocukları, eşi ya da telefon çalması gibi nedenlerden ders aksayabiliyor” (22). “Öğretmenimiz ses tonunu ayarlayamıyor. Bazen çok yavaş bazen de çok hızlı geliyor. Görüntülü ders işlemediği için iletişim kuramıyoruz” (23). “Öğretmen konferans verir gibi anlatıyor ya da okuyor. Çocuklar çabuk sıkılıyor. Görüntü olmadığı için kimlerin derse katılıp katılmadığı belli değil” (24). “Öğrencilerin derse katılımını sağlama, iletişim kurma, değerlendirme yapma gibi konular da sorun yaşanmaktadır” (25).

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerle ilgili yaşanan sorunlara ilişkin soruya 20 ebeveyn cevap vermiştir. 14 ebeveyn öğretmenlerle ilgili sorunlar yaşadığını 6 ebeveyn ise öğretmenlerle ilgili sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerle ilgili yaşanan sorunlar arasında, uzaktan eğitim sürecinde yüz yüze eğitimde olduğu gibi sınıf yönetiminin zorlaşması, katılımın sağlanamaması, öğretmen öğrenci iletişiminin kurulamaması, öğretmenin konferans verir gibi ders notunu okuması, internetten alınan video ya da slâytların kullanılması, konuların sıkça tekrar edilmesi, değişik mazeretler nedeniyle derslerin ertelenmesi ya da hiç yapılmaması, derslerin geç başlaması, öğretmenin çocuklarının ya da diğer aile bireylerinin konuşmaları, telefon çalması, öğretmenin derste başka şeylerle ilgilenmesi gibi sorunlar yer almaktadır. 6 ebeveyn ise uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin elinden gelen her şeyi yaptıklarını, özveriyle çalıştıklarını, öğrenci ve velileri hem bilgilendirdiklerini hem de uyardıklarını, yaşanan birçok sorunun ise öğretmenden kaynaklanmadığını belirtmişlerdir. Bu bulgulara göre, uzaktan eğitim sürecinde öğretmen kaynaklı sorunların olduğu ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlerin çoğunluğunda sorunlar yaşanırken bazı öğretmenlerin ise uzaktan eğitim sürecinde görev ve sorumluluklarını yaptıkları anlaşılmaktadır. Uzaktan eğitim ile yüz yüze eğitim bir birinin aynısı değildir. Farklı ilke ve yöntemleri kapsar. Öğretmenlerin birçoğunun uzaktan eğitime ilişkin yeterli düzeyde eğitim ya da deneyimlerinin olduğu söylenemez. Bu nedenle bazı sorunlar öğretmen kaynaklı olsa da öğretmenlerin bilgi, deneyim ve farkındalık düzeyleri artırılarak bu sorunlara çözüm üretilebilir.

Soru-4: Ders içerikleri konusunda yaşanan sorunlar nelerdir?

Cevap-4: “Bazen derslerin içeriği öğrencilerin ilgisini çekmiyor. Bazen kitaptaki ders notu şeklinde olabiliyor” (1). “Uzaktan eğitim içeriği tabii ki yeterli değil, konuları yüzeysel ve hızlı geçiriyorlar çocuklar anlamıyorlar” (3). “Bazı karışık konular tam olarak anlaşılmıyor. Başta öğrencilere ilgi çekici gelse de zamanla usanıyorlar” (8). “Uzaktan eğitim yeteri kadar verimli değil içeriği dolu değil yani” (12). “Konuların içerikleri öğretmenin yapısına göre önemli ya da önemsiz oluyor” (16). “Uzaktan eğitim uygulamaları yeterli değil çünkü derslerin süreleri çok kısa. Aslında uzaktan eğitim altyapı sorunu olmasa ve ders süreleri uzun olsa uygulanabilirliği olan bir sistem” (17). “Ders içerikleri yüz yüze eğitime uygun olsa bile uzaktan eğitime uygun değildir” (20). “Konular yüz yüze eğitimden farklı olmalı, aynı içerik devam ediyor” (21). “Öğretmenler farklı içerik takip ediyor. Birliktelik sağlanmalı” (22). “Ders kitaplarını aynen takip etmek doğru değil. Bakanlık programı yeniden hazırlamalı” (23). “Öğretmenler dersin içeriğine tam hâkim değiller. Ayrıca içerikle ilgili önceden öğrenciye ders

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

notu verilmeli, öğretmen sadece notu okumamalı” (24). “Uzaktan eğitime uygun kısa, açık ve düzeye uygun yeni içerik düzenlenmeli, mevcut hali yeterli değil” (25).

Uzaktan eğitim sürecinde uygulanan ders içerikleri ile ilgili soruya 12 ebeveyn cevap vermiştir. Cevap verenlerin tamamı ders içeriklerini yetersiz bulduklarını ya da sorun yaşandığını belirtmişlerdir. Ders içerikleri ile ilgili yaşanan sorunların başında ders içeriklerinin uzaktan eğitime uygun olmaması ve ders içeriklerinin sunumunda sorun yaşanması yer almaktadır. 7 ebeveyn mevcut içeriğin uzaktan eğitimde uygun olmadığını, 3 ebeveyn de içeriğin ders kitabı veya ders notu biçiminde sunulduğunu belirtmiştir. Ayrıca bazı ebeveynler, öğrencilerin içeriğe ilgi duymadığını, içeriğin karmaşık, yüzeysel ve yetersiz olduğunu, konuların çok hızlı geçildiğini, içerikle ilgili önceden ders notu verilmediğini, öğretmenler arasında birliktelik sağlanmadığını, öğretmenlerin içeriğe hâkim olmadığını, konuların öneminin öğretmene göre değiştiğini ve içeriğin işlevsel olmadığını ifade etmişlerdir. Bu bulgulara göre, ders içerikleriyle ilgili görüş belirten ebeveynlerin tamamı ders içeriklerinin yetersizliği ve uzaktan eğitime uygun olmadığı hususunda birleşmektedirler. Ayrıca araştırmaya katılan ebeveynlerin çoğunluğu içerik konusunda görüş belirtmemiştir. Ancak görüş belirten ebeveynlere göre, uzaktan eğitim sürecinde sunulan ders içeriklerinin sorunlu olduğu anlaşılmaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Tüm dünyada ve ülkemizde yaşanan pandeminin, başta sağlık olmak üzere eğitim, ekonomi ve birçok alanda etkileri devam etmektedir. Bu araştırmaya konu olan pandemi döneminde eğitim süreci gerek ülke yöneticilerini gerekse eğitimcileri yeni önlemler almaya ve yeni yöntemler geliştirmeye zorlamıştır. Bu kapsamda ülkemizde 2020-2021 öğretim yılı kademeli olarak yüz yüze eğitim ve uzaktan eğitimle başlamıştır. Ancak pandemi sürecindeki gelişmeler sonucunda, yüz yüze eğitim belli bir süreyle iptal edilerek okul öncesinden yükseköğretime kadar sadece uzaktan eğitim süreci devam etmektedir. Pandemi süreciyle birlikte yoğun olarak uygulanan ve ilgili paydaşlarca sürekli tartışılan uzaktan eğitimde yaşanan sorunların belirlenmesi önem taşımaktadır. Bu araştırmada eğitimin önemli bir paydaşı olan ebeveyn görüşlerine göre pandemi döneminde uygulanan uzaktan eğitim süreciyle ilgili yaşanan sorunların belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, uzaktan eğitim sürecinde bilgisayar ve internet sorunu yaşandığı, bazı evlerde internet olmadığı, bazı evlerde ise internette donma ve kesilme gibi sorunlar yaşandığı anlaşılmaktadır. İnternetle ilgili yaşanan sorunlar arasında internetin olmaması,

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

internet hızının düşük olması, kotasının yetersiz olması, sürekli donması ya da kesilmesi gibi sorunlar yer almaktadır. Ayrıca bazı ebeveynler de öğrencinin ayrı odası olmadığı için uygun ortamın bulunmadığını, aile içerisinde gürültü oluştuğunu, cep telefonundan derse katılanların telefon gelmesi halinde bağlantısının kesildiğini, sürekli telefon ya da bilgisayar kullanımının bağımlılık yarattığını belirtmişlerdir. Bu sonuçlara göre uzaktan eğitim sürecinde bilgisayar ve internet konusunda önemli sorunların yaşandığı ortaya çıkmaktadır. Bu sorunların bir kısmı bilgisayar ve internetin yokluğundan bir kısmı da nitelikli bir bilgisayar ve internet hizmeti olmayışından kaynaklanmaktadır. Bazen de aile içerisindeki her bireyin ayrı bir odaya sahip olmaması başka bir sorun kaynağını oluşturmaktadır. Etkili bir uzaktan eğitim hizmeti sunumu bakımından teknolojik altyapının hem nitelik hem de nicelik olarak yetersiz olduğu, maddi yönden zayıf olan ailelerde teknolojik altyapı sorunlarına başka sorunların da eklendiği söylenebilir. Ülkenin en büyük kentinde bu sorunlar yaşandığına göre kırsal kesimlerde bu sorunların daha yüksek düzeyde yaşanması kaçınılmazdır. Nitekim dünyada internet hızı sıralamasına göre 207 ülke arasında 85.02 MB indirme hızıyla Tayvan birinci olurken, 5.27 Megabit (MB) indirme hızıyla Türkiye 102'nci sırada yer almaktadır (Mynet, 2020). Kürtüncü ve Kurt (2020)'un yaptığı bir araştırmada, öğrencilere göre hem teorik hem de uygulamalı derslerin uzaktan eğitimle yetersiz olacağı, eğitimde altyapı sorunlarının olduğu ve imkânların da kısıtlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yıldız ve Vural (2020)'ın yaptığı bir çalışmada, pandemi koşullarında eğitime erişim ve devamların sağlanmasında en temel sorunun kırılğan nüfusu oluşturan ailelerin içinde buldukları ekonomik koşullar olduğu, internet erişimi olmayan, masaüstü ya da dizüstü (laptop) bilgisayarı hatta televizyonu olmayan dar gelirli aile çocuklarının uzaktan eğitimden yeterince yararlanamadıkları bulgulanmıştır. Yine Yılmaz, Mutlu, Güner, Doğanay ve Yılmaz (2020)'ın yaptığı bir çalışmada, veli görüşlerine göre öğrencilerin %42'si MEB'in pandemi dönemindeki uzaktan eğitim çalışmalarından memnun kalırken, öğrencilerin %39'u uzaktan eğitim hizmetlerini faydalı bulmaktadır. Öğrencilerin sadece yarısı uzaktan eğitim hizmetlerinden yeterli şekilde yararlanacak bir bilgisayara sahiptir. İnternet üzerinden yapılan uzaktan eğitime girişte ve ders esnasında öğrencilerin %68'i bağlantı problemleri yaşamaktadır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bu problemler daha fazla yaşanmaktadır. Zan ve Zan (2020)'ın yaptıkları bir çalışmada ise öğrencilerin %61'inin uzaktan eğitimle verilen derslere aktif olarak katılmadıkları, %60'ının bilgisayar veya tablete sahip oldukları, %40'ının ise internet bağlantı sorunu yaşadığı saptanmıştır.

Uzaktan eğitim sürecinde uygulanan EBA sistemi ile ilgili olarak; etkili ve verimli kullanılmadığı, derslerin sunu/ konferans gibi verildiği, öğrencilerin derse katılmadığı, iletişim

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

kurulamadığı, görüntünün kapatıldığı, fiziki ortamın, ödev, değerlendirme ve dönüt sisteminin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin yaptığı ödevlerin sisteme yüklenmesinde ve öğretmenin ödevleri kontrol etmesinde sorunlar yaşandığı ortaya çıkan diğer görüşlerdir. Ayrıca uzaktan eğitim sürecinde bazı öğrencilerin dersleri ciddiye almadıkları, sürekli dersi dinlemekten sıkıldıkları, öğrenme ortamı disiplini sağlanamadığı, veliler de dersi dinledikleri için öğrencide motivasyon yetersizliği yaşandığı, öğrencilerin sosyal beceriler kazanamadığı ve uyku düzenlerinin bozulduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlar, ülkemizde halen bilgisayar ve internet sorunları yaşandığını ve Mart 2020’de başlayan uzaktan eğitim süreci ile birlikte EBA sistemindeki yetersizliklerin henüz giderilemediği göstermektedir. Yıldız ve Vural (2020)’in yaptığı çalışmada, EBA TV üzerinden sunulan içerikleri takip eden öğrencilere evde kullanabilecekleri yazılı destekleyici materyallerin (okuma kitapları, çalışma yaprakları, test kitapları vb.) sağlanamaması nedeniyle kamu okullarına devam eden çocuklar arasında yaşanan eşitsizliğin de daha belirgin hale geldiği belirlenmiştir. Doğan ve Koçak (2020)’in yaptıkları araştırmada, öğretmenler EBA uygulamasını yüksek oranda faydalı bulmuşlardır. Okulların ve bağlı buldukları Milli Eğitim Müdürlüklerinin EBA konusundaki bakış açıları konusunda yönlendirici, destekleyici ve baskıcı kategorilerine ulaşılmıştır. Başaran, Doğan, Karaoğlu ve Şahin (2020)’in yaptıkları araştırmada, pandemi sürecinde uzaktan eğitimin yararlı yönlerinin olduğu kadar etkileşimin kısıtlı olması, öğrencilerin derse aktif katılamaması, bireysel farklılıklara uygun olmaması, teknik aksaklıklar sebebiyle derse girişte sorunlar yaşandığı bulgulanmıştır. Yaşanan sorunların giderilmesi bakımından araştırmada, altyapı, fırsat eşitsizliği, içerik, materyal konularında geliştirme ve iyileştirme çalışmalarına ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Kaysi (2020)’nin yaptığı çalışmada ise canlı derslere düşük katılımın olduğu ve çok az sayıda katılımcının canlı yayın süresince geribildirimde bulunduğu anlaşılmaktadır.

Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin sınıf yönetiminde, katılımın sağlanmasında, öğrencilerle iletişim kurulmasında, dersin işlenişinde, materyal kullanımında, gereksiz ders tekrarları yapılmasında, derslerin çeşitli nedenlerle aksatılmasında sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir. Ayrıca, öğretmenlerin konferans verir gibi ders notunu okuması, internetten alınan video ya da slaytları kullanması, değişik mazeretler nedeniyle derslerin yapılmaması, ertelenmesi ya da geç başlaması, öğretmenin kendi çocuklarının ya da diğer aile bireylerinin konuşmaları, telefon çalması, öğretmenin derste başka şeylerle ilgilenmesi sorun olarak görülmektedir. Sanal ortamda ders işlerken öğretmenlerin çağ, kahve vb. ihtiyaçları gidermek için ara verdiği sırada öğrencilerin ilgisinin dağıldığı, öğretmenin kendi çocuğu ile ilgilendiği, telefonla konuştuğu gibi sorunlar da yaşandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte bazı

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

öğretmenlerin de görev ve sorumluluklarını yerine getirdiği, öğrencileri derse kattıkları, öğrenciye düzenli ödev verdikleri, bu ödevleri kontrol ettikleri ve velileri bilgilendirdikleri bulgulanmıştır. Bu durum, birçok öğretmenin mesleki formasyon olarak uzaktan eğitime hazır olmadığını ve bu konuda daha önce bir eğitim almadıklarını göstermektedir. Bulut, Çakıcı ve Yazgan (2020)'a göre pandemi dönemine hazırlıksız yakalanan herkes (yönetici-öğretmen-veli-öğrenci) açısından uzaktan eğitim zor olmakla birlikte olabildiğince verimli geçtiği söylenebilir. Yaşanan süreçte MEB'e bağlı öğretmenlerle birlikte üniversite öğretim elamanlarının da sorunlar yaşadığı görülmektedir. Durak, Çankaya ve İzmirli (2020)'nin yaptıkları çalışmada, uzaktan eğitime hazırlık sürecinde en zorlu durumun öğretim elemanlarının eğitimi ile ilgili yaşandığı ortaya çıkmıştır. Bu açıdan pandemi döneminde eğitimcilerin "uzaktan eğitim yöntemine" hazır olmadıkları ve bilgi, deneyim, altyapı, içerik vb. nedenlerle birçok sorunun yaşandığı söylenebilir. Diğer bazı araştırmalarda ise süreçle ilişkin farklı algılara sahip öğretmenler olduğu anlaşılmaktadır. Karaca ve Kelam (2020)'in yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde kendilerini yeterli buldukları ve kaliteli bir eğitim hizmeti sunmak için özel çaba gösterdikleri ancak teknik sorunlar nedeniyle ölçme-değerlendirme geri bildirimleri konusunda sıkıntılar yaşadıkları anlaşılmıştır.

Uzaktan eğitim sürecinde uygulanan ders içerikleri ile ilgili soruya 12 ebeveyn cevap vermiştir. Cevap verenlerin tamamı ders içeriklerini yetersiz bulduklarını ya da sorunlar yaşandığını belirtmişlerdir. Ders içeriklerinin uzaktan eğitime uygun olmaması ve ders içeriklerinin sunumunda aksaklıklar yaşanması en önemli sorun olarak görülmektedir. Ebeveynler ayrıca içeriğin ders kitabı veya ders notu biçiminde sunulduğunu, öğrencilerin içeriğe ilgi duymadığını, içeriğin karmaşık, yüzeysel ve yetersiz olduğunu, konuların çok hızlı geçildiğini, içerikle ilgili önceden ders notu verilmediğini, öğretmenler arasında birliktelik sağlanmadığını, öğretmenlerin içeriğe hâkim olmadığını, konuların öneminin öğretmene göre değiştiğini ve içeriğin işlevsel olmadığını ifade etmişlerdir. Bu sonuçlara göre, ders içerikleriyle ilgili görüş belirten ebeveynlerin tamamı içeriklerin yetersizliği ve uzaktan eğitime uygun olmadığı konusunda birleşmektedir. Ayrıca araştırmaya katılan ebeveynlerin çoğunluğu içerik konusunda görüş belirtmemiştir. Ders içeriklerini değerlendirmek ve görüş beyan etmek belli bir bilgi birikimi ya da uzmanlık gerektireceğinden ebeveynlerin çoğunluğunun görüş beyan etmemesi bu yönüyle doğal karşılanabilir. Ancak görüş belirten ebeveynlerin tamamı ders içeriklerini etkili ve yeterli bulmamaktadır. Bu sonuç uzaktan eğitim sürecinde sunulan ders içerikleri bakımından bazı sorunlar bulunduğunu göstermektedir. Yıldırım (2020)'a göre yüz yüze eğitime göre düzenlenmiş öğretim programlarının, kazanımlar, kazanımlara ayrılan

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

süreler ve ders saatleri bakımından gözden geçirilmesi ve tüm olası durumlar için A (yüz yüze), B (harmanlanmış), C (uzaktan) şeklinde yapılandırılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Alanyazın incelendiğinde uzaktan eğitime yönelik olumlu ya da olumsuz sonuçlara rastlamak mümkündür. Afşar ve Büyükdoğan (2020)'in yaptığı bir çalışmada, araştırmaya katılan öğrencilerin yarısı öğretim yöntemi olarak uzaktan eğitimi tercih etmişlerdir. Uzaktan eğitim sürecinde öğrenciler en çok teknik konularda sıkıntı yaşadıklarını, buna rağmen uzaktan eğitim sistemi ve uygulamalarını kolay ve verimli bulduklarını belirtmişlerdir. Öğrenciler ayrıca uzaktan eğitimin internet üzerinde araştırma yeteneklerini geliştirdiğini ve bu süreçte zamanlarını daha iyi kullandıklarını belirtmişlerdir. Kurnaz ve Serçemeli (2020)'nin yaptığı çalışmada, öğrencilerin uzaktan eğitim sistemini çok fazla benimsemedikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Yıldız (2020)'in yaptığı bir çalışmada, öğrenciler genel olarak bu süreci teorik dersler açısından olumlu uygulamalı dersler açısından ise olumsuz değerlendirmişlerdir. Sınavların çoğunlukla ödev şeklinde yapıldığı belirtilmiştir. Keskin ve Kaya (2020)'nin yaptıkları bir çalışmada ise web tabanlı uzaktan eğitimin yüz yüze eğitim kadar etkili olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğrenciler, öğretim elemanlarıyla rahatça iletişim kuramadıklarını, web tabanlı eğitimin kendi hızlarında öğrenmelerine olanak sağlamakla birlikte öğrenilenlerin çabuk unutulduğunu ve eğitimler sırasında teknik sorunlar yaşadığını belirtmişlerdir.

Pandemi döneminde yaşanan eğitim sorunları başta öğrenci, öğretmen ve ebeveynler olmak üzere toplumun tüm kesimlerini ilgilendirmektedir. Toplumdaki her birey eğitimle ilgili belli bir deneyim ve gözleme sahiptir. Öte yandan dünya genelinde uzaktan eğitimle ilgili benzer ve farklı sorunlar yaşanmaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalarda da benzer ve farklı sonuçlar elde edilmektedir. Dolayısıyla yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar iyi analiz edildikten sonra geliştirilen çözüm önerilerinin nihai olarak uygulamaya yansıtılması beklenmektedir. Bu yaklaşımla bu çalışmada eğitimin ebeveyn paydaşı görüşleri değerlendirilmiştir. Konu ile ilgili farklı paydaş (öğrenci, öğretmen, yönetici) görüşlerinin de değerlendirilmesi ihtiyacı söz konusudur. Tüm paydaşlardan elde edilecek görüşlerle daha bütüncül çözüm önerileri geliştirilmesi mümkün görünmektedir.

Kaynakça

Afşar, B. & Büyükdoğan, B. (2020). Covid-19 pandemisi döneminde İİBF ve SBBF öğrencilerinin uzaktan eğitim hakkındaki değerlendirmeleri. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (5), 161-182.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

- Başaran, M., Doğan, E., Karaoğlu, E. & Şahin, E. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi sürecinin getirisi olan uzaktan eğitimin etkililiği üzerine bir çalışma. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi (AJER)*, 5(2), 368-397.
- Bozkurt, A. (2020a). Koronavirüs (Covid-19) pandemisi sırasında ilköğretim öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik imge ve algıları: Bir metafor analizi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 1-23. <https://doi.org/10.29065/usakead.777652>
- Bozkurt, A. (2020b). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (AUAd)*, 6(3), 112-142.
- Bulut, G., Çakıcı, Ö., Yazgan, Y. vd. (2020). Çocuk ve genç ruh sağlığı perspektifinden okula dönüş. Pandemiye okul sağlığına ilişkin uzman görüşleri. *Türk Tabipler Birliği*, 70-101.
- Burgers, S. & Sievertsen, H. H. (2020, April 1). *Schools, skills, and learning: The impact of Covid-19 on education*.
- Can, E. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (AUAd)*, 6(2), 11-53.
- Çaykuş, E. T. & Mutlu Çaykuş T. (2020). Covid-19 pandemi sürecinde çocukların psikolojik dayanıklılığını güçlendirme yolları: Ailelere, öğretmenlere ve ruh sağlığı uzmanlarına öneriler. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 7(5), 95-113.
- Çekmez, E., Yıldız, C. & Bütüner, S. Ö. (2012). Phenomenographic research method. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 6(2), 77-102.
- Demir Öztürk, E., Kuru, G. & Demir Yıldız C. (2020). Covid-19 pandemi günlerinde anneler ne düşünür çocuklar ne ister? Anne ve çocuklarının pandemi algısı. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 7(5), 204-220.
- Dikmen, S. & Bahçeci, F. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinde yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitime yönelik stratejileri: Fırat Üniversitesi örneği. *Turkish Journal of Educational Studies*, 7(2), 78-98. <https://doi.org/10.33907/turkjes.721685>
- Doğan, S. & Koçak, E. (2020). EBA sistemi bağlamında uzaktan eğitim faaliyetleri üzerine bir inceleme. *Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(14), 110-124.
- Durak, G., Çankaya, S. & İzmirli, S. (2020). Covid-19 pandemi döneminde Türkiye’deki üniversitelerin uzaktan eğitim sistemlerinin incelenmesi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 14(1), 787-809. <https://doi.org/10.17522/balikesirnef.743080>

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

- Elmas Arslan, G. (2020). Pandeminin hatırlattıkları: Eğitim, tarım ve sağlık. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(17), 47-68.
- Kara, Y. (2020). Pandemi sürecindeki öğrenci deneyimleri: Bakırköy ilçesi örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 7(7), 165-176.
- Karaca, Ş. & Kelam, D. (2020). Covid-19 gölgesinde uzaktan eğitim hizmet kalitesinin incelenmesi. *Sivas İnterdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5, 7-18.
- Kasap, S. (2020, 29 Nisan). *Milli Eğitim Bakanı Selçuk: Uzaktan eğitime 31 Mayıs'a kadar devam edilecek*. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/milli-egitim-bakani-selcuk-uzaktan-egitime-31-mayisa-kadar-devam-edilecek/1822357>
- Kaysi, F. (2020, 1-2 Eylül). *Covid-19 salgını sürecinde Türkiye'de gerçekleştirilen uzaktan eğitimin değerlendirilmesi* [Kongre sunumu]. 5th International Scientific Research Congress (IBAD), İstanbul, Türkiye.
- Keskin, M. & Kaya, Ö. D. (2020). Covid-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 59-67.
- Kurnaz, E. & Serçemeli, M. (2020). Covid-19 pandemi döneminde öğrencilerin uzaktan eğitim ve uzaktan muhasebe eğitimine yönelik bakış açıları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi (IJOSSAR)*, 4(1), 40-53.
- Kurt, Y. (2020). Hava taşımacılığında Covid-19 krizi: Yolcuları ve insan kaynaklarını koruma önlemleri. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, Special Issue, 191-211. <https://doi.org/10.21547/jss.758434>
- Kürtüncü, M. & Kurt, A. (2020). Covid-19 pandemisi döneminde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim konusunda yaşadıkları sorunlar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 7(5), 66-77.
- MEB (2020a, 12 Mart). *Bakan Selçuk, koronavirüse karşı eğitim alanında alınan tedbirleri açıkladı*. <https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-koronaviruse-karsi-egitim-alaninda-alinan-tedbirleri-acikladi/haber/20497/tr,web>
- MEB (2020b). Genelge 2020/4. Ortaöğretim Genel Müdürlüğünün 3.07.2020 tarih ve 84037561-10.06.01-E.8948074 sayılı genelgesi.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

- MEB (2020c, 17 Eylül). *Bakan Selçuk, 21 Eylül'de başlayacak yüz yüze eğitimi canlı yayında anlattı.* <http://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-21-eylulde-baslayacak-yuz-yuze-egitimi-canli-yayinda-anlatti/haber/21650/tr>
- MEB (2020d, 8 Ekim). *Okullarda yüz yüze eğitimde ikinci aşama 12 Ekim Pazartesi günü başlıyor.* <https://www.meb.gov.tr/okullarda-yuz-yuze-egitimde-ikinci-asama-12-ekim-pazartesi-gunu-basliyor/haber/21776/tr>
- MEB (2020e, 20 Ekim). *Bakan Ziya Selçuk'tan 5 ve 9. sınıflara ilişkin açıklama.* <https://www.mebpersonel.com/egitim/bakan-ziya-selcuk-tan-5-ve-9-siniflara-iliskin-aciklama-h246190.html>
- Mynet (2020, 23 Ekim). *Türkiye'nin internet hızı belli oldu.* <https://www.mynet.com/turkiye-nin-internet-hizi-belli-oldu-110106626740>
- Sayan, H. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinde öğretim elemanlarının uzaktan eğitime ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 11(42), 100-121. <https://doi.org/10.5824/ajite.2020.03.004.x>
- UNESCO (2020a). *Covid-19 response.* <https://en.unesco.org/covid19>
- UNESCO (2020b, April 21). *Startling dijital divides in distance learning emerge.* <https://en.unesco.org/news/startling-digital-divides-distance-learning-emerge>
- UNESCO (2020c). *Distance learning strategies: What do we know effectiveness? Covit 19 education webiar.* <https://en.unesco.org/events/distance-learning-strategies-what-do-we-know-about-effectiveness-covid-19-education-webinar-5>
- UNICEF (2020, March 23). *Covid-19: More than 95 percent of children are out of school in Latin America and the Caribbean.* <https://www.unicef.org/press-releases/covid-19-more-95-cent-children-are-out-school-latin-america-and-caribbean>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. Basım). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, K. (2020). İstisnai bir uzaktan eğitim-öğretim deneyiminin öğrettikleri. *Eğitim Bilimleri Eleştirel İnceleme Dergisi*, 1(1), 7-15. doi:10.22596/cresjournal.0101.7.16
- Yılmaz, E., Mutlu, H., Güner, B., Doğanay, G. & Yılmaz, D. (2020). *Veli algısına göre pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinin niteliği.* Palet Yayınları.
- Yılmaz Altuntaş, E., Başaran, M., Özeke, B. & Yılmaz, H. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinde üniversite öğrencilerinin yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitime yönelik stratejilerine ve öğrenme deneyimlerine ilişkin algı düzeyleri. *Uluslararası Halkla İlişkiler ve Reklam Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 8-23. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1237190>

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

- Yıldız, V. A. (2020, June 19-20). *Üniversite öğrencilerinin pandemi dönemi aldıkları eğitime ilişkin görüşleri*. 2nd International Conference on Interdisciplinary Educational Reflections. (ICIER 2020) Conference Proceeding Book, 19-27. <https://icier2020.neu.edu.tr/wp-content/uploads/sites/38/2020/09/31/ICIER-2020-Proceeding-book-published-16.09.2020.pdf>
- Yıldız, A. & Vural, R. A. (2020). *Covid-19 pandemisi ve derinleşen eğitim eşitsizlikleri*. Türk Tabipler Birliği Covit-19 Pandemisi 6. Ay Değerlendirme Raporu, 556-565. https://www.ttb.org.tr/kutuphane/covid19-rapor_6.pdf
- YÖK (2020a, 13 Mart). *Koronavirüs (Covid-19) bilgilendirme notu: 1*. https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/coronavirus_bilgilendirme_1.aspx
- YÖK (2020b, 3 Mart). *YÖK Başkanı Yekta Saraç'ın Basın Açıklaması*. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/YKS%20Ertelenmesi%20Bas%C4%B1n%20A%C3%A7%C4%B1klamas%C4%B1.aspx>
- Zan, N. & Zan, U. B. (2020). Koronavirüs ile acil durumda eğitim: Türkiye'nin farklı bölgelerinden uzaktan eğitim sistemine dahil olan Edebiyat Fakültesi öğrencilerine genel bakış. *Turkish Studies*, 15(4), 1367-1394. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44365>

**ROLE OF REAL ESTATE IN DEVELOPMENT OF NATIONAL GROSS DOMESTIC
PRODUCT (GDP) IN NIGERIA****Sani Inusa Milala¹**

Graduate of Estate Management Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi, Bauchi state
Nigeria

Dr. Bala Ishiyaku²

Head of Estate Management Abubakar Tafawa Balewa university Bauchi, bauchi state Nigeria.

SHUAIBU H MANGA

Estate Management Department Federal Polytechnic Mubi, Adamawa state, Nigeria

Abstract

With increasing globalization of developing countries in National Economy and Investments in recent years, it is becoming more important for government, researchers and investors and they also become worried to have better knowledge, insight and understanding of the role of Real Estate in Gross Domestic Product (GDP) in Nigerian. As The dwindling oil and gas revenue which started in 2015 has necessitated that Nigeria can no longer rely solely on income from petroleum products to fund its expenditures and Nigeria can no longer depend solely on income from petroleum products because of the fall in sales price of this federal income-earner and the numerous alternatives to petroleum products as sources of energy, As it is known that Real estate sector is a veritable tool for economic development of nations – developing and developed.

In the past as it is become regrettable for Nigeria to fine that the Nation economy is in turbulence due to inefficiency of governments to explore real estate sector, lack of human capacity to efficiently manage real estate opportunities and over-dependence of government on oil and gas incomes, natural resources and personal and corporate taxes. Real estate is now seen

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

as the most valuable asset playing good role in any nation on which other developments, both physical and virtual, are premised. Where an efficient, economic and effective management of real estate sector will therefore, results into sustainable development of the nation

This paper is set to explore and measure the role of real estate to the production output of manufacturing industries and other land production purposes for development in Nigeria and considering the roles it play development of the gross domestic product of Nigeria with a view of exploring the pervasive role it can play enriching the gross domestic product toward building the national economy, potentiality of the role it can play, and exploring its impact on the national economy,

Key words Gross Domestic Product, Economy, Real Estate and Contributions.

1.0 Introduction

This century the rapid development of the real estate industry become distinctive feature of economy in most countries of the world include Nigeria. Around the world, the subject Real Estate and it associates has gotten a concentrated and undivided attention due to its critical role and contribution to National Economy and socioeconomic development of nations. For instance, inference from past studies suggest that real estate business contributes job creation and employment generation, housing provision, income enhancement and redistribution as well as poverty alleviation (Mukhtar, Amirudin, & Mohamad, 2016).

The value of industrial real estate is primarily examined in relation to local economic conditions, property location and physical characteristics. The objectives of having industrial property according to (Tsolacos, MCGough & Thompson 2005) include; fulfilling workplace need of business growth, meeting the individual need of business operating divisions and maximizing the investment and capital value of portfolio. The management of industrial property may be in-house affair or hands-off affair depending on the policy of the industrial establishment. Industrial property has always been the poor relation in any sectoral assessment of real estate markets (Tsolacos, MCGough & Thompson 2005).

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

The Real Estate Sector's contribution to Gross Domestic Product (GDP) of Nigeria has been previously established at 7% region between 2010 and 2012 as it went from 7.56% in 2010, down by 0.28% points in 2011 and showing a slight increase in 2012 up to 7.73% (National Bureau of Statistics 2015), none of such was noted as regards the contribution of the industrial real estate years back but Without a doubt, the real estate has continued to be one of the most important sectors in the Nigerian economy. As indicated in the study of Oyedele, (2019) it has shown that the sector contributed immensely to Nigeria's gross domestic product (GDP). For instance, it contributed N1.26 trillion to the country's national income. Moreover, the sector grew by 38% between the first and last quarter of 2018. However, the percentage contribution of real estate to GDP declined to 6.41% in 2018 from 6.85% in 2017 and there is appreciation little in the mid in year 2019. It is in this light that Real estate play a role for economic growth and development of Nigeria becomes imperative. (Adegboye 2019) with above highly classified information and the concentrations of this the current administration on the revival development of the country economy there is need for pervasive upgrade, redevelopment of real estate sector to increase contribution of the sector in the double digit.

As an important part of household spending, real estate investment is important pillar of macro economy. Real estate funds maybe even out number commercial funding (Greenwood, Jeremy and Zvi Hercowitz 1991), and Davis, Morris A, Jonathan Heathcote (2005) found that the stock of real estate in America is close to annual average GDP. On the other hand, the rapid growth of real estate industry in China cause fears. Comparing the Nigerian Real estate's contribution to the gross domestic product of nation's development with other developing countries of the world it will be wide range of measure

The number of studies devoted to examining the performance of commercial or industrial real estate as an investment category is very small compared with studies for other asset markets, and yet real estate represents an important component of invested funds (Krystalogianni, Matysiak, & Tsolacos, 2004). The roles of property in business transaction are in asset base, cost base and trading base (Krystalogianni, Matysiak, & Tsolacos, 2004). Performance measurement studies on investment in Nigeria show that performance indicators used are based on ease of measurement or access to information (Adewunmi, & Ominrin, 2009).

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Maximizing the contribution of property (Real Estate) to the wealth maximization (Economy) of the firm's and country at large realtors and shareholders of company will require development of an organizational strategic plan at the firm level and country strategic policies that drives a supporting real estate strategy. Successful implementation of the selected real estate strategies and policies will require the development of a comprehensive performance management system to provide a feedback loop to assess progress and make adjustments as needed.

It was captured in the study with title An Appraisal of the Extent of Market Maturity in Nigeria Property Market by Thontteh (2013) that generally, the nature of landed property, the method of conducting transactions on it and the lack of information on transactions, all contribute to the imperfection of competition in the real property market. The majority of transactions in the property market are conducted privately and even if the result of the transactions were available, they would not necessarily be particularly helpful in the absence of detailed information on such matters as the extent and state of the buildings and tenure, and such persisting nature of such transaction have become ram pared in the country (Tony et al., 2005). And it was spell out that Performance measurement studies on investment in Nigeria show that performance indicators used are based on ease of measurement or access to information (Adewunmi, & Ominrin, 2009).

It was also captured from the studies of Bello, Aliyu, David, Daud, and Rozilah (2017) with title Real Estate Investment as a Panacea for Economic Instability in Nigeria: Evidence from Northeastern States of Nigeria concludes that real estate investment if explore it will create reliable return to the investment owners, that government policy should be enacted to create more viability to the business, they also postulated that economy of a nation can be en-hanced if property markets are well coordinated and lastly The conclusion drawn by their research, that real estate investment has a capacity of transforming economic hard-ship in the country.

Therefore going with the background of the study, this research work is holistically aimed to explore the contribution of real estate to the nation's development of gross domestic product with the view for better reliable efficient and effective Nation Gross Domestic product.

2.0 Literature Review

The survey of literature on property performance generally interchanges the use of the following; Improved working environment, Reduced building operating costs, Reduced facilities

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

maintenance costs, Greater capital cost, Lower operating expenditure, Greater demand for space, Lower operating and/or capital expenditure, lower initial return on capital, higher rents, less vacancies, Increases net income or decreases capital, positive impact on value/negative impact on value. All these and others are the major characteristics of an operational nature with particular reference to the utility of the building adopted for measurement of performance of industrial property. Banjoko, Iwuji, and Bagshaw, (2012) Examines the performance of the Nigerian manufacturing sector since independence in 1960 to 1983, using such performance indices as percentage contribution to the Gross Domestic Product, index of manufactured products, percentage growth rate, manufacturing value added, employment growth rate and percentage of capacity utilization within this period. Secondary sources like the Central Bank of Nigeria Statistical Bulletin, Annual Reports and Statements of Accounts as well as the Statistical Facts sheets of the National Bureau of Statistics and other publications were used in collecting the data. The findings indicate that the Nigerian manufacturing sector has average growth rate of 8.4% between 2001-2005 while average contribution to the gross domestic product for the period is 5.5%, but the contribution of industrial real estate was not included in the findings.

Lindholm, and Nenonem, (2006) used panel data analysis on secondary data that was extracted from CBN Statistical Bulletin from 1980-2008 to examine the growth rate and contribution of manufacturing to GDP and found out that positive relationship exist in manufacturing performance for sustainable economic development in Nigeria, between manufacturing and each of capacity utilization and import as 1 percent change in capacity utilization and import lead to 43081 and 3.8 percent change in manufacturing respectively.

Adejumo, A.V. (2009) examined the relationship between foreign direct investment and the value added to the manufacturing industry in Nigeria between 1970 and 2009. In view of the development and industrializing desires of Nigeria, as well as the foreign aid received in form of private investments, it is pertinent to examine the effect the presence of multinational has had in shaping the Nigerian manufacturing industry.

Using the autoregressive lag distribution technique to determine the relationship between foreign direct investment and manufacturing value added, it was discovered that in the long-run, foreign direct investments have had a negative effect on the manufacturing sub-sector in Nigeria, again the work does not extend to know what is the actual contribution of the real estate to manufacturing production and national economy.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

In the foreign countries, Lützkendorf, T. Speer, T. Szigeti, F., Davis, G. Le Roux, P., Kato A, and. Tsunekawa, K (2005) contributes to a deeper understanding of the organizational variables “responsibility” and “performance” of real estate functions by identifying different organizational models concerning both the functions and responsibilities assigned to corporate real estate (CRE) professionals in European and North American companies and the determination of factors influencing the occurrence of these different management models. 74 major European and 38 North American companies from the banking, energy, telecommunication, and transportation and logistics industries were sampled. The research revealed 5 typical models describing the allocation of responsibility of real estate functions within a company and the performance of those identified responsibilities and infers that no “best practice” CRE management model exist in a specific situation as often stated, but instead, various promising organizational models seem to exist. Although this work is empirical, but it is limited to the organization management of industry but not on industrial contribution measurement Olorunfemi, Tomola, Felix, and Ogunleye. (2013) found out that activity-based office concept of the modern office is set to increase productivity through the stimulation of interaction and communication while retaining employee satisfaction and reducing the accommodation costs in the Netherlands. This study shows that the office concept is not always used as intended, what could result in a loss in productivity, illness and dissatisfaction. People's personal preferences seem to have a bigger effect on the use of certain types of workplaces than some workstation facilities, although ergonomics and IT equipment and systems are expected to be satisfactory everywhere. There is however, a need for sound data on the relationship between office design, its intentions and the actual use after implementation.

Hartmann, Linneman, Pfnür, Moy and Siperstein, (2010) identified corporate occupiers among the important interest groups in the real estate business. The whole value network in the real estate sector, consisting of, developers, investors, and service providers depend on the occupier organizations and meeting their needs and preferences. The work further investigate the methods applied by the parties in the real estate sector in identifying and evaluating office occupiers' needs and preferences regarding the physical, virtual, social as well as financial elements of the workplace.

The findings present an efficient and relevant evaluation of the applied methods in matrix form and recommendations for the development of the methods are suggested with practical

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

implication of analyzing the occupiers' needs and preferences related to physical, virtual, social, and financial elements of offices which require applicable methods.

Appel-Meulenbroek Groenen, and Janssen, (2011) provided a comparative analysis of industrial corporations in Ireland and those in the non-industrial sector with respect to their corporate real estate management objectives using a behavioural questionnaire targeted at the top 150 companies operating in Ireland and classified on the basis of number of employees. The findings indicate that significant differences are apparent between companies in the industrial sector and companies not in the industrial sector in the use of real estate assets. In particular companies in the industrial/manufacturing sectors have weakly developed corporate real estate strategies. The main limitation of this study is its relatively small sample size, a function of targeting the survey at senior executives. Under-utilization of real estate assets was noted by the work which calls for further investigation on the effects of this on corporate balance-sheets.

The work highlights that companies in Ireland, notably those in the industrial sector, have some significant way to go in utilizing their corporate real estate assets more effectively.

26 corporate real estate executives in several countries were interviewed by Niemi, J and. Lindholm, (2010) to present how real estate strategies can add value to the core business, providing real estate managers a tool to illustrate how real estate functions and add value to the corporations. This is with the view to examine the approaches for developing real estate strategies, to measure performance and inquire how real estate adds value to the company and how to measure the value. The work was only able to indicate the contribution of corporate real estate to the core business and that wealth maximization can be modeled to illustrate the effects of real estate to financial performance.

Like other previous works, the industrial real estate actual contribution to national economy was however not captured by this work.

3.0 Methodology

The study adopts quantitative research design which covers both exploratory and descriptive methods therefore data presented in this study were gathered through extensive review of literature. The key advantage of generating data in quantitative form is, it can give more rigorous assessment by subjecting the data gathered to rigorous quantitative analysis in a formal and rigid fashion (Kothari, 2009) and Guthrie (2010) pointed that the quantitative data offers high levels of reliability.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

The populations for the study are realtors in the real estate sectors where simple random sampling, are mostly used in the studies where datum were extracted

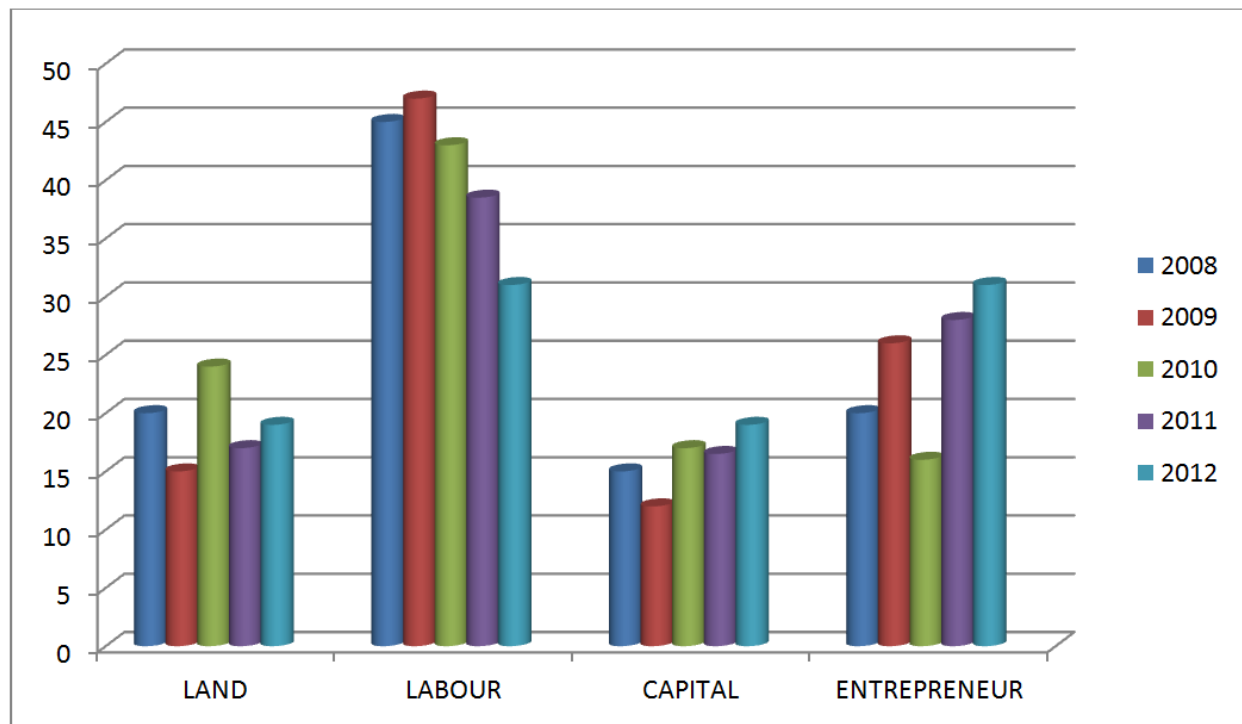
4.0 Findings and Its Discussion

Distribution of Industrial Income Base on Factors Participation

The Factors	2008	2009	2010	2011	2012	Average Contribution
Land	20	15	24	17	19	19
Labour	45	47	43	38.5	31	40.9
Capital	15	12	17	16.5	19	15.9
Entrepreneur	20	26	16	28	31	24.2

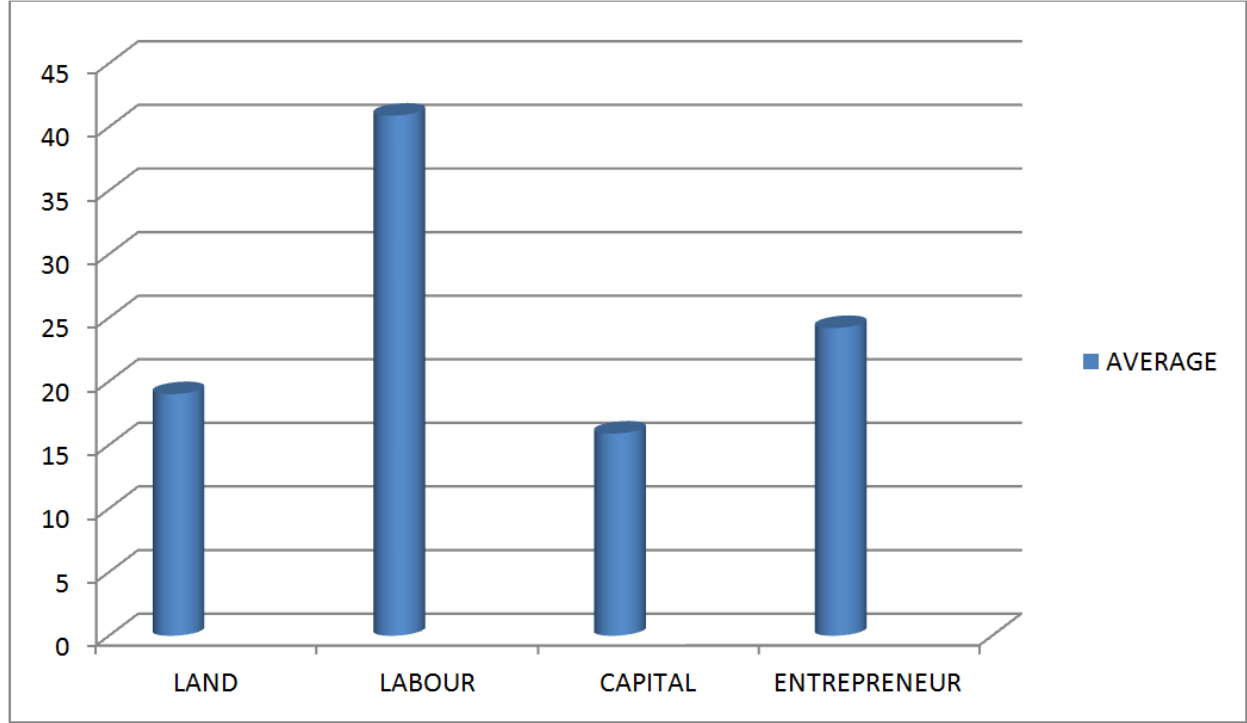
Source: Bello, M U, Aliyu, A.A, David M, Daud, J. and Rozilah K. (2017)

Yearly Contribution of factors in production to manufacturing process in Nigeria (2008-2012).

Average Contribution of factors in production to manufacturing process in Nigeria (2008-2012).

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Combined Contribution of Industrial Real Estate and Industrial sector (2008-2012).

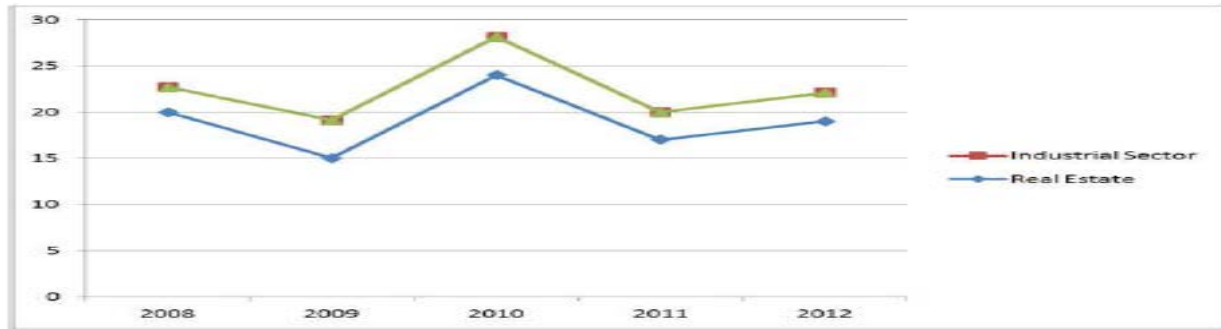
Year of Consideration	Industrial Real Estate	Industrial Sector
2008	20	2.70
2009	15	4.13
2010	24	4.14
2011	17	3.00
2012	19	3.10
Average	19	3.41

Source: Bello, M U, Aliyu, A.A, David M, Daud, J. and Rozilah K. (2017)

Combined Contributions of Real Estate and Industrial Sector (2008-2012).

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Source: Bello, M U, Aliyu, A.A, David M, Daud, J. and Rozilah K. (2017)

CONTRIBUTION OF REAL ESTATE CONSTRUCTIONS IN 2014

On a nominal basis, the construction sector in the Fourth Quarter of 2014 grew by 18.85 percent, lower by 4.76 percentage points from the rate recorded in the Fourth quarter of 2013, yet 0.49 percentage points higher than that recorded in the Third Quarter of 2014. The contribution of Construction to Nominal GDP was 3.46 percent in the Third Quarter of 2014. Real growth recorded in the Construction sector stood at 12.66 percent (year-on-year) in the Fourth quarter of 2014. This was lower by 2.47 percentage points from the growth rate recorded in the Fourth Quarter of 2013 and 1.34 percentage points higher than the Third Quarter of 2014. Quarter-on-quarter growth in the sector stood at 14.79 in Quarter Four of 2014. The contribution of Construction to Real GDP was 3.67 percent in the Four Quarter of 2014, up from 3.45 percent in the corresponding Quarter of 2013 and 3.32 percent from the Third Quarter of 2014.

CONTRIBUTION OF REAL ESTATE SERVICES IN 2014

Real Estate Services In nominal terms, Real Estate services in the Fourth Quarter of 2014 grew by 15.43 percent, 5.44 percentage points lower than the growth rate reported for the same period in 2013. Quarter-onQuarter, the sector grew by 15.65 percent. The nominal contribution for the fourth Quarter stood at 9.30 percent, marginally higher relative to the 9.11 percent reported for corresponding quarter of 2013. Real GDP growth recorded in the sector in Fourth Quarter 2014 stood at 5.96 percent, down by 4.17 percentage points from growth recorded in the Fourth Quarter of 2013, yet marginally higher than growth reported for the Third Quarter of 2014.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Quarter-on-quarter the sector grew by 14.00 percent in the fourth quarter of 2014. The sector contributed 8.37 percent in real terms to the total GDP in the fourth Quarter of 2014.

CONTRIBUTION OF REAL ESTATE CONSTRUCTIONS IN 2015

Construction Major Economic Sectors: Q2 2015 Construction grew by 11.24% in nominal terms (year on year) in Q2 of 2015. From the rate of 16.35% recorded a year previous, this was a decline of 5.11% points, and a decline of 3.57% points from the rate recorded in the preceding quarter. Nominal growth quarter on quarter was 7.77%. Of total Nominal GDP, construction represented 4.20%, greater than both the 3.95% it represented in Q2 of 2014 and the 3.46% of the total that it represented in Q1 of 2015. The real growth rate of the construction activity stood at 6.42% (year on year) in the Second quarter of 2015, a decline of 4.28% points from the rate recorded a year previous. Relative to the preceding quarter, this was also a decline, of 4.75% points. Quarter on quarter, the activity grew by 6.14% in real terms. Its contribution to total real GDP stood at 4.50 % in Q2 of 2015, up from both Q2 of 2014 and Q1 of 2015 which recorded corresponding shares of 4.32% and 4.34% respectively.

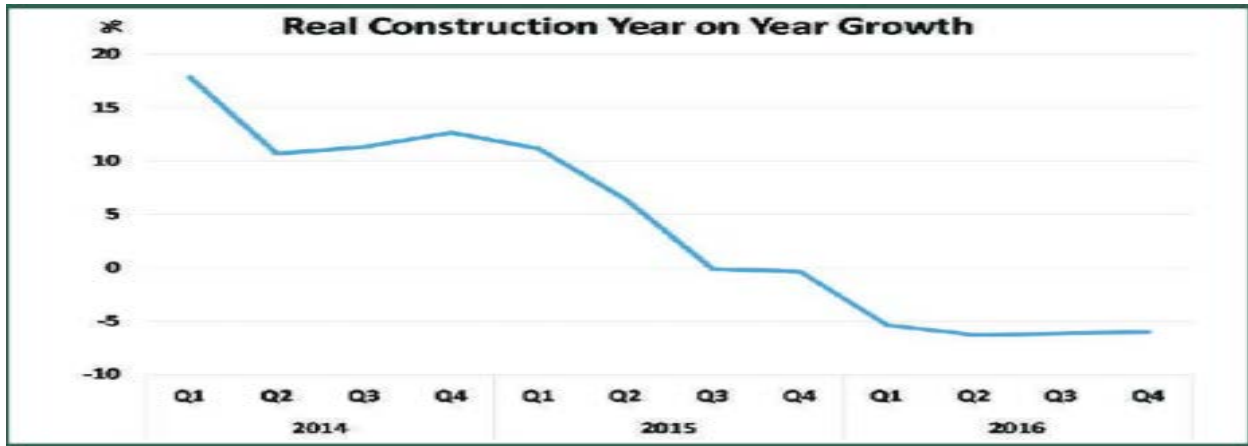
Real Estate Services In nominal terms, Real Estate Services in the Second Quarter of 2015 grew by 10.69 %, 10.59 % points higher than the growth rate reported for the same period in 2014. Quarter-on-Quarter, the sector slowed by 21.20 % The nominal contribution for the Second Quarter stood at 8.69 %, marginally higher relative to the 8.26 % reported for corresponding quarter of 2014. Real GDP growth recorded in the sector in Second Quarter 2015 stood at 2.97 %, lower from growth recorded in the Second Quarter of 2014, and marginally lower than

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

growth reported for the First Quarter of 2015 by 1.98 % points and 0.10% points respectively. Quarter-on-quarter the sector picked up by 18.78% in the Second quarter of 2015. The sector contributed 7.83% in real terms to the total GDP in the Second Quarter of 2015.

CONTRIBUTION OF REAL ESTATE CONSTRUCTIONS IN 2016

Construction grew by 7.66% in nominal terms (year on year) in the fourth quarter of 2016, higher than both the rate of 4.14% recorded in the same quarter of 2015, and the rate of 2.81% recorded in the previous quarter. Nominal growth quarter on quarter was 19.14%. Construction contributed 3.20% to nominal GDP in the fourth quarter of 2016, lower than the rate of 3.36% it contributed a year earlier and higher than 2.96% contributed in the previous Quarter of 2016.

There was a year on year decline in real Construction activity of 6.03% in the fourth quarter of 2016. This was a slightly smaller contraction than in the previous quarter, when activity declined by 6.13% year on year, but was more severe when compared to the slight decline of 0.35% in the fourth quarter of 2015. Quarter on quarter, the activity grew by 14.63% in real terms in Q4 2016. For full year 2016, construction contracted by -5.95% in real terms compared to a growth of 4.35% in 2015. The contribution of construction in real terms to total real GDP was 3.41% in the fourth quarter of 2016, marginally lower than its contribution of 3.58% in the previous year, but higher than the contribution of 3.09% recorded in the preceding quarter.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

GDP REPORT Q4 2016

Real Estate: Q4 2015 - Q4 2016

Real Estate

Real Estate sector contracted by -9.27% in Q4 2016 from -7.37% in Q3 2016 and 0.79% in Q4 2015.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

CONTRIBUTION OF REAL ESTATE SERVICES IN 2016

In nominal terms, Real Estate Services in the fourth quarter of 2016 grew by 1.89%, lower by 6.37% points than the growth rate reported for the same period in 2015, and also lower by 0.67% points than that recorded in the preceding quarter. Quarter-on-Quarter, the sector growth rate was 13.94%. The contribution to nominal GDP in the fourth quarter of 2016 was 8.48%, lower than the 9.40 % reported in corresponding quarter of 2015 but higher than the 8.20% reported in the preceding quarter. Real GDP growth recorded in the sector in 2016 fourth quarter stood at -9.27 %, lower from growth recorded in 2015 fourth quarter, and 2016 third quarter, by 10.06 % points and 1.90% points respectively. Quarter-on-quarter the sector grew by 10.28 % in the fourth quarter of 2016. The sector contributed 7.59% to real GDP in fourth quarter, 2016, lower than the 8.26 % it recorded in the corresponding quarter of 2015 but higher than the 7.17% in the preceding quarter.

CONTRIBUTION OF REAL ESTATE CONSTRUCTIONS IN 2018

The Construction sector grew by 44.09% in nominal terms (year on year) in 2018 second quarter, a hike by 26.52% points compared to the rate of 17.57% recorded in the same quarter of 2017. There was also an increase by 35.12% points when compared to the rate recorded in the preceding quarter. Nominal growth quarter on quarter was recorded as 43.08%. Construction contributed 5.47% to nominal GDP in the second quarter of 2018, higher than the 4.32% it contributed a year earlier and 4.13% contributed in the first quarter of 2018.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

The real growth rate of the construction sector in the second quarter of 2018 is recorded as 7.66% (year on year), higher by 7.54% points from the rate recorded a year previous. Relative to the preceding quarter, there was an incline of 9.20% points. Quarter on quarter, the sector grew by 14.92% in real terms. Its contribution to total real GDP is 4.51% in the current quarter; higher than its contribution of 4.25% in the same quarter of the previous year, also higher than in the immediate past quarter where it contributed 4.04%.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

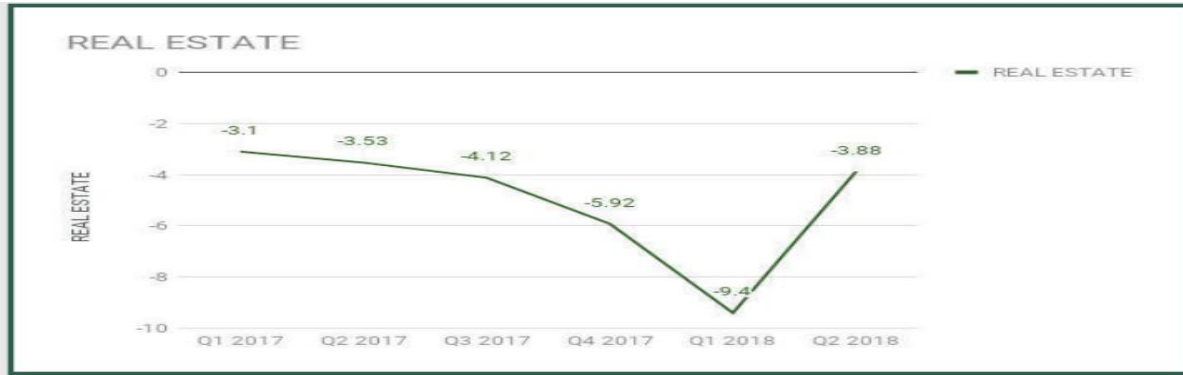
Construction sector grew by 7.66% in Q2 2018 from -1.54% in Q1 2018 and 4.14% in Q4 2017.

CONTRIBUTION OF REAL ESTATE SERVICES IN 2018

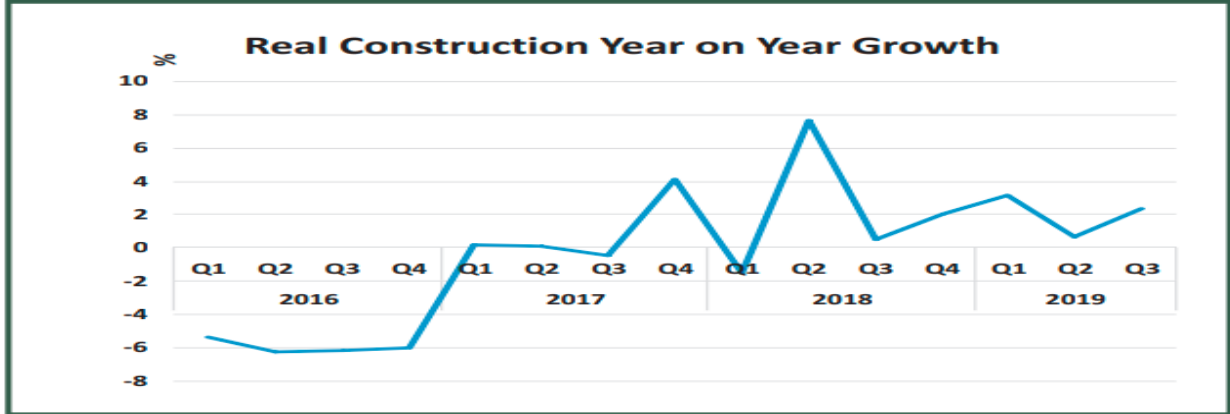
In nominal terms, Real Estate Services in the second quarter of 2018 grew by 1.03%, lower by – 5.14% points than the growth rate reported for the same period in 2017 and higher by 9.41% points compared to the preceding Quarter. Quarter-on-Quarter, the sector growth rate was 30.26%. The contribution to nominal GDP in Q2 2018 was 7.09%, lower than the 7.97% reported in corresponding quarter of 2017 but higher than the 5.87% reported in the preceding quarter. Real GDP growth recorded in the sector in Q2 2018 stood at -3.88%, lower from growth recorded in Q2 2017 by –0.36% points and higher by 5.52% points relative to Q1 2018. Quarter-on-quarter, the sector grew by 24.70% in the second quarter 2018. It contributed 6.83 % to real GDP in Q2 2018, lower than the 7.21% it recorded in the corresponding quarter of 2017 and higher than the 5.63 % in the preceding quarter by -0.38% points and 1.19% points respectively

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

CONTRIBUTION OF REAL ESTATE CONSTRUCTIONS IN 2019

The Construction sector grew by 48.80% in nominal terms (year on year) in the third quarter of 2019, a drop of -3.87% points compared to the rate of 52.67% recorded in the same quarter of 2018. There was an increase of 6.00% points when compared to the rate recorded in the preceding quarter. On a quarter on quarter basis, nominal growth was recorded at -13.04%. The construction sector contributed 5.52% to nominal GDP in the third quarter of 2019, higher than the 4.20% it contributed a year earlier but lower than the 6.86% contributed in the second quarter of 2019. The real growth rate of the construction sector in the third quarter of 2019 was recorded at 2.37% (year on year), higher by 1.83% points from the rate recorded a year previous. Relative to the preceding quarter, there was an increase of 1.71% points. Quarter on quarter, the sector grew by -25.99% in real terms, lower (by -38.11% points) than the 12.12% it recorded in the second quarter of 2019. Its contribution to total real GDP was 3.01% in the current quarter; same as its contribution in the same quarter of the previous year, but lower than in the preceding quarter where it contributed 4.45%

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

GDP REPORT Q3 2019

Construction: Q1 2018 – Q3 2019

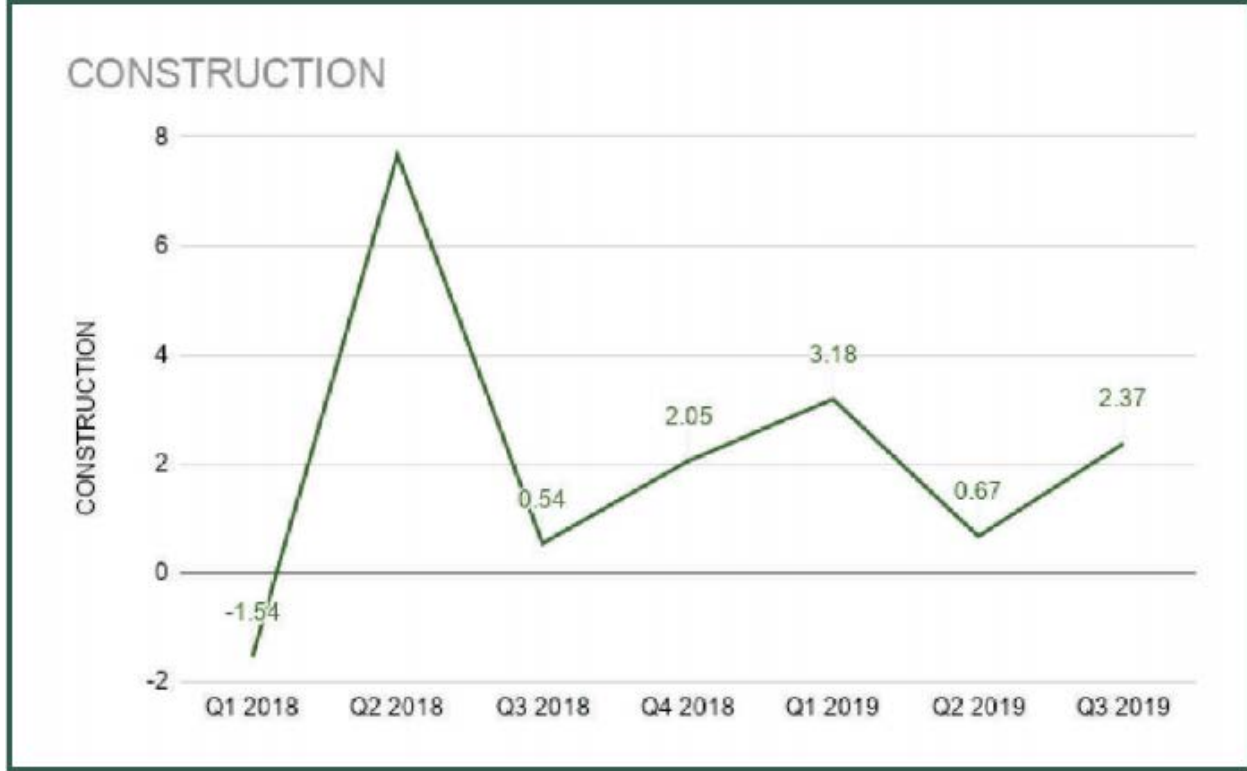
Construction

Construction sector grew by 2.37% in Q3 2019 from 0.67% in Q2 2019 and 0.54% in Q3 2018.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

CONTRIBUTION OF REAL ESTATE SERVICES IN 2019

In nominal terms, Real Estate Services in the third quarter of 2019 grew by 3.71%. This rate was 0.05% points higher than the rate reported for the same period in 2018, and 1.63% points higher when compared to the preceding quarter. Quarter-on-quarter, the sector growth rate was 7.12%. The contribution to nominal GDP in Q3 2019 stood at 6.30% as against 6.88% recorded in Q3 2018 and 6.35% in the second quarter of 2019. Real GDP growth recorded in the sector stood at -2.31%, higher than growth recorded in Q3 2018 by 0.36% points, and 1.53% points higher relative to Q2 2019. Quarter-on-quarter, the sector grew by 5.53% in the third quarter 2019. It contributed 6.21% to real GDP in Q3 2019, lower than the 6.43% it recorded in the preceding quarter as well as the corresponding rate a year earlier in 2018.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

5.0 Conclusions

From the intensive review of the literature and some report from national bureau of statistics the contribution of the gross domestic product is fluctuating of which it not having significant impact on the gross domestic product and the economy at general with these credible and highly classified information there is need for much attention to the sector in order to contribute immensely to the development of gross domestic product and economy in general

6.0 Reference

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

- Mukhtar, M. M., Amirudin, R. & Mohamad, I. (2016). Housing delivery problems in developing countries: a case study of Nigeria. *Journal of Facilities Management*, 14 (4), pp.315-329.
- Greenwood, Jeremy and Zvi Hercowitz. (1991) The allocation of capital and time over the business cycle ,*Journal of Political Economy*;99:1188-1214
- Davis, Morris A, Jonathan Heathcote. (2005) Housing and the business cycle. *International Economic Review* ;46: 751-784.
- National Bureau of Statistics NBS (2015) ‘Nigerian Real Estate Sector, Summary Report 2010-2012’ Real Estate outlook in Nigeria.
- Tsolacos S., Mcgough T. & Thompson B. (2005) “Affordability and performance in industrial property market” *Journal of property investment & finance* vol. 23 No 4 p 311-328
- Krystalogianni,A. Matysiak,G. & Tsolacos,S. (2004) “Forecasting UK Commercial Real Estate Cycle Phases With Leading Indicators: A Probit Approach” in *Applied Economics*
- Adewunmi, Y.A & Ominrin, M.M. (2009) “Locational choice and business performance in Nigeria” *The Estate Surveyor and Valuer Journal of NIESV* vol. 32 No. 1 January.
- Thontteh, E.O (2013) An Appraisal of the Extent of Market Maturity in Nigeria Property Market: *IOSR Journal of Economics and Finance (IOSR-JEF) Volume 1, Issue 4, PP 33-38*
- Tony Johnson, Keith Davis, Eric Shapiro, (2005):*Modern Methods of Valuation of Land Houses and Buildings Estate Gazette, London*

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Bello, M U , Aliyu, A.A, David M, Daud, J. and Rozilah K(2017) Real Estate Investment as a Panacea for Economic Instability in Nigeria: Evidence from Northeastern States of Nigeria; *Trajectoriâ Nauki = Path of Science. Vol. 3, No 8*

S.A. Banjoko, I.I.Iwuji,& K. Bagshaw, (2012) “The Performance of the Nigerian manufacturing Sector: A 52-Year Analysis of Growth and Retrogression (1960-2012)” *Journal of Asian Business Strategy*, Vol. 2, No. 8, pp. 177 -191.

Lindholm , A. & Nenonem, S. (2006) A conceptual framework of CREM performance Measurement tools”. *Journal of Corporate Real Estate*. 8 (3):108 – 119.

Adejumo, A.V. (2009) Foreign Direct Investments and Manufacturing Sector Performance In Nigeria, *Australian Journal of Business and Management Research* Vol.3 No.04 [39-56]

Lützkendorf, T. Speer, T. Szigeti, F., Davis, G. Le Roux, P., Kato A, and. Tsunekawa, K (2005) A comparison of international classifications for performance requirements and building performance categories used in evaluation methods”. Technical Research Centre of Finland (VTT) / Association of Finnish Civil Engineers (RIL). Assessed from <http://www.irbnet.de/daten/iconda/CIB6731.pdf>

Niemi, J and. Lindholm, (2010)A Methods for evaluating office occupiers' needs and preferences” *Journal of Corporate Real Estate*, Vol. 12 Iss: 1, pp.33 – 46

National Bureau of Statistics (2014) Gross Domestic Product Report, Abuja Nigeria

National Bureau of Statistics (2015) Gross Domestic Product Report, Abuja Nigeria

National Bureau of Statistics (2016) Gross Domestic Product Report, Abuja Nigeria

National Bureau of Statistics (2017) Gross Domestic Product Report, Abuja Nigeria

National Bureau of Statistics (2019) Gross Domestic Product Report, Abuja Nigeria

BASED ON BEST-WORST METHOD (BWM), DETERMINATION OF CRITERIA FOR DISASTER SURVIVORS TO STAY IN TEMPORARY ACCOMMODATION TENTS: EXAMPLE OF İZMİR EARTHQUAKE**Dr. Halil İbrahim ÇİÇEKDAĞI**

M.Sc Industrial Engineer, AFAD - Provincial Directorates of Disaster & Emergency Management Authority, Konya, Turkey – cicekdagi@gmail.com
ORCID: 0000-0002-3535-0647

ABSTRACT

Assessing the shelter needs of people exposed to disasters after major earthquakes is one of the main challenges emergency response teams currently have to face. It is of great importance for decision makers to be able to estimate the number of disaster sufferers who will need temporary shelter depending on the scale of the disaster and to know why these people may choose to stay in tent cities. This situation may be a guide for estimating the duration of stay of the disaster sufferers staying in tent cities, which are called temporary. The ability to make quick decisions under different conditions is a very important issue that can always be faced. Many methods can be used when choosing among the situations where alternatives are presented. Criteria are needed to compare alternatives. The decision-making problem with more than one criteria is called multi-criteria decision-making problem. This study was carried out by experts by using the Best-Worst Method (BWM) to evaluate the importance of the criteria for staying in the tent of the disaster sufferers who need temporary shelter after the Mw 6.6 magnitude earthquake that occurred in Izmir on 30.11.2020. At the end of the study, it was evaluated that "psychosocial reasons" were the most important and "climatic suitability" was the least important main criteria. When the sub-criteria are examined, it is seen that "Post-traumatic stress disorder (having fear during an earthquake)" is the most important sub criterion. The aim of the study is to draw a road map for disaster and emergency managers to plan after possible disasters that may occur.

Keywords : Best-Worst Method (BWM), Earthquake, Temporary Shelter, Tent

INTRODUCTION

Numerous and types of natural disasters occur in the world where life and property are lost. These disasters include floods, earthquakes, storms, volcanic eruptions, drought, tsunami, etc. are available. Disasters occur naturally, cause loss of life and property, and occur in a very short

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

time that cannot be stopped. While all this is happening, people may be homeless and may need shelter (Nasution, 2017: 93).

Individuals exposed to natural disasters give a number of emotional, physical and mental reactions. According to the statements of experts, one of the reasons for these reactions was the loss of their homes and personal belongings before the earthquake (Demirarslan, 2003: 342). Many organizations are working in cooperation regarding shelters to be used after disasters. These are mostly charities and designers. These organizations provide shelter to those who are homeless within the framework of certain standards (Nasution, 2017: 110). In such environments, it is very important to use all resources in national and international dimensions with an effective coordination according to the magnitude of the disaster. Therefore, institutions should make great efforts to ensure that the criteria applied before, during and after disasters are sustainable worldwide (Maral et al., 2015, 2).

The study shows that İzmir center and its immediate surroundings are under earthquake risk (Maral et al., 2015, 2), It has been the subject of İzmir Province due to the fact that it had experienced earthquakes before and it was exposed to a 6.6 magnitude earthquake in October 2020. The aim of the study is to present a roadmap to decision-makers in future disasters by listing the intentions of disaster sufferers who prefer to stay in tents.

1. ACCOMMODATION AFTER DISASTER

The concept of shelter, which is one of the basic needs, refers to a closed and defined area in terms of function and location, security, protection from natural conditions, sleep, eating and drinking, social and daily life as well as communication (Akyıldız et al., 2018: 327). The shelter needs of people must be met even after disasters occur. It is important to determine the temporary settlement areas before the disasters occur and make the necessary planning in order to ensure that the sufferers have better living conditions after the disaster and to prevent them from being affected by secondary disasters. Local governments have important responsibilities at this point. Because it is the local administrations who determine and inspect pre-disaster settlement areas as well as post-disaster temporary areas. There are some standards and trainings to be taken in order to minimize the mistakes in the selection of temporary settlements (Özdemir, 2002: 254). Some of the features that temporary accommodation areas should have are listed below (Özdemir, 2002: 246-254):

- Ground feature
- Morphological features

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

- Climatic features
- Hydrographic features
- Soil property
- Flora
- Morpho-dynamic feature
- Usage feature of the area
- Infrastructure feature
- Environmental structures

Disaster sufferers prefer to set up individual tents where their own houses are located, instead of tent urban areas with all kinds of infrastructure and superstructure facilities prepared beforehand. This situation both complicates the work of the managers responsible for disaster management and causes these people to not benefit sufficiently from the aid provided to the disaster sufferers (Laçiner and Yavuz, 2013: 126).

2. BEST-WORST METHOD (BWM)

Decision making is the determination and selection of an alternative among a series of alternatives based on the preferences of decision makers in its most general terms. Since different decision makers can evaluate decision criteria differently, several multi-criteria decision making methods have emerged until today. Best-Worst method (BWM) is one of these methods (Rezaei, 2016: 126). After the publication of the first article on BWM in Omega in 2015 (J. Rezaei, Best-worst multi-criteria decision making method), Due to the fact that this method requires less pairwise comparison data compared to a full pair comparison matrix, its effectiveness in reducing the times of pairwise comparison and its good performance in maintaining consistency between judgments was seen superior to other multi-criteria decision-making techniques and the method attracted attention (Mi et al., 2019: 205; Ahmadi et al., 2017: 101-102).

The benefits of BWM can be listed as follows (Rezaei et al., 2016: 581):

- Provides a highly structured binary comparison that gives highly consistent and reliable results,
- Uses only two vectors rather than a complete binary comparison matrix. This means less data gathering effort, taking less time from the analyst and decision maker.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Interestingly, since these two vectors are more structured than a complete matrix, less data here provides more reliability,

- The method uses only integer values, which makes it more practical than methods that use fractions. This feature also implies that a single scale is used, not two or more asymmetric scales,
- It is very easy and straightforward for this method to check and find the reasons behind potentially low discrepancies and to revise the vectors to increase the consistency rate,
- The method can be easily integrated with other multi-criteria decision making methods, including those using more complete pairwise comparison matrices.

BWM was determined as the method of this study due to the above mentioned properties. There are some steps that must be followed when using BWM. The steps to be followed in order to determine the weights of the criteria to be used in decision making with BWM are as follows (Rezaei, 2015: 51):

Step 1: Defining a set of decision criteria to facilitate selection: $\{c_1, c_2, \dots, c_n\}$

Step 2: Deciding on the best and worst criteria among the determined criteria. No comparison is made at this stage.

Step 3: Using a number between 1 and 9, determine the preference of the best criterion over other criteria (the obtained criterion will be the best vector compared to the others):

$$A_B = (a_{B1}, a_{B2}, \dots, a_{Bn})$$

Step 4: Using a number between 1 and 9, choose all criteria based on the worst criterion. (the resulting criterion will be the worst vector relative to the others). $A_w = (a_{1w}, a_{2w}, \dots, a_{nw})^T$

Step 5: Finding the optimum weights. $(W^*_1, W^*_2, \dots, W^*_n)$

3. METHODOLOGY

It is obvious that after major disasters people will need shelter. Disaster sufferers can go to their second home, if available, and stay with a relative or their neighbors in their choice of shelter. Depending on the possibilities, different types of vehicles, caravans, containers or tents can be transformed into post-disaster living spaces. In the information note dated 26.11.2020 of AFAD after the earthquake of Mw. 6.6 magnitude in İzmir province on 30.10.2020; It has been reported that a total of 3.020 tents have been set up in İzmir province since the first day in order to meet the temporary shelter needs of sufferers (www.afad.gov.tr). The population of Izmir, Turkey's 3rd largest city with 4.320.519 people are given the most damage in the earthquake of

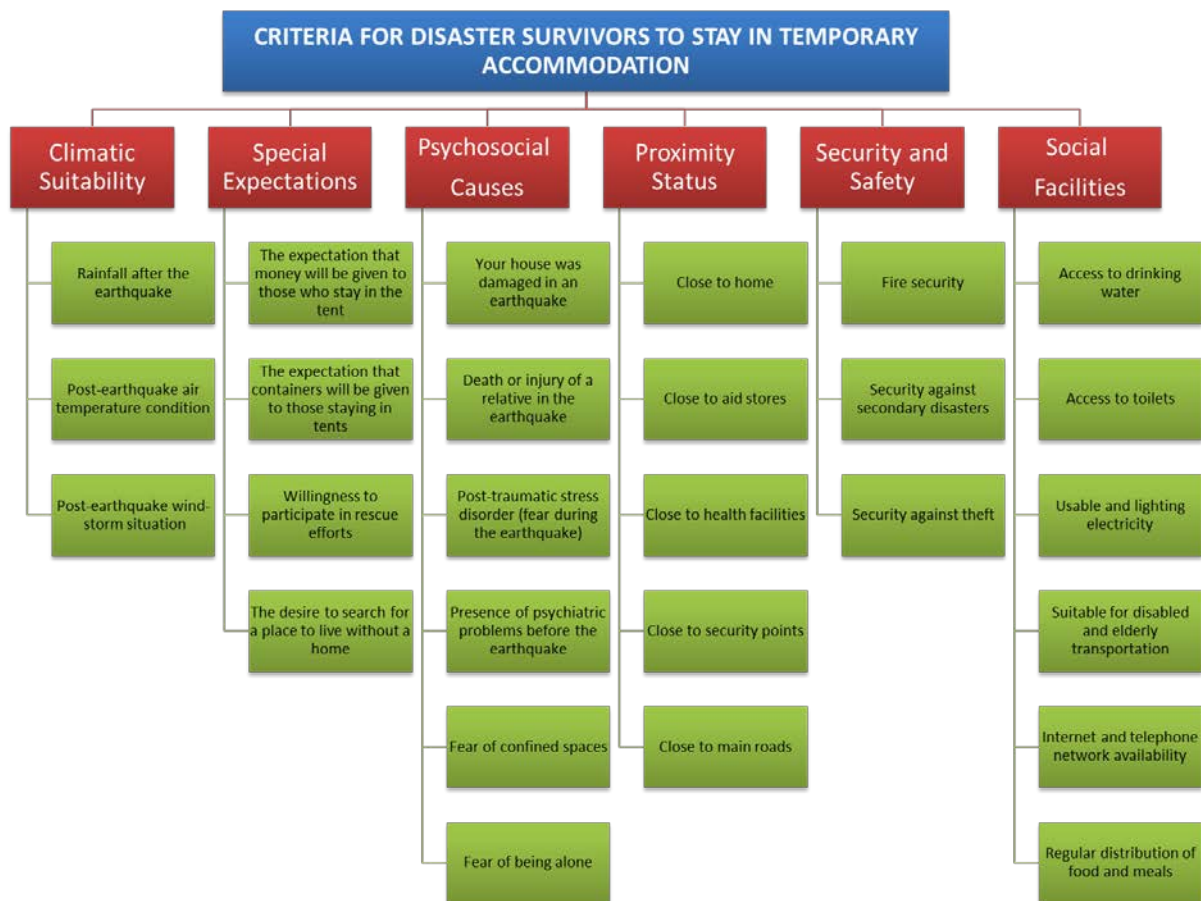

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

this number 311.524 people live in Bayraklı district (www.izmir.gov.tr). Approximately 11 thousand people were hosted in the 3.020 tents established, and it is seen that there were at least 300 thousand people who felt the earthquake intensely and did not prefer to stay in the tent. This situation constitutes the main research subject of the study. The aim of the study is to determine the reasons why disaster sufferers who prefer to stay in tents can choose to stay in tents and to make a hierarchical order.

The preference criteria of the tent areas were determined by scanning the relevant literature and taking the opinions of experts, and these criteria were scored by the BWM (Best-Worst) method by the people who worked in the tent cities after the earthquake in the Izmir earthquake. The criteria evaluated by a total of 8 experts were calculated by formulating in the solvent via BWM Solvers Microsoft Excel add-in.

Figure 1: Criteria for disaster survivors to first stay in temporary accommodation tents

The purpose of the hierarchical structure shown in Figure 1 is to determine the most important tent criteria for the disaster sufferers for administrators. As a result of the literature review and expert opinions, 6 main criteria, namely Climatic Suitability, Special Expectations, Psychosocial Causes, Proximity, Security and Safety and Social Facilities, and 27 sub-criteria

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

were determined under these main criteria. The criterion values were obtained as a result of the surveys applied to a total of 8 experts who worked as managers in tent cities after the Izmir earthquake. As a result of the surveys, the weights and evaluation results of the criteria and sub-criteria that are important in the selection to be made were obtained. Table 1 shows the main and sub criteria together with their codes.

MAIN CRITERIA		SUB-CRITERIA	
C1	Climatic Suitability	C11	Rainfall after the earthquake
		C12	Post-earthquake air temperature condition
		C13	Post-earthquake wind- storm situation
C2	Special Expectations	C21	The expectation that money will be given to those who stay in the tent
		C22	The expectation that containers will be given to those staying in tents
		C23	Willingness to participate in rescue efforts
		C24	The desire to search for a place to live without a home
C3	Psychosocial Causes	C31	Your house was damaged in an earthquake
		C32	Death or injury of a relative in the earthquake
		C33	Post-traumatic stress disorder (fear during the earthquake)
		C34	Presence of psychiatric problems before the earthquake
		C35	Fear of confined spaces
		C36	Fear of being alone
C4	Proximity Status	C41	Close to home
		C42	Close to aid stores
		C43	Close to health facilities
		C44	Close to security points
		C45	Close to main roads
C5	Security and Safety	C51	Fire security
		C52	Security against secondary disasters
		C53	Security against theft
C6	Social Facilities	C61	Access to drinking water
		C62	Access to toilets
		C63	Usable and lighting electricity
		C64	Suitable for disabled and elderly transportation
		C65	Internet and telephone network availability
		C66	Regular distribution of food and meals

Table 1: Code of criteria and sub-criteria

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

It was ensured that the best and worst of the 6 main criteria that are effective in the preference of disaster sufferers to stay in temporary accommodation tents were determined by the decision-makers. As a result of determining the best and worst criteria, the importance levels were determined first with an evaluation matrix rated from 1 to 9 from the best to the others, then the importance levels were determined with the evaluation matrix rated 1 to 9 from the others to the worst.

DECISION MAKER	C1	C2	C3	C4	C5	C6	Ksi*
Expert 1	0,031873	0,071713	0,394422	0,250996	0,083665	0,167331	0,10757
Expert 2	0,0354	0,096087	0,399518	0,240217	0,068633	0,160144	0,080915
Expert 3	0,042994	0,091363	0,467562	0,182726	0,078311	0,137044	0,080614
Expert 4	0,040451	0,139555	0,461138	0,079746	0,093037	0,186073	0,097082
Expert 5	0,039712	0,109605	0,452715	0,078289	0,137006	0,182674	0,095308
Expert 6	0,038947	0,098665	0,421921	0,246662	0,070475	0,123331	0,071402
Expert 7	0,038947	0,098665	0,421921	0,123331	0,070475	0,246662	0,071402
Expert 8	0,071755	0,083714	0,428421	0,251143	0,039395	0,125572	0,073866
Weighted average	0,04251	0,098671	0,430952	0,181639	0,080125	0,166104	0,08477

Table 2: "Main Criteria" weights, consistency ratios and weighted averages of each decision maker

With the comparisons obtained with the help of the questionnaires with each decision maker, the linear programming model analysis was made by applying all the Best-Worst steps and the weights of the main criteria were obtained as in Table 2. Then, the final main criterion weights were obtained by averaging the main criterion weights of all decision makers. Average consistency rate in the table is calculated as $\xi = 0.08477$. Accordingly, it is possible to say that the comparisons of decision makers are consistent.

DECISION MAKER	C11	C12	C13	Ksi*
Expert 1	0,752381	0,066667	0,180952	0,152381
Expert 2	0,180952	0,752381	0,066667	0,152381
Expert 3	0,180952	0,752381	0,066667	0,152381
Expert 4	0,752381	0,066667	0,180952	0,152381
Expert 5	0,752381	0,066667	0,180952	0,152381
Expert 6	0,752381	0,180952	0,066667	0,152381
Expert 7	0,151786	0,776786	0,071429	0,133929
Expert 8	0,752381	0,066667	0,180952	0,152381

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Weighted average	0,534449	0,341146	0,124405	0,150074
Sub Criteria Weights	0,022719	0,014502	0,005288	

Table 3: Criteria weights, consistency ratios, weighted averages and sub-criterion weights for the "climatic suitability" criterion for each decision maker.

In Table 3, decision makers were asked the best and worst subcriteria to determine the importance levels of the subcriteria belonging to the climatic suitability criterion. has been requested to be determined. Afterwards, it was asked to determine the importance levels from the other sub-criteria through the evaluation matrix rated between 1 and 9. After the BWM method applied, the final criterion weights were obtained by taking the average of the weights of all decision makers. The average consistency rate in the table is calculated as $\xi = 0.150074$. Accordingly, it is possible to say that the comparisons of decision makers are consistent. By multiplying the final weights of the sub-criteria by the weight value of the main criterion of "climatic suitability" ($C1 = 0.04251$), the weights of the sub-criteria to be used in the evaluation were obtained.

DECISION MAKER	C31	C32	C33	C34	C35	C36	Ksi*
Expert 1	0,0883	0,077263	0,448124	0,231788	0,12362	0,030905	0,169978
Expert 2	0,182674	0,137006	0,452715	0,039712	0,109605	0,078289	0,095308
Expert 3	0,135241	0,090161	0,446884	0,0392	0,180321	0,108193	0,094081
Expert 4	0,413669	0,125899	0,251799	0,071942	0,035971	0,100719	0,089928
Expert 5	0,123331	0,246662	0,421921	0,038947	0,070475	0,098665	0,071402
Expert 6	0,413669	0,100719	0,251799	0,125899	0,071942	0,035971	0,089928
Expert 7	0,126551	0,253102	0,425381	0,084367	0,072315	0,038284	0,080822
Expert 8	0,465323	0,07812	0,08928	0,033965	0,20832	0,124992	0,159636
Weighted average	0,243595	0,138616	0,348488	0,083228	0,109071	0,077002	0,106386
Sub Criteria Weights	0,104978	0,059737	0,150182	0,035867	0,047004	0,033184	

Table 4: Criteria weights, consistency rates, weighted averages and sub-criteria weights for the "psychosocial causes" criterion for each decision maker

After the BWM method applied in the same way for the "psychosocial reasons" criterion in Table 4, the final criterion weights were obtained by taking the average of the weights of all decision makers. Average consistency rate in the table is calculated as $\xi = 0.106386$.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Accordingly, it is possible to say that the comparisons of decision makers are consistent. By multiplying the final weights of the sub-criteria by the weight value of the main criterion of "psychosocial reasons" ($C2 = 0.098671$), the weights of the sub-criteria to be used in the evaluation were found.

DECISION MAKER	C21	C22	C23	C24	Ksi*
Expert 1	0,191919	0,127946	0,053872	0,626263	0,141414
Expert 2	0,20332	0,630705	0,049793	0,116183	0,182573
Expert 3	0,146186	0,565678	0,044492	0,243644	0,165254
Expert 4	0,116022	0,232044	0,055249	0,596685	0,099448
Expert 5	0,219907	0,131944	0,05787	0,590278	0,069444
Expert 6	0,576923	0,232794	0,139676	0,050607	0,121457
Expert 7	0,588608	0,120253	0,050633	0,240506	0,132911
Expert 8	0,590674	0,238342	0,051813	0,119171	0,124352
Weighted average	0,329195	0,284963	0,062925	0,322917	0,129607
Sub Criteria Weights	0,032482	0,028118	0,006209	0,031862	

Table 5: Criteria weights, consistency ratios, weighted averages and sub-criteria weights for the "special expectations" criterion for each decision maker

After the BWM method applied in the same way for the "special expectations" criterion in Table 5, the final criterion weights were obtained by taking the average of the weights of all decision makers. The average consistency rate in the table is calculated as $\xi = 0.129607$. Accordingly, it is possible to say that the comparisons of decision makers are consistent. By multiplying the final weights of the sub-criteria by the weight value of the main criterion "special expectations" ($C3 = 0,430952$), the weights of the sub-criteria to be used in the evaluation were obtained.

DECISION MAKER	C41	C42	C43	C44	C45	Ksi*
Expert 1	0,418327	0,2749	0,091633	0,183267	0,031873	0,131474
Expert 2	0,524586	0,211675	0,090718	0,127005	0,046016	0,110439
Expert 3	0,524586	0,090718	0,046016	0,127005	0,211675	0,110439
Expert 4	0,531496	0,206693	0,049213	0,088583	0,124016	0,088583
Expert 5	0,524586	0,090718	0,211675	0,127005	0,046016	0,110439
Expert 6	0,524586	0,090718	0,127005	0,211675	0,046016	0,110439
Expert 7	0,524586	0,211675	0,090718	0,127005	0,046016	0,110439
Expert 8	0,292479	0,467967	0,083565	0,038997	0,116992	0,116992

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Weighted average	0,483154	0,205633	0,098818	0,128818	0,083578	0,111156
Sub Criteria Weights	0,087759	0,037351	0,017949	0,023398	0,015181	

Table 6: Criteria weights, consistency ratios, weighted averages and sub-criteria weights for the "proximity status" criterion for each decision maker

After the BWM method applied in the same way for the "proximity status" criterion in Table 6, the final criterion weights were obtained by taking the average of the weights of all decision makers. Average consistency rate in the table is calculated as $\xi = 0.111156$. Accordingly, it is possible to say that the comparisons of decision makers are consistent. By multiplying the final weights of the sub-criteria with the "proximity status" main criterion weight value ($C4 = 0.181639$), the weights of the sub-criteria to be used in the evaluation were found.

DECISION MAKER	C51	C52	C53	Ksi*
Expert 1	0,058824	0,670588	0,270588	0,141176
Expert 2	0,066667	0,775	0,158333	0,175
Expert 3	0,066667	0,752381	0,180952	0,152381
Expert 4	0,066667	0,752381	0,180952	0,152381
Expert 5	0,180952	0,752381	0,066667	0,152381
Expert 6	0,066667	0,714286	0,219048	0,380952
Expert 7	0,066667	0,752381	0,180952	0,152381
Expert 8	0,066667	0,180952	0,752381	0,152381
Weighted average	0,079972	0,668794	0,251234	0,182379
Sub Criteria Weights	0,006408	0,053587	0,02013	

Table 7: Criteria weights, consistency ratios, weighted averages and sub-criteria weights for the "safety and security" criterion for each decision maker.

After the BWM method applied in the same way for the "safety and security" criterion in Table 7, the final criterion weights were obtained by taking the average of the weights of all decision makers. The average consistency ratio in the table is calculated as $\xi = 0.182379$. Accordingly, it is possible to say that the comparisons of decision makers are consistent. By multiplying the final weights of the sub-criteria by the weight value of the main criterion "safety and security" ($C5 = 0.080125$), the weights of the sub-criteria to be used in the evaluation were obtained.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

DECISION MAKER	C61	C62	C63	C64	C65	C66	Ksi*
Expert 1	0,138221	0,184295	0,110577	0,036058	0,092147	0,438702	0,114183
Expert 2	0,123331	0,098665	0,070475	0,246662	0,038947	0,421921	0,071402
Expert 3	0,072525	0,0967	0,193399	0,11604	0,042043	0,479294	0,100904
Expert 4	0,234838	0,156558	0,093935	0,067096	0,038679	0,408894	0,060781
Expert 5	0,227519	0,113759	0,151679	0,065005	0,039003	0,403034	0,052004
Expert 6	0,40166	0,159325	0,095595	0,036149	0,068282	0,238988	0,076315
Expert 7	0,137435	0,183246	0,078534	0,039267	0,109948	0,451571	0,098168
Expert 8	0,43608	0,27255	0,068138	0,03634	0,10902	0,077872	0,10902
Weighted average	0,221451	0,158137	0,107791	0,080327	0,067259	0,365034	0,085347
Sub Criteria Weights	0,036784	0,026267	0,017905	0,013343	0,011172	0,060634	

Table 8: Criteria weights, consistency rates, weighted averages and sub-criteria weights for the “social opportunities” criterion for each decision maker

After the BWM method applied in the same way for the "social opportunities" criterion in Table 8, the final criterion weights were obtained by taking the average of the weights of all decision makers. The average consistency rate in the table was calculated as $\xi = 0.085347$. Accordingly, it is possible to say that the comparisons of decision makers are consistent. By multiplying the final weights of the sub-criteria by the weight value of the main criterion of "social facilities" ($C6 = 0,166104$), the weights of the sub-criteria to be used in the evaluation were obtained.

MAIN CRITERIA		MAIN CRITERIA WEIGHTS	SUB-CRITERIA		SUB-CRITERIA WEIGHTS
C1	Climatic Suitability	0,0425	C11	Rainfall after the earthquake	0,0227
			C12	Post-earthquake air temperature condition	0,0145
			C13	Post-earthquake wind- storm situation	0,0053
C2	Special Expectations	0,0987	C21	The expectation that money will be given to those who stay in the tent	0,0325
			C22	The expectation that containers will be given to those staying in tents	0,0281
			C23	Willingness to participate in rescue efforts	0,0062
			C24	The desire to search for a place to live without a home	0,0319
C3	Psychosocial Causes	0,4310	C31	Your house was damaged in an earthquake	0,1050
			C32	Death or injury of a relative in the earthquake	0,0597

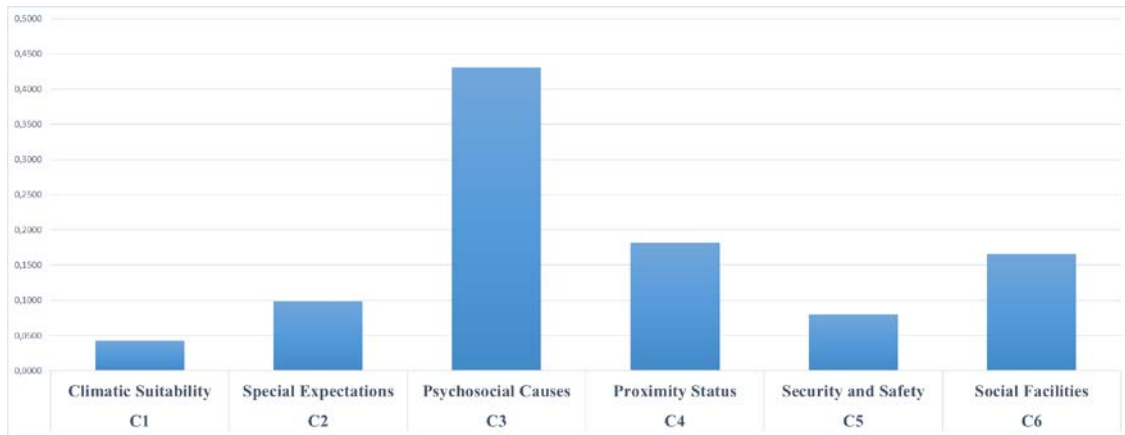
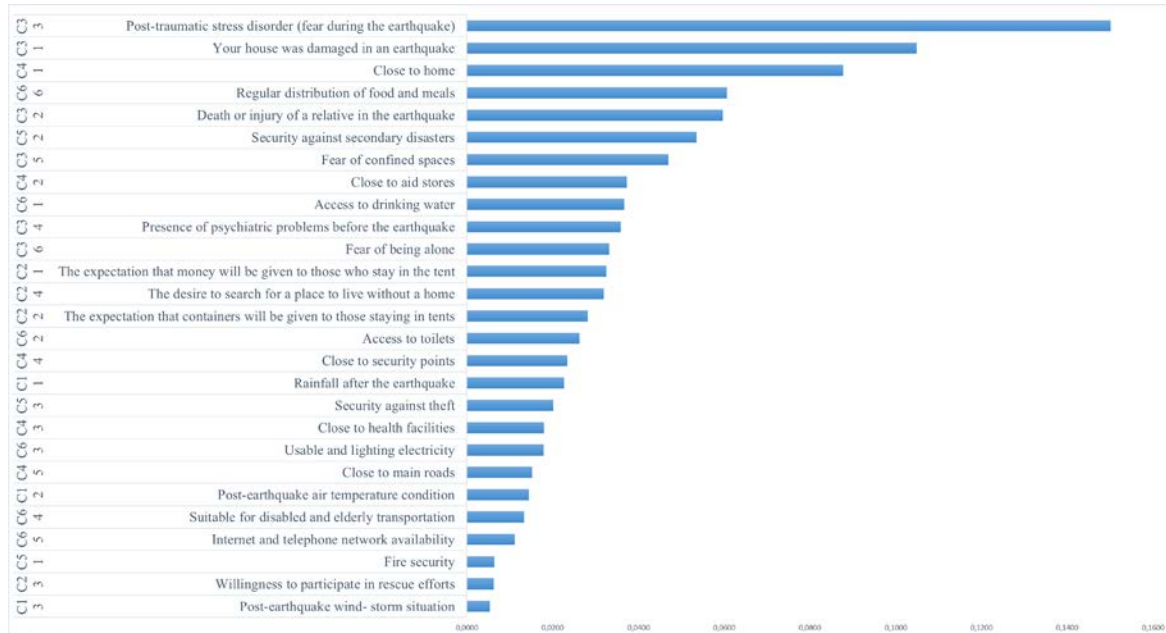
1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

			C33	Post-traumatic stress disorder (fear during the earthquake)	0,1502
			C34	Presence of psychiatric problems before the earthquake	0,0359
			C35	Fear of confined spaces	0,0470
			C36	Fear of being alone	0,0332
C4	Proximity Status	0,1816	C41	Close to home	0,0878
			C42	Close to aid stores	0,0374
			C43	Close to health facilities	0,0179
			C44	Close to security points	0,0234
			C45	Close to main roads	0,0152
C5	Security and Safety	0,0801	C51	Fire security	0,0064
			C52	Security against secondary disasters	0,0536
			C53	Security against theft	0,0201
C6	Social Facilities	0,1661	C61	Access to drinking water	0,0368
			C62	Access to toilets	0,0263
			C63	Usable and lighting electricity	0,0179
			C64	Suitable for disabled and elderly transportation	0,0133
			C65	Internet and telephone network availability	0,0112
			C66	Regular distribution of food and meals	0,0606

Table 9: Main Criteria and Sub-Criteria Weights According to Best-Worst Method

In Table 9, it was found that the most important criterion in the preference of the disaster sufferers to stay in temporary accommodation tents is "psychosocial reasons" and its weight is 43.10%. Among the other criteria, the weight of the "proximity status" criterion is 18.16%, the weight of the "social facilities" criterion is 16.61%, the weight of the "special expectations" criterion is 9.87%, the weight of the "safety and safety" criterion is 8.01% and the weight of the "climatic The weight of the "suitability" criterion was calculated as 4.25%. Subcriteria weights to be used in evaluation are also given in the table 9.

Figure 2: Scatter plot of the main criteria**Figure 3:** Scatter plot of sub criteria

As can be understood from Figure 2 and Figure 3, the most important main criterion is "psychosocial causes". The least important criterion was evaluated as the "climatic suitability" criterion. When the sub-criteria are examined, it is seen that the most important sub-criterion is "Post-traumatic stress disorder (having fear during the earthquake)". This sub criterion, respectively; The criteria for "Damage to his house in the earthquake", "Being close to his house" and "Regular distribution of food and meals" are included.

4. CONCLUSION

Accommodation spaces should be designed considering the physical and mental health of the residents. While the accommodation is being built, the period, region, and social conditions

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

should be taken into consideration. In this way, people can be protected from disasters and they should reveal their motivation to protect from the bad environmental conditions created by human beings and develop their knowledge and practices in this direction (Demirarslan, 2005: 340).

Tents; Since they are economical, easy to store, move and set up, they are shelter areas established primarily by the authorities in disasters. It is obvious that people will need shelter after major disasters. Disaster victims can go to their second home, if available, and stay with a relative or their neighbors in their choice of shelter. Depending on the availability of facilities, different types of vehicles, caravans, containers or tents can be transformed into post-disaster living spaces.

The study was carried out in order to determine the reasons why disaster victims prefer to stay in tents and make a hierarchical ranking. In this direction, the preference criteria of the tent areas were determined by scanning the relevant literature and taking the opinions of experts, and these criteria were scored by the BWM (Best-Worst) method by the people who worked in the tent cities in the Izmir earthquake and worked in the region after the earthquake.

As a result of the study, the most important main criterion is "psychosocial causes". It has been observed that the victims may prefer the tent when they are psychologically affected by the disaster experienced. Among the "psychological reasons", it was observed that the most important sub criterion was "Post-traumatic stress disorder (having fear during an earthquake)". It is observed that the rate of survivors experiencing fear during an earthquake and choosing to stay in the tent may be very high. The following criteria; The criteria are "Damage to his house in an earthquake", "Being close to his house" and "Regular distribution of food and meals". These criteria show that apart from the psychological reasons of staying in tents, disaster victims have a desire to be close to their homes and expect regular assistance.

Considering all the results obtained within the scope of the study, it may be appropriate for decision makers to choose safe areas where tents can be set up close to the damaged buildings in the region, in planning the tent areas they will establish after the disasters. At the same time, it is important to have safety barriers in these designated areas and to regularly distribute food and aid materials. Since people staying in tent areas may need psychosocial support, staff such as psychologists and social workers who can support disaster victims can be assigned to tent areas. While determining the number and quality of the tents to be set up by the authorities and the personnel to be assigned, it is recommended to take the study findings as a basis.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

The study was shaped in line with the evaluations of 8 expert personnel who worked in tent areas after the Mw. 6.6 magnitude earthquake in İzmir on 30.10.2020 and the socio-economic structures of the people of the region. In future studies, more expert opinions can be consulted, and various disasters in different regions can be evaluated. In this way, different criteria will be obtained. It is thought that the study can be a road map for people working on similar issues and disaster managers.

REFERENCES

- Ahmadi, H. B., Kusi-Sarpong, S., & Rezaei, J. (2017). Assessing the social sustainability of supply chains using Best Worst Method. *Resources, Conservation and Recycling*, 126, 99-106.
- Akyıldız, N. A., Gürboğa, Ş., & Gürboğa, C. (2018). Yaşlı Afetzedelerin Geçici Barınma İhtiyaçlarının Karşılanması Üzerine Örnek Bir Çalışma: Kahramanmaraş-Elbistan Prefabrik Huzurevi Kompleksi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(41), 325-338.
- Demirarslan, D. (2005). Yaşanan depremler sonrası acil barınma ihtiyacının karşılanması. *Deprem Sempozyumu*, 23-25.
- Laçiner, V., & Yavuz, Ö. (2013). Van Depremi Örneğinde Afetler Sonrası Yapılan Yardımlar ve Hukuki Çerçevesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 114-135.
- Maral, H., Akgün, Y., Çınar, A. K., & Karaveli, A. S. (2015). İzmir'deki Afet Sonrası Toplanma ve Acil Barınma Alanları Üzerine Bir Değerlendirme. 3. Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı. 14-16 Ekim – DEÜ – İzmir.
- Mi, X., Tang, M., Liao, H., Shen, W., & Lev, B. (2019). The state-of-the-art survey on integrations and applications of the best worst method in decision making: Why, what, what for and what's next?. *Omega*, 87, 205-225.
- Nasution, I. W. (2017). Doğal afetler sonrasında kullanılacak geçici barınak tasarımı üzerine bir çalışma: endonezya-sinabung örneği. Artvin Çoruh Üniversitesi Doğal Afetler Uygulama ve Araştırma Merkezi Doğal Afetler ve Çevre Dergisi. Cilt:3 · Sayı:2 · Sayfa:93-111.
- Özdemir, H.(2002) Afetlere Hazırlık Aşamasında Geçici İskân Alanlarının Belirlenmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi* 12. Sayı. 237-254.
- Rezaei, J. (2015). Best-worst multi-criteria decision-making method. *Omega*, 53, 49-57.
- Rezaei, J., Nispeling, T., Sarkis, J., & Tavasszy, L. (2016). A supplier selection life cycle approach integrating traditional and environmental criteria using the best worst method. *Journal of Cleaner Production*, 135, 577-588.
- Rezaei, J. (2016). Best-worst multi-criteria decision-making method: Some properties and a linear model. *Omega*, 64, 126-130.
- <https://www.afad.gov.tr/izmir-seferihisar-depremi-duyuru-81-26112020---2100> (Date of access: 27.12.2020)
- <http://www.izmir.gov.tr/istatistiklerle-izmir> (Date of access: 30.12.2020)

**SELECTION OF CRITERIA BASED TARGET GROUP FOR CBRN AWARENESS
EDUCATION: MULTI-CRITERIA DECISION-MAKING APPROACH WITH
ANALYTICAL HIERARCHY PROCESS METHOD****Dr. Halil İbrahim ÇİÇEKDAĞI**M.Sc Industrial Engineer, AFAD - Provincial Directorates of Disaster & Emergency Management
Authority, Konya, Turkey – cicekdagi@gmail.com**ORCID:** 0000-0002-3535-0647**ABSTRACT**

When any threat involving CBRN (Chemical, Biological, Radiological, Nuclear) agents occurs, the damage to people and the environment will disrupt the general life. Risk management and crisis management as a requirement of the integrated disaster management system; Things to do before, during and after the disaster should be determined. Training of target groups that may be exposed to CBRN threat is important in order to end the danger before it even begins. Considering the importance of trainings on a serious subject such as CBRN, the criteria to be determined according to the training criteria and to which target group are of great importance for decision makers. The right target group for CBRN Training, by analyzing it with the AHP (Analytical Hierarchy Process) model to be established, target results were achieved as a result of the pairwise comparisons survey method. The application was evaluated using the AHP method with questionnaires made to people who have been trained on CBRN. During the analysis of the data, a package program called Super Decision was used. As a result of the analysis of the data, both the most important criteria were determined and it was ensured that the target group to receive training was selected based on criteria.

Keywords : AHP (Analytical Hierarchy Process), Super Decision, Education, CBRN**INTRODUCTION**

Today's rapidly changing and globalizing environment indicates that a successful business has a rich decision-making process. This means not only collecting and processing information, but also making decisions with the help of advanced decision techniques. Decision making is one of the cornerstones of a business. Therefore, making the right decisions is necessary to gain and maintain competitive advantage (Kuruüzüm & Atsan, 2001).

In many businesses, the decision process requires a lot of effort and time to gather and analyze information. A much shorter time and effort is spent on evaluating alternative action plans. The results of the analyzes are evaluated intuitively to reach a decision. Research shows that

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

although it is sufficient to make many everyday decisions intuitively, this path alone is not sufficient for complex and vital decisions (Forman & Selly, 2001). Businesses using modern decision support methods can have competitive advantage in leading globalized business relationships and managing this network of relationships. Analytical Hierarchy Method is one of the modern decision support methods, which has become increasingly important in recent years.

The decision-making process has developed throughout human life and it has become a necessity to make the right decision. Decision making is not just a personal need, it is one of the most important activities in the business world of many organizations. Today's technological developments and intense competition conditions have made it necessary for organizations to survive and managers to make effective and correct decisions in the face of complex problems. Organizations and managers should collect information, make an analysis-based and detailed research, instead of making intuitive decisions in the face of a complex and long-term decision problem, and use the most appropriate of the advanced decision methods for the solution process. With the increasing complexity of the problems, the necessity of qualitative and quantitative information in the solution processes, and the increase in the number of selection criteria in the decision stage, multi-criteria decision making techniques have emerged. Thanks to multi-criteria techniques, the decision maker has the opportunity to evaluate the objective criteria that are defined numerically and the subjective criteria that cannot be defined numerically, and to choose among many alternatives (Yavaş et al., 2014, p.111).

In the study, the AHP method, one of the multi-criteria decision making methods, was applied to determine the most appropriate criteria-based target group selection for CBRN awareness training. For this purpose, 28 criteria, which were determined primarily by considering expert opinions, were evaluated and these criteria were reduced to 4 criteria, the most important of which are the questionnaires consisting of two stages. The decision models created were modeled and evaluated by combining the opinions of experts for 6 alternative goals.

Within the scope of the study, a contribution was made to the literature by creating a model for criteria-based target group selection for CBRN awareness training with the AHP method. The coincidence of the selection made by the educators and the result of the model is important for both CBRN instructors and managers. The fact that the choice made is the most appropriate both in theory and in practice sets an example for future decisions.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

1. CBRN AWARENESS TRAINING

CBRN is an acronym for Chemical, Biological, Radiation and Nuclear words. From the past to the present, CBRN agents have been used many times in wars, disturbances, riots, acts of terrorists and dictators, poisoning and executions in order to reduce the combat power of the enemy, to neutralize the enemy, to haunt the enemy and to break the resistance of the enemy (Sezigen, 2009, p.1).

CBRN agents make people and our living resources (animals, plants, soil, air, water, etc.) unusable as a result of structural degradation, by deactivating them, they can cause labor and economic losses and even cause their disappearance. In order to be prepared in case of exposure to CBRN agents and to manage the conditions, a comprehensive knowledge and analysis capability about these agents is required (Ayvazoğlu, 2015, p. 1).

CBRN trainings should be evaluated under two headings. The first is the education of all public and private officials, and the second is the education of the people. The training of all public and private officials can be organized under two different headings. These headings are separated as training of personnel who are actually involved in CBRN activities and training of public and private personnel who may be exposed to CBRN threat. The personnel who are actually involved in CBRN activities are civil defenders, health workers, police, firemen, who are under threat as much as the endangered personnel. Training of these personnel is important for the success of the operation to be carried out with the safety of rescuers and rescuers (Tarı, 2008).

When the CBRN-containing event occurs, each agent has different properties, causing injury, irritation, and loss of life by causing respiratory and digestive system disruption. Personal precautions are extremely important in protecting against these threats. Damages that may arise from CBRN threats are inevitable, especially human life, material losses, production, service and business continuity, as well as damage to the environment (Ayvazoğlu, 2015, p.48).

In addition to the measures that countries will take against CBRN agents with their defense systems, all organizations involved in the health sector and in the intervention phase should always be prepared against these dangerous agents and ensure that different disciplines work together effectively. Public, private sector, non-governmental organizations and individuals should support the process by duly performing their duties on a humanitarian and professional basis in CBRN exposure. Personnel working in health institutions and organizations with intervention stages are exposed to disasters due to their purposes and service areas. They must

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

have the necessary education and equipment to manage a CBRN-related disaster in a healthy way (Ayvazoğlu, 2015, p.96).

2. DECISION-MAKING WITH ANALYTICAL HIERARCHY PROCESS (AHP)

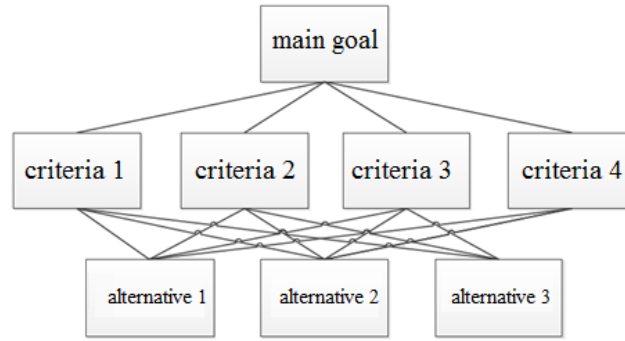
Faced with the problem of decision making at every stage of life, human beings instinctively try to reach a decision by using experience, knowledge, intuition and emotions, taking into account different factors and factors affecting decision alternatives. In recent years, many decision analysis methods have been developed to facilitate the solution of the complex multi-criteria decision making problem. One of the most common methods in this regard is the Analytical Hierarchy Process (AHP), which was developed by Thomas L. Saaty in 1977 and brought to the literature (Saaty, 1980).

The most important reasons and characteristics of AHP being preferred by decision makers in making multi-criteria decisions; It is an easy-to-understand and flexible method that can be applied to many decision-making problems, enables more precise and logical decision-making by combining the judgments of more than one decision-makers and examining the consistency level of their judgments; the flexibility that allows it (Saaty, 1990).

AHP is not designed to replace transparent thinking given by the decision maker. Despite this, AHP organizes the thinking of decision makers better and does it more smoothly than others. The real strength of AHP is that most decision makers treat complex and difficult decisions as systems. Constrained rationality and constrained conceptual processes make it almost impossible for decision makers to properly account for all factors in complex decisions. Decisions without decision support methodologies such as AHP may be the basis for only a subset of the important criterion, unable to understand the associated weights and interactions. AHP enables complex decision processes to be more rational in the synthesis of all available information about decision in a system domain and systematic procedure (Handfield et al., 2002).

In AHP technique, a hierarchical structure that shows the criteria and decision alternatives of the problem to be solved is created. The hierarchical structure in AHP problems is generally shown as in Figure 1 (Kaplan, 2010).

Figure 1: Hierarchical structure in AHP problems (Kaplan, 2010)

Here is the target; It can be defined exactly as the need or desire of the decision maker.

Criteria; the measure of the effectiveness and the basis for making an evaluation, sub-criteria are sub-components of the main criterion. Alternatives are different types of behavior or objects suitable for the decision maker to be evaluated (Kaplan, 2010).

Determining the factors and sub-factors belonging to the factors in line with the purpose of the decision maker in AHP is the first step. In AHP, the purpose is determined first and the factors affecting the purpose are tried to be determined in line with this purpose, at this stage, the survey study or the opinions of the experts on this subject can be consulted to determine all the factors affecting the decision process (Dağdeviren et al., 2004).

After determining the purpose, factor and sub-factors, paired comparison decision matrices are created to determine the importance of factors and sub-factors among themselves. The 1-9 significance scale proposed by (Saaty, 1980) is used in the creation of these matrices. If the decision to be made at the end of the study is in a structure that will affect many people, binary comparison decision matrices are formed by combining the judgments of different people. In this merging process, many researchers recommend the use of the geometric mean method to obtain consistent pairwise comparison matrices (Saaty, 2000a; Tam & Tummala, 2001).

Creation of binary comparison decision matrices is the most important step of AHP. Judgments are transformed into a matrix in AHP according to the information obtained from binary comparison decision matrices. a_{ij} , i. with feature j. If the property is to be shown as the binary comparison value, the a_{ji} value is obtained from the equation $1/a_{ij}$. This feature is called reciprocity (Saaty, 1980, 1999a). After the binary comparison decision matrices are created, the next step is to calculate the priority or weight vectors. According to the AHP methodology, the eigenvalues and eigenvectors of the comparison matrix help determine the order of priority. The eigenvector corresponding to the largest eigenvalue sets the priorities. If the largest

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

eigenvalue of the matrix A is taken as λ_{enb} , W is the priority vector; $(A - \lambda_{\text{enb}}I)W = 0$ is obtained by solving the system of equations. However, calculating the eigenvalues and eigenvectors of this system of equations is very complicated and time consuming, especially for large size matrices ($n > 5$). In applications, instead of solving the above equation system, methods that give approximate results and are easier to calculate are preferred (Saaty, 2000b).

The reason why the values used for comparisons are from 1 to 9; This is because the human brain can detect the difference between the two elements only up to nine times. A common method used to calculate priority vectors is as follows: The normalized matrix is obtained by dividing each column value separately by the respective column sum. Starting from the normalized matrix; each rank values are averaged. These values are the importance weights found for each criterion. With these weights, a priority vector is created. To measure whether the decision maker behaves consistently while making comparisons between factors, the Consistency Ratio (T.O.) must be calculated for each comparison matrix created. In this calculation, random index (R.I.) numbers are used depending on the number of alternatives. If the value found as a result of the calculations is below 0.10, it is concluded that the comparison matrix created is consistent. Otherwise, the comparison matrix is inconsistent and needs to be rearranged (Saaty, 1980).

3. APPLICATION STUDY

Within the scope of the application, the criteria-based target audience selection process will be analyzed for CBRN awareness training with AHP method. First of all, a literature search will be done in the determination of the criteria. The criteria obtained from the articles will be evaluated with the opinions of experts in the sector and criteria will be determined for the reason for giving CBRN Training. The number of criteria determined will be reduced to the 4 most important criteria with the results of the survey, and then the most accurate target audience for CBRN Training will be established by analyzing the AHP model and dual comparisons survey method will reach the target results. The application will be evaluated by using the Analytical Hierarchy Process method with surveys to be made to people who have received training on CBRN. During the analysis of the data, a package program called Super Decision will be used. As a result of the analysis of the data, both the most important criteria will be determined and it will be ensured that the target audience to receive training will be selected based on criteria.

Four different analyzes can be conducted to support decision makers in a decision-making problem. These analyzes (Uyanık, 2005);

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

- Ranking the alternatives from best to worst
- Identifying the best alternative or choosing a limited series of best alternatives
- Identifying the main distinctive features of alternatives and identifying them according to these features
- Alternatives can be made by dividing them into predetermined homogeneous groups.

The aim of this study is to provide a solution to the choice of application, which is a multi-criteria decision making problem with a discrete decision area, by ordering the alternatives from the best to the worst. The Analytical Hierarchy Process (AHP) is preferred for this study because it draws a framework where decision makers can structure the problems and analyze the goals, important points and alternatives related to the problem, among the many “Multi-Criteria Decision Making Methods” that can be used to rank the alternatives, and it provides a framework for group participation in decision making or problem solving. This method is frequently preferred by decision makers due to its ease of understanding and application and when applied correctly in the right areas, it is the method that gives very effective results. In addition, a software named "Super Decision" has been used in order to obtain all stages of AHP in a fast and easy way.

Determination of Decision Alternatives;

While determining the alternatives within the scope of the study, the needs of CBRN Training were evaluated first. In this context, the target groups deemed most suitable to receive CBRN Training; emergency response teams, non-governmental organizations, industrial facilities employees, public administration personnel, university students and housewives. The selection of the target audience has been written by experts in this field with the most comprehensive and alternative options possible. The abundance of alternatives constitutes the main subject of the study. Considering the importance of CBRN training, all alternatives are expected to be trained. However, considering that the trainings and training to be conducted require expertise and will take time, it is important to prioritize them in a certain order. The aim of the study is to give this training first to the target group that is really important, not to the easily accessible target group. Here the importance of AHP emerges.

Determination of Criteria

First Stage: While determining application selection criteria, articles in the literature, internet resources and experts were used. Since there is not a lot of work on the subject, all the criteria

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

obtained are listed as 28 items. After the ranking, the criteria of 28 items were reduced to 10 items in the first stage, with the result of the survey, which was made in the form of selecting 10 items prioritized to experts.

NO	CRITERIA FOR GIVING CBRN TRAINING	TOTAL POINTS RECEIVED
1	Efficiency as a result of training	18
2	Ensuring the conscious use of CBRN items at the end of the training and leaving a healthier environment for future generations	17
3	The benefit of education in determining the protection method and place of protection in case of possible CBRN danger	17
4	The interest and questioning of the audience to be trained	15
5	Education raising awareness about CBRN status due to the strategic location of the countries	15
6	At the end of the training, it is beneficial for individuals to reach the awareness of protecting themselves and the people around them.	15
7	Helping to determine the correct behaviors in the community in times of danger with its education	13
8	I will establish communication with the group in front of me while doing your training	8
9	Training will create awareness of safe technological product usage	8
10	Training will raise awareness about personal hygiene	8
11	Receiving an application (request) about education	7
12	Training environment (hall, technological equipment, etc.)	7
13	The education (education degree) level of the people to be trained	7
14	Training to raise awareness of vehicles carrying dangerous goods	7
15	Training to raise awareness of suspicious packages	6
16	My personality characters (leadership, extroversion, self-confidence, openness to criticism) will be useful in my education.	6
17	Positive effect on the image of the training institution	5
18	The impact of education on public costs	5
19	Increasing the recognition rate of institutions / organizations operating in CBRN through training	5
20	Establishing trust of the audience to receive training	4
21	Education will give a healthy consumption habit	3
22	The competence of the audience to take the training to the next level	3
23	Entrepreneurial potential of the audience on CBRN at the end of the training	3
24	The effect of education to increase job opportunities (career)	2
25	Education will raise awareness about energy consumption	2
26	Stability of the audience to receive training	2
27	The place, firm, institution etc. of the audience to be trained large scale	1
28	The audience receiving training due to legal obligation	1

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Table 1: Reasons for receiving CBRN training (selection criteria)

Second Stage: At this stage, 10 criteria selected in the first stage were tried to be reduced to 4 important criteria by using the AHP method.

The model established is as seen in the super decision program. In this context, AHP questionnaire was applied to 14 people who are experts in CBRN. As a result of the survey, it was determined that the results of 3 people in the data entered into the Super Decision program were higher than 10 percent and were not evaluated. There are 11 valid survey results. The results obtained by taking the geometric mean of all results are shown below.

NO	CRITERION	RATE
1	K6-At the end of the training, it is beneficial for individuals to reach the awareness of protecting themselves and the people around them	1.000000
2	K2-Ensuring the conscious use of CBRN substances at the end of the training and leaving a healthier environment for future generations	0.820240
3	K5-Education raising awareness about CBRN status due to the strategic location of the countries	0.801640
4	K7-Training to help determine the correct behavior in the community in times of danger	0.797400
5	K3-Education is beneficial in determining the protection method and place of protection in case of possible CBRN danger	0.671680
6	K10-Training will raise awareness about personal hygiene	0.661910
7	K4-The relevance and questioning of the audience to receive training on the subject	0.591830
8	K9-Education will create awareness of safe technological product usage	0.571030
9	K1-Efficiency of training	0.473880
10	K8-The communication I will establish with the group in front of me while doing your training	0.410550

Table 2: Distribution of prioritization results in criteria selection for CBRN training

Among these results, the most important 4 criteria were determined and the stage of establishing a working model started. These criteria are;

K6-At the end of the training, it is beneficial for individuals to reach the awareness of protecting themselves and the people around them

K2-Ensuring the conscious use of CBRN substances at the end of the training and leaving a healthier environment for future generations

K5- Education raises awareness about CBRN status due to the strategic location of the countries

K7-Training to help determine the correct behavior in the community in times of danger

It is listed as.

Establishing the Model

A model was formed by grouping 4 selection criteria determined after the evaluations of experts in their field. While creating this model, assistance was received from experts in the sector as well as technical expertise in CBRN and training. In line with their views, the model was established on the last 4 criteria and 6 alternatives.

AHP technique will be applied in order to determine the priority of each factor in the model obtained. For this, a questionnaire consisting of paired comparisons has been prepared. Due to the length of the survey, 52 experts in the sector were applied. During the survey, one-to-one criteria were explained in addition to the experts. The study was carried out in the form of the most accurate target group selection for 4 different criteria using the established model.

Analysis of Data

The results of the survey were analyzed with the help of Super Decision package program.

The geometric average of the points given by the experts in the survey was taken and transferred to the program. In total, 99 paired comparisons were made for 4 different criteria.

As mentioned in the previous sections, consistency in the working principle of AHP should be equal to or less than 0,1. After completing the questionnaire entries, the program's "Basic Inconsistency Report" was used to examine the consistency of the answers given. In line with the report, no inconsistency was observed in the answers, so there was no need to re-evaluate the questionnaires. Therefore, it is observed that the data are reliable.

The results of people whose inconsistency rates were below 10 percent were evaluated. When the results obtained in this context are examined;

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

- **K6-At the end of the training, the matrix results for the criterion of being beneficial in terms of people's awareness of protecting themselves and the people around them are below.**

Inconsistency	0.00371	<i>K6-At the end of the training, people reach the awareness of protecting themselves and the people around them</i>
Name	Normalized	Idealized
A5-Emergency Response Teams	0.36910125167969854	1.0
A4-Industrial Facilities Employees	0.15514031400463713	0.42031912191743515
A3-Public Administration Personnel	0.15166876655254824	0.41091371503709906
A6-Civil Society Organizations	0.14906822113909451	0.4038680997713171
A2-University Students	0.099708126567052052	0.27013760076212778
A1-Housewives	0.075313320056969668	0.20404514943863053

Table 3: Prioritization order of target groups for K6 Criterion

The purpose of examining the criterion of "at the end of the training is beneficial for people to reach the awareness of protecting themselves and the people around them" is to create a conscious society at the end of the training to be given in this context and to teach people how to manage CBRN risks. When the survey results were examined, the Emergency Response Teams got the highest score. Emergency Response Teams for CBRN primarily consist of Search and Rescue Personnel, Health and Safety Officers and Firefighters. Considering the CBRN incidents around the world, it was seen that the teams that went to the incident were also affected by the CBRN agents that spread from time to time. First of all, responders need to be fully trained to ensure they keep their safety levels at the highest level. Thus, CBRN incidents can be intervened quickly, effectively and reliably. The survey results also show that emergency response teams need more training than other target groups.

After the emergency response teams, those who fill out the questionnaire are the mass of industrial plant workers. Industrial plant employees, who are very likely to be affected by possible accidents that may occur in Industrial Industrial Facilities, which are the area where CBRN substances are used most intensively, will have the chance to save their own lives and then the lives of those around them with a good training and will be able to prevent the spread of CBRN substances.

According to the survey results, the groups that were evaluated at the lowest rate were university students and housewives. This result shows that they are not among the masses that should be

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

primarily conscious about CBRN, but other masses should be trained in these groups after they are given training.

- **K2-The matrix results for the criterion of leaving a healthier environment for future generations by ensuring the conscious use of CBRN materials at the end of the training are below.**

Inconsistency	0.00365	<i>K2-Ensuring the conscious use of CBRN substances at the end of the training and leaving a healthier environment for future generations</i>
Name	Normalized	Idealized
A5-Emergency Response Teams	0.24958514256407952	1.0
A4-Industrial Facilities Employees	0.19023600166760724	0.7622088386882454
A6-Civil Society Organizations	0.18059863890343641	0.72359531119553233
A1-Housewives	0.13049937435959422	0.52286515542923095
A2-University Students	0.12795822700359064	0.51268367054636721
A3-Public Administration Personnel	0.12112261550169201	0.48529577625236442

Table 4: Prioritization order of target groups for K2 Criterion

When the results of the criteria of leaving a healthier environment for future generations by ensuring conscious use of CBRN substances at the end of the training, it is understood that Emergency Response Teams and Industrial Plant Employees are very important. However, the results given in order to leave a healthy environment for future generations are remarkable. The non-governmental organizations that have priority in the ranking are housewives and university students. This enables us to conclude that the education to be received by human populations whose essentially non-CBRN role is important for a healthy generation.

- **K5- The matrix results for the criterion that education should raise awareness about CBRN status due to the strategic location of the countries are below.**

Inconsistency	0.00738	<i>K5- Education raises awareness about CBRN status due to the strategic location of the countries</i>
Name	Normalized	Idealized
A5-Emergency Response Teams	0.25942013698144278	1.0
A3-Public Administration Personnel	0.18887744082187891	0.72807548025999991
A6-Civil Society Organizations	0.18662662791683959	0.71939915724502779

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

A4-Industrial Facilities Employees	0.17041855796217459	0.65692108540658589
A2-University Students	0.1282654020140136	0.49443117063494907
A1-Housewives	0.066391834303650435	0.25592398136926309

Table 5: Prioritization order of target groups for K5 Criterion

The purpose of writing the criterion for creating awareness of CBRN status due to the strategic location of the countries is to recognize the CBRN risks that may occur strategically (such as the nuclear reactor presence in neighboring countries, the biological risks of the countries, the war environment that may occur at the borders) and to develop a response management system against these risks. In this context, when the survey results were examined, it was seen that Emergency Response Teams should be trained primarily in order to recognize the risks in neighboring countries and develop the response system. Afterwards, the target audience that is considered important is the Public Administration personnel. This shows us that education is important in terms of effective and successful management of the events that can be experienced by public administrators who are trained and conscious about CBRN.

• **K7 - The matrix results created for the criterion that it helps to determine the correct behaviors in the community in times of danger with its training.**

<i>Inconsistency</i>	<i>0.00392</i>	<i>K7-Training to help determine the correct behavior in the community in times of danger</i>
<i>Name</i>	<i>Normalized</i>	<i>Idealized</i>
A5-Emergency Response Teams	0.3402829088312338	1.0
A6-Civil Society Organizations	0.1733627048655707	0.50946638919074072
A4-Industrial Facilities Employees	0.1586359130441356	0.4661883066328566
A3-Public Administration Personnel	0.1380778333371451	0.40577363644680131
A2-University Students	0.1179630255956185	0.34666162341442563
A1-Housewives	0.071677614326296435	0.21064124134969575

Table 6: Prioritization order of target groups for K7 Criterion

The reason for writing the criterion to help determine the correct behavior patterns in the community in times of danger with education; Since CBRN is not an ordinary event, it requires a special behavior and this behavior is of vital importance, the presence of a conscious mass is important. When the survey results are examined, it is seen that Emergency Response teams and non-governmental organizations get the most points.

4. CONCLUSION

When any threat involving CBRN agents occurs, the damage to people and the environment will disrupt the general life. Risk management and crisis management as a requirement of the integrated disaster management system; Things to do before, during and after the disaster should be determined.

In the study, the AHP method, one of the multi-criteria decision making methods, was applied to determine the most appropriate criteria-based target audience selection for cbrn awareness training. For this purpose, 28 criteria, which were determined primarily by taking the expert opinions into consideration, were evaluated and these criteria were reduced to 4 criteria, the most important of which are the surveys consisting of two stages. The decision models created were modeled and evaluated by combining the opinions of experts for 6 alternative goals.

Within the scope of the application, the criteria-based target audience selection process for CBRN awareness training was analyzed with the AHP method. First of all, a literature search has been done in the determination of the criteria. The criteria obtained from the articles were evaluated with the opinions of experts in the sector, and the criteria for giving CBRN Training were determined. The number of criteria determined will be reduced to the 4 most important criteria with the results of the questionnaire, and then the most accurate target audience for CBRN Training will be established by analyzing the AHP model, and the paired comparisons survey method has reached the target results. The application was evaluated using the Analytical Hierarchy Process method with questionnaires made to people who have received training on CBRN. During the analysis of the data, a package program called Super Decision was used. As a result of the analysis of the data, both the most important criteria were determined and it was ensured that the target audience to receive training was selected based on criteria.

6 alternative target groups selected in the study; emergency response teams, non-governmental organizations, industrial facilities employees, public administration personnel, university students and housewives. In this context, the results of the survey conducted on the four most important training criteria were analyzed in detail.

Within the scope of the study, a contribution was made to the literature by creating a model for criteria-based target audience selection for cbrn awareness training using the AHP method. The coincidence of the selection made by the educators with the result of the model is important for

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

both CBRN trainers and managers. The fact that the choice made is the most appropriate both in theory and in practice sets an example for future decisions.

The Analytical Hierarchy Process method, which is used to calculate the priorities of the alternatives in the model created in this study, is one of the multi-criteria decision making methods with a complex solution, making the solution quite easy and providing support for decision makers to make the right decision.

In subsequent studies, the objectivity of the results can be increased by referring to the evaluation of different and more decision makers on the subject.

REFERENCES

- Ayvazoğlu, G. (2015). *KBRN için hazırlılık ve gönüllülük düzeyi belirleme çalışması: Gümüşhane ili örneği* (Yüksek Lisans Tezi), Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü / Afet Yönetimi Anabilim Dalı.
- Dağdeviren, M., Diyar, A., & Mustafa, K. (2004). İş Değerlendirme Sürecinde Analitik Hiyerarşi Prosesi Ve Uygulaması. *Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 19(2).
- Forman, E. H., & Selly, M. A. (2001). Decision by objectives. *World Science*.
- Handfield, R., Walton, S. V., Sroufe, R., & Melnyk, S. A. (2002). Applying environmental criteria to supplier assessment: A study in the application of the Analytical Hierarchy Process. *European journal of operational research*, 141(1), 70-87.
- Kaplan, R. (2010). *AHP Yöntemiyle Tedarikçi Seçimi: Perakende Sektöründe Bir Uygulama*. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kuruüzüm, A., & Atsan, N. (2001). Analitik Hiyerarşi Yöntemi Ve İşletmecilik Alanındaki Uygulamaları. *Akdeniz University Faculty of Economics & Administrative Sciences Faculty Journal/Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1).
- Saaty, T. L. (1980). The analytic hierarchy process: planning, priority setting, resources allocation. *New York: McGraw*, 281.
- Saaty, T. L. (1990). *Decision making for leaders: the analytic hierarchy process for decisions in a complex world*: RWS publications.
- Saaty, T. L. (1999). *The analytic hierarchy process for decision making*. Paper presented at the Kobe, Japan.
- Saaty, T. L. (2000a). *The Analytic Hierarchy and Analytic Network Processes* Paper presented at the MCDM XV-th International Conference, Ankara, Turkey.
- Saaty, T. L. (2000b). Fundamentals of decision making and priority theory with the analytic hierarchy process (Analytic Hierarchy Process Series, Vol. 6). *Auflage, Pittsburg*.
- Sezigen, S. (2009). *Sağlık kurumlarında kitlesel NBC (KBRN)) yaralanmalarına yönelik davranış modelinin oluşturulması* (Doktora Tezi), GATA-Sağlık Bilimleri Enstitüsü-KBRN Bilim Dalı.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Tam, M. C., & Tummala, V. R. (2001). An application of the AHP in vendor selection of a telecommunications system. *Omega*, 29(2), 171-182.

Tarı, İ. (2008). KBRN’de Hazırlık ve Eğitim. Retrieved from https://bursa.afad.gov.tr/upload/Node/9140/files/-_KBRN_de_Hazirlik_ve_Egitim_-.pdf

Uyanık, E. (2005). Çok Kriterli Karar Alma Yöntemlerinin Tedarikçi Seçimi Problemine Uygulanması (Basılmamış Y. Lisans Tezi).*Galatasaray Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü*, 12.

Yavaş, M., Ersöz, T., Kabak, M., & Ersöz, F. (2014). Otomobil seçimine çok kriterli yaklaşım önerisi *İşletme Ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 2(4), 110-118.

2006-2018 YILLARI ARASINDA GEM'DEKİ (GLOBAL ENTREPRENEURIAL MONITOR) TÜRKİYE'NİN GİRİŞİMCİ DAVRANIŞ VE TUTUM VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**Dr. Öğreti Üyesi Gökçe AKDEMİR ÖMÜR**

İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İşletme Bölümü

gakdemir@istanbuledu.tr

Orcid: 0000-0002-5327-8474

ÖZET

Girişimci en basit şekliyle kar elde etmek amacıyla girdileri bir araya getirip mal ve hizmet üretirken riski üstlenen kişidir. Bu tanımı sadece hammadde, mal, hizmet ve risk ile ilişkilendirmek, doğrusal bir düzende yeterli gibi görünebilir. Ancak bu tanım özellikle 2000'li yıllarda yeni normalin doğasında olan ve kaostan beslenen doğrusal olmayan ekosistemlerde yeterli değildir. Artık değişken dinamik ekosistemlerde girişimciliği “yeni bir fikri, iş modeline dönüştüren ve riski üstlenen kişi” olarak tanımlamak daha doğrudur. Yeni normal düzende küreselleşme, teknolojik gelişmeler, enfomasyon teknolojilerindeki ilerlemeler ve dijitalleşme, girişimcileri küresel bir oyuncu olarak rakipleriyle, tedarikçileriyle ve diğer paydaşlarıyla birlikte büyük bir sistemin parçası haline getirmiştir. Girişimciler iş modellerinde, üretim süreçlerinde ve tüm uygulamalarında hammaddeyi, enerjiyi ve bilgiyi bir araya getirirken üstlendikleri risk ve motivasyon kaynakları dönemin koşullarından etkilenir. Girişimciler ülke ekonomilerinin gelişiminde ve teknolojik ilerlemede önemli bir rol üstlenmektedir. Dolayısıyla zamana ve koşullara paralel olarak ülkelere göre girişimcilerin davranış ve tutumları küresel ölçekte önemli bir araştırma konusu olmuştur. Bu çalışmada ise küresel ölçekte yıllara göre çok sayıda ülkedeki girişimcilerin davranışlarını ve tutumlarını endekste bir araya getiren Global Entrepreneurial Monitor (GEM)'ün 2006 ve 2018 yılları arasındaki Türkiye verileri incelenecektir. GEM'deki ilgili dönemlerdeki Türkiye'nin girişimci davranış ve tutumlarındaki değişimlerin, karar verme yöntemlerinden olan Ağırlıklandırılmış Hiyerarşi Süreci (AHP) ile TOPSİS-Çoklu Karar Verme (TOPSIS Multicriteria Decision Making Method) yöntemlerinden yararlanarak bir değerlendirme yapılacaktır. Araştırma sonuçlarına göre Türkiye için tespit edilen en ideal döneme ait girişimci davranış ve tutumlarına ilişkin veriler, ulusal ve ulus ötesi gelişmeler ile de ilişkilendirilecektir. Çalışma konusu olan girişimci davranış ve tutumları ile ilgili kurgulanan kavramsal ve metodolojik yaklaşımın, ilgili alandaki olası çalışmalara fikir vermesi açısından katkı getireceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Küresel Girişimci Monitörü, GEM, Girişimci Davranış, Girişimci Tutumu, Girişimci, TOPSİS Metodu, AHP Metodu

AN EVALUATION OF TURKEY'S THE ENTREPRENEURIAL BEHAVIOR AND ATTITUDE DATA IN GEM (GLOBAL ENTREPRENEURIAL MONITOR) BETWEEN 2006-2018 YEARS**ABSTRACT**

In its simplest form, the entrepreneur is the person who takes the risk while combining the inputs and producing goods and services in order to make a profit. Relating this definition only to raw materials, goods, services and risk may seem sufficient in a linear order. However, this definition is not sufficient especially in nonlinear ecosystems that are in the nature of the new normal and fed from chaos in the 2000s. It is now more correct to define entrepreneurship as "the person who creates a new idea, develops a business model and takes the risk" in dynamic and dynamic ecosystems. In the new normal, globalization, technological developments, advances in information and communications technologies and digitalization have made entrepreneurs a part of a large system with their competitors, suppliers and other stakeholders as a global player. While entrepreneurs combine raw materials, energy and knowledge in their business models, their risks and the sources of motivation are affected by the conditions of the period. Entrepreneurs play an important role in the development of countries' economies and technological progress. Therefore, in parallel with time and conditions, the behavior and attitudes of entrepreneurs by country have become an important research subject on a global scale. Global Entrepreneurial Monitor (GEM) brings together some the behaviors and attitudes of entrepreneurs in the country on a global scale into the index. In the study it will be analyzed Turkey's data of the index between 2006 and 2018. The changes in behavior and attitudes of entrepreneurs in Turkey's data in GEM during these years will be analyzed via Analytical Hierarchy Process and TOPSIS Multicriteria Decision Making Method. According to the study results entrepreneurial behavior and attitudes of the most ideal period determined for Turkey, also it will be linked with national and transnational developments. It is thought that the conceptual and methodological approach related to entrepreneurial behavior and attitudes, which is the subject of the study, will contribute to give an idea to possible studies in the related field.

Key words: Global Entrepreneurial Monitor, GEM, Entrepreneurial Behaviour, Entrepreneurial Attitudes, Entrepreneur, TOPSIS Multicriteria Decision Making Method, Analytical Hierarchy Process (AHP)

GİRİŞ

Küreselleşme, rekabetçi ekonomiler, teknolojik ilerlemeler, gelişen işletmeler, refahın artması, sermayenin akışının sürdürülebilir olması ulusal büyümenin birer mecburiyetleridir. Dolayısıyla girişimcilik ve girişimciler bu büyümenin en temel lokomotiflerinden biri olarak görülmelidir (Allison, Chell & Hayes, 2000). Geleneksel bakışa göre girişimciler için refah (zenginlik) göstergesi olarak girişimcilik faaliyetlerinden doğacak maddi getiriler bir ödül ve potansiyel bir motivasyon kaynağı olarak kabul edilir. Girişimci, potansiyeli olan kaynakların yeni bir kombinasyonunu yaratan bir inovatördür. Girişimcilik ekonomik kalkınmanın (Schumpeter, 1934), yeni iş yaratmanın ve sürdürülebilir istihdamın (Shane & Venkataraman, 2000) zorlayıcı bir gücü olarak kabul edilir (Arrak, Kaasa & Varblane, 2020; Allison, Chell & Hayes, 2000; Botsaris&Vamvaka, 2012). Çoğu kültürde girişimcinin kazanç ya da getiri beklentisi, bireyin başarı hissini bir sonucu veya daha yüksek statünün bir getirisi olarak görülür. Bu durum girişimciler için maddi getirilerin önemli bir refah (zenginlik) göstergesi olarak görülmesini destekler (Bellu & Fiume, 2004).

Girişimciliğin ülke ekonomisindeki ve uluslararası ticari ilişkilerdeki rolü nedeniyle girişimci davranış ve tutumlarına nelerin etkilediği önemli bir araştırma odağı haline gelmiştir. Girişimcinin eylemlerindeki itici unsurlar açıklanırken öncelikle bilginin kullanım şekline ve

sezgilerin araçsallığına değinildiği görülür (Allison, Chell & Hayes, 2000; Garcı'A-Cabrera, A.M. & Garcı'A-Soto, M. 2008). Diğer bir ifade ile girişimcilerin davranış ve tutumlarını aldıkları kararlara yansıyan bilişsel yaklaşımıyla ilişkili olduğu düşünülür. Karar verirken yaşamsal bilgiyi kullanma, bu bilgiyi yaratma ve sürece dahil etme yöntemleri, başarılı girişimcilerin bilişsel yaklaşımları ile ilgilidir. Faaliyetlerini sürdürdükleri çevrenin karakteristiklerinden (hatalı/eksik bilgi, zaman baskısı, belirsizlik ve kuşku vb.) ötürü, başarılı girişimcilerin bilişsel yaklaşımı aynı zamanda sezgisel olmayı gerektirir. Buradaki önemli nokta, girişimciliğin önemli güdüleyicilerinden biri olan sezgi her zaman girişimcilik çıktısı ile ilişkili bir performans göstergesine dönüşmeyebilir. Sezgilerin girişimcilik faaliyetlerine yansıyor yansımaması, en temelde girişimcinin girişim faaliyetlerine yönelik bilişsel yaklaşımlarına göre farklılaşma gösterir. Bu bağlamda Allison, Chell ve Hayes'e (2000) göre de bilişsel düzeyde girişimciler ve formal yöneticiler arasında bir farklılaşma söz konusudur. Allison vd.'ne göre özellikle sermaye artımını ve büyümeyi olanaklı kılacak fırsatların araştırılmasında ve tanımlanmasında girişimcinin sezgileri ve bilişsel düzeyi formal yapıdaki bir yöneticiden farklılaşabilir.

Girişimci eylemlerinin çok yönlülüğü nedeniyle sadece bilgi ve sezgi ile açıklamak mümkündür değildir, çevrenin de bu unsurlarla ilişkisine değinmek gerekir. Girişimsel faaliyetlerin sürdürülmesini mümkün kılan çevrede hayatta kalabilmek ve başarılı girişimler gerçekleştirmek için sezgiler ve bilişsel düşünme yöntemleri birer gereklilik olarak değerlendirilir (Allison, Chell & Hayes, 2000). Ancak girişimcinin çevresi, karakteri, kişisel özellikleri ve yaşamışlıkları genel anlamda girişimcilik davranış ve tutumlarını yönlendirir. Çevre, ulus kültürü, karakteristik özellikler, girişimcilğe ilişkin deneyimler girişimcilik faaliyetlerini etkiler (Garcı'A-Cabrera, A.M. & Garcı'A-Soto, M. 2008). Girişimcilerin bilişsel becerilerinin, yeteneklerinin ve algısal araçlarının birbiriyle etkileşimi sonucunda elde edilen sinerji ile girişimciler fırsat odaklı davranış sergileyerek arzu ettikleri başarıyı elde edebilirler (Cell, 1997). Bu durum girişimcilik niyetinin seviyesi ile de ilgilidir. Girişimci niyeti, girişimcinin riski üstlenerek mal ya da hizmet üretebilmek için girdileri bir araya getirmede bireysel isteğini ifade eder (Shane & Venkataraman, 2000). Bu anlamda girişimci davranış ve tutumunu etkileyen unsurlara açılım getirirken girişimci niyetine ayrıca değinilmesi gerekir.

Girişim Niyeti

İlgili literatürde girişimcilik davranış ve tutumlarını etkileyen unsurları açıklık getirirken yararlanılan temel yaklaşım "Gerekçeli Eylem Teorisi"dir. Gerekçeli eylem teorisi (Theory of Reasoned Actions-TRAs), insan eyleminde davranış ve tutumlar arasındaki ilişkiyi açıklar. Bu bağlamda girişimcinin davranış ve tutumlarını TRAs açısından açıklamak mümkündür. Fishbein tarafından 1967 tarafından ilk kez tanımlanan "Gerekçeli Eylem Teorisi" çerçevesinde davranışlara neden olan tutumların rolüne değinilmiştir. Bu teoriye göre her tutum ve davranış eylem, amaç, içerik ve zaman (ya da koşul) faktörlerinden etkilenerek en uygun karmaya dönüşerek (yani bir kararın yansımaya) sonuçlanır (Conner& Norman, 2005). Dolayısıyla girişimcinin niyetini alt başlıklarıyla incelemek, girişimci eylemlerinde etkili olan unsurları anlamakta aydınlatıcı olacaktır.

Girişimcilik sürecinin ilk aşaması yeni bir işin başlangıcı için bireysel isteği harekete geçiren girişimcilik niyetidir (entrepreneurial intentions (EIs)) ve bu yeni bir işe başlangıç niyeti olarak tanımlanır. Girişimcilik davranışını anlamada, girişimcilik niyetinin bileşenleri yaşamsal öneme sahiptir (Shane & Venkataraman, 2000). İlk deneyim (Bird, 1988), girişimcilik eğitimi (Fayolle

and Gailly, 2015; Karimi et al., 2016), risk alma eğilimi, öz yeterlilik (Hao et al., 2005), çevre desteği (Luthje and Franke, 2003), algılanan işin cazibesi ve esneklik (Guerrero et al., 2008) kavramları girişimcilik niyetinin öncülleridir (Arshad, Farooq, Sultana & Farooq, 2016).

Girişim Niyeti ve Girişimcilerin Algılanan Becerileri

Girişimci, girişim niyetinde olması bireyin kişisel özellikleriyle ilgili olduğu gibi girişimin hangi aşamasında olduğu ve girişim başarısına yönelik beklentilerin ne olduğuna bağlı olarak şekillenir (Botsaris&Vamvaka, 2012; Rauch & Frese, 2007). Girişimci faaliyetlerinin tahmin edilmesi ile girişimcinin özellikleri arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı dikkat çekicidir. Benzer karakteristik özelliklere sahip bireyleri, girişimsel faaliyetlere yönelten unsurlar aynı zamanda birer girişimciliği belirleyen faktörler olarak ta değerlendirilir (Raposo et al. 2008). Literatürde girişimcilik davranışının öngörülmesinde itici unsurlar olarak kendini başarma ihtiyacı, yaratıcılık, inisiyatif alma, yenilikçilik, proaktiflik, risk eğilimi, kendine güven, bağımsızlık, özerklik, motivasyon, sabır, değerler, tutumlar, kişisel hedefler, beş büyük kişilik özelliği (içe dönüklük, dışa dönüklük, vicdanlılık, açıklık ve anlaşılabilirlik), girişkenlik, öz-yeterlik ve benlik saygısı ile ilişkilendirildiği görülür (Kourilsky, 1980; Brandstatter, 1997; Botsaris&Vamvaka, 2012; Gorman, 1997; Rauch & Frese, 2007; Robinson et al.1991; Raposo et al. 2008)

Bireyin özelliklerine göre girişimci faaliyetlerinde risk alma eğilimi, başarısızlıktan çekinme yönelimi, değerlendirmeye değer fırsatların tespiti, girişimler sonucu elde etme beklentisi içerisinde olduğu başarı algısı farklılaşma gösterir (Botsaris&Vamvaka, 2012). Buna ek olarak geçmiş deneyimler, aile üyesinden devralınan işletme, kendini gerçekleştirme, kişisel becerilerin gösterilmesi (capabilities), zenginlik arzusu (wealth), bağımsızlık (özgür hareket edebilme), sosyal statü ve güç ve sosyal misyon gerçekleştirme isteği girişimcilerin yeni bir iş kurma veya start-up girişiminde bulunmaya yönelten diğer itici unsurlar olarak ifade edilir (Botsaris&Vamvaka, 2012; Akpor-Robaro, 2012).

Global Entrepreneurial Monitor (GEM) tarafından girişimciler yeni bir iş yaratmak için yapılması gerekenlerin sıralanması ve fırsatların araştırılması sonucunda girişim niyetini etkileyen fırsatların tespit edilmesi (fırsatların algılanması) değişkeni altında yer alır (Gray, Foster & Howard., 2006; GEM). Afzal vd. (2018) GEM verilerinden yararlanarak girişimcilik becerileri (entrepreneurial capability) ile bunun belirleyicilerini arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmaya çalışmışlardır. Siegel ve Wright (2015)'e göre girişimcinin algılanan beceriler kapsamında kaynak temin etmeye yardımcı beceriler ve start-up'lar kurulma aşamasındaki fırsatların araştırılmasında girişimcilerin kullandığı yetenek ve bilgi arasında girift ilişkiler söz konusudur. Buradaki beklenti; yeni yolları keşfetme, örgütsel ve ticari çıkarlar arasında denge sağlama ve yeni kaynaklarla bütünleşmeye imkan veren becerilerin örgütsel faaliyetleri kolaylaştırmasıdır (Afzal, Mansur and Sulong 2017). Örneğin üniversitedeki yeni bir araştırmanın patentlenmesi ya da lisanslanması, girişimci faaliyetlerinde yeni yollar sunar ve girişimcilik ekosisteminde yeni iş fikirlerini yaratma olanağı sunar. Örgütsel ve ticari çıkarlar arasında denge kurma becerisi, örgütsel ve ticari faaliyetleri lisanslama, patentleme kapsamında fikri hakları korumaya yönelik bir meşrulaşmayı sağlar. Bu durumda girişimci faaliyetlerinin kuluçka aşamasında atılımlarını geliştirme ve denge sağlama imkanı bulur (Afzal vd. 2018). Burada vurgulanan becerilerin yeni kaynaklarla bütünleşmesi aynı zamanda girişimcinin kişisel iletişim ağı (networking) ve ülkedeki girişimciliğe yönelik fırsatlar ile de ilgilidir. Girişimci becerilerinin tetikleyicilerine ilişkin çalışmalarda girişimci kurduğu girişiminin ülkesinde iyi bir

kariyer seçeneği olduğuna inanıyorsa, girişimciler fırsatları keşfetme noktasında daha istekli ve istikrarlı bir tutum sergileyeceği vurgulanır. Bu yaklaşım girişimcileri, girişimsel becerilerinden sinerjik etki yakalamak adına küresel anlamda ağlardan ve kaynaklardan faydalanmaya zorlar (Light and Dana 2013; Afzal vd. 2018; Afzal, Mansur and Sulong 2017).

Cinsiyete Göre Farklılaşan Girişim Davranış ve Tutumu

Girişimcilerin algılanan becerilerine (Entrepreneurial capability) ilişkin çalışmalar, kaynak temelli yaklaşımı ve girişimci niyeti özelindeki literatürden destek görür (Giuri, Grimaldi & Villani, 2014; Afzal Siddiqui & Dutta, 2018). Kaynakları etkin ve verimli kullanımında riskin değerlendirilmesi, girişimin yapılmaya değer görülmesi ve girişim niyetinin pekiştiricilerindeki algısal farklılaşmanın cinsiyet özelinde bir değişim yaratıp yaratmayacağı ilgili alandaki araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Buna paralel olarak girişimcilik davranış ve tutumlarının psikolojik ve sosyolojik faktörler özelinde cinsiyet, etnik köken, aile geçmişi ile girişimcinin risk alma eğilimi arasındaki ilişkisinin sorgulandığı çalışmaların sayısı da artı görülmektedir (Anna, Chandler and Bosma and Levie, 2009; Flavius, 2010).

Cinsiyete göre girişimci davranış ve tutumları girişimcilik niyeti, sosyal norm ve özyeterlilik ile ilişkili olarak farklılaşır (Sidanius & Pratto, 2001). Sidanius ve Pratto (2001) kadın ve erkeklerin sosyal norm ve özyeterlilik açısından girişimcilik niyetlerinde bir farklılaşma olduğunu ifade etmektedirler. Araştırmacılar girişimcilik niyeti ile ilişkilendirdikleri sosyal norm ve öz-yeterlilik ilişkisinde cinsiyeti bir kontrol değişkeni olarak ele almışlardır. Ancak girişimcilik tutumlarını bir ılımlı değişken olarak incelememişlerdir. Erkek girişimcilerin kadın girişimcilerden daha bağımsız hareket edip kararlar aldığını ve inandıklarını hayata geçirmekte daha istekli olduklarını tespit etmişlerdir. Kadın girişimciler ise, kariyerlerine ilişkin kararlar alırken toplumun kabullerinden daha çok etkilenerek, fikirlerini olgunlaştırdıkları görülmüştür. Kısaca bu araştırmacılara göre cinsiyet, girişimcilik niyetinde etkili bir faktördür ve farklılaşan unsurlara göre girişimcilik kariyerinde yansımaları gözlemlenmektedir. Arshad vd. (2016) sosyal norm ve özyeterliliklerin girişimci tutumları arasındaki ilişkide girişimci cinsiyetini ılımlı aracı değişken olarak ele almışlardır. Özyeterlilik algısının, erkek girişimci tutumlarının kadın girişimci tutumlarından daha fazla etkilediğini tespit etmişlerdir. Toplum kabulünü de içeren sosyal norm algısının cinsiyete göre farklılaşma söz konusudur. Arshad vd. (2016) kadın girişimcilerin tutumlarını erkek girişimci tutumlarından daha fazla etkilediği gözlemlenmişlerdir. Girişimcilğe yönelik tutumların girişimci niyeti üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğuna da dikkat çekmişlerdir.

Girişimci tutum ve davranışlarını tespit etmeye çalışan Küresel Girişimcilik Endeksi- Global Entrepreneurial Monitor (GEM) gibi uluslararası kurumların, girişimci cinsiyetleri arasındaki farklılaşma eğiliminin yıllar bazında nasıl bir seyir gösterdiğini tespit etmek açısından fayda sağladığı ifade edilebilir. Özellikle cinsiyet temelli değişen davranış ve tutumların kültüre göre farklılaşacağı varsayımı vardır. Kültürün uluslara göre farklılaşma göstermesi nedeniyle cinsiyete göre girişimciliği etkileyecek faktörlerinde ulustan ulusa değişeceği düşünülür (Garcí A-Cabrera, A.M. & Garcí A-Soto, M., 2008). Bu anlamda farklı uluslara ilişkin girişimci davranış ve tutumlarına ilişkin verileri bir araya getiren GEM’de kadın ve erkek girişimcilerin davranış ve tutumlarına ilişkin uluslararası verilerden yararlanmak anlamlı olacaktır.

London Business School ve Babson Collage tarafından kurulan GEM bünyesinde yüksek ve orta gelir düzeyindeki ülkelerden meydana gelen bir kümelenmedir. Girişimcilik faaliyetleri, işletme

sahipliği, girişimcilerin cinsiyeti ve girişimin aşaması açısından ülkelerdeki girişim ve girişimcilere ilişkin veriler GEM’de bir aradadır. GEM’deki çalışmalardaki hemfikir olunan konulardan birisi orta gelir grubundaki ülkelerde erken dönem girişimlerde kadın ve erkek girişimciler arasındaki boşluk azalırken, girişimin kurulması ve işletme olarak faaliyetlerini sürdürmesi aşamasında söz konusu farkın arttığı görülmüştür. Yüksek gelir grubundaki ülkelerde ise erkek girişimciler hem erken dönem hem de kurulma aşamasında kadın girişimcilerin iki katından daha fazla sayıda ekonomide yer aldıkları dikkat çekicidir. Özellikle kadın girişimciler, gelişmekte olan ülkelerde ekonomik kalkınmanın önemli bir göstergesidir (Flavius, 2010). Kadın girişimcilerin dünya genelinde inovasyon, meslek ve refah sağlama açısından katkı getirir. Ancak kadın girişimcilerin zorlu koşullara rağmen girişim deneyimlerinin ekonomilerdeki çarpan etkisi bilinmesine rağmen kadın girişimcilere ilişkin ampirik çalışma sayısı yetersizdir (Low, 2001). Bu tespiti destekler nitelikte Arafat ve Saleem (2017) GEM’in 2012 yılında Hindistan’daki 2700 adet girişimci örneğinde yaptıkları araştırmada, yeni bir girişimi hayata geçirmesi sürecindeki (start-up kuruluşunun) en önemli belirleyicilerin cinsiyet, özyeterlilik, risk algısı ve algılanan fırsatlar olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak girişimci davranış ve tutumlarını incelerken girişimcilerin algılanan fırsat ve girişimlerine ilişkin beklentilerine de değinmek gerekir.

Girişimcilere Algılanan Fırsat ve Beklentiler

Girişimci faaliyetleri, rutin olmayan belirli bir dereceye kadar risk içerir. Girişimci faaliyetleri, en tipik şekliyle kendi işletmesinin (ya da girişiminin) güçlü yanlarını artırırken, rakiplerin güçlü yönlerini azaltmaya olanak sunan amaçlar etrafında şekillendirilir. Diğer bir ifade ile girişimciler faaliyetlerini sürdürürken hem kendi hem de rakiplerinin zayıf yönlerini tespit etmek için kapsamlı bir araştırma süreci sürdürürler. Girişimci eylemleri kendi güçlü yanlarını kuvvetlendiren ve zayıf yanlarını azaltan rutin olmayan faaliyetleri de kapsar (Bellu & Fiume, 2004). Bu anlamda girişimcinin yakın ve uzak çevresindeki fırsatları algılaması ve bağlantılı şekilde başarı getireceğine inandığı beklentiler geliştirecektir. Söz konusu algılanan fırsatlar ve beklentiler, girişimcinin eylemlerine ya da daha girişimci faaliyetlere yönelmesinde önemli bir dürtü de yaratabilir. Ward (1993), dahili kontrol (içsel kontrol) odağına sahip kişilerin, iş başarısızlığı olasılığını tahmin ederek ve işlerinin faaliyetlerini buna göre ayarlayarak ilgili girişimcilik riskleriyle başa çıkmada proaktif olma eğiliminde olduklarını bulmuştur. Benzer şekilde Flavius (2010), insanların öngörülemez durumlara erişme ve bunları değerlendirme konusundaki istekliliği ve yeteneklerine ilişkin anlayışlara işaret eder. Bu da girişimciler için hesaplanmış bir karar alma sürecini mümkün kılar.

Girişimcilik eylemleri ile ilişkisi vurgulanan unsurlar ve aralarındaki etkileşim girişimcilik sürecinde oldukça etkilidir. Girişimciliğin artan öneminden ötürü davranış ve tutumların neler olduğu, ülkeler özelinde nasıl bir eğilim görüldüğünün tespiti önem arz eder. Bu bağlamda çalışmada 2006-2018 yılları arasında Türkiye’ye ilişkin GEM’deki girişimci davranış ve tutumlarına ilişkin verilerin bir değerlendirilmesine ve bunların muhtemel nedenlerine değinilecektir.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Çalışmanın literatür kısmında da vurgulandığı üzere girişimcilik sadece ulusal değil uluslararası etkiye de sahip bir iş ekosistemi aktörüdür. Küreselleşme ve enformasyon teknolojilerindeki gelişmeler ile birlikte tüm aktörlerin bir arada olduğu yeni bir arenada girişimcilik tutum ve davranışları koşullara göre farklılaşma gösterir. Girişimciliğin iş yaşamındaki yaygın etkisinden ötürü söz konusu farklılaşmaya nelerin etki ettiği küresel ölçekte cevap aranılan bir araştırma sorusuna dönmüştür.

Araştırmacılar girişimcilik tutum ve davranışlarını etkileyen faktörlerin kültüre, girişim faaliyetlerine, girişim niyetine ve becerisine, erken dönem girişimlerin cinsiyetle ilişkisine, riskten kaçınmaya, statü beklentisine ve başarı çıktıklarına göre farklı unsurlardan etkilenerek değişkenlik gösterdiğini savunarak ilgili alanda araştırmalarını yürütmeye devam etmektedirler. Bu çalışmada ise küresel girişimcilik davranış ve tutumlarındaki değişimlerin gözlemlenmesi amacıyla uluslararası bir platform olan Küresel Girişimcilik Endeksi-Global Entrepreneurial Monitor'e (GEM) Türkiye girişimcilik davranışı ve tutumu verilerinin göreceli olarak bir değerlendirmesine yer verilecektir. GEM, 2019 yılındaki araştırmasına 150 000 den fazla katılımcıyı dahil ederek alan araştırmalarına devam etmektedir (GEM,2019). Ancak GEM'in son iki yılın verilerini kamuya açık bir şekilde paylaşmaması ile ilgili politikaları nedeniyle araştırmada Türkiye girişimcilik davranış ve tutumlarına ilişkin verilerinin toplanmaya başladığı 2006 yılı ile en son erişimi mümkün olan 2018 yılı arasında dönemsel bir sınırlılık söz konusu olmuştur. 2006-2018 yılları arasındaki Türkiye girişimcilik davranışı ve tutumu verileri araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Bu bağlamda araştırmada ise, 2006-2018 yılları arasında algılanan fırsat, algılanan girişimcilik becerileri, başarısızlık korkusu, girişimcilik niyeti, erken dönem girişimcilik faaliyetleri, işletme sahipliği, erken dönem girişimci kadın/erkek oranı, iş yaratma beklentisi, hizmet sektörü, başarılı girişimcilikten doğan yüksek statü kazanma beklentisi, girişimciliğin iyi bir kariyer seçimi olmasına ilişkin unsurlar ile ilgili veriler üzerinden bir değerlendirme yapılacaktır (Bkz. Tablo 1).

Söz konusu dönemlerdeki girişimci davranış ve tutumlarına ilişkin bu unsurların birbirlerine göre ağırlıklandırılmış kıyaslamalarını gerçekleştirmek amacıyla Çoklu Karar Verme Yöntemlerinden olan AHP ve TOPSIS yöntemlerinden yararlanılmıştır. AHP (Analytical Hierarchy Process) ve TOPSIS (Technique for Order Preference by Similarity) Yöntemleri çok ölçütlü karar verme (ÇKKV) yöntemlerinden olup, kriterler arasında etkinlik, verimlilik ve/veya üstünlükler açısından bir değerlendirme yaparak en istenen durumdan başlamak üzere en istenmeyen duruma doğru bir sıralama imkanı sunar (Şimşek, Çatır & Ömürbek, 2015). TOPSIS yöntemi ise karar vericiye istenen ve istenmeyen senaryoları değerlendirerek objektif olarak istenen duruma en yakın ve en uzak çözüm önerilerinin veya durum tespitlerinin sunulmasına imkan veren Çoklu Karar Verme Yöntemlerinden bir diğeridir. Çok kriterli karar verme yöntemi kapsamında alternatifler arasında belirlenen kriterlere göre en ideal değerlendirmeye imkan veren bir sıralama ve seçim yapma gerçekleşir. ÇKKV olarak ta adlandırılan bu yöntemler grubu, tarafsız olarak kriterlere ve verilere göre geliştirilen algoritmik ilişkiler üzerinden karar vericiye "en iyi" öneriyi sunar (Pohekar ve Ramachandran, 2004). Belirli bir noktaya kadar TOPSIS, AHP ile eşzamanlı ilerlerken en iyi ve en kötü senaryo arasındaki ilişkiye yönelik hesaplanan tutarlılık göstergesi olan CI (Consistency Index) değerlerinin tespit edilmesi sürecinde algoritmik bir farklılaşma meydana gelir (Nann ve Tian, 2011).

TOPSIS yönteminin algoritmik adımlarından ilki Karar matrisinin oluşturulmasıdır. Tablo 2'de Karar matrisinde karar seçenekleri (n) ile değerlendirme ölçütlerine (m) göre yeni bir düzen oluşturulur. Bu matris, n*m boyutlarında olmakla birlikte değerlerin normalize edilmesine

imkan verecek şekilde verinin hazırlanmasını içerir. Çok Kriterli Karar Verme Yöntemi kapsamında alternatifler arasında belirlenen kriterlere göre en ideal değerlendirmeye imkan veren bir sıralama ve seçim yapma gerçekleşir. ÇKKV olarak ta adlandırılan bu yöntemler grubu, tarafsız olarak kriterlere ve verilere göre geliştirilen algoritmik ilişkiler üzerinden karar vericiye “en iyi” öneriyi sunar (Pohekar ve Ramachandran, 2004). (Bkz. Tablo 2)

Tablo 1. 2006-2018 Yılları Arasında GEM'e Göre Türkiye Girişimcilik Davranışı Ve Tutumu Verileri

	Algılanan Fırsat (AF)	Algılanan Beceriler (AB)	Başarısızlık Korkusu Oran (BŞZ-K)	Girişimcilik Niyeti (GN)	Erken Dönem Girişimcilik Faaliyetleri (ERK-GF)	İşletme Sahipliği (İS)	Erken Dönem Girişimci Kadın/Erkek Oranı (ERK-G-K/E)	İş Yaratma Beklentisi (İYB)	Hizmet Sektörür (HS)	Başarılı Girişimcilikte Yüksek Statü Kazanma (BŞR-G-YŞ)	İyi Bir Kariyer Seçimi Olarak Girişimcilik (İKSG)
2018	44,31	56,84	28,1	29,73	14,24	8,65	0,42	45,91	10,59	66,09	80,79
2016	49,57	54,19	30,88	30,28	16,14	9,4	0,45	48,1	11,19	72,1	80,8
2013	38,63	52,24	30,39	28,06	9,95	5,67	0,47	52,36	20,03	73,95	64,03
2012	39,88	49,44	30,39	14,72	12,22	8,68	0,39	36,56	16,29	76,14	67,07
2010	36,14	54,18	24,97	19,43	8,59	10,73	0,27	33,4	11,91	76,4	71,15
2008	36,19	48,77	34,01	20,8	5,96	4,82	0,26	31,27	14,26	79,72	71,13
2007	39,45	49,08	23,13	19,05	5,58	5,46	0,28	45,39	16,82	82,46	75,44
2006	33,91	54,66	26,59	20,1	6,07	11,45	0,41	28,55	11,81	85,6	77,24

Kaynak: Global Entrepreneurial Monitor (GEM) (2018). [online] Available at: <https://www.gemconsortium.org/> [Accessed 25 12 2020].

$$D = \begin{bmatrix} d_{11} & d_{12} & \dots & d_{1m} \\ d_{21} & d_{22} & \dots & d_{2m} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ d_{n1} & d_{n2} & \dots & d_{nm} \end{bmatrix}$$

D-matriksi, karar matrisinin karar seçenekleri satırları (i) ve sütunları ölçütleri (j) gösterilmektedir. d_{ij} , i seçeneğin j kriterine göre normalize matris için veri yeniden yapılandırılır (Şimşek, Çatır & Ömürbek, 2015; Pohekar & Ramachandran, 2004; Ertuğrul & Deniz, 2018).

Tablo 2. Karar Matrisi – D Matrisi

	AF	AB	BŞZ-K	GN	ERK-GF	İS	ERK-G-K/E	İYB	HS	BŞR-G-YS	İKSG
2018	44,31	56,84	28,1	29,73	14,24	8,65	0,42	45,91	10,59	66,09	80,79
2016	49,57	54,19	30,88	30,28	16,14	9,4	0,45	48,1	11,19	72,1	80,8
2013	38,63	52,24	30,39	28,06	9,95	5,67	0,47	52,36	20,03	73,95	64,03
2012	39,88	49,44	30,39	14,72	12,22	8,68	0,39	36,56	16,29	76,14	67,07
2010	36,14	54,18	24,97	19,43	8,59	10,73	0,27	33,4	11,91	76,4	71,15
2008	36,19	48,77	34,01	20,8	5,96	4,82	0,26	31,27	14,26	79,72	71,13
2007	39,45	49,08	23,13	19,05	5,58	5,46	0,28	45,39	16,82	82,46	75,44
2006	33,91	54,66	26,59	20,1	6,07	11,45	0,41	28,55	11,81	85,6	77,24
TOPLAM	318,08	419,4	228,46	182,17	78,75	64,86	2,95	321,54	112,9	612,46	587,65

Karar matrisinin-D matrisinin her bir sütun değerlerinin kareleri toplamının karekökü alınarak, sütunun ilgili elemanın bu çıkan değere bölünmesi ile standart karar matrisi olarak ifade edilen normalize matrisi olan R matrisi elde edilir (Şimşek, Çatır & Ömürbek, 2015).

$$R = \begin{bmatrix} r_{11} & r_{12} & \dots & r_{1m} \\ r_{21} & r_{22} & \dots & r_{2m} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ r_{n1} & r_{n2} & \dots & r_{nm} \end{bmatrix} \quad r_{ij} = \begin{cases} \frac{d_{ij}}{\sqrt{\sum_{k=1}^n d_{kj}}} , & i=1,2,\dots,n , j=1,2,\dots,m \end{cases}$$

Normalize matristen, Ağırlıklı standart karar matrisi (V-matrisi) elde edilmesi için öncelikle AHP yöntemiyle elde edilecek kriterlerin birbirlerine göre ağırlık oranları hesaplanmalıdır. Ağırlık değerlerinin toplamı 1 olmalıdır (Şimşek, Çatır & Ömürbek, 2015) (Bkz.Tablo 4 ve 5). Ağırlık oranlarını hesaplamak için normalize edilmiş matrisin her bir satır toplamı, matrisin boyutuna bölünerek ortalaması alınarak, ölçütlerin birbirlerine göre önem değerlerini gösteren yüzde önem dağılımları elde edilir. Bulunan bu değerler her bir ölçüt için hesaplanan önem ağırlığıdır diğer bir ifade ile ağırlık oranları tespit edilmiş olunur (Durmuş& Tayyar, 2017).

$$w_i = \left(\frac{1}{n}\right) \sum_{j=1}^n a_{ij}' , i, j = 1, 2, \dots, n$$

Tablo 3. Normalize Matris - R Matrisi

	AF	AB	BŞZ-K	GN	ERK-GF	İS	ERK-G- K/E	İYB	HS	BŞR-G-YS	İKSG
2018	0,139305	0,135527	0,122997461	0,16319921	0,180825597	0,133364169	0,142373	0,142782	0,093799823	0,107909	0,13748
2016	0,155841	0,129208	0,135165893	0,166218367	0,204952381	0,144927536	0,152542	0,149593	0,09911426	0,117722	0,137497
2013	0,121447	0,124559	0,133021098	0,154031948	0,126349206	0,087419056	0,159322	0,162841	0,17741364	0,120743	0,108959
2012	0,125377	0,117883	0,133021098	0,080803645	0,155174603	0,133826704	0,132203	0,113703	0,14428698	0,124318	0,114133
2010	0,113619	0,129185	0,109297032	0,106658616	0,109079365	0,165433241	0,091525	0,103875	0,105491585	0,124743	0,121075
2008	0,113776	0,116285	0,148866322	0,114179064	0,07568254	0,074313907	0,088136	0,097251	0,126306466	0,130164	0,121041
2007	0,124025	0,117024	0,101243106	0,104572652	0,070857143	0,084181314	0,094915	0,141164	0,148981399	0,134637	0,128376
2006	0,106608	0,130329	0,116387989	0,110336499	0,077079365	0,176534073	0,138983	0,088791	0,104605846	0,139764	0,131439

Tablo 4. Ağırlıklandırılmış Kriter Matrisi

	AF	AB	BŞZ-K	GN	ERK-GF	İS	ERK-G-K/E	İYB	HS	EŞR-G-YS	İKSG
AF	1	0,77955665	1,576888327	1,490413724	3,111657	5,122543	105,5	0,965149	4,184136	0,670449	0,548459
AB	1,282780411	1	2,022775801	1,911875528	3,991573	6,571098	135,3333333	1,238074	5,367328	0,860039	0,703552
BŞZ-K	0,634168359	0,494370162	1	0,945173226	1,973315	3,248555	66,9047619	0,612067	2,653447	0,425178	0,347815
GN	0,670954638	0,52304715	1,058007117	1	2,087781	3,436994	70,78371429	0,647571	2,807365	0,449841	0,367991
ERK-GF	0,321372151	0,250527797	0,506761566	0,478977464	1	1,646243	33,9047619	0,310172	1,344665	0,215464	0,176259
İS	0,195215527	0,152181562	0,307829181	0,2909519	0,607444	1	20,5952381	0,188412	0,816808	0,130882	0,107068
ERK-G-K/E	0,009478673	0,007389163	0,014946619	0,014127144	0,029494	0,048555	1	0,009148	0,03966	0,006355	0,005199
İYB	1,03610923	0,807705841	1,633807829	1,544231416	3,224017	5,307514	109,3095238	1	4,335222	0,694659	0,568263
HS	0,238997969	0,186312456	0,376888327	0,356205823	0,74368	1,224277	25,21428571	0,230669	1	0,160236	0,131081
EŞR-G-YS	1,491536899	1,162737509	2,351957295	2,223007064	4,641152	7,640462	157,3371429	1,439556	6,240793	1	0,818047
İKSG	1,823290454	1,421358198	2,875038968	2,717437114	5,673455	9,339884	192,3371429	1,759747	7,628895	1,222424	1
TOPLAM	8,703904311	6,785186488	13,72491103	12,97241843	27,08357	44,58613	918,2619048	8,400566	36,41832	5,835527	4,773734

Tablo 5. Normalize Edilmiş Ağ Matrisi

	AF	AB	BŞZ-K	GN	ERK-GF	İS	ERK-G-K/E	İYB	HS	BŞR-G-YS	İKSG	Satır Toplamı	Ağırlık Değerleri
AF	0,114890969	0,114890969	0,114890969	0,114890969	0,114891	0,114891	0,114890969	0,114891	0,114891	0,114891	0,114891	1,263801	0,114891
AB	0,147379884	0,147379884	0,147379884	0,147379884	0,14738	0,14738	0,147379884	0,14738	0,14738	0,14738	0,14738	1,621179	0,14738
BŞZ-K	0,072860217	0,072860217	0,072860217	0,072860217	0,07286	0,07286	0,072860217	0,07286	0,07286	0,07286	0,07286	0,801462	0,07286
GN	0,077086628	0,077086628	0,077086628	0,077086628	0,077087	0,077087	0,077086628	0,077087	0,077087	0,077087	0,077087	0,847953	0,077087
ERK-GF	0,036922758	0,036922758	0,036922758	0,036922758	0,036923	0,036923	0,036922758	0,036923	0,036923	0,036923	0,036923	0,40615	0,036923
İS	0,022428501	0,022428501	0,022428501	0,022428501	0,022429	0,022429	0,022428501	0,022429	0,022429	0,022429	0,022429	0,246714	0,022429
ERK-G-K/E	0,001089014	0,001089014	0,001089014	0,001089014	0,001089	0,001089	0,001089014	0,001089	0,001089	0,001089	0,001089	0,011979	0,001089
İYB	0,119039593	0,119039593	0,119039593	0,119039593	0,11904	0,11904	0,119039593	0,11904	0,11904	0,11904	0,11904	1,309456	0,11904
HS	0,027458708	0,027458708	0,027458708	0,027458708	0,027459	0,027459	0,027458708	0,027459	0,027459	0,027459	0,027459	0,302046	0,027459
BŞR-G-YS	0,17136412	0,17136412	0,17136412	0,17136412	0,171364	0,171364	0,17136412	0,171364	0,171364	0,171364	0,171364	1,885005	0,171364
İKSG	0,209479607	0,209479607	0,209479607	0,209479607	0,20948	0,20948	0,209479607	0,20948	0,20948	0,20948	0,20948	2,304276	0,20948
												***	1

Ağırlıklandırılmış normalize matrisden elde edilen ağırlık oranları, kriterlerin önem derecesine göre yapılması sebebiyle TOPSIS yönteminde karar vericiye öznel bir yön verme özgürlüğü getirir. Diğer bir ifade ile karar vericiye subjektif olabilme fırsatı sunar. V matrisi ise R matrisi elemanlarının ağırlık değerleri ile çarpımından elde edilir. (Bkz. Tablo 6.)

V matrisinde her bir ölçüt için pozitif ideal ve negatif ideal çözüm kümeleri elde edilir. Değerlendirme ölçütleri fayda cinsinden ise, pozitif ideal çözüm V matrisinin sütunlarının en büyük değerlerinden, negatif ideal çözüm V matrisinin sütunlarının en küçük değerlerinden tespit edilir(Şimşek, Çatır & Ömürbek, 2015). Buna göre pozitif ve negatif çözüm kümeleri aşağıdaki elemanlardan meydana gelir:

Pozitif ideal çözüm kümesi

Negatif ideal çözüm kümesi

$$V^* = \{v_1^*, v_2^*, \dots, v_m^*\}$$

$$V^- = \{v_1^-, v_2^-, \dots, v_m^-\}$$

Pozitif ve negatif çözüm kümeleri oluşturulması ile V matrisinden uzaklık değerleri hesaplanır. A değerleri her bir pozitif ve negatif değerler için kriterler özelinde belirlenir (Soba & Eren, 2011).

$$A^* = \left\{ \left(\max_i v_{ij} / j \in J \right), \left(\min_i v_{ij} / j \in J' \right) \right\}$$

(i= 1,2,3,..m)

$$A^* = \{v_1^*, v_2^*, v_3^*, \dots, v_j^*, \dots, v_n^*\},$$

$$A^- = \left\{ \left(\min_i v_{ij} / j \in J \right), \left(\max_i v_{ij} / j \in J' \right) \right\}$$

(i= 1,2,3,..m)

Tablo 6. Ağırlıklı Standart Karar Matrisi- V Matrisi

	AF	AB	BŞZ-K	GN	ERK-GF	İS	ERK-G-KE	İYB	HS	BŞR-G-YS	İKSG
2018	0,016004838	0,019973945	0,008961622	0,012380477	0,006677	0,002991	0,0001550461	0,016997	0,002576	0,018492	0,028799
2016	0,017904758	0,019042718	0,009848216	0,012813214	0,007567	0,003251	0,0001661208	0,017807	0,002722	0,020173	0,028803
2013	0,013953213	0,018357475	0,009691946	0,011873804	0,004665	0,001961	0,0001735039	0,019385	0,004872	0,020691	0,022825
2012	0,014404715	0,017373537	0,009691946	0,006228881	0,005729	0,003002	0,0001439713	0,013355	0,003962	0,021304	0,023908
2010	0,013053822	0,019039204	0,007963406	0,008221953	0,004028	0,00371	0,0000996725	0,012365	0,002897	0,021376	0,025363
2008	0,013071882	0,017138095	0,010846433	0,008801679	0,002794	0,001667	0,0000959809	0,011577	0,003468	0,022305	0,025356
2007	0,014249399	0,017247031	0,007376595	0,008061153	0,002616	0,001888	0,0001033640	0,016804	0,004091	0,023072	0,026892
2006	0,012248342	0,019207879	0,008480054	0,008505469	0,002846	0,003959	0,0001513545	0,01057	0,002872	0,023951	0,027534
	max	max	min	max	max	max	max	max	max	max	max
A*	0,017904758	0,019973945	0,007376595	0,012813214	0,007567	0,003959	0,000173504	0,019385	0,004872	0,023951	0,028803
A-	0,012248342	0,017138095	0,010846433	0,006228881	0,002616	0,001667	0,0000959809	0,01057	0,002576	0,018492	0,022825

V matrisinden ve A değerlerinden hareketle her seçenek arasındaki uzaklık n boyutlu seçeneğin pozitif ve negatif ideal çözümden uzaklığı (sıralama imkanı verecek olan S değerlerini) ise aşağıda belirtilen formül yardımı ile hesaplanır (Soba & Eren, 2011):

$$S_i^+ = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^+)^2}, \quad i=1,2,\dots,m$$

$$S_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^-)^2}, \quad i=1,2,\dots,m$$

S değerlerinden elde edilecek ideal çözüme göreceli yakınlık değeri (Ci) ise kriterlerin önem derecelerine göre en iyi performans gösterenden en az performans gösterene doğru bir sıralama verir (Bkz. Tablo 6.). Karar verici ise bu sıralama üzerinden verim ve etkinliğe ilişkin bir karar verir (Soba & Eren, 2011). Tablo 7’de Ağırlıklandırılmış kriterlerine göre en iyi (S+) ve en kötü (S-) senaryoya göre kriterler yeniden analiz ediliyor. En iyi ve en kötü senaryo arasındaki ilişkiye yönelik hesaplanan tutarlılık göstergesi olan Ci (Consistency Index) değerleri her yıl için hesaplanmıştır. Pozitif ideal ve negatif ideal çözüm değerlerine olan uzaklık değerleri üzerinden Ci ile ideal çözüme göreli yakınlık katsayıları hesaplanır(Soba & Eren, 2011).

$$C_i^* = S_i^- / (S_i^+ + S_i^-)$$

Tablo 7. İdeal Çözüme Göreli Uzaklık Değerlerinin 2006-2018 Yılları Arasındaki Sıralaması

	Si+	Si-	Ci
2018	0,000049	0,000161	0,76816076
2016	0,000029	0,000198	0,872783166
2013	0,000083	0,000130	0,609046024
2012	0,000138	0,000037	0,212797251
2010	0,000130	0,000041	0,238820941
2008	0,000165	0,000030	0,154158016
2007	0,000084	0,000098	0,539193417
2006	0,000158	0,000072	0,314412607

İdeal Çözüme Göreli Uzaklık Değerlerinden de görülebileceği gibi girişimci tutum ve davranışları açısından en ideal yıl 2016’ya aittir.

(2016> 2018>2013>2007>2006>2010>2012>2008)

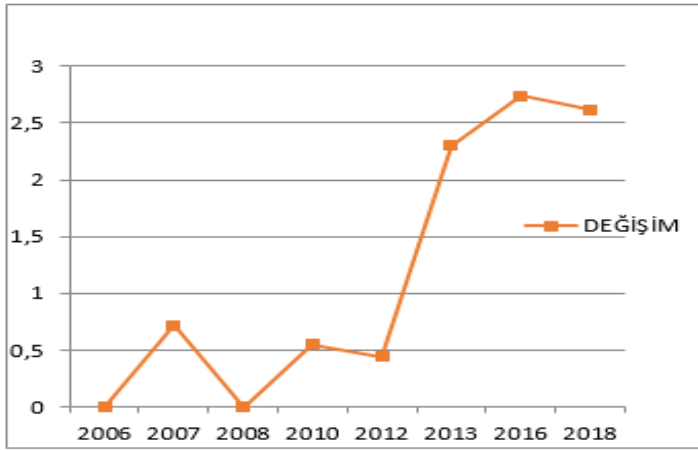
Tablo 7’de görüldüğü gibi Türkiye’nin girişimcilik davranış ve tutumlarına ilişkin belirlenen kriterlere göre en iyi ideal yıl 2016 senesine aittir. Tablo 8 de belirlenen yıllardaki değişimin birbirlerine göreli durumu ve değişimi görülebilir. 2006 yılı referans yılı olarak kabul edilerek başlangıç noktası olduğu varsayılmış ve her yılın bir önceki yıla göre değişimi hesaplanarak Şekil 1’deki görsel elde edilmiştir.

Tablo 8. İdeal Çözüme Göreli Uzaklık Değerlerinin 2006-2018 Yılları Arasındaki Değişimi

Şekil 1. 2006-2018 Yıllar Arasında GEM'e Göre Türkiye Girişimcilik Davranışı Ve Tutumlarındaki Değişim Eğilimi

Tablo 8 ve Şekil 1'de görüldüğü üzere bir önceki yıla göreceli olan artış patlamasının 2016 ve 2013 yıllarına ait olduğu dikkat çekicidir. Ancak TOPSIS yöntemine göre girişimcilik davranış ve tutumlarına ilişkin kriterlere ilişkin istenilen duruma en uygun yıl 2016'dır. Bu duruma neden olmuş olabilecek koşulların neler olduğunu incelemek, araştırmayı tamamlayıcı katkısından ötürü önem arz edecektir.

Erken dönem girişimlerin kaderini belirleyen önemli unsurlardan biri kuluçka merkezleridir. Türkiye'de özellikle 2016 yılında sayıları kırktan fazladır. Oysaki 2011 yılında ülke genelinde

sadece 22 adet kuluçka merkezi varken, 2016 yılında sadece ODTÜ Teknokent'de 46 adet kuluçka ve ön kuluçka merkezi kurulmuştur. 2016 yılında Türk Telekom, Vodafone, GD Holding gibi büyük kuruluşlar da stratejik bir karar alarak kuluçka merkezi kurma ve teknolojik girişimlere yatırım yapmaya başladığı görülür (Capital,

YIL	Bir Önceki Yıla Göre Değişim Oranı
2006	0
2007	71,49%
2008	0,08%
2010	55,00%
2012	44,11%
2013	230,32%
2016	273,62%
2018	261,63%

2016).

Devlet tarafından gerçekleştirilen girişimcileri destek ve teşvik programları da girişimciler için uygun bir ekosistemin oluşmasında belirleyici katkı sağladığı ifade edilebilir. KOSGEB 2016 yılında uygulamalı girişimcilik eğitimi, yeni girişim desteği, iş geliştirme merkezi desteği (İŞGEM), iş planı ödüllendirme kapsamında önemli bir girişim destek programına başlamıştır. Ankara Sanayi Odası başta olmak üzere Sanayi Odaları da elektronik ticarete girişimcileri destekleme programı kapsamında yurtdışı pazar araştırması ve pazara giriş destek programı,

yurt dışı birim marka ve tanıtım destek programı, yurtdışında gerçekleştirilen fuar katılımlarının desteklenmesi, türk ürünlerinin yurtdışında markalaşması, türk malı imajının yerleştirilmesi gibi girişimcilerin davranış ve tutumlarına yönelik bir teşvik programı yürüttükleri görülür (ASO, 2016). Türkiye bilimsel ve teknolojik araştırma kurumu (TÜBİTAK) bireysel genç girişimci destek programı (tekno-girişim sermaye desteği programı), girişim sermayesi destekleme programı, yenilik girişimcilik alanlarında kapasite artırılmasına yönelik destek programı, patent destek programı, sanayi Ar-Ge projeleri destekleme programı, KOBİ Ar-Ge başlangıç destek programlarını kapsamlı bir şekilde yürütmeye başlamıştır (TÜBİTAK, 2016). Hazine ve Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) kapsamında üç yıl süreyle girişimciler için vergi ve prim teşvik programı da başlatılmıştır (GİB, 2016).

2016 yılında özellikle girişimciler için kamu ve özel sektör destekleri ile girişimcilik faaliyetlerinin teşvik edilmesi ve girişimci davranış ve tutumlarının pekiştirilmesine imkan veren gelişmelerin yaşandığı söylenebilir. Araştırmamızın bulgularının da işaret ettiği üzere 2016 yılı girişimci davranış ve tutumlarının istenen senaryoya en yakın olan koşulsal gelişmelerin yaşandığı bir dönem olmuştur. GEM verilerinde Türkiye'nin ilgili skorlarına söz konusu gelişmelerin yansımış olduğu ifade edilebilir.

SONUÇ

Girişimciler enformasyon teknolojilerindeki gelişmeler ile ağ ekonomisinde önemli bir aktör haline gelmiştir. 2000'li yıllardan itibaren internetin yaygın kullanımı ile bilgi paylaşımı ve işbirliğini mümkün kılan, uzmanlaşma ve kaynak paylaşımı temelli zamansız ve ülke sınırlarından bağımsız girişim faaliyetleri yaygınlaşmaktadır. Bu anlamda girişimci sadece ülke ekonomisi değil küresel ekonomilerin de önemli bir kalkınma aktörü olarak paydaş ekonomisinde yerini almaktadır.

Yeni dünya düzeninde girişimciyi sadece fikrini hayata geçirmek için girdileri bir araya getiren ve riski üstlenen kişi olarak tanımlamak yeterli değildir. Artık girişimciyi iş fikrini hayata geçirecek iş planını kurgulayan, teknolojik donanım ve uzmanlığa sahip ya da bunlara sahip olanları bir araya getiren kişi olarak tanımlamak zamanın koşullarına daha uygundur. Girişim faaliyetleri açık kaynak bilgi paylaşımında yerini alırken, davranış ve tutumlarını nelerin etkilediği ise küresel bir merak konusu haline gelmiştir. Bu durum hem ulusal hem de ulus ötesi gelişmelerden ve koşullardan etkilenen girişimci davranış ve tutumlarının yıllar içerisinde farklılaşma göstermesi ile de ilgilidir. Değişimlere ve dalgalanmalara yönelik her geçen gün artan bu merak konusu sonucunda ise GEM gibi ülke özelinde ve ulus ötesi girişimciliğe ilişkin veriler ile girişimciliğin gelişimini ve seyrini takip eden kurumların sayısında artış gözlemlenmektedir. GEM'deki verilerden ve alandaki çalışmalardan yararlanarak özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki girişimcilerin bu türden değişimlere karşı tepkiselliklerinin oldukça hassas olduğu ifade edilebilir. Bu duruma paralel olarak gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomik ve teknolojik altyapının yeterlilik düzeyi, girişimcilerin algılanan risk ve fırsat beklentilerine karşı belirleyici olduğu kanısına varmak mümkündür. Risk ve fırsat algısı aynı zamanda ülke kültürü ile de ilişkilidir. Kültür, sosyal normlara yansıyan ve cinsiyete göre erken dönem ve gerçekleşen girişimci faaliyetlerinde farklılaşma yaratan önemli bir diğer unsur olarak ifade edilebilir.

Çalışma kapsamında, Çoklu Karar Verme yöntemlerinden yararlanarak 2006-2018 yılları arasındaki GEM'den elde edilen Türkiye'nin girişimci davranış ve tutumlarına ilişkin veriler söz konusu yıllar açısından değerlendirilmiştir. Çalışma bulgularına göre özellikle GEM'de yer alan veriler ışığında araştırma kapsamındaki diğer yıllara göre 2016 yılında Türkiye'de girişimci davranış ve tutumlarının istenen en ideal koşullarda gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda tespitimizin nedensellik ilişkisini ortaya koyacak dayanaklar ile 2016 yılının girişimciliğe ilişkin durumu açıklanmaya çalışılmıştır.

Tespit edilen yıldaki gelişmeler incelendiğinde girişimci niyetinde ve girişim davranış ve tutumlarında etkili olan unsurların başında ülke genelinde devlet ve özel sektörün girişimciliği desteklemeye yönelik eylemlerin kapsamı, üniversite-özel sektör işbirliğine zemin hazırlayan kuluçka ve teknoloji geliştirme merkez sayıları olduğu ifade edilebilir. Bu bağlamda özellikle 2016 senesinde özel ve kamu sektöründeki kuluçka ve teknoloji merkezlerine yapılan

yatırımlar, devlet kurumlarının girişimciliği destekleme ve teşvik etmeye yönelik programlarının Türkiye’de arzulanan girişimci davranış ve tutumların gelişmesi için uygun ekosistemin yaratılmasında önemli bir rol üstelendiği söylenebilir.

Çalışmanın girişimcilik davranış ve tutumları ile ilgili çalışacak araştırmacılara hem literatür taraması hem de bulguların dayanaklar ile açıklanması bakımından yardımcı olacağına inanılmaktadır. Özellikle karar vericiye veri seti üzerinden değerlendirmeyi mümkün kılan Çoklu Karar Verme yöntemlerinden AHP ve TOPSIS yöntemlerinin ise sosyal bilimlerde çalışan araştırmacılara fikir vermesi açısından katkı getireceği de düşünülmektedir. Araştırmanın kısıtı olarak GEM’in son iki yıla ait bilgilerin paylaşmaması olduğu ifade edilebilir. Bu çalışmanın bir öncül olacağını ve gelecekte ise girişimci davranış ve tutumuna ilişkin ülkenin makro verileriyle de ilişkilendirerek Türkiye’ye yönelik yeniden bir değerlendirme yapılması, konunun derinlemesine incelenmesine de katkı getireceğine inanılmaktadır.

KAYNAKÇA

Allinson, C. W.; Chell, E. & Hayes, J. (2000). Intuition And Entrepreneurial Behaviour. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 9 (1), 31–43.

Akpor-Robaro, M. O. M. (2012). The impact of socio-cultural environment on entrepreneurial emergence: A theoretical analysis of Nigerian society. *European Journal of Business and Management*, 4, 172-182.

Ankara Sanayi Odası (2016). Girişimcilik Ve Devlet Destekleri. [online] Available at: <https://www.aso.org.tr/yayinlarimiz/girisimcilik-ve-devlet-destekleri.pdf> [Accessed 06 01 2021]

Anna, A. L., Chandler, G.N.E and Mero, N.P. (2000). Women Business Owners in Traditional and Non-traditional Industries. *Journal of Business Venturing*, 15, 279-303.

Arafat, M.Y. & Saleem, I. (2017). Examining Start-Up Intention Of Indians Through Cognitive Approach: A Study Using GEM Data. *Journal of Global Entrepreneurship Research*, 7(13), 1-11. [online] Available at: https://www.researchgate.net/publication/317642481_Examining_start-up_Intention_of_Indians_through_cognitive_approach_a_study_using_GEM_data [Accessed 06 01 2021].

Arrak, K., Kaasa A. & Varblane, U. (2020). Regional Cultural Context As A Determinant Of Entrepreneurial Behaviour: The Case Of Germany. *The Journal of Entrepreneurship*, 29 (1), 88–118.

Arshad, M., Farooq, O, Sultana, N. & Farooq, M. (2016). Determinants Of Individuals’ Entrepreneurial Intentions: A Gender-Comparative Study. *Career Development International*, 21 (4), 318-339.

Bird, B. (1988). Implementing Entrepreneurial Ideas: The Case For Intention. *The Academy of Management Perspectives Review*, 13 (3), 442-453.

Botsaris, C.A. & Vamvaka, V. (2012). Models Of The Determinants Of Entrepreneurial Behaviour: A Literature Review. *Regional Science Inquiry Journal*, Vol. IV, (3), Special Issue, 155 – 172.

Brandstatter, H. (1997). Becoming An Entrepreneur: A Question Of Personality Structure?. *Journal of Economic Psychology*, 18, 157-177.

Capital (2016). Start-Up Merkezleri. [online] Available at: <https://startup.capital.com.tr/arastirmalar/start-up-merkezleri.html#:~:text=Yeni%20yap%C4%B1lan%20merkezlerle%205%20y%C4%B1l,da%2040%C4%B1%20ge%C3%A7ti> [Accessed 06 01 2021].

Corner M. & Norman P. (2005). *Predicting Health Behaviour: Research And Practice With Social Cognition Models*. Glasgow. Bell & Bain Ltd.

Durmuş, M. & Tayyar, N. (2017). AHP ve TOPSIS ile Farklı Kriter Ağırlıklandırma Yöntemlerinin Kullanılması ve Karar Verici Görüşleriyle Karşılaştırılması. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 12(3), 65-80.

Ertuğrul, İ. & Deniz, G. (2018). Ege Bölgesi Ve Akdeniz Bölgesi'ndeki İllerin Ekonomik Değişkenlerinin Multi - Moora Yöntemi İle Analizi, *IV. International Caucasus-Central Asia Foreign Trade And Logistics Congress*, 7-8 September, Didim, 247-255.

Fayolle, A. & Gailly, B. (2015). The Impact Of Entrepreneurship Education On Entrepreneurial Attitude And Intention: Hysteresis And Persistence. *Journal of Small Business Management*, 53 (1), 75-93.

Flavius, T. E. (2010). Gender, Entrepreneurial Self-Efficacy, And Entrepreneurial Attitude Orientations: The Case Of The Caribbean. *International Business & Economics Research Journal*, 9 (13), 17-32.

Garci'A-Cabrera, A.M. & Garci'A-Soto, M. (2008). Cultural Differences And Entrepreneurial Behaviour: An Intra-Country Cross-Cultural Analysis In Cape Verde. *Entrepreneurship & Regional Development*, 20, 451–483.

Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) (2016). [online] Available at: <https://www.gib.gov.tr/gibmevzuat> [Accessed 06 01 2021]

Giuri, P, Grimaldi, R & Villani, E. (2014). Supporting Academic Entrepreneurship: Cross-Country Evidence In Europe. *Journal of Industrial and Business Economics*, 41(4), 180–200.

Global Entrepreneurial Monitor (GEM) (2018). [online] Available at: <https://www.gemconsortium.org/> [Accessed 25 12 2020].

Gorman, G. (1997). Some Research Perspectives On Entrepreneurship Education, Enterprise Education And Education For Small Business Management: A Ten-Year Literature Review. *International Small Business Journal*, 15, 56-79.

Gray, K. R., Foster, H., & Howard, M. (2006). Motivations Of Moroccans To Be Entrepreneurs. *Journal of Developmental Entrepreneurship*, 11, 297-318.

- Guerrero, M., Rialp & J. and Urbano, D. (2008). The Impact Of Desirability And Feasibility On Entrepreneurial Intentions: A Structural Equation Model. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 4 (1), 35-50.
- Hao, Z., Scott, E.S. & Gerald, E.H. (2005). The Mediating Role Of Self-Efficacy In The Development Of Entrepreneurial Intentions. *Journal of Applied Psychology*, 90 (6), 1265-1272.
- Karimi, S., Biemans, H.J.A., Lans, T., Chizari, M. & Mulder, M. (2016). The Impact Of Entrepreneurship Education: A Study Of Iranian Students' Entrepreneurial Intentions And Opportunity Identification. *Journal of Small Business Management*, 54 (1), 187-209.
- KOSGEB (2015) Türkiye Girişimcilik Stratejisi Eylem Planı 2015-2018. [online] Available at: https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Mali%20Tablolar/Gisep_2015-2018_TR.pdf [Accessed 06 01 2021]
- Kourilsky, M. L. (1980). Predictors Of Entrepreneurship In A Simulated Economy. *Journal of Creative Behavior*, 14, 175-199.
- Light, I. & Dana, LP. (2013). Boundaries Of Social Capital In Entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 37(3), 603-624.
- Luthje, C. & Franke, N. (2003). The 'Making' Of An Entrepreneur: Testing A Model Of Entrepreneurial Intent Among Engineering Students At MIT. *R&D Management*, 33 (2), 135-148.
- Nan, Y. & Tian, Y. (2011). Performance Evaluation on Regional Innovation System Based of AHP-TOPSIS Methodology. *International Conference on Computer Science and Network Technology (ICCSNT)*, 24-26 Aralık 2011, 1140-1143.
- Pohekar, S. D. & Ramachandran, M. (2004). Application Of Multi-Criteria Decision Making To Sustainable Energy Planning - A Review. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 8, 365-381.
- Raposo, M., Ferreira, J., Paco, A., & Rodrigues, R. (2008). Propensity To Firm Creation: Empirical Research Using Structural Equations. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 4, 485-504.
- Rauch, A., & Frese, M. (2007). Let's Put The Person Back Into Entrepreneurship Research: A Meta-Analysis On The Relationship Between Business Owners' Personality Traits, Business Creation, And Success. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 16, 353-385.
- Renato R. Bellu & Peter Fiume. (2004). Religiosity And Entrepreneurial Behaviour: An Exploratory Study. *Entrepreneurship and Innovation*, 191-201.
- Robinson, P. B., Stimpson, D. V., Huefner, J. C., & Hunt, H. K. (1991). An Attitude Approach To The Prediction Of Entrepreneurship. *Entrepreneurship: Theory and Practice*, 15, 13-30.
- Schumpeter, J. A. (1934). *The Theory Of Economic Development*. Cambridge, MA, Harvard University Press.
- Shane, S. & Venkataraman, S. (2000), The Promise Of Entrepreneurship As A Field Of Research. *Academy of Management Review*, 25 (1), 217-226.
- Sidanius, J. & Pratto, F. (2001). *Social Dominance: An Intergroup Theory of Social Hierarchy and Oppression*. Cambridge, Cambridge University Press.

Siegel, DS, & Wright, M. (2015). Academic Entrepreneurship: Time For A Rethink?. *British Journal of Management*, 26(4), 582–595.

Soba, M.& Eren, K.(2011). TOPSIS Yöntemini Kullanarak Finansal Ve Finansal Olmayan Oranlara Göre Performans Değerlendirilmesi, Şehirlerarası Otobüs Sektöründe Bir Uygulama, *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 11(21), 23-40.

Şimşek,A., Çatır, O. & Ömürbek,N. (2015). TOPSIS ve MOORA Yöntemleri İle Tedarikçi Seçimi: Turizm Sektöründe Bir Uygulama. *Balıkesir University The Journal of Social Sciences Institute*, 18 (33), 133-161.

Ward, E.A. (1993). Motivation of Expansion Plans of Entrepreneurs and Small Business Managers (Measuring Locus of Control). *Journal of Small Business Management*, 31, 32-38.

**İLKOKULA BAŞLAMA YAŞININ OKUMA YAZMA SÜRECİ VE
AKADEMİK BAŞARI ÜZERİNE ETKİSİ**

**THE READ-WRITING PROCESS OF THE AGE OF STARTING PRIMARY
SCHOOL AND IMPACT ON ACADEMIC SUCCESS**

Şerife KARABULUT

Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Programı, Yüksek Lisans Öğrencisi, skarablt43@gmail.com

ORCID 0000-0002-7915-5042

Prof. Dr. Mehmet Faik YILMAZ

Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, mefayil@yildiz.edu.tr, ORCID 0000-0002-1006-2470

ÖZET

Okula başlama çocukların yaşamında oldukça karmaşık dönemlerden biridir. Bu dönemde çocuklar kaygı, şaşkınlık hatta hayal kırıklığı yaşayabilmektedirler. İlkokul birinci sınıfta çocuklar pek çok sorumlulukla ilk defa karşılaşmaktadırlar. El göz koordinasyonu, kalem tutma, yazı yazma, dinleme ve konuşma becerilerinin belli ölçüde gelişmesiyle ilk okuma ve yazma öğretimine geçilebilmektedir. 2012-2013 Eğitim-Öğretim yılıyla beraber uygulamaya geçilen 4+4+4 eğitim sistemiyle beraber 60-66 aylık çocukların okula başlaması ile birlikte ve bu yaş aralığına ilişkin çeşitli bakış açıları ve çocuğun okuma – yazma becerisi üzerindeki etkisi incelenmeye çalışılmıştır. Bu araştırmanın temel amacı, takvim yaşı olarak ilkokul birinci sınıf eğitimine erken başlayan çocukların eğitimi sürecinde karşılaşılan güçlükleri öğretmen görüşleri doğrultusunda belirlemektir.

Anahtar kelimeler: İlkokula başlama yaşı, 4+4+4 eğitim sistemi, 60-66 aylık öğrenciler, okuma-yazma, öğretmen görüşleri.

ABSTRACT

School is one of the most complex periods in a child's life. During this period, children may experience anxiety, confusion or even disappointment. In the first grade of primary school, children face many responsibilities for the first time. With the development of hand-eye coordination, holding the pencil, writing, listening and speaking skills to a certain extent, the first reading and writing instruction can be started. With the 4 + 4 + 4 education system that was put into practice with the 2012-2013 academic year, with the 60-66 month-old children starting school, various perspectives on this age range and its effect on the child's literacy skills were examined. The main purpose of this study is to determine the difficulties encountered in the education process of children who started primary school first grade as the calendar age, in line with the teachers' opinions.

Keywords: Primaryschoolstartingage, 4 + 4 + 4 educationsystem, 60-66 monthstudents, literacy, teachers' opinions

1. GİRİŞ

İlkokul eğitimi doğum öncesi dönemden başlayan ve insan hayatının tamamını kapsayan eğitimin önemli bir parçasıdır. İnsanın yaşamı boyunca kullanacağı okuma yazma becerisini ilkokul birinci sınıfta kazanır. Çoğu çocuğun ailesinden sonra girdiği ilk kurum ilkokuldur. Çocuğun okula başladığı dönem hem aile hem çocuk için heyecan verici bir zaman dilimidir. Aynı zamanda çocukların yaşamında oldukça karmaşık dönem niteliği taşımaktadır. Bu dönemde çocuklar kaygı, şaşkınlık hatta hayal kırıklığı yaşayabilmektedirler. Çocuğun ilkokula başlaması ile birlikte; aileden ayrılma, yeni bir sosyal çevreye uyum sağlama, yeni toplumsal kurullarla tanışma ve öğrenme sorumlulukları yüklenme gibi çocuğun hayatında yepyeni ve öncesine göre daha fazla sorumluluk getiren bir süreç başlamaktadır. Ülkemizde ve dünyanın pek çok ülkesinde okula başlamada en yaygın ölçüt takvim yaşıdır (Öztürk ve Uysal, 2013; Tatal ve Oral, 2015). Zorunlu eğitim Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Almanya, İrlanda, Estonya, Fransa, İtalya, Avusturya, Romanya, Portekiz, Polonya, ABD, Avustralya, Kore, Japonya'da 6'dır. Bulgaristan, Finlandiya ve İsveç'te 7, Macaristan, Hollanda ve Malta'da 5, İngiltere'de ise 4-5 yaşında başlamaktadır (UNESCO, 2011; akt. Güven, 2012). Okula başlama döneminin takvim yaşına göre belirlenmesinin sağlıklı olup olmadığı ise bir tartışma konusudur. Çünkü aynı takvim yaşında bulunan çocukların gelişim düzeyleri ve okula başlamaya ilişkin hazır bulunuşlukları benzerlik göstermemekte, bireysel farklılıklar devreye girmektedir.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Ülkemizde 2012 yılında çıkarılan yasa ile 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulamaya geçirilen 4+4+4 eğitim sistemi ile ilkokul eğitimi 4 yıla indirilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği resmi gazete yayınlanan 21/7/2012 tarih ve 28360 sayılı genelge ile “İlkokulların birinci sınıfına, kayıtların yapıldığı yılın eylül ayı sonu itibarıyla 66 ayını dolduran çocukların kaydı yapılır. Gelişim yönünden ilkokula hazır olduğu anlaşılan 60-66 ay arası çocuklardan, velisinin yazılı isteği bulunanlar da ilkokul birinci sınıfa kaydedilir. Yaşça kayıt hakkını elde eden, ancak bedenlen veya zihnen yeterince gelişmemiş olup okula uyum sağlayamayan 66 ay ve üzeri çocuklar da kasım ayı sonuna kadar sağlık kurumlarından verilen bedenlen veya zihnen gelişmemiş tıbbi tanımlı rapor üzerine okul öncesi eğitime yönlendirilebilir veya kayıtları bir yıl ertelenebilir.” değişikliği getirilmiştir.

Ülkelere göre değişiklik gösterse bile okula başlama yaşının tek kriter olarak kabul edilmesi doğru değildir ve okula başlama yaşı gelse bile birinci sınıfa hazır olmayan çocuklar vardır. Bu çalışma ile takvim yaşı itibarı ile erken yaşta ilkokul 1. sınıf eğitimine başlayan çocuklarda ve eğitim sürecinde karşılaşılan güçlüklerle ilişkin öğretmen görüşlerini geleceğe yönelik öğretmen önerileri ortaya koymak amaçlanmıştır.

1.1.Problem Durumu

60-66 aylık çocukların okula erken başlaması ile birlikte bu yaş grubu çocuğun öncelikle okuma – yazma becerisi ve akademik başarı üzerindeki etkisi nedir?

1.2.Araştırmanın Amacı

İlkokula başlama dolayısıyla ilk okuma-yazma öğrenimine başlamada takvim yaşının uygun olup olmadığı konusunda farklı görüşler ve okula başlama yaşı ile ilgili değişik ülkelerde farklı uygulamalar mevcuttur. Ülkemizde 6287 sayılı kanunla uygulamaya geçirilen düzenlemeyle ilk kez 2012-2013 eğitim-öğretim yılında uygulamaya başlanan 4+4+4 eğitim sisteminin getirdiği yeniliklerden biri olan çocukların ilkokula başlama yaşının veli isteği ile 60-66 aylık çocukların okula başlamasıdır. Bu uygulama ile farklı yaş gruplarındaki öğrenciler aynı anda aynı ortamda ilk okuma-yazma öğrenimi görmeye başlamıştır. Bu durum ise farklı sorunları da beraberinde getirmiştir. “4+4+4 eğitim sistemi ile birlikte çocukların ilkokula başlamasının okuma yazma süreci ve akademik başarı üzerindeki etkisi nedir?” sorusu başta olmak üzere araştırmanın amacı doğrultusunda 60-66 ve 67 ay ve üzeri öğrencilerin ilk okuma-yazma başarıları ve takip eden yıllardaki başarıları üzerinde etkisi olup olmadığını belirlemektir. Öğretmen görüşlerine göre takvim yaşı itibarı ile erken yaşta ilkokul

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

1. sınıf eğitimine başlayan çocuklarda ve eğitim sürecinde karşılaşılan güçlükler ve bu güçlüklerle yönelik çözüm önerileri ortaya koymaktır.

1.3.Araştırmanın Önemi

Eğitim- öğretime başlayan bütün çocukların aynı düzeyde okula hazır olup olmadığı araştırılmalı ve buna göre önlemler alınmalıdır. 60 ayını tamamlamış ve velisinin isteğiyle okula başlayan çocukların fiziksel, bilişsel ve sosyal yönden okula başlamaya ve okuma yazma eğitimi almaya uygun olup olmadıklarının araştırılması gerekmektedir.60 aylık çocukların yeterli olgunluk düzeyine erişmeden okula başlamalarının en başında çocukların sosyal – duygusal açıdan uyum problemi yaşayabileceklerini göz önünde bulundurmaktadır. Çocukların okula sosyal – duygusal anlamda uyum sağlayamaması bir takım sorunların ortaya çıkmasında önemli bir etkidir. Bu konuda yapılan araştırma ile ilkokula 60-66 aylık başlayan öğrencilerin ilk okuma-yazma öğrenimi ve akademik başarıları ile 67 aylık ve daha büyük yaşlarda başlayan öğrencilerin akademik başarıları karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Bu karşılaştırma öğretmenlerin öğrenciler hakkında gözlemlerine dayalı olarak yapılmıştır.

1.4. Sayıtlar

Öğretmenlerin anket sorularına dürüstçe cevap verdikleri kabul edilir. Tüm öğrencilerin aynı şartlara sahip olduğu varsayılır. Yanıtlar öğretmenlerin gözlemlerini yansıtmaktadır.

1.5.Sınırlılıklar

Araştırma örneklem ile sınırlıdır. Araştırmanın Kasım ayında yapılması araştırma sonuçlarının genellenebilirliğini olumsuz etkilemektedir.

2. MATERYAL-METOD

2.1.Araştırmanın Modeli

Araştırma kapsamında tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Kullanılan ilişkisel tarama modeli; iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışan modeldir (Karasar, 2009). Çalışmamıza dâhil edilen sınıf öğretmenlerinin bu yıl ve daha önceki yıllarda ilkokul öğrenimine 60-66 aylık çocuklar ile 67 aylık ve daha büyük yaşlarda başlayan öğrenciler hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

2.2.Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 Eğitim-Öğretim yılında İstanbul, Ankara, Bursa, Kütahya, Kocaeli, Şanlıurfa ve Kayseri'deki ilkokullarda görev yapan 108 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin gönüllü katılım ve 2020-2021 eğitim-öğretim yılında görev yapmaları temel iki ölçüt olarak dikkate alınmıştır. Bu öğretmenler farklı sınıflarda ve farklı hazır bulunuşluk düzeylerine sahip öğrencilere eğitim vermişlerdir. Yaşadıkları deneyimleri paylaşmada istekli olmaları ve farklı eğitim durumlarına ve kıdemlere sahip olmaları göz önünde bulundurulmuştur. Çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin özellikleri Tablo 1.'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Özellikleri

		f	%
Cinsiyet	Kadın	75	69,4
	Erkek	33	30,6
	Toplam	108	100
Kıdem	1-5 Yıl	7	6,5
	6-10 Yıl	26	24,1
	11-15 Yıl	33	30,6
	16-20 Yıl	12	11,1
	21 Yıl ve üzeri	30	27,8
Öğrenim Durumu	Lisans	101	93,5
	Yüksek Lisans	7	6,5

2.3.Veri Toplama Aracı

Araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen online olarak hazırlanmış ve on dört sorudan oluşan “İlkokula Başlama Yaşının Okuma Yazma Sürecine ve Akademik Başarı Üzerine Etkisi Değerlendirme Anketi” kullanılmıştır. Literatür taraması sonucunda anket formunda yer alacak sorular belirlenmiştir. Anket sorularını içerik ve biçim bakımından alan uzmanlarına incelenmiş ve yapılan değerlendirme sonunda bazı sorular formdan çıkarılmış bazı soruların da ifade biçimleri yeniden düzenlemiştir.

2.4.Veri Toplama Süreci

Araştırmacı, 2020 yılı Kasım ayında ait verileri toplamıştır. Veriler 2020-2021 Eğitim-Öğretim yılında İstanbul, Ankara, Bursa, Kütahya, Kocaeli, Şanlıurfa ve Kayseri'deki

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

ilkokullarda görev yapan 108 öğretmenden elde edilmiştir. Anket formu doldurma sürecinde öğretmenleri yönlendirmekten ve araştırmanın veri toplama sürecini olumsuz etkileyebilecek durumlardan kaçınılmıştır. Katılımcıların kimlikleri gizli tutulmuştur.

2.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizi, betimsel analiz yöntemine göre yapılmıştır. Betimsel analiz, en alt düzeyde ve en basit analiz şeklidir. Verilerin olduğu gibi gösterildiği, betimlendiği, resmedildiği, anlatıldığı, aktarıldığı bir irdelemedir. (Sönmez & Alacapınar, 2013). Betimsel analizin amacı, ham verilerin okuyucunun anlayabileceği ve isterlerse kullanabileceği bir biçime dönüştürülmesidir. Verilerin analizinde online formdaki sorulara verilen cevaplar incelenmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular kullanılarak, öğretmenlerin geçmiş yıllardaki deneyimlerine dayanarak soruları cevaplamaları istenmiştir. Takvim yaşı olarak 60-66 ay ve 67 ay ve üzeri olarak ilkokul birinci sınıf eğitimine erken başlayan çocuklarda karşılaşılan güçlüklerle ilişkin veriler, öğretmen görüşlerinden elde edilmiştir.

3. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Bu bölümde, anket sorularının cevaplanmasıyla toplanan verilerin çözümlemesi ile elde edilmiş olan bulgulara yer verilmiştir. Ana temalar ve alt temalar çerçevesinde 2012-2013 Eğitim-Öğretim yılından itibaren ilkokul 1. sınıfı okutan sınıf öğretmenlerinin takvim yaşı olarak ilkokul 1. sınıf eğitimine erken başlayan çocuklarla normal yaş grubunda başlayan çocukların çeşitli durumlara göre karşılaştırılması yer almaktadır. Bu durumların frekans ve yüzdelik değeri Tablo 2.'de verilmiştir.

Tablo 2. Ana ve Alt Temalara Göre Yaş Grubuna Göre Çocukların Karşılaştırılması

	Farklılaşır.		Farklılaşmaz.	
	%	f	%	f
1) 60-66 ve 67 Aylık Üzeri Çocukların Okul Olgunluk Düzeyleri	%100	108	-	-
2) 60-66 ve 67 Ay ve Üzeri Çocukların Kalem Kullanma Becerisi	%99,1	107	%0,9	1
3) 60-66 ay ve 67 Ay Üzeri Çocukların Yazma Becerisi	%100	108	-	-
4) 60-66 Ay ve 67 Ay Üzeri Çocukların Okuma Becerisi	%96,3	104	%3,7	4

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

5) 60-66 Ay ve 67 Ay Üzeri Çocukların Derse Katılma Düzeyi	%91,3	99	%8,3	9
6) 60-66 Aylık ve 67 Ay Üzeri Öğrencilerin Sosyal Becerileri	%94,4	102	%5,6	8
7) 60-66 Aylık ve 67 Ay Üzeri Öğrencilerin Yıl Sonu Genel Akademik Başarıları	%98,1	106	%1,9	2

Tablo 2.'deki maddeler aşağıda ayrı ayrı yorumlanmıştır.

1) Öğretmenlerin %100'ü "Çocukların okul olgunluk düzeyleri yaş gruplarına (60-66, 67 ay ve üzeri) göre farklılaşmakta mıdır?" sorusuna "Evet" yanıtı vermiştir. Öğretmenler okul olgunluk düzeyinin yaşa bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmekte olduğunda fikir birliğine varmışlardır.

2) 60-66 aylık ve 67 ay üzeri çocukların kalem doğru tutup tutmadığı gözlemlenmesine göre öğretmenlerin %99,1 gibi oldukça yüksek bir oranla kalem tutmada farklılıkları olduğu sonucuna varılmıştır.

3) Öğretmenlerin %100'ü yazı yazma becerilerinin farklılaştığı konusunda birleşmişlerdir.

4) 60-66 aylık olan öğrencilerin ilk okuma başarılarının 67 aylık ve üzeri olan öğrencilerden başarılarından daha düşüktür. Bu bulgu, yaş faktörünün ilk okuma başarısını etkilediğini ve yaşı küçük olan öğrencilerin ilk okumada diğer yaş grubundaki öğrencilerden daha düşük başarı elde ettiklerini göstermektedir.

5) İlkokula 60-66 ay arası dönemde başlayan çocukların derse katılım düzeylerinin oldukça düşük olduğu, 67 ay üzeri yaş grubunda başlayan çocukların derse katılma durumları ise oldukça fazladır. Bu durum ise bize öğrencilerin derse aktif katılımında yaş faktörünün önemini ortaya çıkarmaktadır.

6) Öğretmenlerin gözlemlerine göre 67 ay ve üzeri ilkokula başlayan çocukların daha aktif ve grup liderliği gibi konumda yer almaktadırlar. Ayrıca farklı yaş gruplarının bir arada olmasının sosyal gruplaşmalara neden olduğunu belirtmişlerdir. Büyük öğrenciler küçük öğrencileri oynadıkları oyunlara almamaktadırlar.

7) İlkokul birinci sınıfta puanlı bir not sistemi ile değerlendirme söz konusu olmadığı için öğretmenlerin gözlemlerine göre akademik başarıları değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin gözlemlerine göre akademik başarıları değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu gözlem sonuçlarına

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

göre %98,1 gibi yüksek bir yüzdeyle 60-66 ay ve 67 ay ve üzeri öğrencilerin akademik başarılarının farklılaştığı kanısına varılmıştır.

8) İlkokula 60-66 ay arası dönemde başlayan çocuklarda cinsiyete göre başarı değerlendirilmesinde 84 öğretmen kız öğrencilerin 24 öğretmen ise erkek öğrencilerin daha başarılı olduğunu söylemiştir. Kız çocukların %77,8'lik bir oranla daha başarılı oldukları gözlemlenmiştir

4. SONUÇ

İlkokula başlama yaşı farklı olan öğrencilerin ilk okuma-yazma sürecindeki başarıları arasında bir fark bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yürütülen bu araştırmada, toplanan verilerin analizi ile elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin görüşlerine göre;

- 60-66 aylık öğrencilerin okul olgunluğu düzeylerinin yeterli olmadığı sonucuna varılmıştır.
- 60-66 aylık öğrenci grubunda seslerin yazılışını kavrama ve sesleri tanımakta güçlük yaşadıkları görülmüştür.
- 60-66 aylık öğrencilerde etkinlikleri yapmada isteksizlik ve harfleri kavramada zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir.
- 60-66 aylık öğrencilerde ince motor becerilerin tam olarak gelişmemiş olması yazı yazma sürecinde kendine güvensizlik yaşadıkları görülmektedir.
- 60-66 aylık olan öğrencilerin ilk okuma-yazma başarıları, 67 ay ve üzeri olan öğrencilerin ilk okuma başarılarından daha düşüktür.
- Kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin ilk okuma-yazma karşılaştırıldığında kız çocuklarının daha başarıları daha yüksektir.

60-66 aylık öğrencilerin 67 ay ve üstü öğrencilerden akademik olarak daha başarısız olduğunu söyleyebiliriz. Akademik eksikliği bir şekilde kapatsalar bile 60-66 aylık ilkökula başlayan çocukların içe kapanık, kendini ifade etme ve sorunlarla başa çıkma konusunda yaşadıkları

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

yetersizlik özgüven gelişimi konusunda sorunlara neden olmaktadır. Bu sonuçlardan yola çıkarak 60-66 aylık çocukların olgunlaşarak ilkokula biraz daha geç başlamalarının eğitimde başarıyı ve aynı zamanda duygusal gelişimi artıracığı yorumunu yapabiliriz. Bu yorumu Karakaş (2015) yaptığı çalışma ile desteklemektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 30 Eylül 2012 tarihi itibarıyla 66 ayını tamamlayan tüm çocukların okul kayıt işlemlerinin e-okul sistemi üzerinden merkezi olarak gerçekleştirileceği ve 60-66 ay arası çocukların ise velisinin yazılı isteği ile gelişim yönünden hazır olduğu anlaşılanların ilkokula devamlarının sağlanacağı belirtilmekteydi (20 Sayılı 12 Yıllık Zorunlu Eğitime Yönelik Uygulamalara İlişkin Genelge, 2012). Ancak 2012-2013 eğitim-öğretim yılında yapılan bir yıllık uygulamanın sonrasında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okula başlama yaşı ile ilgili yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. Buna göre; okul müdürlükleri, yaşça kayıt hakkını elde eden çocuklardan 66, 67 ve 68 aylık olanları velisinin vereceği dilekçe ile; 69, 70 ve 71 aylık olanları ise, ilkokula başlamaya hazır olmadıklarını belgeleyen sağlık raporu ile okul öncesi eğitime yönlendirebilir veya kayıtlarını bir yıl erteleyebilir (Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 2013). Alınan kararın gerekçesi düzenlemede belirtilmemiştir ancak bunun sebebi küçük yaş grubundaki öğrencilerin okula uyum sağlayamamaları veya akademik başarılarının düşük olması olabilir. Bu karar, araştırma sonucunda elde edilen küçük yaş grubundaki öğrencilerin okuma-yazma ve okuduğunu anlama başarılarının diğer yaş grubundaki öğrencilere göre daha düşük olduğu bulgusunu destekler niteliktedir.

5. ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarından yola çıkılarak aşağıdaki önerilerde sıralanabilir:

- Eğitim sisteminde yapılacak değişiklikler genel uygulama aşamasına geçilmeden pilot bölgelerde uygulanarak sonuçları gözlenmelidir.
- 60-66 aylık çocukların ilkokula başlamasında ailenin isteği yanında uzman görüşü de alınabilir.
- 60-66 aylık çocukların okula uyumunu sağlayıcı faaliyetler artırılabilir.
- İlkokul birinci sınıf müfredatı geniş kapsamlı incelenerek 60-66 aylık çocukların seviyesine göre yeniden düzenlenebilir.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

- İsteğe bağlı olarak ilkokul öğrenimine başlayan 60-66 aylık çocukların başarılarını arttırmak ve onları daha iyi tanımak için birinci sınıf öğretmenlerine yönelik hizmet içi seminerler düzenlenebilir.
- 60-66 aylık çocukların, aileden sonra girdiği kurum olan okula uyum sağlayabilmeleri için, sınıf öğretmenleri, rehber öğretmenler, okul yönetimi ve veli işbirliğiyle hareket edilmelidir.

6. KAYNAKÇA

BAYAT, S(2015).İlkokuma Yazma Öğretiminde 60-66 Aylık Çocuklar İle İlgili Yaşanan Güçlüklere İlişkin Öğretmen Görüşleri, *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Nisan.

CALP, M. (2014).Farklı Yaş Aralığındaki Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma, Yazma, Kalem Tutma, Derse Katılma ve Akademik Başarılarının Karşılaştırılması, *Ekev Akademi Dergisi*, Sayı 60,.

DEMİR, S.& ÜSTÜN, E.(2018).60-66 Aylık Çocukların İlkokul 1.Sınıfa Başlaması Uygulamasına İlişkin Öğretmen ve Veli Görüşlerinin İncelenmesi, *ElementaryEducation Online*,

GÜNDÜZ, F. (2013).60-66, 66-72, 72-84 Aylık Çocukların Okul Olgunluk ve Okuma Yazma Becerilerini Kazanma Düzeylerinin İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya*.

GÜVEN, İ. (2012). Eğitimde 4+4+4 ve fatih projesi yasa tasarısı, reform mu? *İlköğretim Online*. 11(3), 556-577. <http://ilkogretim-online.org.tr/vol11say3/v11s3m1.pdf> Erişim: 30/01/2014.

KARASAR, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

ÖZTÜRK, E. &UYSAL, K. (2013) İlkokul 1.Sınıf Öğrencilerinin Okuma–Yazma Süreçlerinin Takvim Yaşı Yönünden Karşılaştırılması, *TurkishStudies – International PeriodicalForTheLanguages, LiteratureandHistory of TurkishorTurkic*, Ankara.

RESMİ GAZETE. (2012). Millî eğitim bakanlığı ilköğretim kurumları yönetmeliğinde değişiklik yapılmasına dair yönetmelik. Tarih: 21.07.2012, Sayı: 28360.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

SÖNMEZ, V. & ALACAPINAR, F. G. (2013). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.

ŞENTÜRK, C. (2016). Takvim Yaşı Olarak İlkokul Birinci Sınıf Eğitimine Erken Başlayan Çocuklarda Karşılaşılan Güçlüklerle İlişkin Öğretmen Görüşleri, *Journal of European Education*,.

TUTAL, Ö.& ORAL, B. (2015). İlk Okuma-Yazma Öğrenmede Okula Başlama Yaşının Okuma-Yazma Başarısına Etkisi, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 24, Diyarbakır.

ÜSTÜNDAĞ, N. (2014). İlkokul Birinci Sınıf Uyum ve Hazırlık Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ**İLKOKUL ÖĞRETMENLERİNİN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ SÜRECİNDE YAŞADIĞI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ****Erhan BALK**

Öğretmen, Yıldız Technical University, Faculty of Education, Department of Basic Education, e-posta erhnbk_82@hotmail.com ORCID ID:0000-0002-9089-2342.

Mustafa BAŞARAN

Doç. Dr. Yıldız Technical University, Faculty of Education, e-posta mbasaran66@yahoo.com
ORCID:0000-0003-1684-5852

ÖZET

İlkokul öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi sürecinde yaşadığı sorunları ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerini tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme kullanılmıştır. Görüşmeler sonucu elde edilen verilerin analizi için içerik analizi kullanılmıştır. Çalışma, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Sultangazi ilçesinde bulunan bir devlet ilkokulunda yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan on bir sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Çalışma sonucunda sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) hazırlama konusunda yeterli bilgilerinin olmadığı; gerek hizmet öncesi gerekse hizmet içi yeterli eğitim almadıkları ve bunun sonucu olarak sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik nasıl bir eğitim uygulayacaklarını bilmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada öğretmenlerin kaynaştırma eğitiminde karşılaşılan güçlüklerin ise kaynaştırmaya yönelik fiziki ortamların yetersizliği, sınıfların kalabalık olması, yazılı ve görsel ders materyali eksikliği, ailelerinin ilgisizliği ve diğer öğrencilerin kaynaştırma öğrencilerine karşı önyargıları sayılabilir. Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminin niteliğini arttırmak için önerileri ise şu şekilde sıralanabilir: Okullarda “Destek Odası” uygulaması yapılması, kaynaştırma öğrencilerine uygun ayrı sınıfların oluşturulması, sınıfların fiziki ortamının kaynaştırma öğrencilerine uygun hale getirilmesi; hizmet içi eğitimlerin yoğun ve etkili bir biçimde verilmesi; lisans düzeyinde gerekli düzenlemelerin yapılarak bu konu üzerinde yoğunlaşılması, ailelerin bilinçlenmesini sağlayacak eğitimlere yer verilmesi ve Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) ile iletişimin niteliğinin artırılması.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma Eğitimi, Özel Eğitim, Sınıf Eğitimi

PROBLEMS ENCOUNTERED BY PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN THE INCLUSION EDUCATION PROCESS AND SUGGESTED SOLUTIONS**ABSTRACT**

Interviews, one of the qualitative research methods, were used in this study, which was conducted to determine the problems faced by primary school teachers during the inclusive education process and the solution suggestions for these problems. Content analysis was used to analyze the data obtained as a result of the interviews. The study was conducted in a public primary school in Sultangazi district of Istanbul province in the 2020-2021 academic year. The study group of the research consists of eleven classroom teachers with mainstreaming students in their classes. As a result of the study, it was stated that classroom teachers do not have enough information about inclusive education and preparing an Individualized Education Plan (IEP); It was concluded that they did not receive adequate pre-service and in-

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

service training and as a result, classroom teachers did not know what kind of education they would apply for inclusive students. The difficulties faced by teachers in inclusive education in the study are the inadequacy of physical environments for inclusion, crowded classes, lack of written and visual course materials, indifference of their families, and prejudices of other students against inclusive students. The suggestions of classroom teachers to increase the quality of inclusive education can be listed as follows: Implementing a "Support Room" in schools, creating separate classes suitable for mainstreaming students, making the physical environment of the classrooms suitable for mainstreaming students; intensive and effective in-service training; To focus on this subject by making necessary arrangements at the undergraduate level, to include trainings that will raise awareness of families and to increase the quality of communication with the Guidance Research Center (RAM).

Keywords: Inclusive Education, Special Education, Primary School Education

1. GİRİŞ

Özel eğitim; özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile bireysel yeterliliklerine dayalı olarak, gelişim özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitimidir (Resmi Gazete, 1997). Ataman'a (2003) göre ise özel eğitimi akranlarından farklı ve özel gereksinimi olan, yeteneklerini en üst seviyeye çıkarmayı sağlayan, yetersizliğini en aza indirgeyen, bireyin kendisine yeter hale gelmesini sağlayan, sosyalleşmesini ve bağımsız bir birey olmasını destekleyen eğitim olarak tanımlamıştır.

Kaynaştırma eğitimi ise, bir özel eğitim programı olup özel eğitim ihtiyacı olan bireyin özellikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanan planlar doğrultusunda akranları ile birlikte eğitim alması olarak tanımlanabilir. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde kaynaştırma eğitimi şu şekilde tanımlanmaktadır: Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmî ve özel okulöncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır (Resmi Gazete, 2000). Günümüzde kaynaştırma eğitimi oldukça önemli hale gelmiştir. Zira, özel gereksinimli bireyler kaynaştırma eğitimiyle, akranlarıyla ve çevresindeki diğer insanlarla daha fazla ilişki içinde olmakta, birlikte çalışma becerilerini kazanmakta, toplumun doğal akışı içinde doğal davranışlar öğrenmekte, akranlarını izleyerek, gözlemleyerek ve model alarak daha fazla ilerleme göstermekte, öğrenme özelliklerine uygun eğitim alarak öğrenmelerini kolaylaştırmakta, eksik yönlerini görüp tamamlamakta; doğal hayata doğrudan katılabilmekte, kendine güven, kabul görme, başarı ve kabullenilme gibi duyguların yaşamakta ve sorumluluk alma becerileri artmaktadır. (Pamuk, 2016; Gök, 2013; Kara, 2016; Tuzcoğlu, 2009).

Kaynaştırma eğitimini en önemli parçası sınıf öğretmenleridir. Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin bilgi ve becerileri, süreçte yaşadıkları problemler ve bu problemlerin kaynakları kaynaştırma eğitiminin niteliğini de doğrudan etkileme potansiyeline sahiptir (Pamuk, 2016; Gök, 2013; Kara, 2016).

1.1 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi sürecinde yaşadığı sorunları ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerini tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada şu alt problemlere cevap aranmıştır:

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

1. Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına yönelik almış oldukları eğitimler nelerdir?
2. Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimindeki yeterlilikleri nelerdir?
3. Kaynaştırma eğitimi uygulamalarında sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları sorunlara yönelik görüşleri nelerdir?
4. Kaynaştırma eğitimi uygulamalarında sınıf öğretmenlerinin yaşamış oldukları sorunlara yönelik çözüm önerileri nelerdir?

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme ve içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmada öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşlerini tespit edebilmek için yarı açık uçlu sorular kullanılmıştır. Öğretmenlerin birbirlerinin cevaplarından etkilenmemesi için bireysel görüşme yöntemi tercih edilmiştir.

Görüşme, araştırmaya katılan deneklerin belli bir konudaki duygu ve düşüncelerini anlatmasıdır. Görüşmede temel amaç, bireyin iç dünyasına girerek bakış açısını anlamaya çalışmak, araştırılan konu hakkındaki tutumları, düşünceleri, yorumları, zihinsel algıları veya deneyimlerini anlamaya çalışmaktır. Görüşmede daha önceden belirlenmiş bir amaca yönelik geliştirilen soruları karşıdaki kişiye sorma ve yanıtları kaydetme söz konusudur. Bu veri toplama tekniği süregelen ve dinamik yapıya karşılıklı iletişime dayalıdır. Görüşme tekniğini sohbetten ayıran en temel etmen, sürecinin belirli bir plan çerçevesinde gelişmesi ve belirli bir amacının olmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Görüşme sonucunda elde edilen ses kayıtları yazıya dökülmüş ve elde edilen metnin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi temelde birbirine benzeyen verileri belirli temalar/kategoriler çerçevesinde birleştirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği biçimde düzenleyerek yorumlamaktır. Bunun için veriler tümevarımcı şekilde analiz edilmektedir. Bu analizde önce elde edilen içerik kodlanmakta sonra bu kodlardan kavramlara ve temalara ulaşılmaktadır. Kodlama, içerikte yer alan anlamlı bölümlerin (bir sözcük, cümle, paragraf gibi) tespit edilmesidir. Tema (Kategori) oluşturulurken içerik analizinde elde edilen kavramları belirli bir tema altında sınıflandırılmaktadır. İçerik analizinde amaç, toplanan verileri açıklamaya yardımcı olacak ilişkilere veya temalara ulaşmaktır (Creswell, 2011; Karasar, 2013; Yıldırım ve Şimşek, 2013; Sönmez ve Alacapınar, 2011).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili, Sultangazi İlçesinde bulunan bir devlet okulda sınıflarında kaynaştırma öğrencisi bulunan 11 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Çalışma grubu belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden kriter örnekleme kullanılmıştır. Çalışma grubuna seçilen öğretmenlerin sınıf öğretmenliği lisans programı mezunu olmasına ve sınıflarında kaynaştırma öğrencisi olmasına dikkat edilmiştir. Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin 9'u kadın ve 2'si erkektir.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Çalışma grubunda bulunan öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi alıp almadıklarına ilişkin bulgular tablo 1.'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına yönelik eğitim alma durumları

Program	Alınan ders	F
Hizmet öncesi	Kaynaştırma eğitimi dersi	5
	Özel eğitim dersi	-
Hizmet içi	Seminer Konferans	6
	-Uygulamalı	2
	-Teorik	4
Toplam		11

Tablo1'de görüleceği üzere çalışma grubundaki öğretmenlerin hepsi kaynaştırma eğitimi almıştır. Öğretmenlerden 5 tanesi ilgili eğitimi hizmet öncesinde 6 tanesi ise hizmet içi eğitimde almıştır. Hizmet için eğitim alan öğretmenlerden 2 tanesi uygulamalı 4 tanesi teorik eğitim almıştır.

2.3.Veri Toplama Araçları

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden görüşme yöntemi kullanıldığından, veri toplama aracı olarak görüşme formu geliştirilmiştir. Görüşme formu 3 sorudan oluşmaktadır. Sorular şu şekilde sıralanabilir:

1. BEP hazırlama sürecinde karşılaştığınız güçlükler nelerdir?
2. Kaynaştırma eğitiminde karşılaştığınız güçlüklerin nedenleri nelerdir?
3. Daha etkili bir kaynaştırma eğitimi yapmak için önerileriniz nelerdir?

2.4.Veri Toplama süreci

Görüşmeler öğretmenlerin çalıştığı okulda diğer öğretmenlerin olmadığı zaman diliminde öğretmenler odasında gerçekleştirilmiştir. Bunun için öğretmenlerle görüşmeden daha önce irtibata geçilerek görüşme takvimi ve saati belirlenmiştir. Görüşmeler 35 dakika ile 50 dakika arasında sürmüştür. Görüşme dokümanları öğretmenlerin izni alınarak ve onların yanında hazırlanmıştır. Görüşme bittiğinde alınan notlar öğretmene okutularak varsa bir yanlış anlaşılmayı düzeltmesi istenmiştir. Öğretmenler alınan notlarda istedikleri değişiklikleri yapmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Buna göre, veriler yazılı transkriptler haline getirilmiş ve öğretmenlerin sorulara verdikleri yanıtlar dikkatlice okunarak, düşünce ve alt düşünceler elde edilmiştir. Bulguların açıklayıcı olması amacıyla öğretmenlerin yanıtlarından doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

3. BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde öğretmenlerle yapılan görüşmelerin sonuçları ve yorumları tablolar halinde verilmemiş ve yorumlanmıştır.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Tablo 2. Sınıf öğretmenlerinin BEP hazırlama sürecinde yaşadıkları sorunlar

Kodlar	Kategoriler	Tema	F
BEP yapmayı bilmiyorum.	Eğitim eksikliği	Kişisel eğitim eksikliği	8
BEP yapımı aşamasında hangi hususlara dikkat edeceğimi bilmiyorum.			
BEP uygulama ilişkisinde deneyim eksikliğim var.			
BEP hazırlama sürecinde Okul rehberlik servisinden yeterli destek alamıyorum.	Yeterli akademik destek alamama	Akademik destek eksikliği	5
BEP hazırlama sürecinde RAM'dan yeterli destek alamıyorum.			
Sorun yaşamıyorum.			3

Tablo 2’de görüleceği üzere, öğretmenlerin çoğu (8/11) BEP hazırlamayı bilmediklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin BEP hazırlamayla ilgili diğer bir sorun ise okul rehberlik servisleri ve RAM’dan yeterli destek alamamaktır.

Öğretmenlerin BEP hazırlama süreci ile ilgili yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşlerinden bazıları şunlardır:

G-8: BEP’ in nasıl hazırlanacağı konusunda bilgim yok. Eğitimle ilgili yeterli koordinasyon sağlanarak iyi bir eğitim verilmelidir.

G-4: Bireysel eğitim planının nasıl hazırlanacağını bilmiyorum. Her okulda rehberlik öğretmeni bulunmuyor ya da yeterli değil bu açık kapatılmalı.

Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimindeki yeterliliklerine ilişkin bulguları kapsayan öğretmen görüşleri ise aşağıdaki gibidir:

G-1: Yeterli eğitimi almadığım için kendimi pek yeterli görmüyorum.

G-2: Üniversitede aldığımız eğitim dışında bir eğitim almadım. Bu sebeple çok yeterli olduğumu düşünmüyorum.

Tablo 3. Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarında yaşadıkları sorunlara ilişkin bulgular

Kodlar	Kategoriler	Tema	F
Sınıflar çok kalabalık.	• Kalabalık sınıflar	Fiziki	11
Gerekli ders materyaline ulaşmakta sıkıntı yaşıyorum.	• Fiziki yetersizlik • Yazılı Materyal Eksikliği • Görsel Materyal Eksikliği	imkânsızlıklar	
Akran baskısı hissediyorlar.	• Akranları Tarafından	Sosyal destek	9
Aileler sürece hiç katılmıyor.	Kabullenilme	azlığı	
Ailelere de anlatmak zorunda kalıyorum.	• Aile İlgisizliği • Aile Eğitimsizliği		
Programa ulaşmak nerdeyse imkansız.	• Zaman yetersizliği • Program yoğunluğu	Programın uygunsuzluğu	6
Programda bence fazla hedef bulunmakta.			

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Öğrencilerde bulunan bilişsel problemler programın uygulanmasını zorlaştırıyor.	<ul style="list-style-type: none"> • Dikkat problemi • Anlama problemi • Ön bilgi eksikliği • İletişim kuramama 	Öğrenciden kaynaklanan zorluklar	7
---	---	----------------------------------	---

Öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi uygulamalarında yaşadıkları sorunlar ile ilgili görüşlerinden bazıları şunlardır:

G-3: “Sınıflar kalabalık. Öğrenci akranlarından geride olduğu için sınıf içerisinde akran baskısı da oluşabiliyor. Bu durum bazen sınıftaki diğer öğrencilerin dikkatini dağıtabiliyor.”

G-5:” Zamanı yetiştirmede zorlanıyorum. Kaynaştırma eğitimi öğrencisiyle bire bir ilgilenme fırsatı bulamıyorum.”

Tablo 4. Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarında yaşadıkları sorunlara yönelik çözüm önerilerine ilişkin bulgular

Kodlar	Kategoriler	Tema	F
Kaynaştırma öğrencisi olan sınıfların mevcudu azaltılmalıdır.	<ul style="list-style-type: none"> • Sınıf mevcutlarının azaltılması • Yeterli araç gereç temini • Okulda destek odası 	Sınıfın/okulun fiziksel şartlarını iyileştirme	9
Öğretmenlere yeteri kadar ve nitelikli ders materyali sağlanmalıdır.			
Okullarda kaynaştırma öğrencileri için destek odaları açılmalıdır.			
Program yoğunluğu azaltılmalıdır.	<ul style="list-style-type: none"> • Program yoğunluğunun azaltılması • Program kazanımlarının gözden geçirilmesi 	Programda iyileştirme	8
Programdaki kazanımların sayısı ve niteliği gözden geçirilmelidir.			
Kaynaştırma öğrencisi olan öğretmenler için mutlaka her yıl hizmet içi eğitim düzenlenmelidir.	<ul style="list-style-type: none"> • Hizmet içi eğitim faaliyetleri • RAM ile etkili iletişim • Okul rehberlik servisiyle etkili iletişim 	Öğretmen eğitimi ve akademik destek	9
Okul rehberlik servisi ve RAM kaynaştırma öğrencisi olan öğretmenlerle sürekli iletişim halinde olmalıdır.			
Anne babalara yönelik eğitimler düzenlenmelidir.	<ul style="list-style-type: none"> • Anne babalara yönelik okulda eğitim • Anne babalara yönelik RAM’da eğitim • Ailelerin ekonomik ve sosyal açıdan desteklenmesi 	Anne baba eğitimi	10
Anne babalar sosyal olarak desteklenmelidir.			
Anne babalar ekonomik olarak desteklenmelidir.			

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi uygulamalarında yaşamış oldukları sorunlara yönelik çözüm önerilerine ilişkin ifadelerine örnek olarak şunlar gösterilebilir:

G-6:”Ağır derece engele sahip başta olmak üzere her engel grubu için ayrı sınıf oluşturulmalı ve öğrenci sayısı azaltılmalıdır. Erken tanı için öğretmenlerin yanında velileri de bilgilendirici eğitimler verilmelidir.”

G-9:”Hergün dersten önce kaynaştırma öğrencilerine zaman ayrılabilir. Yeterli fiziki ortam ve materyal sağlanarak eğitim daha kaliteli hale getirilebilir.”

G-11:”Kaynaştırma öğrencisi için” Destek Odası” açılarak öğrenciyle daha fazla ilgilenilme imkanı sağlanabilir.”

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

İnsan yaşamı, doğumdan ölüme kadar sürekli değişim ve gelişim içerisindedir. Bu değişim ve gelişim bebeklik döneminde başlar ve yaşlılıkla sonlanır. Fiziksel, duygusal, zihinsel ve dil alanları her dönemde birbirinden etkilenmektedir. Bu gelişim alanlarını başarıyla geçen kişiler hayatını normal bir şekilde ve sunulan eğitimle sürdürürlerken gelişim alanlarını geçemeyen, zorlanan kişiler özel eğitime ihtiyaç duyarlar. Özel eğitim; fiziksel, zihinsel, iletişimsel, sosyal ve duygusal gelişimlerdeki özellikler nedeniyle normal gelişimden farklılık gösteren ve normal eğitim-öğretimden yararlanamayan, kısmen yararlanan veya yararlandığı halde destek programları ile eğitimlerini devam ettirebilen bireyler için; özel olarak yetiştirilmiş personel tarafından ekip anlayışıyla sunulan özel yöntem ve araçlarla gerekirse özel mekanlarda her özel gereksinimli grup için farklı olarak geliştirilmiş özel programlarla verilen eğitimidir (Baykoç Dönmez, 2010). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre özel eğitim; özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine uygun ortamda sürdürülen eğitimidir. Günümüzde özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin akranlarıyla aynı ortamda sosyal-egitsel gelişim ve uyum becerilerini arttırmak amacıyla kaynaştırma eğitimi almalarının önemi oldukça fazladır. Kaynaştırma eğitimi; bireyselleştirilmiş eğitim programlarıyla engelli ve normal çocukların eğitsel ve sosyal yönden bütünleşmelerini sağlamaktadır. Kaynaştırma eğitiminin oldukça fazla katkısının olmasına rağmen, ilkökul öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi ile ilgili sorunları azımsanmayacak ve dikkate alınacak kadar fazladır. İlkokul öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi ile ilgili yeterli hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim almadıkları, bu nedenle kaynaştırma öğrencilerine yönelik uygulayacakları eğitim program ve yöntemlerinin neler olduğunu bilmedikleri, bu bağlamda kişiye özel BEP planı yapma noktasında sıkıntılarının olduğu saptanmıştır. Öğretmenler bu problemin yeterli hizmet içi eğitim ile ortadan kalkacağını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin sınıf ortamı ile ilgili sıkıntıları söz konusudur. Sınıf ortamının fiziksel açıdan özel eğitim öğrencilerine uygun olmadığı, sınıfların oldukça kalabalık olduğu belirtilmiştir. Sınıflarda bu öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılayacak yazılı ve görsel materyal noktasında da sıkıntılar bulunmaktadır. Sınıfın fiziksel ortamının yanı sıra sınıftaki normal öğrencilerin kaynaştırma öğrencilerini kabullenmedikleri ve onlara karşı önyargılı davrandıkları söz konusudur. Sınıfların fiziksel ortamının kaynaştırma öğrencilerine yönelik yazılı ve görsel materyallerle zenginleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Sınıf mevcutlarının azaltılmasının kaliteli eğitim açısından önemi belirtilmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yeteri kadar zaman ayıramamaları, programın yoğun ve zamanın kısıtlı olması öğretmenlerin karşılaştığı bir diğer problem olarak ortaya çıkmaktadır. Zamanın kısıtlı olması öğrencilerle birebir ilgilenme noktasında zorluk çıkarmakta, kaynaştırma öğrencilerinin eğitim ihtiyaçları karşılanamamaktadır. İlkokul

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

öğretmenleri tarafından öğrencilerle birebir ilgilenilme imkanı sağlayan ve onların eğitim ihtiyaçlarına doğrudan katkı sunan “Destek Eğitim Odası” açılması önerilmiştir. Burada öğrencilerle özür ve özelliklerine göre daha verimli zaman geçirileceği ve daha çok zaman ayrılacağı ortaya konmuştur.

Kaynaştırma öğrencileri ailelerinin ilgisiz ve eğitimsiz olması zaten zor durumda olan öğretmenlerin işini daha da zorlaştırmaktadır. Aileleri ikna etmek ,ailelerin çocuklarıyla ilgilenmesini sağlamak ,aileleri yapılan eğitimlere katmak öğretmenler açısından oldukça zor olmaktadır. Öğretmenler, ailelerin bilinçlenmesi için seminer verilmesi gerektiğini önermişler, ailelerin ilgisini arttıracak faaliyetlerin gerekli olduğunu belirtmişlerdir.

Kaynaştırma öğrencileriyle ilgili, okulda rehberlik servisi ile öğretmenler arasında iletişimin de zayıf olduğu ortaya konulmuştur. Rehberlik servisinden yeteri kadar yararlanılmadığı bu konuda öğretmenlerin yeteri kadar destek alamadığı ortaya çıkmıştır. Okullarda rehberlik servisinin daha aktif olmasını sağlayacak, RAM ile okul arasındaki iletişimi kuvvetlendirecek düzenlemelerin yapılması gerektiği öğretmenler tarafından önerilmiştir.

Bu bilgiler doğrultusunda birtakım önerilerde bulunulabilir. Öğretmenler lisans düzeyinde kaynaştırma eğitimi ile ilgili daha derin eğitim alabilir. Ayrıca öğretmenlere hizmet içi teorik ve uygulamalı eğitim verilebilir. Öğretmenlerin kişiye özel BEP hazırlama konusunda da eğitim almalarını sağlayacak, onları geliştirecek düzenlemeler yapılabilir.

Sınıf ortamı ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılabilir. Sınıf mevcutları azaltılıp, sınıfın fiziksel yapısı üzerinde kaynaştırma öğrencisinin gelişimine yönelik çalışmalar yapılabilir. Sınıf, yazılı ve görsel materyallerle zenginleştirilebilir. Farklılıklara saygı gösterilecek, diğer öğrencilerin kaynaştırma öğrencilerini dışlamalarına olanak vermeyecek şekilde sınıf ortamında düzenlemelere gidilebilir.

Öğretmenlerin programın yoğun ve sınıfların kalabalık olmasından dolayı kaynaştırma öğrencileri ile birebir ilgilenmelerini sağlayacak, onlara daha fazla zaman ayırmalarına olanak sağlayacak “Destek Odası” açılabilir. Destek Odası'nın öğrencilerin özür ve özelliklerine uygun materyallerle donatılması eğitimin daha etkili olmasını sağlayabilir.

Kaynaştırma öğrencilerinin ailelerine; öğrencilerinin durumunu anlayacak, onlara daha bilinçli yaklaşımlarını sağlayacak, onların sorunlarıyla bire bir ilgilenmelerine olanak sağlayacak eğitimler verilebilir. Eğitim alan velilerin öğrencileri, eğitim performansı açısından daha fazla ilerleme gösterebilir.

Okul rehberlik servisinin daha etkin ve verimli olmasını sağlayacak düzenlemeler yapılabilir. Bu düzenlemeler sayesinde öğretmenler ve öğrenciler Rehberlik Servisi'nden daha fazla yararlanabilir. Ayrıca RAM ile de bağlantıyı kuvvetlendirecek çalışmaların yapılması faydalı olabilir.

KAYNAKÇA

- Ataman, A. (2003). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Balcı, A. (2005). Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Baykoç Dönmez, N. (2010). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim. N. Baykoç (Ed.), Özel eğitim içinde (ss. 13-26). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Bruce, L. B. ve Lune, H. (Ed.). (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (çev. H. Aydın). Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Creswell, J. W. (2011). Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research (3. Baskı). USA: Pearson Education Inc.
- Gök, R. (2013). Kaynaştırma eğitimi öğrencisi bulunan ilkökul sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkma yöntemleri.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

- (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Güner, H. B. & Atılgan, G. (2017). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine yönelik yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *The Journal of Educational Reflections* 1 (1).
- Karasar, N. (2013). Bilimsel Araştırma Yöntemi (25. bs.). Ankara: Nobel yayın dağıtım.
- Resmi Gazete, (1997). 573 sayılı özel eğitim hizmetleri kanun hükmünde kararname, 23011, 6 Haziran 1997.
- Resmi Gazete, (2000). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği, 23937, 18 Ocak 2000.
- Sönmez, V. & Alacapınar, F. G. (2011). Örneklandırılmış Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

MAKÂLÎ MUSTAFA BEY VE BİLİNMEYEN BAZI ŞİİRLERİ**MAKÂLÎ MUSTAFA BEY AND SOME UNKNOWN HIS POEMS****Dr. Öğr. Üyesi Fırat SEVİNÇ**

Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, firatsevinc13@gmail.com

Orcid: 0000-0003-3618-5169

ÖZET

Makâlî 16. yüzyılda yaşamış, Kanuni Sultan Süleyman ve II. Selim dönemlerini görmüş bir divan şairidir. Tezkirelerin çoğu Makâlî'nin Alaşehirli olduğunu belirtir. Asıl adı Mustafa'dır. Gelibolulu Âlî, lakabının Kör Makâlî olduğunu ifade eder.

Kaynaklarda Makâlî'nin mesleğiyle ilgili farklı bilgiler mevcuttur. Tezkirelerde kadılık yaptığına ve askerlik hizmetinde bulunduğu dair bilgilere rastlanır. Askerlik hizmetinde bulunduğuyla ilgili bilgilerin doğruluğu ağır basmaktadır. Makâlî 1588 yılında vefat etmiştir. Mezarı Edirne Kapısı haricindedir.

Makâlî saz çalmada hüner sahibidir. Farsça yazılmış divanları inceleyebilmesi belirli bir eğitim almış olduğunu gösterir. Bazı tezkire yazarları onun şairlik yeteneğini överken bazıları da şairliğinin abartılacak ve övülecek seviyede olmadığını belirtir. Makâlî'ye ait bir divanın varlığından söz edilir. Fakat bugüne kadar bu divana rastlanmamıştır.

Makâlî'nin çağdaşı ve hemşerisi olan ve aynı mahlası kullanan bir şair daha mevcuttur. Bu şairin asıl adı Mehmed Çelebi'dir. Çalışmamıza konu olan Makâlî Mustafa Bey'in Makâlî Mehmed Çelebi'yle zaman zaman karıştırıldığı belirtilir. Tespit etmiş olduğumuz üç gazelden ikisinin matla beytinin tezkirelerde Makâlî Mustafa Bey'in anlatıldığı kısımlarda geçtiğini gördük. Üçüncü gazele ait herhangi bir beyit hiçbir tezkirede bulunmamaktadır. Gazelleri elde ettiğimiz yazma eserde üç gazelin sıralı olarak verilmiş olması üçüncü gazelin de Makâlî Mustafa Bey'e ait olduğu kanaatini uyandırmıştır.

Sözü edilen gazeller Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Yazma Eserler Kütüphanesi'nde Esnaf Manzumesi adlı eserde geçmektedir. Gazellerden ikisi beş beyitten, biri ise altı beyitten oluşmaktadır. Üç gazelde de redif ve tam kafiye kullanılmıştır. Gazellerin aruz kalıbı sırasıyla *Feilâtün / Mefâîlün / Feilün, Mef'ûlü / Fâilâtü / Mefâîlü / Fâilün* ve *Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün* şeklindedir. Gazelerde sevgili bütün olarak ve güzellik unsurlarıyla övülür. Sevgiliye duyulan özlem dile getirilir.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Bu çalışmada Makâlî'ye ait olan şiirlerin gün yüzüne çıkarılmasına katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Tespit ettiğimiz şiirler daha önce herhangi bir çalışmada yer almamaktadır. Arşivlerde bulunan kaynakların daha titiz bir şekilde incelenmesi sonucunda Makâlî'ye ait başka şiirlerin ya da varsa divanının bulunabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Makâlî, tezkire, gazel, şiir.

ABSTRACT

Makâlî lived in the 16th century. Most of the biographies state that Makâlî is from Alaşehir. Makâlî's real name is Mustafa. Gelibolulu Âlî states that his nickname is blind Makâlî.

There are different information about Makâlî's profession in the sources. Information is found in the biographies that he was a judge and served in military service. The accuracy of the information about his military service prevails. Makâlî died in 1588. His grave is outside the Edirne Gate.

Makâlî has a talent in playing instruments. He has a certain education. Some biographers praise his poetry talent, while others state that his poetry is not at a level to be exaggerated and praised. The existence of a divan belonging to Makâlî is mentioned. However, no such work has been detected so far.

There is another poet who is a contemporary and fellow countryman of Makâlî and uses the same pseudonym. The real name of this poet is Mehmed Çelebi. We have seen that the mat and couplet of the two ghazals that we have determined in the research we made by using the biographies as a source, are mentioned in the sections where Makâlî Mustafa Bey is told. There is no couplet belonging to the third ghazal in any biography. The fact that the three ghazals were given sequentially in the source from which we obtained the gazelles gave us the opinion that this ghazal belonged to Makâlî Mustafa Bey.

The afore mentioned gazelles are mentioned in the work named Esnaf Manzumesi. Two of the ghazals consist of five couplets and one of them consists of six couplets. The full rhyme with the redif was used in all three ghazals. In Ghazals the beloved is praised for the whole and for the beauty elements. Longing for the beloved is expressed.

In this study, it is aimed to contribute to revealing the poems belonging to Makâlî. The poems we have identified have not been included in any previous study. With examination of the

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

sources in the archives, it is thought that other poems of Makâlî or his divan, if any, can be found.

Keywords: Makâlî, biography, ghazal, poem.

GİRİŞ

Makâlî mahlaslı Mustafa Bey'in nerede doğduğu veya nereli olduğu hakkında farklı bilgiler vardır. Makâlî'nin Riyazü'ş-Şuarâ'da, Sicill-i Osmanî'de, Gülşen-i Şuarâ'da, Beyânî'nin Tezkiretü'ş-Şuarâ'sında ve Tuhfe-i Nâilî'de Alaşehirli olduğu belirtilmektedir (Açıkgöz, 2017; Süreyya, 1996; Solmaz, 2018; Sungurhan, 2017a; Tuman, 2001). Künhü'l-Ahbâr'ın tezkire kısmında Makâlî'nin Aydın vilayetinin Akşehir kasabasından; Kınalızâde Hasan Çelebinin Tezkiretü'ş-Şuarâ'sında ise Aydın vilayetinin Güzelhisar kasabasından olduğu ifade edilmektedir (İsen 2017; Sungurhan 2017b). Lakabı "Kör Makâlî" dir (İsen, 2017). Makâlî; Makâlî Mustafa Bey ya da Makâlî Mustafa Çelebi diye bilinmektedir.

Makâlî'nin mesleği ve geçimini nasıl sağladığıyla ilgili farklı bilgiler mevcuttur. Nâil Tuman Tuhfe-i Nâilî'de onun kadılık yaptığını belirtir (Tuman, 2001). Bağdatlı Ahdî, Makâlî'nin erbâb-ı tımar olduğunu ifade ederek geçimini bu şekilde sağladığına işaret eder (Solmaz, 2018). Gelibolulu Âlî "*Ve bi'l-cümle sene seb'in esnâlarında şehzâde âsitânesine geldi. Turak Çelebi merhûmun ihsânı ile yevmiyye beş akçe ta'yîn olunup bölüğe geçdi*" diyerek Makâlî'nin askerlik hizmetinde belli bir ücret karşılığında çalıştığını ifade eder (İsen, 2017).

Gelibolulu Âlî Künhü'l-Ahbâr'ın tezkire kısmında Makâlî'yi II. Selim devri şairlerinden biri olarak göstermektedir. II. Selim 1566 ve 1574 yılları arasında padişahlık yapmıştır. Tuhfe-i Nâilî'de Makâlî'nin vefat tarihi 997/1588-1589 olarak ifade edilmektedir (Tuman, 2001). Bu tarihler göz önüne alındığında Makâlî'nin Sultan Süleyman devrinin büyük bir kısmını görmüş olduğu kuvvetle muhtemeldir. Sicill-i Osmanî'de Makâlî'nin vefatıyla ilgili 977/1569-1570 tarihi verilmektedir (Süreyya, 1996). Dönemin Künhü'l-Ahbâr gibi tarih ve edebiyat alanını ilgilendiren önemli bir eserini yazan Gelibolulu Âlî'nin vefat tarihi 1600 yılı olup Künhü'l-Ahbâr'da Makâlî'nin II. Selim devri şairlerinden gösterilmesi Sicill-i Osmanî'deki bilginin yanlış olduğunu düşündürmektedir. Mezar yeri ile ilgili olarak Riyâzî, Makâlî'nin Edirne Kapısı haricinde defnedildiğini söylemektedir (Açıkgöz, 2017).

Tezkirelerde Makâlî'nin saz çaldığı belirtilir. Riyâzî "*Sâz-ı belâgat depretmede sâz-kâr-ı nevâ-yı figânidür*" diyerek (Açıkgöz, 2017) onun bu işi iyi yaptığını belirtir. Mehmed Süreyya ise Sicill-i Osmanî'sinde Makâlî için sadece "*sazkâr olup*" (Süreyya, 1996) şeklinde bir ifade

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

kullanır. Makâlî'nin eğitim aldığına dair bazı bilgiler mevcuttur. Daha önce bazı kaynaklarda onun kadılık yaptığına dair bilgiler olduğunu belirtmiştik. Ayrıca Makâlî'nin Farsça divanları incelediğine dair bir bilginin Kühü'l-Ahbâr'da geçmesi onun belli bir eğitim aldığını göstermektedir.

Makâlî'nin şiiriyle ilgili olarak Kınalızâde Hasan Çelebi onun şiirini ve söyleyişini baştan sona öven ifadeler kullanmıştır. Beyânî de onun gibi düşünür. Gelibolulu Âlî ise Makâlî'nin şairiyetinin olduğunu fakat şairliğinin ve söyleyişinin abartıldığını ifade eder. Hatta şehzade için bir kaside yazdığını, bu kasidenin şehzadeye sunulmak için uygun görülmeyip kendisine iade edildiğini belirtir. Ayrıca mısralarının mana ve nükteden uzak olduğunu söyler. Bağdatlı Ahdî, Makâlî için “*Tabîat-ı şîriyyesi pür-zîver olmağın şu'arâ-yı nâmdârdan geçinür*” (Solmaz, 2018) diyerek Gelibolulu Âlî ile aynı fikirde olduğunu gösterir.

Riyâzî'nin Riyâzü'ş-Şuarâ'sında, Kâtip Çelebi'nin Keşfü'z-Zünûn'unda ve Mehmed Süreyyâ'nın Sicill-i Osmanî'sinde divan sahibi olduğu söylenir (Açıkgöz, 2017; Kâtip Çelebi, 1971; Süreyya, 1996). Fakat bugüne kadar Makâlî'ye ait bir divan tespit edilememiştir. Ona ait olan şiirler farklı kaynaklarda parçalar halinde rastlanan şiirlerdir.

Tezkirelerde Makâlî'nin çağdaşı olan ve Makâlî mahlasını kullanan bir şair daha mevcuttur. Bu şair Makâlî Mehmed Çelebi şeklinde tanıtılmakta ve onun Arâbzâde'den mülazım olduğu belirtilmektedir. Tezkirelerde her iki şairin memleketleri aynı gösterilmektedir. Gelibolulu Âlî Kühü'l-Ahbâr'da bu şairlerin bazı meclislerde bir araya geldiğini ve birinin okuduğu şiire diğerinin sahip çıkmaya çalıştığını anlatır (İsen, 2017). Tespit etmiş olduğumuz üç gazelin hangi Makâlî'ye ait olduğu konusunda tezkirelerde verilen bilgilerden hareket ettik. Gazellerden birisinin sadece matla beytinin Kühü'l-Ahbâr'ın tezkire kısmında ve Kınalızâde Hasan Çelebi'nin Tezkiretü'ş-Şuara'sında (İsen, 2017; Sungurhan, 2017b) olduğunu tespit ettik. “Gele” redifli gazelin matla ile üçüncü beytinin Riyâzî'nin Riyâzü'ş-Şuarâ'sında (Açıkgöz, 2017) yer aldığını gördük. Her iki gazelin sözü edilen beyitleri Makâlî Mustafa Çelebi'nin anlatıldığı kısımda yer almaktadır. Üçüncü gazelin tamamı ya da herhangi bir beyti tezkirelerde yer almamaktadır. Gazelleri elde ettiğimiz eserde gazellerin sıralı halde verilmesi bu gazelin de Makâlî Mustafa Çelebi'ye ait olduğu ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Buna binaen bu gazel de Makâlî Mustafa Çelebi'ye ait olarak kabul edilip konu ele alınacaktır.

Sözü edilen gazeller Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Yazma Eserler Kütüphanesi'nde Esnaf Manzumesi adlı eserde tespit edilmiştir. Eser 214 sayfadan oluşmaktadır. Tespit ettiğimiz gazeller eserin 132. ve 133. sayfalarında bulunmaktadır. Eserle ilgili verilen diğer bilgiler şu

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

şekildedir: *Tezhip özellikleri; Eserin 63b varağında mihrabiyeli, tığ işlemeli, mavi, kırmızı, ve altın yıldız süslemeli bir serlevha vardır. Eserin diğer varaklarında da metnin etrafı altın yıldız bordürle cetvellenmiştir. Kâğıt; Nohudi renkte filigranlı kâğıt. Mürekkep rengi; Siyah ve kırmızıdır. Kondisyon; Eserin şirazesini dağılmıştır. Ayrıca bazı varaklarında su lekelerinden dolayı kararmalar vardır. Diğer özellikler; Birçok esnaf hakkında manzum bir eser olup Sultan Süleyman zamanında tasnif edilmiştir. Eserin 71b varağında Latif b. Mustafa, Muhammed, Hasan Mustafa adına mühürler vardır. Ayrıca 70b-72a varağında fevaid vardır. Rakabe kaydı; Vardır.*

Tespit ettiğimiz gazeller aşağıda sırasıyla verilmiş olup gazellerin şekil ve içerik özellikleriyle ilgili bilgiler gazellerin ardından belirtilmiştir.

1

Yâr kim luğ idüb kenâre gele
Beñzer ol ıyde kim bahâra gele

Çeşm-i terde hayâl-i  arız-ı yâr
Bir perîdir ki çeşme-sâra gele

Kehkeşân şanma âh-ı pür-şererüm
Yol idüpdür sipihre vara gele

Ne sa adetdurur ki h neye yâr
İtdügi cevre itiz ara gele

H şa lillah kuluñ Ma  l  gibi
Bir bel keş bu r zig ara gele

Bu gazel beş beyitten oluşmaktadır. Gazelin aruz kalıbı *Feil t n / Mef il n / Feil n* şeklindedir. Mısralar ve aruz kalıbı arasında uyum vardır. Gazelde kafiye ve redifi oluşturan s z unsurları *ken re gele / bah ra gele / çeşme-s ra gele / vara gele / r zig ara gele* ifadeleridir. Buna g re gazelde tam kafiye ve rediften oluşan bir yapı vardır. Gazelde akıcı bir dil kullanılmıştır. Genel olarak sevgilinin  v ldüğü Őirde sevgilinin gelmesiyle her Őeyin g zelleŐeēēi vurgusu yapılmaktadır. Sevgilinin kenara gelmesi ile baharda bayramın gelmesi

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

arasında; âşığın “âh”ından çıkan kıvılcımlar ile parıldayan samanyolu arasında benzerlik ilişkilerinin kurulması söze güzellik katmaktadır.

2

Zülfünden istedi kese bir °anberîn teli
 Miqrâş şındı ditredi meşşâţânuñ eli
 Zülfüñ yazılsa hatt-ı ruhuñ üzre vechi var
 Mergûb olur nazarda gubâr üstüne celî
 Ta°rîf idince kıaddüñi gülşende bâd-ı şubh
 Her bir nihâl iki bükilüb didiler belî
 Kim der ki boynu bağlu kuluñ olmaya görüb
 Boynuñda halka halka o ca°d-ı müselseli
 Oldı Maqâlî şafha-i sînem kitâb-ı °aşk
 Her sû sirişk-i çeşmim anıñ sürh-i cedveli

İki numaralı gazel beş beyitten meydana gelmektedir. Bu gazel aruzun *Mef'ûlü / Fâilâtü / Mefâîlü / Fâilün* kalıbıyla yazılmıştır. Birinci beytin ikinci mısraı hariç aruz kalıbı ile diğer mısralar arasında uyum vardır. Kafiye ve redifi oluşturan *teli / eli / celî / belî / müselseli / cedveli* sözcükleri arasında tam kafiye ve redif mevcuttur. Bu gazelde genel olarak sevgilinin güzellik unsurları övülmektedir. Sevgilinin yanaklarındaki ayva tüylerinin üzerine dökülen saçlar gubârî hattın üzerindeki cila gibidir. Gül bahçesinde sevgilinin boyunun güzelliğini duyan her bir nihâl iki büküm olur. Âşık zincire bağlanmış gibi sevgilinin halka halka olan saçlarına bağlanmıştır.

3

Vişâliñ şanma nigîn itdi sûz-ı dağ-ı hicrânı
 Gele bülbül qarîb oldukça arta âh u efgânı
 Seniñ hüsñüñ kitâbın bilmege meşgûl olurlar heb
 °Aceb mi hocalar okutalar câna Gülistânı
 Çekerse zâhidi râh-ı Hüdâya rişte-i tesbîh
 Beni zencîr-i derd âh ider meczûb-ı sübhânî

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Şalındı dâr-ı ʿuqbâya cihândan geçdi çün Mansûr
 Hakikat gülşeninde gördi ol serv-i hırâmânı
 Taʿayyün perdesin keşf eylemiş nevʿ-i şıfat yüzden
 Oluşmuş özge bir zevk ne cismânî ne rûhânî
 Sen ey Makâlî nâdire-i güftâr-ı dehrsın
 Nazmın ʿaceb mi olsa cihân içre muʿteber

Bu gazel altı beyitten oluşmaktadır. Gazelde aruzun *Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün* kalıbı kullanılmıştır. Mahlas beytindeki mısralar kalıba uymamaktadır. Ayrıca kafiye örgüsüne de uymamaktadır. *Hicrânı / efgânı / Gülistânı / sübhânî / hırâmânı / rûhânî* sözcükleri kafiye ve redifi oluşturur. Beyitlerde tam kafiye ve redif vardır. Bu gazelde sevgiliye duyulan özlem dile getirilmektedir. Mansûr, hakikat gülşeni, dâr-ı ukbâ ve taayyün perdesi gibi tasavvufî manalar içeren ifadeler kullanılmaktadır. Son beyitte Makâlî'nin, şairliğiyle övüldüğü görülmektedir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışmada araştırma yöntemi kullanılmıştır. Esnaf Manzumesi adlı eser incelenmiş ve Makâlî'nin daha önce herhangi bir kaynaktan yer almayan şiirleri tespit edilmiştir. Tespitin güvenilirliğini sağlamak için mevcut şair tezkireleri taranmıştır. Tarama sonucunda tezkirelerden ikisinde birinci gazelin sadece matla beytinin, ikinci gazelin bir tezkirede birinci ve üçüncü beyitlerinin yer aldığı görülmüştür. Üçüncü gazelin herhangi bir beytine rastlanmamıştır. Ulusal Tez Merkezi ve eski Türk edebiyatı ile ilgili kitap ve makale düzeyindeki çalışmaları konu alan bazı web siteleri taranmış, fakat tespit ettiğimiz şiirlerle ilgili herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

BULGULAR

Mevcut tezkirelerde, Ulusal Tez Merkezi'nde ve eski Türk edebiyatını konu alan çalışmaların yer aldığı web siteleri taranmış ve tespit ettiğimiz şiirlerin daha önce herhangi bir çalışmada yer almadığı görülmüştür. Makâlî'nin şiirleri farklı kaynaklarda dağınık olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazı tezkire yazarları Makâlî'ye ait bir divanın olduğu belirtmektedir. Fakat

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

bugüne kadar bu manada tespit edilmiş bir eser yoktur. Varsa divanın tespit edilmesi için arşivlerde daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Kanuni Sultan Süleyman ve II. Selim devri şairlerinden Makâlî ile ilgili yeteri kadar bilgi mevcut değildir. Tezkirelerde çağdaş olan iki Makâlî’den bahsedilmekte, bazı tezkirelerde Makâlî mahlaslı iki şairin zaman zaman birbiriyle karıştırıldığı ifade edilmektedir. Netice itibariyle verilen bilgiler ışığında hareket edip değerlendirmelerimizi yapmamız gerekmektedir.

Makâlî’nin zamanın kaidesi gereği devrin ileri gelenlerine yanaşmaya çalıştığı fakat çok fazla itibar görmediği anlaşılmaktadır. Mesleğiyle ilgili farklı ifadeler vardır. Kühnü’l Ahbâr’da Gelibolulu Âlî, Makâlî’nin şiirlerinin incelenmesi için kendisine verildiğini, şehzadeye sunulması için uygun görmediğini ifade eder. Bu da Gelibolulu Âlî’nin Makâlî’yi yakından tanıdığını gösterir. Bu bilgilere dayanarak Makâlî’nin Kühnü’l Ahbâr’da belirtilen askerlik mesleğini icra ettiğini söyleyebiliriz.

Üç tezkirede Makâlî’nin divan sahibi bir şair olduğu ifade edilir. Fakat bugüne kadar Makâlî’ye ait bir divana rastlanmamıştır. Tespit edilen şiirleri farklı kaynaklarda dağınık olarak yer almaktadır. Dağınık olan şiirlerin ortaya çıkarılması ve varsa divanının bulunması için daha kapsamlı bir araştırma yapılması gerekmektedir. Esnaf Manzumesi’nde tespit ettiğimiz gazeller Makâlî’nin şiirlerinin bir araya getirilmesi için az da olsa katkı sunacaktır.

KAYNAKLAR

Açıkgöz, N. (2017). “Riyâzü’ş-Şuarâ” [Çevrim-içi: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/54137,540229-riyazu39s-suarapdfpdf.pdf?0>], Erişim Tarihi: 01 Aralık 2020.

Kâtip Çelebi (1971). “Keşfü’z-zunûn an esâmi’l-kütübi ve’l-fünûn”, c.1, Milli Eğitim Basım Evi, İstanbul, s.815.

İsen, M. (2017). “Kühnü’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısmı” [<https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55739,kunhul-ahbarin-tezkire-kismpdf.pdf?0>], Erişim Tarihi: 04 Aralık 2020.

Solmaz, S. “Gülşen-i Şuarâ” [<https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56733,ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0>], Erişim Tarihi: 30 Kasım 2020.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

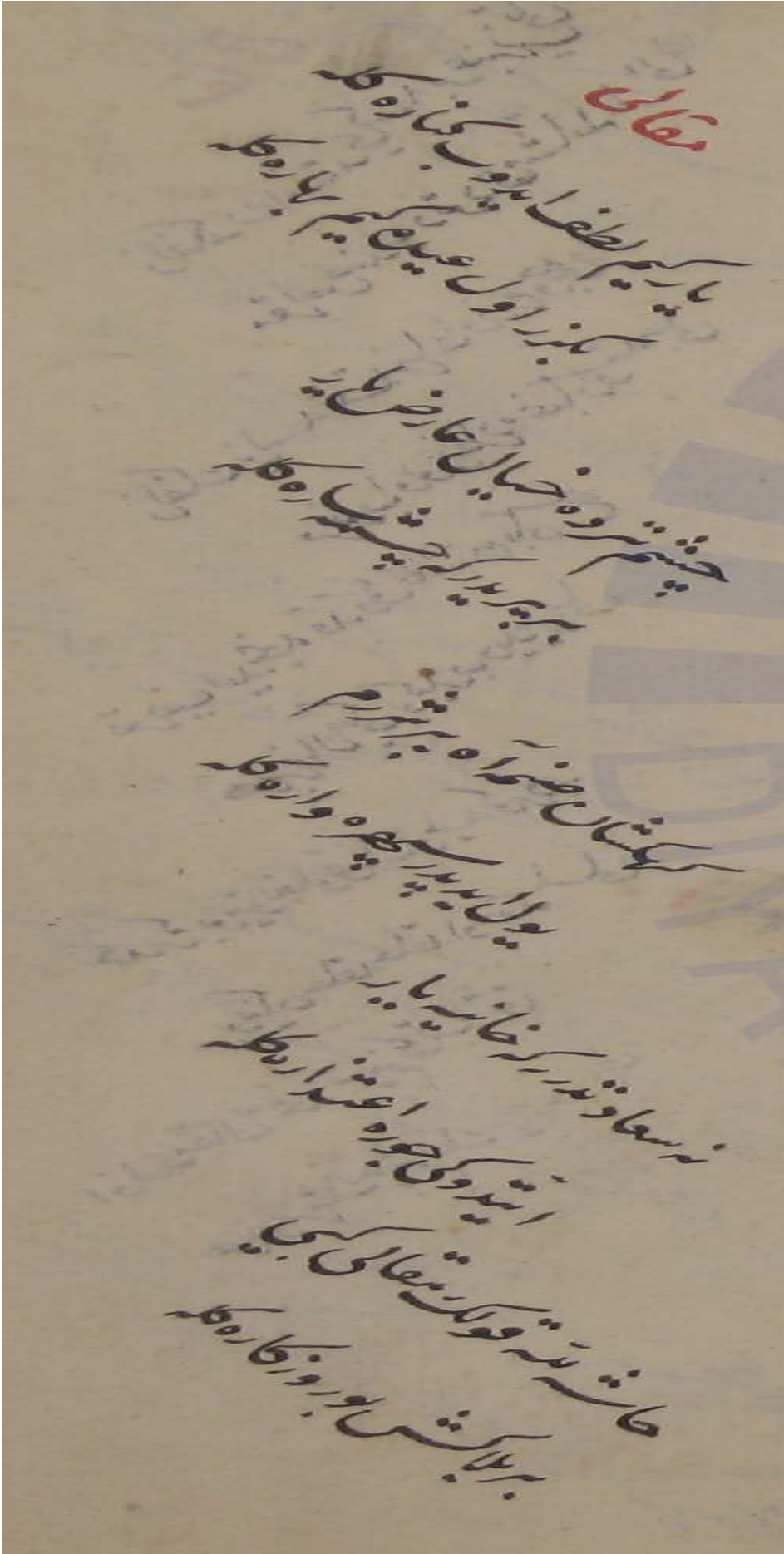
Sungurhan, A. (2017a). “Tezkiretü’ş-Şuarâ” [Çevrim-içi: [https://ekitap.ktb.gov.tr/ TR-194495/beyani-tezkiresi-tezkiretus-suara.html](https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194495/beyani-tezkiresi-tezkiretus-suara.html)], Erişim Tarihi: 28 Kasım 2020.

Sungurhan, A. (2017b). “Tezkiretü’ş-Şuarâ” [Çevrim-içi: [https://ekitap.ktb.gov.tr/ Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0](https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0)], Erişim Tarihi: 29 Kasım 2020.

Süreyya, M. (1996). “Sicill-i Osmanî c.3” haz. Nuri Akbaya, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, s. 929.

Tuman, M. N. (2001). “Tuhfe-i Nâ’ilî -Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri-c.2” haz. Cemâl Kurnaz- Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

مقالی
 زلفکدن استدر کیسه برغبیریلی
 مقاص صندیک و تودی مشاطه ننگ الی
 زلفک نیر لسه خط حاک اوزم و جکوار
 مغوی اویور نظره غبان و استند جلی
 تعرف ایید نیجه و در کی کاشند بار صبح
 هر بر مال یکی بو کویو بدید یزلی
 کدر که بو نیو نعا و قولک اولیه کوی رجب
 بو نیکه حلقه حلقه او جعد مسلی
 اولدی مقالی صفحه سیم کتب عشق
 هر سو شیک چشم ننگ سرخ جبدولی

مقالی
 وصالک صوم شکرین اتدی سوز داغ همجانی
 کولیل قریب اولدغی ان سراه اوفغانی
 سنک حنک کتابن بلکه شغول اولور کار اهب
 عجبی ضوی لبر اوقش اهر با کلسانی
 چاکر سده زاهدی او هدا یه شکر تسبیح
 بی زخمیر و در آه ایدر مجذوب کجانی
 صاندی کار عقاید جهاندن کجری چون منصور
 تحقیق کت نند کورری اولور خرابانی
 تعین بره سن کشف الیش نوعی صفت یوزدن
 ایشش اوز که بر و قه چیمانی نه رحمانی

سن ای مقالی ناره کفتار حسن
 نظمک عجمی اولسه جهان ابحر معتبر

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ**REGISTERED FEMALE PROSTITUTION IN MODERNIZATION MOVEMENTS IN
THE LATE OTTOMAN EMPIRE****Dr. Burcu BELLİ**

Nişantaşı University, Department of History, Istanbul, Turkey, ORCID: 0000-0001-7139-1406,
burcu.belli@nisantasi.edu.tr

This study will focus on the 1884 Prostitution Regulation in the Ottoman Empire and its meaning and role in Abdülhamid II's throne. On the other hand, two opponent concepts will be explained, a modern state application; the prostitution legitimation and the conservative, traditional sultan image' intertwine will be discussed. Firstly, the meaning of prostitution in the eye of the Western European states will be mentioned due to the Ottomans used to follow their steps. Therefore, the significance of the prostitution regulation will be explained with the European states' sad stories. The Western states worried about their population because they demanded to have healthy populations who could work for capitalism and fight for the new nationalist states. However, venereal diseases were a threat to their plans. After all these developments, the Ottoman Empire's 1884 Regulation will be presented. This study's primary concern is not to discuss or show the regulation's content, so detailed information will not be given about the regulation. At the end of this paper, after all the necessary information, Abdülhamid II's image and the role of the 1884 Regulation in his reign will be compared. According to many historians and other social scientists, Abdülhamid II was one of the old fashion and traditional sultans; however, this study will offer another perspective by talking about the 1884 regulation. As a result, the modernization discussion will be held, then the modern side of Abdülhamid II will be argued in terms of prostitution regulation. This study aims to find whether it is possible a conservative sultan could accept adultery legally?

One of the debated themes of the Ottoman Empire is the modernization movements of the state. These developments started at the beginning of the nineteenth century, and it lasted when the Empire collapsed after World War I. The main target was to catch up with the Western European

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

states. The Ottomans started this modernization process with the military reforms.¹ After a short time, it became a new tradition, and in almost every area, the Ottomans began to follow and imitate the European steps. In 1839, a new era began to in the Ottoman Empire. It is called the Tanzimat Era; after this announcement, the Ottomans officially became the Western European states' followers.

Abdülhamid II is one of the Ottoman Empire's controversial sultans; his image has still been discussed by the Ottoman and Turkish historians and some other social scientists. According to some, especially conservative people, he was the hero who saved the Empire; on the contrary, the modernized and western-oriented mentality calls him the dictator. However, the third wing has been born recently, Selim Deringil, Nadir Özbek, François Georgeon, and Orhan Koloğlu have presented a new perspective. According to their approach, Abdülhamid II was an ordinary Tanzimat sultan; he tried to do his best for the Empire; moreover, he was a western-oriented person.²

The Ottomans argued that they were the protector of Islam around the world moreover, it was also ruled by Sharia Law in theory; in practical life, Sharia was not applied so much; it was Orfî law used more. According to Halil İnalçık, Orfî law goes back to tore in the eleventh century.³ When Mehmet II took Istanbul, the state's form changed, and he organized kanunname, a lawbook of the Ottomans' applicable law. According to Sharia, there is no difference between prostitution and adultery, and both are criminal actions against God. Their punishments are full

---

¹ Stanford. J. Shaw, *Eski ve Yeni Arasında Sultan III. Selim Yönetiminde Osmanlı İmparatorluğu (1789, 1807)*, (İstanbul: Kapı Yayıncılık, 2008).

² Selim Deringil, *The Well-Protected Domains: Ideology and the Legitimation of Power in the Ottoman Empire, 1876–1909*. (London: I. B. Tauris, 1998).

François Georgeon, *Sultan Abdülhamid*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2018).

Orhan Koloğlu, *Abdülhamid Gerçeği*, (İstanbul: Pozitif Yayıncılık, 2015).

Nadir Özbek, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyal Devlet*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2002).

³ Halil İnalçık, “*Osmanlı Hukukuna Giriş: Örfî - Sultani Hukuk ve Fatih' in Kanunları*”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, vol. 13, (1958), s 103.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

of physical punishment, if women and men are single, there should be 100 whips for each of them, but they should be killed if they are married. According to the documents, there are a couple of cases that ended with the death penalty in the Ottoman history. Only a couple was killed because of their illegal sexual relationship in the sixteenth century. There were 5 women who were killed because their professionals and a janissary was murdered to have sexual contact with these women in the sixteenth-century Ottoman Empire.⁴

Until the end of the nineteenth century, the Ottoman Empire preferred to ignore prostitution and acted as if prostitution was a local issue. As a result, the local authorities used to deal with prostitution in their neighborhoods. According to the needs and conjecture, their attitude used to change; in other words, if they could get benefit from the prostitution, they used to ignore it. The keepers used to take more money from these women, and the traders around the houses used to sell their lux production to the customers or women. As a result, they could earn more money than normal conditions. The cases reflected the center were the most problematic ones; the local powers solved the rest of them. Until the nineteenth century, prostitution was like that however, suddenly, this approach changed.

The state began to focus on the issue of prostitution because of public health. After the sixteenth century, the epidemics increased in both Western Europe and America. When Christof Coulomb came back from America in 1493, he brought sexually transmitted diseases; in return, smallpox and other diseases arrived to America. Mostly, syphilis was one of the most dangerous diseases that came to Europe due to the fact that European people never experienced it before. It was tough to identify this disease; however, the direct relationship between syphilis and other venereal diseases and sexual contact was figured out.

Syphilis used to affect soldiers more than anyone; it made the state worried about their armies since the contaminated soldiers could not fight for the army anymore. Moreover, syphilis was a threat to baby health in the long term. When the western states could understand the relationship

---

⁴ Sema Nilgün Erdoğan, *Sexual Life in the Ottoman Society*, (İstanbul: Dönence Yayınları, 2001), s. 33. COA. A. DVNSMHM.d. 5/281. (01.03.973/ 27.10.1565).

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

between sexual contact and syphilis, they took severe measures against prostitutes. The soldiers used to have sexual contact with prostitutes. The states used to believe that the main reason for this disease was prostitute women. It meant that the main reason for the weakness of the armies was also these women. Therefore, a negative attitude of the state against women became more serious. The brothels started to be shut down immediately all around the Europe, and prostitutes were exiled. However, the states were disappointed because the contaminated men's rates did not decrease, contrary it increased. As a result, when it came to the middle of the eighteenth century, it was seen that banning prostitution was not the solution. A new offer was born; it was the control of the brothels, and women should have been checked medically and regularly.

Therefore the regulations in Western European states began. They started to keep records about the brothels and women working for them. The states' main target was to take women under their control, so the controls were women oriented. In other words, even though women and men had equal risk, only women were examined medically. It can be said that this was the continuity of misogyny in Europe that goes back to medieval times. According to the records and notes, the conditions of the hospitals were terrible, and women used to be humiliated here. The moral fixation was more common than medical treatment. The regulation among the European states looked like each other.

In 1828 the first well-organized venereal diseases and prostitution regulation was announced in France. After this announcement, prostitute women were accepted as ordinary tax-payers.⁵ Taxation and prostitution were also discussed in Hamburg. Finally, they also accepted the prostitutes' legitimization in 1834. The German Federation did not accept the legitimization of prostitution, and they only tolerated it.⁶ In England, in 1864, the Contagious Disease Act was announced; after a short time in 1866, another regulation was ordered. In 1869 the third one was

---

⁵ Kristibe Luker, in Ph.D thesis, "Sex, Social Hygiene, and the State: The Double-Edged Sword of Social Reform," *Theory and Society*, (October, 1998).

Johannes C.J. Boutellier, "Prostitution, Criminal Law and Morality in the Netherlands," *Crime, Law and Social Change*, (May 1991).

⁶ Trevor Fisher, *Prostitution and the Victorians*, (Chicago: University of Northwestern Publish, 1997).

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

accepted by England. When it comes to the United States, in 1857, prostitution regulation was accepted; in 1900, Japan passed a regulation about the prostitution issue. They were late because of their different perspective on sexuality.⁷

When it comes to the Ottoman Empire, it cannot be said that they were far behind Western Europe regarding prostitution regulation. Only fifteen years after the England announced the prostitution regulation, the Ottomans ordered the first one. It was announced in 1879, but it was not such a comprehensive paper. This paper's main concern and aim were to research prostitution around the Empire, especially in the capital. Istanbul was the primary concern of the state. The state intervened in prostitution legally in its history first time so it needed some knowledge about the system of prostitution. After a short time, in 1884, the real order was announced, it is called as *Altıncı Daire-i Belediye Dahilinde Bulunan Ba'zı Hususi Hanelerin Hıdemat-i Sıhhiyesine Dair Ta'limatname*, Ordinance for the Sanitary Inspection of Some Private Houses within the control of the Border of the Municipality of the Sixth District in Beyoğlu.⁸

It consists of 5 main chapters and 28 articles. That should be pointed out that this regulation is not totally original; contrary, it was inspired by the French example as many other European states did. Firstly, I would like to talk about the area pointed by the regulation; the area of the regulation is limited due to the state's potential. Even though many scientists argue that the borders of this regulation are so narrow, and it was not a practical paper since this narrow point, I advocate the opposite. The Ottoman Empire could see its infrastructural powers and capabilities; it was not so strong that it tried to create only a safe zone for the ones who wish to have healthy sexual contact.

This study's primary interest is the place of this regulation and its role in the process of modernization in the Ottoman Empire. Abdülhamid II, unlike many other Ottoman sultans, gave his name to his era. Calling these 33 years by his name has positive and negative meanings.

---

⁷ The World's Oldest Debate? Prostitution and the State in Imperial Japan, 1900-1945," *The American Historical Review*, vol.98, number 3, (Jun, 1993), pp. 710-792.

⁸ Osman Nuri Ergin, *Mecelle-i Umur-u Belediye*, 9 vols vol.3 (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1995). p. 1326.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Abdülhamid II is known for his pan-Islamic discourses and movements. For example, he used to support Muslims around the world, and, for instance, he invited a group of students from Sudan, they were accepted to Galatasaray High School, and their expenses were paid by the sultan himself. Furthermore, he created an Islamic discourse for domestic politics; according to some, he was a traditional sultan, not a typical modern Tanzimat sultan. The main reason behind this Islam oriented attitude is related to the general conjuncture of the state; in other words, in the last hundred years, Ottomans used to lost their European lands and their non-Muslim population, also many Muslim came to Anatolia and Istanbul from the lands that were lost. As a result, the Muslim population in the Empire increased more than ever.

Significantly, the nationalism after the 1789 French Revolution affected the Ottoman Empire negatively. The nineteenth and early twentieth centuries were highly critical ages, so everything was fragile in politics and social life. As a result, the leaders should have been more careful than ever. Abdülhamid II tried to take the right steps; Muslim oriented politics was the best movement in his era according to his politics. Today, it is seen that this was not related to the non - modernized process in Ottoman History. On the contrary, during 33 years, Ottomans used to follow Europeans closer more than before. The only reason for this was the rule of Abdulhamid; of course, the spirit of the time and developments in transportation and communication, for example, were the main reasons for this process.

The education, health institutes, bureaucracy were developed based on European plans. Ottoman experienced many applications short after Europeans, apart from the constitution. Prostitution and its meaning in Abdülhamid II's agenda are problematic. This study claims that Abdülhamid II is one of the modern sultans of the Ottoman Empire due to the fact that the prostitution regulation was accepted and many developments were organized for it. As it has been mentioned before, Abdülhamid II created an image himself, and according to this image, he was a conservative, Muslim oriented Ottoman sultan; at the same time, he was a modern leader who tried to catch up with Europe in many fields. At first glance, traditionalism and modernity seem to be opposing concepts, but this is precisely what nineteenth-century modernity means in Marshall Berman's modernization theory. Being a modern in the nineteenth century involves

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

both traditional codes and new, fresh approaches. This was the case not only for the Ottoman but also for the whole of Europe.⁹

Legitimization of prostitution meant legitimization of adultery in Islamic rule based on Shari'a. It should be remembered that Abdülhamid always used Islamic rhetoric for his political attitude. In other words, accepting of legitimization of prostitution was not parallel with the Islamic expectations. Furthermore, in theory a conservative sultan should have not accept such a problematic regulation. On the other hand, Abdülhamid II did not resist on the regulation of the 1884 because of its public benefits. The positive results of the regulation of the prostitution were seen by the Ottomans then Abdülhamid II agreed the importance of the regulation. Otherwise, he knew that more people might have died. He accepted the regulation of the prostitution without causing any problems, even if it might have posed a threat to his ideology, discourse or even his power. He followed European steps even though it would have been dangerous for him.

In conclusion, this study tries to focus on the meaning of the 1884 regulation in the Ottoman mentality, and to prove that Abdülhamid II was a modern sultan. This is important that, modern does not refer to the contemporary, the explanation of the modernism is also problematic.¹⁰ The positive or negative meaning of the modernization depends of the conjunctures. This study does not try to argue that modernization is the best, on the contrary this paper close to negative sides of the modernization like colonialism and some other capitalist movements. But still, this study shows that Abdülhamid II did not ignore all developments contrary to the intellectuals theories in Ottoman and Turkish historiography. In the first blush, the regulation of illegal sexual contact meant that the state used to take the responsibility of this contact and sultan in other words the caliph knew this issue and allowed it. This is not a parallel with the Islamic rhetoric that Abdülhamid tried to create. However, in 1884 short after the many Western European states, the

---

⁹ Marshall Berman, *Katı olan Her Şey Buharlaşıyor*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1994).

Andrew Davison, *Türkiye'de Sekülerizm ve Modernlik*, (İstanbul: Publish House, 2012).

¹⁰ Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2002).

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Ottomans accepted the regulation of the female prostitution. Sexual contact in a determined zone became free. The state tried to protect the male's healthy it was a sexist approach but still modern.

Bibliography

Berkes, Niyazi. *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2002.

Berman, Marshall. *Katı olan Her Şey Buharlaşıyor*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1994.

Boutellier, Johannes C.J. "Prostitution, Criminal Law and Morality in the Netherlands," *Crime, Law and Social Change*, May, 1991.

Davison, Andrew. *Türkiye'de Sekülerizm ve Modernlik*, İstanbul: Publish House, 2012.

Deringil, Selim. *The Well-Protected Domains: Ideology and the Legitimation of Power in the Ottoman Empire, 1876–1909*. London: I. B. Tauris, 1998.

Erdoğan, Sema Nilgün. *Sexual Life in the Ottoman Society*, İstanbul: Dönence Yayınları, 2001.

Ergin, Osman Nuri. *Mecelle-i Umur-u Belediye*, 9 vols vol.3, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1995.

Fisher, Trevor *Prostitution and the Victorians*, Chicago: University of Northwestern Publish, 1997.

Georgeon, François. *Sultan Abdülhamid*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2018.

İnalçık, Halil. "Osmanlı Hukukuna Giriş: Örfi - Sultani Hukuk ve Fatih' in Kanunları", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, vol. 13, 1958.

Koloğlu, Orhan. *Abdülhamid Gerçeği*, İstanbul: Pozitif Yayıncılık, 2015.

Luker, Kristibe. In Ph.D thesis, "Sex, Social Hygiene, and the State: The Double-Edged Sword of Social Reform," *Theory and Society*, October, 1998.

Özbek, Nadir. *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyal Devlet*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2002.

Shaw, Stanford. J. *Eski ve Yeni Arasında Sultan III. Selim Yönetiminde Osmanlı İmparatorluğu (1789, 1807)*, İstanbul: Kapı Yayıncılık, 2008.

The World's Oldest Debate? Prostitution and the State in Imperial Japan, 1900-1945," *The American Historical Review*, vol.98, number 3, Jun, 1993.
COA. A. DVNSMHM.d. 5/281. (01.03.973/ 27.10.1565).

"COVID-19 impact: How the pandemic affected Human Resources?"

Seray YURTSEVEN

Master's Degree Student, Yeditepe University, ORCID: 0000-0002-2594-2614

Prof. Dr. Erkut AKKARTAL

Yeditepe Uni, Dept.of Logistics Management, ORCID:0000-0002-7090-4449

Abstract

Regarding the "COVID-19" crisis that the world had to face in 2020, the Human Resources departments of any existing company had to become so much more than just a bridge between the employees and employers. They had to develop new plans, new tactics to adapt to the new situation. Some people think the human resources as the force that hires, calculates salaries, and fires employees but it is not an accurate definition, and the events of the last six months can verify why human resources departments are one of the most important values in a company. Human Resources always guides its employees to what to do in different and unexpected cases, with the rise of the coronavirus, HR departments had to create an environment of calm, healthy, and safe workplaces for its employees and executives to help them adjust to the crisis that is going on around the world.

This study obtains subjects like the real definition of Human Resources, the department's effects on its employees, the working environments, new plans they had to develop to keep their employees on the line and safe, the tactics they adapted because of the new situation coronavirus created and the relation between COVID-19 pandemic and the HR itself. As a final interpretation, in this article, the relation between COVID-19 and Human Resources Departments' survival strategy is examined.

Key Words: Human Resources, COVID-19, and its effects.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Introduction

Do you know what the human resources department stands for? In a short definition, the human resources department is considered as the bridge between the employees and employers. The department always works to keep up the employee morale high and create the best environment for them to feel like they belong so they can reach their potential to do their job perfectly. Some people think the human resources as the force that hires, calculates salaries, and fires employees but that is not accurate, and the events of the last six months can verify that.

In only a matter of months, the whole world has changed suddenly. The values we cared for just changed in a heartbeat due to our new experiences with the "survival mode" of the year 2020. We had to accept living with masks, obeying the social distance rules to protect everyone, and isolating ourselves from the world as our new reality and duty as we struggle to adjust.

The crisis is called "COVID-19" and it affected every single part of the world you can think of. It is an infectious disease caused by the coronavirus that has been found recently. Every single person has the power and inner peace to fight it, even though some struggle, in the end, we are trying to normalize our lives in the best possible way. Firstly, we learned how to survive, how to protect ourselves and after that, we started to think about one of the things that affect our daily lives, our jobs.

During the adjustment of the seriousness of the coronavirus, every business owner had to develop new plans, new tactics to adapt to the new situation. Employers struggled to keep their workers safe, informed, and physically & mentally healthy and that being said; they relied on the human resources departments of their own to protect the balance inside the company walls. As expected, the department stumbled at first like any other, but as the normalization process began, they got back on the wheel.

Human Resources always guides its employees to what to do in different and unexpected cases and now it is up to them to create an environment of calm, healthy, and safe workplaces for its employees and executives to help them adjust to the crisis that is going on around the world. Making hard decisions to stay afloat and minimize job-losses, shows us that Human Resources' actions are considered as one of the key roles in the industries' efforts to stay steady.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Early Stages of the Pandemy

In March 2020, all the officials around the world encouraged people to stay at their houses, put a distance between them and their loved ones, and work from home and if that is not possible, take a couple of weeks off from work.

In that scenario, a new order emerged. People obeyed the rules; did not leave their houses until further notice, started to using masks on their time outside, and distanced themselves from everything and everyone; including their jobs. In that situation, some businesses switched their working policy from "working at the office for nine hours" to "working from home when it is necessary".

During the home office days, human resources departments worked with IT departments to make sure employees had the access to their computers, the company servers, etc. The departments helped each other to develop and implement new rules for everyone. The pandemic brought extra stress into our lives; extra stress of working from home, the stress of miscommunication, etc. With that, Human Resources departments had to step up in a world of challenges of working from home, taking on the responsibility of the right communication channels, and encouraging employees to adapt the new ways of work while pushing them to stay connected more than ever before.

By the time of June 2020, after months of staying at home, the normalization process has begun. With the end of that order, reopening of all the premises and services around the world, countries had to adapt to the circumstances of the exceptional events caused by the coronavirus.

The pandemic caused demanding conditions for the companies and their Human Resources departments. Working while coronavirus is spreading can create an uncertain environment around the employees. The fear the virus causes to on-site and office workers can open a way for mistakes that would influence the work they are doing for a long time. To prevent that, a steady, comfortable, and safe workplace is a very much needed element during this time.

We must admit that some companies' Human Resources was not handling the quarantine process quite seriously and that caused some of the employees to quit their jobs because of the anxiety caused by their job's insufficiency of security against coronavirus but, those events became

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

examples for other business owners to see what should not be done and what must. That is the reason why they relied on their HR departments to communicate with their personnel.

The key for Human Resources to keep things the way they were, goes through strong relationships with the employees filled with positive decisions, a healthy working environment, and calm communication methods. The communication must be honest and transparent.

Truths Raising

The approach from the HR department to the employees should always be based on empathy and understanding because people and the whole world we know is going through some changes as we have never seen before; understanding each other should be our starting point in this situation. Everybody has different complicated issues on their own, their mental and physical health is also on the line as anyone. The employees are the key that helps their company to stand tall in any circumstances and we need to look at our mission and our people together in that matter.

As mention before, in short, the human resources department is the bridge that brings two sides of the coin together to make big and beautiful things but during this pandemic it became the heart and soul of businesses to stay connected to their work, employees, and keeps them safe. We can say that Human Resources' role in monitoring and maintaining morale became more crucial.

As TSNE's (Third Sector New England) Human Resources team points out; HR is called to assess and contribute to a broader response that embeds our organization's mission, values, and societal impact with a focus on the well-being of our staff, stakeholders, and the community.

Starting with the normalization process, the concepts and strategies changed with every new information that science has to offer to the people about coronavirus. At the very beginning, the changes were about how to survive while an unknown virus was spreading but as the normalization process began, with the new information we had, going back to our offices, sites became necessary. At that point, we started to see the Human Resources department's talent for putting everything and everyone first to survive.

After realizing the importance of empathy and understanding each other, the next step is how to adapt to working under the new order while following new rules and fit in. As a starter, providing

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

'return-to-work' training sessions must be the first action to make employees accept the fact that they are going back to work but not in the same way they used to, things also have changed at the workplace. While ensuring the 'return-to-work' training online as it should be, HR departments did not forget that coming back can be challenging for some of the personnel. That is the reason why providing psychological counseling, mental health solutions, and telehealth options are important to avoid their absences due to their burnout because of the new system in their lives.

This is where HR departments took a step into a new working schedule for employees which consists of flexible working time arrangements according to their timelines. Allowing the staff to facilitate their work and stay safe while doing it can be considered as one of the most important and powerful things the businesses have ever done.

Some businesses arranged the working hours according to the banks' schedule during the pandemic. This move caused a more organized and calm working schedule and environment for the employees according to some of the personnel's satisfaction surveys. Postponing retirement of some of the old employees to maximize available staff for the jobs and letting them work from home and the office alternately is what makes the businesses stand tall during these unbearable pandemic days.

Working alternately is a good strategy when the communication strategies and the workload considered. Establishing a new order that requires personnel to come to the office or sites for a couple of days and let them work from their homes for the rest of the week is a breath of fresh air for everybody including the executives. Also, organizing webinars about health, how to use a mask during coronavirus days, etc. strengthens the relationship with the company from the employee's point of view.

Human Factor

In this case, another question comes to mind; how the employees will work with full focus and motivation while not thinking about the dangers of going out of their houses and coming to work? They need other things to keep their morale high besides the fact that they have a job in these complex, confusing times. The answer is simple. Using monetary incentives.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

In certain exceptional conditions of our time, paying overtime to encourage staff to work additional hours, paying a babysitting allowance during school closures to allow parents to work on-site, ensuring redeployed staff are receiving the full salary and allowances assigned to them in their previous positions, paying a temporary redeployment allowance to provide an incentive to employees to be redeployed, and considering an exceptional and temporary allowance for using personal vehicles to encourage employees to go to the office if they are concerned about using public transport are a couple of things that Human Resources has done for the motivation development and changed its department's value for the personnel, showed them that the department cared for them and their families. It is the department that is emphatical during these confusing times.

One of the rules of 'surviving covid-19' is to obeying the social distance. Human Resources departments also took care of that situation as they expand their duties from just a 'hire-fire' power to a department that also manages administrative affairs in the office.

Putting up signs to warn employees about wearing masks, dispersing desks to ensure minimum distances, encouraging the usage of other available rooms to expand the workplace surface, renting or borrowing additional premises to expand the workspace for workers, setting adequate procedures regarding entry points to make sure the coronavirus is outside, extending dining times of use to avoid the crowd and make sure nobody violates the social distance are few things that are outside of the job description of HR executives but yet, these are only a few of the vital changes they have made.

Using the online training system to provide generic advice on COVID-19 prevention to reduce infection risks both in the workplace and outside of it, has been effective on employees' actions during their time in the office. They came to the office knowing what they should and should not do thanks to the department's advice.

Last, Statistical analyses must be performed for outsourcing decisions of HR in order to reveal the risks properly (Özkan & Akkartal, 2019)

Conclusion

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

From March 2020 to our present day, it is clear that the Human Resources departments have done some great things inside and outside of their job description to make employees happy and adaptable to the new order.

We argued that the development and friendly strategies from businesses would not be possible if their departments of Human Resources were not thinking outside of the box and did not connect with the employees based on the elements of empathy and understanding each other.

The world we know is going through some big changes and so are we. We must communicate with each other and find a solution for our problems if we want to survive, and we should obey the new system's following rules to fit in. During these days, companies' executives were not wrong to rely on their human resources departments because the effects of it can be seen clearly. If the Human Resources departments did not work constantly to create a safe work environment based on empathy and understanding, the world would be in a different place because the workplaces could not work properly like it does today, and workflow would stop for months.

In conclusion, this essay has discussed COVID-19 and how it affected the workspaces, employees, and created a new normal for a business and all the world. If it wasn't for HR departments, working from our homes and working alternately would not be easy as it is today.

References

- Brower, T. (2020, June 7). *HR's Compelling New Role In Response To The Coronavirus*. Retrieved from Forbes: www.forbes.com/
- Dubey, A. D. (2020). Analysing the Sentiments towards Work-From-Home Experience during COVID-19 Pandemic. *Journal of Innovation Management*.
- Gigauri, I. (2020). Effects of Covid-19 on Human Resource Management from the Perspective of Digitalization and Work-life-balance. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*.
- Lewis, N. (2020, April 22). *HR Managers Rethink Their Role During the Coronavirus Pandemic*. Retrieved from The Society for Human Resource Management: www.shrm.org
- Özkan, Ü., & Akkartal, E. (2019, March). Statistical Analysis of Outsourcing Decisions in HR Departments for the next Decades. *Journal of Social and Administrative Science*, 6(1), 16-27.
- Team, T. H. (2020, April 8). *Human Resources Best Practices During COVID-19*. Retrieved from TSNE | Mission Works: <https://www.tsne.org/>

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ**KABİN PERSONELİ TARAFINDAN ACİL DURUM TAHLİYE
BOTUNUN (SLIDE) YANLIŞLIKLA PATLATILMASININ
ENGELLENMESİNE YÖNELİK BİR ÖNERİ****Serdar OKAN**

Gumushane University, Transportaion Service Department,
Kelkit Aydin Dogan Vocational High School Campus, serdarokan@gumushane.edu.tr
ORCID: 0000-0003-3512-1139

ÖZET

İkinci dünya savaşından sonra hızla gelişen havacılık ulaşım modeli, yolcularına sunduğu hız ve konforun yanında en güvenli taşıma modeli olmasıyla ulaşım modelleri arasında tercih edilme sırasını her geçen gün yukarı seviyelere çıkarmaktadır. Havayolu işletmeleri hava ulaşım modelinin güvenilirliğini artırabilmek adına işe aldığı her personeline gerekli eğitimleri sağlamaktadır. Personellere verilen eğitimler arasında yaşanacak kaza/kırım esnasında uçak içerisinde bulunan yolcuların uçaktan tahliye edilebilmesi için uçak üzerine monte edilmiş acil durum tahliye botunun nasıl kullanılacağı eğitimi de bulunmaktadır. Havayolu işletmeleri kabin personellerine acil durum tahliye botu eğitiminin yanında sürekli yanlarında bulundurabilecekleri ve kabin kapılarının nasıl açılması gerektiği bilgisini de içeren kabin el kitapçıklarını da temin etmektedir. Hata insana mahsustur sözüyle hareketle kabin personelleri bazı uçuş öncesi operasyonlarda kabin kapısı açma prosedürlerini atlayarak acil durum tahliye botunun herhangi bir acil durum olmamasına rağmen açılmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple operasyonlar da gecikmeler yaşanmakta ve hız nedeniyle hava ulaşımını tercih eden müşterilerde gecikmelerden kaynaklı tatminsizlik ile havayolu işletmesinin uçak değiştirmesi veya arızanın giderilmesi için çalışma yapması nedeniyle hem zaman hem de maddi kayıp ortaya çıkmaktadır. Çalışmada yapılan araştırmada son 10 yıl içerisinde çok sayıda yerde bulunan uçakların acil durum tahliye botları uçuşa başlamadan önce açılmış ve çoğu da kabin memuru hatası sonucunda meydana gelmiştir. Bu çalışmanın amacı acil durum tahliye botunu yanlışlıkla açılmasını engellemek için bir öneride bulunmaktır. Öneride, uçak kapı kolu ile acil durum tahliye botu kilit mekanizması bölümü arasına kabin personellerinin dikkatini artırıcı bir parça ekleyerek kapı açmadan önce bu parçanın çıkarılması gerektiğinin farkına varması sağlanacağı vurgulanmıştır. Bu şekilde yanlışlıkla botun patlatılması engellenerek hem havayolu müşterisinin gecikme kaynaklı memnuniyetsizliği hem de işletmenin maddi zararının ortadan kaldırılması sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tahliye Botu, Havayolu İşletmesi, Kaçış Kaydıracağı

**A SUGGESTION TO PREVENT THE SLIDE SYSTEM FROM
ACCIDENTAL BY CABIN CREW****ABSTRACT**

Air transportation that developed after second world war quickly, is preferred firstly day by day thanks to offer speed, comfort and become the most secure transport model. Airline

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

companies train to every staf was recruited with necessary educations for increasing level of air transportation security. There is a how to use slide system in emergency condition training among educations was given by airline company to new staf. Airline give to every cabin crew quick reference handlist about how to use slide system, door opening and closing beside training. Just people can make any mistake. Because of that cabin crew can open without making disarmed slide position in out of any emergency condition; therefore delay occurring in normal flight operation. This delay causes to dissatisfaction of customer who choosing air transportation because it is fast and airline companies lose money and spend time when fixed this technical fault that occur or aircraft swap. So many explosions of aircraft slide that is on ground were found before flight in the last 10 years by making examination in this study and many of explosions's reason was cabin crew fault. Aim of this study is to offer a suggestion to prevent explosion of aircraft slide by mistake. It can do it with inserted a part between door handle and slide lock system. So cabin crew can aware slide armed and can know to remove this parts before open the door. Hereby delay, spend time and dissatisfaction can eliminate by airline companies.

Key Word: Aircraft Slide, Airline Company, Escape Slide

1. GİRİŞ

Wright kardeşlerin Kitty Hawk bölgesinde ilk motorlu başarılı uçuşunu gerçekleştirmesiyle uçak birinci dünya savaşında ilk defa savaşta bir silah olarak kullanılmıştır. Bu olay ile birlikte uçağın savaşdaki etkisinin anlaşılması üzerine havacılık faaliyetleri hız kazanmıştır. (Green, 2003) İkinci dünya savaşına gelindiğinde uçakların etkisini artırmak adına uçakların boyutları büyümüş ve motorları geliştirilmiştir. Savaşın bitmesiyle elde kalan uçakların bir kısmı savaş sırasında asker taşıma mantığıyla üretildikleri için ticari uçuşlar yapabilecekleri düşünülerek sivil havacılığa kaydırılmıştır. (Petrescu vd, 2019) İnsanların ve nesnelerin belirlenen iki nokta arasında hava aracı vasıtasıyla yer değiştirme işlemi ile sağlanan zaman ve yer faydası ve oluşan havayolu işletmelerinin üstünlük politikalarının taşıma ücretlerine olan yansması ile hava ulaşımına olan talep artmıştır. (Tortum vd, 2014) Ulaşım modelleri arasında hava ulaşımına olan bu talebin nedenleri arasında hız, konfor, esneklik ve daha birçok değişken bulunsa da güvenlik faktörü de talebin artmasında etkili olmuştur. (Çelikkol vd, 2012) Havacılığa yönelik birçok terör saldırısı veya uçak kaçırma eylemlerinin yaşanması nedeniyle müşterilerin tercihini de etkileyen güvenlik değişkeninin havacılıkta emniyetle birlikte birinci sırada öncelik verilen bir konu olmuştur. (Elias, 2009, s. 20-22) Terör, uçak kaçırma ve kazaların önlenmesi adına dünya genelinde ulusal ve uluslararası otoriteler kurularak birçok kural ve kanunlar oluşturulmuştur. Uçuşun başlangıç noktası olan havaalanlarında terör saldırısı ve uçak kaçırma eylemlerini engelleyici önlemler alınmıştır. (Frederickson & LaPorte, 2002) Uçuş aşamasında kazaların minimuma indirilmesi adına da üretici firmalar teknolojik gelişmelerden faydalanarak uçakların son teknoloji ile donatılmasını sağlamışlardır. (Boeing, 2011) İşin insan ayağında ise uçuş güvenliğini artırmak ve kaza/kırım esnasında yapılacaklar ile diğer teknik konularla ilgili eğitimler işe başlamadan

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

önce havayolu işletmesi veya diğer eğitim kurumları tarafından alınması kural olarak otoriteler tarafından kabul edilmiştir. Ayrıca havayolları işletmeleri kabin personellerinin yararlanacağı kabin memuru el kitabı (CCM) dokümanlarını sağlamak ve uçak içerisinde bulundurmakla sorumlu tutulmuştur. (SHGM, 2002) Havayolu işletmelerinin kabin personellerine verdiği bir diğer eğitim ise uçak tiplerine bağlı olarak değişkenlik gösteren kapı açma ve kapama eğitimleridir. Kapı eğitimlerinde üzerinde durulan konu acil durum esnasında kullanılan tahliye botunun normal durumlarda gayri faal pozisyonuna getirilip kapının bu şekilde açılmasıdır. Ticari uçuş yapan bütün uçaklarda herhangi bir acil durum meydana geldiğinde karaya ya da su üzerine uçağın iniş yaptığı sırada uçak içerisindeki yolcuların bütün kapılardan merdiven olmadan tahliye edilebilmesi için acil durum tahliye botu kullanılmaktadır. (Fitzgerald vd, 1978) Kaçış kaydıracağı olarak da bilinen acil durum tahliye botu uçak içerisine yerleştirilen bir mekanizma sayesinde kapı üzerindeki kilit ile birlikte açılarak otomatik bir şekilde şişen ve yangına dayanıklı bir malzemeden üretilmiş uçak parçasıdır. (Boeing, 2011) Kaçış kaydıracağı, yolcu ve ekip üyelerinin olası bir acil durumda uçak içerisinden minimum yara veya hiç yara almadan uçak içerisinden ayrılmalarını sağlamaktadır. (Clegg vd, 2009)

2. ARAŞTIRMA ve BULGULAR

2.1. Veri Toplama

Bu çalışma nitel bir çalışma olup çalışmaya ait veriler son on yıl içerisinde havayolu işletmelerine ait uçakların park edip yük ve yolcularının indirip yüklendiği apron bölgesinde yaşanan ve yanlışlıkla açılan acil durum tahliye botu olaylarının yayınlandığı haber web sitelerinden toplanmıştır. Toplanan veriler Türkiye’de ve yurtdışında yaşanan olaylardan elde edilmiştir. Bu bilgiler meydana gelme tarihlerine göre sıraya dizilerek aşağıdaki Tablo 1’e yansıtılmıştır.

Tablo 1: Son 10 Yıl İçerisinde Yanlışlıkla Açılan Tahliye Botları

Tarih	Havayolu İşletmesi	Uçak Tipi/Kuyruk Numarası/Uçak Seferi	Tahliye Botu Açılış Sebebi	Sonuçları	Kaynak
20.01.2010	Onurair	A320/Bilinmiyor/İstanbul-Diyarbakır	Yolcunun kızıp açması	Uçak değişikliği ve 5 saat gecikme	(Yenişafak, 2010)
04.08.2012	Türk Hava Yolları	A321/ TCJRZ/İstanbul- Taşkent	Sebebi bilinmiyor	Uçak değişikliği ve 1 saat rötör	(Postası, 2012)
03.10.2012	Türk Hava Yolları	A340/TCJIH/İstanbul-Washington	Kabin memuru hatası	Yolcu sayısı azlığı nedeniyle uçak kontrollerden sonra sefere verildi. Gecikme bilinmiyor	(Ulaştırma, 2012)
22.05.2013	Türk Hava Yolları	A321/TCJRD/İstanbul-Londra	Kabin memuru hatası	30 dakikalık bir gecikme yaşanmış	(Fanatik, 2013)
27.05.2013	Türk Hava	A320/ Bilinmiyor/	Kabin	1 saat 55 dakikalık gecikme	(Airporthaber

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

	Yolları	Londra-İstanbul	memuru hatası	yaşanmış	, 2013)
09.09.2013	Türk Hava Yolları	A330/TCJNJ/Paris-İstanbul	Kabin memuru hatası	Uçak seferden alındı	(Airporthaber, 2013)
10.03.2014	Türk Hava Yolları	A321/TCJRC/İstanbul-Duşanbe	Kabin memuru hatası	50 dakikalık gecikme yaşandı	(Trthaber, 2014)
19.05.2015	Türk Hava Yolları	A321/TCJRL/Sefer dışı	Teknik arıza	Yeni slide takılıp başka bir sefere verildi. Gecikme bilinmiyor	(Apron24, 2015)
14.02.2016	Türk Hava Yolları	B777/TCJJM İstanbul-Seul	Kabin memuru hatası	Uçak değişikliği yapıldı ve 3 saat gecikme yaşandı	(Airporthaber, 2016)
02.07.2016	Türk Hava Yolları	Bilinmiyor/Bilinmiyor İstanbul/Madrid	Kabin memuru hatası	40 dakikalık gecikme yaşandı	(Ulaştırma, 2016)
19.10.2016	Türk Hava Yolları	A320/TCJPD İstanbul-Üsküp	Sebebi bilinmiyor	Uçak değişikliğine gidildi sefer gecikmeli gerçekleştirildi	(Ntv, 2016)
22.12.2016	Lufthansa Hava Yolları	A380/Bilinmiyor Manchester-Frankfurt	Kabin memuru hatası	Uçak bakıma alındı seferde gecikme yaşandı. Gecikme süresi bilinmiyor.	(Airporthaber, 2016)
20.08.2017	AirIndia	B777/Bilinmiyor Delhi-Mumbai	Kabin memuru hatası	Uçak slide değişikliği yapıldı. Gecikme süresi bilinmiyor	(Ucuzsözlük, 2017)

Tablo 1'in devamı

17.03.2018	Azerbaycan Hava Yolları	B767/4KAZ81 İstanbul-Bakü	Kabin memuru hatası	Detay bilinmiyor	(Airtürkhaber, 2018)
17.06.2018	Delta Hava Yolları	MD-90/Bilinmiyor Connecticut Bradley-Detroit	Sebebi bilinmiyor	2 saat 30 dakikalık gecikme yaşandı	(Slothaber, 2018)
01.12.2018	Fas Kraliyet Hava Yolları	B767/Bilinmiyor İstanbul-Kazablanka	Kabin memuru hatası	Kurallar gereği çalışır durumdaki slide sisteminin yolcular için yeterli olamaması nedeniyle 63 yolcu uçaktan indirilip yaklaşık 3 saat gecikme yaşanmıştır	(Hürriyet, 2018)
26.12.2018	Meksika Hava Yolları	B787/XAADL Mexico-Santiago	Sebebi bilinmiyor	Uçak seferden çekilip bakıma alınmış	(Göklerdeyiz, 2018)
17.06.2019	Onurair	A330/Bilinmiyor Antalya-İstanbul	Yolcunun panik atak yaşaması sonucu açması	Uçak değişikliği yapıldı seferin gecikmesi hakkında bilgi yok	(Sözcü, 2019)
11.07.2019	Türk Hava	Bilinmiyor/Bilinmiyor	Kabin	4 saat gecikme	(Gökyüzühab

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

	Yolları	Köln-İstanbul	memuru hatası	yaşanmıştır.	ercisi, 2019)
05.08.2019	Türk Hava Yolları	A321/TCLSE Operasyon dışı	Teknik arıza	Bilinmiyor	(Airporthaber , 2019)

2.2. Toplanan Verilerin İncelenmesi

Araştırmada elde edilen veriler ışığında son on yıl içerisinde Türkiye’de ve yurtdışında toplamda 20 acil durum tahliye botunun normal durum esnasında açılma olayı görülmektedir. Tablo 1’e bakıldığında 2010 yılında 1 olay yaşanırken 2011 yılında ise hiç acil durum botu açılma olayı yaşanmamıştır. 2012 yılına gelindiğinde bu sayı 2, 2013 yılında 3, 2014 ve 2015 yılında 1, 2016 yılında 4, 2017 yılında 1 olay, 2018 yılında 4 ve 2019 yılında da 3 olay yaşanmıştır. Acil durum botunun açılması olaylarının yıllar bazında değerlendirilmesine bakıldığında son 12 olayın 2016 ile 2019 yılları arasında yaşandığı ve bu durumun yüzdelik hesabı olarak ele alındığında %60’lık bir orana denk geldiği görülmektedir. Elde edilen 20 olayın 6’sı yabancı uyruklu havayolu işletmelerinin uçaklarında yaşanırken 14 olay Türk tescilli havayolu işletmelerinde yaşanmıştır. Türk tescilli havayolu işletmelerinde yaşanan 14 olayın 12’si Türk Hava Yolları işletmesinde yaşanmış 2 olay ise Onur Hava Yolları’na aittir. Onur Hava Yolları’nda yaşanan iki olayda da yolcu kaynaklı olduğu görülürken; Türk Hava Yolları işletmesinde yaşana 12 adet olayın 2’si teknik arıza kaynaklı olup 2 tanesinin de sebebi bilinmemektedir. Geriye kalan 8 olayın 8’ininde kabin personellerinin hatasından kaynaklandığı görülmektedir. Yabancı tescilli havayolu işletmelerinde yaşanan 6 olayın 2 tanesinin sebebi bilinmezken 4 tanesinin de sebebi yine kabin memuru hatası olarak kaydedilmiştir. Yaşanan 20 olayın 12 tanesinin kabin memuru hatası olduğu kabul edilirse hata oranı %60 hesaplanmaktadır. Bu olaylar sadece haber kaynaklı sitelere aktarılan olaylar olmaktadır. Diğer yandan yaşanan olaylara bakıldığında aktarılan bilgiler dahilinde 10 olayda acil durum tahliye botunun yanlışlıkla açılmasıyla birlikte uçak devam seferlerinde gecikme yaşandığı aktarılırken sonucu bilinen 7 olayda da uçak değişikliği, uçağın seferden çekilmesi veya bakım hangarına çekildiği görülmektedir. Yaşanan 2 olayda ise ne olduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır.

3. SONUÇ ve ÖNERİ

Yolcu ve yük taşıyarak gelir elde eden havayolu işletmeleri binlerce personel istihdam ederek ülke ekonomisine de katkı yapmaktadır. Havayolları işletmesinin gelir kaynağının kısıtlı olmasının göz önünde bulundurulduğunda operasyonel anlamda yaşanacak gecikmelerin hız faydası nedeniyle hava ulaşımını tercih eden müşteri bazında memnuniyetsizliğe ve hatta tekrar aynı havayolu işletmesini kullanmamasına yol açabilecektir. Bu durum doğru orantıda havayolu işletmesinin gelir kaybı yaşamasına ve hatta bu kaybın artması ile işletmenin iflasına kadar sebep olabilmektedir. Her uçak üreticisi ürettikleri uçakların kapılarına kaçış botunun devrede olduğunu veya devreden çıktığını gösteren bir mekanizma koymuştur. (De, 2011) Boeing üreticisi “Kırmızı Bayrak” (Red Flag) şeridini kullanırken, Airbus ise “Uçuştan Önce Kaldırın” (Removed Before Flight) yazılı bir kırmızı bir şeritle birlikte bir pim

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

kullanmaktadır. Ayrıca her havayolu işletmesi de kapı açma ve kapatma eğitimlerini bütün kabin personeline vermektedir. Bu önlemlerin hepsi kabin memurunun uçak indikten sonra park pozisyonunda yolcunun uçaktan inmesi için kapının acil durum tahliye botunun devreye girmemesini sağlamak ve kapıyı normal bir şekilde açmak için kullanılmaktadır. Alınan bu önlemlere rağmen araştırma verilerinde görülüyor ki insanın olduğu yerde hatanın olmamasının mümkün olmadığı görülmektedir. Bu durumu ortadan kaldırmak adına en azından personel kaynaklı hataları azaltmak ve operasyonların aksamamanı sağlamak için uçak içeriğinde kapı kolu ile acil durum botun kilit mekanizması arasına çitçitli bir kemer yerleştirerek kabin personelinin normal operasyon içerisinde kapıyı açmadan önce uçak üreticilerinin aldığı önlemlere ilave takılan bu çitçitli kemer ile kabin personeli kapıyı açma girişiminde bulunduğu anda kemerin bir parçası kapı koluna takıldığı için kabin personelinin eline kapı kolu ile bu kemerin bir kısmı gelecektir ve bu kemeri çıkarmak zorunda olduğunun farkına varacaktır. Bu kemeri çıkarmanın da ilk şartı acil durum tahliye botunun devreden çıkarmak olması sebebiyle kemerdan önce botun kilit mekanizmasını devre dışı bırakıp kemeri de daha sonra yerinden alacaktır. Çitçitli olmasının temel mantığı acil durumların meydana gelmesi söz konusunda kabin kapısının kemerin çıkarılmasına gerek kalmadan yine aynı şekilde hızlıca açılabilmesine imkan sağlamaktır. Aksi takdirde acil durum esnasında önemli olan zamanın bu kemer tokasını çıkarılması için harcanacağı düşünülürse panik yaşanmasına sebep olacağı gibi yaralanma ve ölüm oranını da artırması mümkündür. Bu sebeple kolayca açılabilen bir yapıya sahip olması gerekmektedir. Asıl amaç bu kemer vasıtası ile kabin personelinin farkındalığını artırarak yanlışlıkla patlatılan kaçış botunun sebep olacağı maddi zararların önüne geçmektir.

Her ne kadar önlem alınsa da olayın merkezinde insan oldukça hataların ortadan kaldırılması pek mümkün değildir. Çünkü alınan her türlü önlem bir noktaya kadar etkili olurken daha sonra bu önlemlerde insan faktörü nedeniyle etkisini kaybedecektir. Bu sebeple acil durum botunu yanlışlıkla açan kabin personelleri ile birebir görüşülerek olayın özüne inilmesi ve bunun önüne geçilmesi adına proaktif çözümlerin üretilmesi yukarıdaki öneriden daha önemlidir.

KAYNAKÇA

Airporthaber. (2013, 05 27). 12 25, 2020 tarihinde <https://www.airporthaber.com/havacilik-haberleri/thyde-ikinci-slide-vakasi.html> adresinden alındı

Airporthaber. (2013, 09 09). 12 25, 2020 tarihinde <https://www.airporthaber.com/thy-haberleri/thy-ucaginda-slide-vakasi.html> adresinden alındı

Airporthaber. (2016, 02 14). 12 25, 2020 tarihinde <https://www.airporthaber.com/thy-haberleri/thy-kabin-memuru-slide-patlatti.html> adresinden alındı

Airporthaber. (2016, 12 22). 12 25, 2020 tarihinde <https://www.airporthaber.com/lufthansa-haberleri/lufthansa-ucaginin-tahliye-botu-patladi.html> adresinden alındı

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

- Airporthaber. (2019, 08 05). 12 25, 2020 tarihinde <https://www.airporthaber.com/havacilik-haberleri/thyye-ait-a321neonun-slidei-bakim-sirasinda-patladi.html> adresinden alındı
- Airtürkhaber. (2018, 03 17). 12 25, 2020 tarihinde <https://www.airturkhaber.com/haberler/hostes-ahlde-slide-patlatti/> adresinden alındı
- Apron24. (2015, 05 19). 12 25, 2020 tarihinde <https://www.apron24.com/ucus-hazirlanan-thy-ucagi-slide-patlatti/> adresinden alındı
- Boeing. (2011). 12 22, 2020 tarihinde https://www.boeing.com/commercial/aeromagazine/articles/2011_q4/pdfs/AERO_2011q4.pdf adresinden alındı
- Clegg, A., Whittingham, D. M., & Seabase, P. P. (2009). *Patent No. US 7,490,795 B2*. Amerika Birleşik Devletleri.
- Çelikkol, E. S., Uçkun, C. G., Tekin, V. N., & Çelikkol, Ş. (2012). Türkiye'de İç Hatlardaki Havayolu Taşımacılığında Müşteri Tercihi ve Memnuniyetini Etkileyen Faktörlere Yönelik Bir Araştırma. *İşletme Araştırma Dergisi*, 70-81.
- De, J. V. (2011). *Airline Cabin Crew A Career Manuel*. New Delhi: Tata McGraw Hill Education Private Limited.
- Elias, B. (2009). *Airport and Aviaiton Securitiy*. New York: Crc Press.
- Fanatik. (2013, 05 22). 12 25, 2020 tarihinde <https://www.fanatik.com.tr/drogbanin-ucaginda-panik-313500> adresinden alındı
- Fitzgerald, J. T., Island, M., & Bergman, B. (1978). *Patent No. 4,125,235*. Amerika Birleşik Devletleri.
- Frederickson, H. G., & LaPorte, T. R. (2002). Airport Security, High Reliability, and the Problem of Rationality. *Public Administration Review*, 33-43.
- Göklerdeyiz. (2018, 11 26). 12 25, 2020 tarihinde <https://www.goklerdeyiz.net/787nin-slidei-patladi/> adresinden alındı
- Gökyüzühabercisi. (2019, 07 11). 12 25, 2020 tarihinde <https://www.gokyuzuhaberci.com/thy-ucaginda-slide-patladi-50529.html> adresinden alındı
- Green, J. E. (2003). Civil Aviation and the Environmental Challenge. *The Aeronautical Journal*, 281-299.
- Hürriyet. (2018, 12 01). 12 25, 2020 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/kabin-ekibi-yanlislikla-slidei-patlatinca-kaz-41037722> adresinden alındı
- Ntv. (2016, 10 19). 12 25, 2020 tarihinde https://www.ntv.com.tr/turkiye/kaydirak-patladi-ucak-seferden-cekildi,aszhEqn_dEqYjHp_Z7MfYQ adresinden alındı
- Petrescu, R. V., Aversa, R., Akash, B., Bucinell, R., Cochado, J., Apicella, A., et al. (2019). History of Aviation. *Journal of Aircraft and Spacecraft Technlogy*, 30-49.
- Postası, A. (2012, 08 04). 12 25, 2020 tarihinde <https://www.avrupa-postasi.com/turkiye/thy-ucagin-in-slidei-patladi-h50970.html> adresinden alındı

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

- SHGM. (2002, 05). 12 25, 2020 tarihinde <http://web.shgm.gov.tr/doc3/sht61.40.pdf> adresinden alındı
- Slothaber. (2018, 06 17). 12 25, 2020 tarihinde <http://www.slothaber.com/delta-ucagi-slide-patlatti/> adresinden alındı
- Sözcü. (2019, 06 17). 12 25, 2020 tarihinde https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/panik-atak-geciren-yolcu-antalya-istanbul-ucaginda-olay-cikardi-5098026/?utm_source=dahafazla_haber&utm_medium=free&utm_campaign=dahafazlahaber adresinden alındı
- Tortum, A., Gözcü, O., & Çodur, M. Y. (2014). Türkiye’de Hava Ulaşım Talebinin Arıma Modelleri ile Tahmin Edilmesi. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 39-54.
- Trthaber. (2014, 03 10). 12 25, 2020 tarihinde <https://www.trthaber.com/haber/gundem/thy-ucaginin-slidei-patladi-120566.html> adresinden alındı
- Ucuzsözlük. (2017, 08 20). 12 25, 2020 tarihinde <https://www.ucucsozluk.com/kabin-memuru-slide-patlatti> adresinden alındı
- Ulaştırma. (2012, 10 03). 12 25, 2020 tarihinde <http://www.ulastirma.com.tr/ahlnnda-ucus-sirasinda-tahliye-botlari-patladi-43220h.htm> adresinden alındı
- Ulaştırma. (2016, 07 02). 12 25, 2020 tarihinde <http://www.ulastirma.com.tr/thy-ucaginda-slide-patladi-73485h.htm> adresinden alındı
- Yenişafak. (2010, 01 20). 12 25, 2020 tarihinde <https://www.yenisafak.com/gundem/rotara-kizan-yolcu-ucagi-kullanilamaz-hale-getirdi-236695> adresinden alındı

**SİYASAL REKLAM TÜRLERİ BAĞLAMINDA 2020 AMERİKA BİRLEŞİK
DEVLETLERİ BAŞKANLIK SEÇİMLERİNE YÖNELİK BİR ANALİZ: YOUTUBE
REKLAMLARI ÖRNEĞİ**

Ahmet Neca GÖKGÜL

Öğretim Görevlisi, Bursa Uludağ Üniversitesi İnegöl Meslek Yüksekokulu, Pazarlama ve
Reklamcılık Bölümü, Pazarlama Programı,
necagokgul@uludag.edu.tr, Orcid : 0000-0003-4396-8022

Yılmaz Türker SANDIKCI

Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler
ve Tanıtım Anabilimdalı, turksanyts@gmail.com, Orcid: 0000-0001-8318-7218

Samed SOY

Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler
ve Tanıtım Anabilimdalı, samedsoy@outlook.com, Orcid: 0000-0002-4664-2717

ÖZET

İletişim teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak dijitalleşen dünya düzeninde her alanda olduğu gibi reklamcılık uygulamalarında da siyasi aktörlerin sosyal medya mecralarından sıkça yararlandığı görülmektedir. Dünyayı etkisi altına alan pandemi sürecinin varlığı zaten süregelen dijitalleşme serüvenini daha da hızlandırmakta, her sektörde olduğu gibi reklamcılık temelli gerçekleştirilen uygulama ve stratejilerde de dijital ortamların kullanımının yoğun bir biçimde arttığı göze çarpmaktadır. Belirli bir alt yapı dâhilinde ve ikna temelli kurgulanan siyasi reklam mesajları günümüzde çoğunlukla geniş hedef kitlelere ulaşırken sosyal medya mecralarında kendisine yer bulmaktadır. Özellikle alt yapı kurgusu ve kullanım amacı nedeniyle siyasi aktörler tarafından en çok tercih edilen sosyal medya mecralarından biri olarak Youtube'un öne çıktığı bilinmektedir. Bu çerçevede, tüm dünyanın takip ettiği 3 Kasım 2020 Amerika Birleşik Devletleri Başkanlık seçiminde başkan adaylarının (Joe Biden ve Donald J. Trump) resmi Youtube kanalları aracılığıyla yayınladıkları reklamlar incelenmeye değer görülmüş ve adayların yayınladıkları reklamlar tür bazında içerik analizine tâbi tutulmuştur. Gerçekleştirilen analizler neticesinde özellikle siyasi iletişim literatürüne katkı sunması beklenen önemli sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlara göre, Donald J. Trump ve Joe Biden'ın resmi Youtube kanallarında yayınladıkları reklamlarda tek bir siyasi reklam türü kullanmayı tercih etmedikleri görülmüştür. İnceleme konusu olan reklamlara bakıldığında her iki adayın da aynı reklam içerisinde hem pozitif hem de negatif siyasi reklam türüne ait örnekler yer verdiği tespit edilmiştir. Elde edilen bu veriler doğrultusunda karma siyasi reklam türü olarak tanımlayabileceğimiz yeni bir reklam türünün mevcudiyeti ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, iktidarda bulunan Donald J. Trump'ın pozitif siyasi reklam türünü daha yoğun kullanması

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

beklenirken negatif siyasal reklam türüne, negatif siyasal reklam türünü daha yoğun kullanması beklenen Joe Biden'ın ise pozitif reklam türüne ağırlık verdiği ortaya çıkmıştır. Bir diğer farklılaşma ise reaktif ve proaktif siyasal reklam türü kullanımlarında dikkat çekmiştir. Buna göre reaktif siyasal reklam türünü sadece Donald J. Trump tercih ederken, proaktif siyasal reklam türünü her iki tarafın da birbirine benzer oranda tercih ettikleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siyasal İletişim, Siyasal Reklamcılık, 2020 ABD Seçimleri, İçerik Analizi.

AN ANALYSIS OF THE 2020 UNITED STATES PRESIDENTIAL ELECTION IN TERMS OF POLITICAL ADVERTISING TYPES: THE EXAMPLE OF YOUTUBE ADVERTISEMENTS

ABSTRACT

In the digitalizing world order, parallel to advances in networking technology, it is apparent that political players also profit from social media platforms in advertising applications, as in any field. The emergence of a global pandemic process accelerates the current digitalization adventure ever further, and it is noted that the use of digital technology has risen dramatically in advertising-based applications and techniques, as in any industry. While political advertising messages, designed through a certain infrastructure and focused on persuasion, usually hit broad target markets, they find their place in social media networks. For this cause, it is recognized that Youtube stands out as one of the most preferred social media platforms for political actors. In this sense, the ads published by the presidential candidates (Joe Biden and Donald J. Trump) via official Youtube channels in the presidential election of the United States of America on 3 November 2020, followed by the world as a whole, were considered worthy of consideration, and the ads published by the candidates were subject to content review on the basis of type. Important findings have been collected from analyzes that are intended to add to the literature on political communication. The findings reveal that Donald J. Trump and Joe Biden did not choose to advertise on official Youtube platforms by using a particular kind of political advertisement. In view of the advertising being investigated, it was found that in a single advertisement, both candidates included examples of positive and negative campaign messaging. According to the results, a new kind of advertisement has been discovered, which can be described as a mixed type of political advertising. In these conditions, the ruling Donald J. Trump is supposed to more intensively use the positive type of political advertising, instead, it was noted that he uses the negative type of political marketing more. On the opposite, it has been discovered that Joe Biden, who is supposed to use the negative type of political advertisement more intensively, focuses on the positive type of advertising. In the use of reactive and constructive political ads, another distinction has attracted notice. Consequently, although Donald J. Trump favored only the reactive form of political ads, the proactive type of political advertising at equal rates was preferred by both sides.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Keywords: Political Communication, Political Advertising, US Election 2020, Content Analysis.

GİRİŞ

Son yıllarda hızlı bir devinim içerisinde gelişim gösteren dijital medya, dünyada etkisi yadsınamaz bir biçimde seyreden Covid-19 pandemisi ile birlikte daha etkin yararlanılan faydalı bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Globalleşen dünya düzeninde dijital medya araçlarından ve uygulamalarından sıklıkla birçok kurum ve kuruluş aktif bir şekilde yararlanmakta, gerçekleştirilen iletişimsel ve stratejik modelleme dijital ortamlar üzerinden hayata geçirilmektedir. Siyasi aktörler de zaten kullanımına önem verdikleri dijital ortamlara bu süreçte daha çok gereksinim duymakta dolayısıyla sosyal ortamlarda gerek reklam gerekse halkla ilişkiler gibi siyasal iletişim uygulamalarını ve faaliyetlerini çoğunlukla söz konusu ortamlar üzerinden duyurmaktadır. Bilhassa sosyal medya mecraları, etkileşimli katılıma olanak sağlayan (Manning, 2014: 1158), kişiler, gruplar ya da her ikisi arasında gerçekleşen paylaşıma dayanan yapısıyla (Gökgül, 2016: 50) kurumsal amaçlar doğrultusunda da istifade edilebilen (Kartal ve Rençber, 2019: 68) ve Web 2.0 teknolojileri temelli ideolojik ve teknik alt yapıyı kullanan ve içerikleri kullanıcılar tarafından oluşturularak (Kaplan ve Haenlein, 2010: 61) tüketilen doğasıyla, siyasi aktörlerce geleneksel medyanın yanı sıra siyasal reklamcılık faaliyetleri için aktif şekilde kullanılan ortamlardır. Sosyal medya mecraları içerisinde ise, ‘2005 yılının şubat ayında kurulan ve hızla dünyanın en popüler video paylaşım sitesi haline gelen YouTube, içeriği kullanıcılar tarafından oluşturulan, paylaşılan ve izlenen’ (Davidson, vd. 2010: 293) bir mecra olması sebebiyle, geniş kitlelere hitap ederek hem dünyada hem de ülkemizde siyasal aktörlerce siyasal kampanya süreçlerinde, hedef kitlelere ulaşım aracı olarak tercih edilen bir platform haline gelmiş bulunmaktadır. Dolayısıyla siyasi parti ya da adaylar resmi YouTube kanallarında özellikle seçime yakın dönemlerde, video içerikleri üretmekte ve bu şekilde seçmen kitlelere ulaşmaya çalışmaktadır.

Siyasal aktörlerin varlıkları ve amaçları başta olmak üzere kendilerine ilişkin çevrelerine vermek istedikleri mesajları ile çeşitli yollarla ve sebeplerle çevreden aldıkları geri bildirimleri onların iletişimsel süreçlerini oluşturmaktadır. Söz konusu süreçler, bu yapıların sosyal ortamlarıyla diyalog halinde olmalarını, dolayısıyla etkileşim içerisinde kalmalarını sağlamaktadır. İki yönlü iletişime dayalı uzun soluklu ilişkiler, kendi serüveni içerisinde dönemsel konjonktüre bağlı olarak yer yer proaktif ya da reaktif karakter taşısa da yahut asimetriğe veya simetriğe kayan örüntüler ihtiva etse de ancak bu şekilde tesis edilebilmekte,

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

iktidara ilişkin kazanımlar ve bunların sürdürülebilirliği üzerinde de tayin edici bir rol üstlenebilmektedir. Bu içeriklerin çoğu seçmen kitlelerin tutum ve davranışlarını istenilen yönde değiştirme amacına yönelik olan siyasal reklamları kapsamaktadır.

Siyasal reklamcılık, siyasi iktidar dağılımının seçimlerde tartışıldığı ve belirlendiği aynı zamanda adayların birbirleriyle rekabet ettiği sistemlerde vuku bulan (Holtz-Bacha ve Kaid, 2006: 3), bir adayın potansiyel seçmenlerine uygunluğunu saptayarak rakiplerle farkını ortaya koymasını sağlayan (Bongrand, 1992: 17), siyasal aktörlerin hem kendileri için olumlu bir imaj yaratma hem de diğer adayların eleştirilerek seçmenler nezdinde bir adım öne çıkmalarına olanak tanıyan (Sandıkcı, 2016: 25), belirli bir strateji ve alt yapı dâhilinde ikna temelli kurgulanan stratejik bir siyasal iletişim uygulamasıdır. Geniş bir perspektiften ise siyasal reklamcılık, genellikle seçime yakın dönemlerde artış gösteren, siyasi parti ya da aday lehine kazanım sağlamayı amaçlayan, uzman bir ekip tarafından çeşitli iletişim araç ve ortamlarında bir bedel karşılığında yer almak suretiyle uygulanan, itinalı şekilde yaklaşım sergilenmesini gerekli kılan stratejik süreçler ihtiva eden bir siyasal iletişim yönetimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bünyesinde barındırdığı potansiyeller itibariyle, siyasal ikna süreçlerinde çeşitli yönlerden birçok işleve sahip olduğu bilindiği için, ondan beklenen, öncelikle istenen yönde bir tutum ve algı oluşturulmasına, ardından da arzu edilen davranış örüntüsünün sergilenmesine katkı sağlamasıdır.

Siyasal reklam olgusunu, pozitif reklamlar, negatif reklamlar, reaktif (tepkisel) reklamlar ve proaktif (aşılama) reklamlar şeklinde dörtlü bir ayrıma tabi tutmak mümkündür (Johnson-Cartee ve Copeland, 1997: 1'den Akt: Balcı, 2006: 171). Ayrımlardan ilkinini oluşturan ve genellikle muhalefet karşısında iktidarların tercih ettiği bir reklam türü olan pozitif reklamlar (Balcı, 2006: 171); bilhassa seçmenlere mesajlarını aktarmada olumlu temaları ve dili kullanan (Polat, 2015:458), bir parti yahut adayın belirli konulardaki fikirlerini belirten, adayın ideal liderlik özelliklerini vurgulayan (Devran, 2004: 137) ve seçmen nezdinde olumlu imaj yaratmaya yönelik reklamlardır (Sivritepe, 2016: 125). İkinci siyasal reklam türü, çoğunlukla iktidar karşısında muhalefette bulunan parti veya adayların tercih ettiği negatif reklamlar (Uztuğ, 1999: 89-90) olup; rakip parti ya da adayı olumsuzlayan, kötüleyen, küçümseyen (Polat, 2015: 458), başarısızlıklarını ve yetersizliklerini vurgulayan, onların geçmişteki yanlış icraatlarını hedef alan (Devran, 2004: 140), çelişki ve eksikliklerine dikkat çeken (Lilleker, 2013: 171), rakiplere yönelik olumsuz imaj yaratmaya çalışan, şüphe uyandıran, beceriksizliklerini ve güvenilmez yanlarını öne çıkararak olumsuz bir algı oluşturma gayreti

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

içerisinde olan reklamlardır (Sivritepe, 2016: 126). Üçüncü siyasal reklam çeşidini teşkil eden reaktif (tepkisel) reklamlar, bir siyasal reklam kampanyasında diğer parti ya da adaylar tarafından gerçekleştirilen negatif saldırılara karşı hazırlıkları kapsayan, savunma önlemlerini içeren (Balcı, 2006: 181) ve rakiplerin saldırılarına yanıt üretmek üzere karşı tepki mesajlarının tasarlanmasını dayanak noktası alan reklamlardır (Devran, 2004: 154). Dördüncü ve son kategoriye meydana getiren proaktif (aşılama) reklamlar ise, siyasi mecrada oluşabilecek olası tehlikelere karşı aday ya da partilerin kendilerini savunmalarına olanak veren (Sivritepe, 2016: 129) ve rakiplerin saldırıları öncesinde hedef kitleye yönelik aşılama yaparak seçmenlerin negatif mesajlara ilişkin direncini kuvvetlendirmeyi amaçlayan reklamlardır (Devran, 2004: 156). İlgili siyasal reklam kategorilerinden hepsi farklı türden ve kendi doğalarına uygun katkı potansiyellerini bünyelerinde barındırmaktadır. Burada önemli olan, bilinçli ve sistemli bir hareket tarzı sergilenerek doğru zamanda doğru bir stratejiyle hazırlanmalarıdır.

Siyasal reklam türleri kapsamında analizler gerçekleştirilen bu çalışmada, dünya üzerinde birçok ülke tarafından ilgiyle takip edilen 3 Kasım 2020 Amerika Birleşik Devletleri Başkanlık seçiminde başkan adaylarının (Joe Biden ve Donald J. Trump) resmi Youtube kanalları aracılığıyla yayınladıkları siyasal reklamlar içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu bağlamda, araştırmanın temelini oluşturan kuramsal bağlantıların aktarılmasıyla birlikte, 3 Kasım 2020 Amerika Birleşik Devletleri Başkanlık seçimleri özelinden hareket edilerek, başkan adayları Joe Biden ve Donald J. Trump'ın YouTube kanalları aracılığıyla yayınladıkları ve en çok izlenme sayısına sahip ilk üç reklamı, siyasal reklam türleri (pozitif, negatif, proaktif ve reaktif siyasal reklamlar) açısından incelenmektedir. Bu doğrultuda tüm bu ön kabullerden hareketle önceden belirlenen araştırma sorusuna yanıt bulunmaya çalışılmaktadır.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Bu başlık altında bilimsel nitelikte birbirini niteleyen tutarlı ve anlamlı bulgulara ulaşmak amacıyla araştırmanın amacı, uygulanması ile örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin analizi, son olarak ise araştırma soruları yer almaktadır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, 3 Kasım 2020 Amerika Birleşik Devletleri Başkanlık Seçimleri öncesinde başkan adayları olan Donald J. Trump ve Joe Biden'ın resmi YouTube kanalları aracılığıyla yayınladıkları siyasal reklamların pozitif, negatif, reaktif ve proaktif olmak üzere 4 ana kategori

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

altında detaylandırarak değerlendirmek ve bu bağlamda karşılaştırmalı bir içerik analizine tabi tutup adayların söz konusu seçim kampanyasındaki stratejilerini çözümlenektir.

Araştırmanın Uygulanması ve Örneklemi

Amaçlı örneklem türü ile örneklemin belirlendiği bu çalışmada 3 Kasım 2020 Amerika Birleşik Devletleri başkanlık seçiminde Cumhuriyetçi Parti adayı olan Donald J. Trump ve Demokrat Parti adayı olan Joe Biden'ın resmi YouTube kanalları aracılığıyla yayınladıkları siyasal reklamlar esas alınmıştır. Amaçlı örneklemin seçilmesinin nedeni ABD'de geçmişten günümüze gerçekleştirilen genel seçimlerde çoğunlukla en çok oy alan partilerin Cumhuriyetçi Parti ve Demokrat Parti olmasıdır. Dolayısıyla 2020 yılında ABD'de yapılan başkanlık seçiminde de bu iki partinin adayları seçim yarışında öne çıkmıştır. Buradan hareketle adayların reklamlarında kullandıkları siyasal reklam türleri çerçevesinde bir içerik analizi yapılması amaçlanmıştır. Araştırmada adayların resmi YouTube sayfalarında yayınladıkları siyasal reklamlar içerisinde en çok görüntüleme sayısına sahip ilk üç reklam ele alınmıştır. Bu reklamların seçilmesinin gerekçesi de adayların en fazla sayıdaki kişiye ulaşmayı başarmış mesajlarının analiz edilmesidir. Çünkü siyasal seçim kampanyalarında adayların yegâne gayesi mesajlarını olabildiğince geniş kitlelere duyurmaktır.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Analizi

Çalışmada Donald J. Trump ve Joe Biden'ın resmi YouTube sayfalarında yayınladıkları üçer adet siyasal reklamın sözlü ve yazılı metinleri ele alınmaktadır. Bu metinler pozitif, negatif, reaktif ve proaktif siyasal reklam türleri çerçevesinde incelenmiştir. Pozitif reklam türü kategorisi içerisinde adayın liderlik özelliğini vurgulama, yapılan icraatleri anlatma, adayın görüşü, vaatler ve adayın kendi hayat hikâyesiyle ilgili paylaşımlarda bulunması; negatif siyasi reklam türü içerisinde rakibi küçümseme, rakibin başarısızlığını ve yetersizliğini vurgulama, rakibin geçmişteki yanlış icraatlerini vurgulama, rakibin çelişki ve eksikliklerini vurgulama ve rakibin güvenilmez olduğunu vurgulama; reaktif reklam türü içerisinde rakibin saldırısına verilen yanıt; proaktif reklam türünde ise rakiplerin saldırısı öncesi hedef kitleye aşılmalı mesaj verme açısından karşılaştırmalı analizler gerçekleştirilmekte ve çıkarımlarda bulunmaktadır.

Araştırma Soruları

Çalışmada aşağıda yer alan araştırma soruları cevaplanmaya çalışılmaktadır:

Araştırma Sorusu 1: 3 Kasım 2020 ABD başkanlık seçimlerinde Donald Trump ve Joe Biden'ın resmi YouTube kanalları aracılığıyla yayınlanan reklamlarında pozitif, negatif, reaktif ve proaktif siyasal reklam türleri ne düzeyde kullanılmıştır?

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Araştırma Sorusu 2: Donald Trump ve Joe Biden’in resmi YouTube kanalları aracılığıyla yayınlanan reklamlarında pozitif-negatif siyasal reklam türü içeriği açısından hangi noktalarda ve ne düzeyde bir farklılaşma vardır?

Çalışmada Donald J. Trump’ın resmi YouTube sayfasında yayınlanan “*With Joe Biden, China Is In Charge, Süre:1.57, 21m Görüntüleme (Reklam 1)*”, “*Watch: Past vs Present, Süre: 1.49, 21m Görüntüleme (Reklam 2)*” ve “*The Joe Biden They Are Hiding From You, Süre: 1.20, 20m Görüntüleme (Reklam 3)*” isimli reklamlarla birlikte Joe Biden’in YouTube sayfasında yayınlanan “*Backbone | Joe Biden For President 2020, Süre: 1.01, 5.3m Görüntüleme (Reklam 4)*”, “*Personal | Joe Biden For President 2020, Süre: 1.01, 3.4m Görüntüleme (Reklam 5)*”, ve “*Crossroads | Joe Biden For President 2020, Süre: 0.31, 3.4m Görüntüleme (Reklam 6)*” isimli reklamlar içerik analizine tabi tutulmuştur. Reklam metinlerine uygulanan içerik analizi neticesinde pozitif siyasal reklam, negatif siyasal reklam, reaktif siyasal reklam ve proaktif siyasal reklam unsurları tespit edilerek veriler tablolara işlenmiştir.

SİYASAL REKLAM TÜR KULLANIMLARI	DONALD J. TRUMP		JOE BIDEN		GENEL TOPLAM	
	F	%	F	%	F	%
POZİTİF İFADE	4	13,34	8	53,34	12	26,67
NEGATİF İFADE	20	66,66	4	26,66	24	53,33
REAKTİF İFADE	2	6,66	-	-	2	4,44
PROAKTİF İFADE	4	13,34	3	20	7	15,56
TOPLAM	30	100	15	100	45	100

Tablo 1. Pozitif-Negatif Reklam Açısından Adayların Reklam Metinlerinde Kullandıkları İfadelerin Dağılımı

Tablo 1’e bakıldığında iktidarda bulunan mevcut başkan Donald J. Trump’ın reklamlarında negatif ifadelere ve dolayısıyla negatif reklam türüne ağırlık verdiği göze çarpmaktadır. Buna karşın mevcut durumda muhalif pozisyonda yer alan Joe Biden’in ise pozitif ifadeler doğrultusunda pozitif reklamlarla kampanya sürecinde öne çıktığı görülmektedir. Siyasal reklam türlerine ilişkin yaygın literatürde ve araştırmalarda pozitif reklam türünü iktidardaki adayın, negatif reklam türünü ise muhalefetteki adayın kullandığı bilinmektedir. Buna göre, 2020 ABD Başkanlık Seçimlerinde gerçekleştirilen siyasal kampanyalarda bu güne kadarki siyasal reklam anlayışının dışında bir yaklaşımla hareket edildiği tespit edilmiştir. Proaktif reklam türünde iki aday için de dengeli bir durum söz konusuysa reaktif reklam türünde Donald J. Trump’ın analize dâhil edilen reklamları içerisinde iki adet ifadeye rastlanmıştır.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Proaktif reklam türü rakiplerin eleştirisinden önce hedef kitleye aşılıcı mesaj vermeyi amaçlayan bir siyasal reklam türü olarak değerlendirildiğinden her iki adayın da proaktif ifadelerden faydalanması birbirlerinden negatif ifadeler beklediklerinin bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Özellikle seçim dönemlerinde uygulanan negatif siyasal reklam stratejileri rakip adayları hedef alan ifadelerle sıkça yer vermektedir. Bu bağlamda yapılan değerlendirmeler sonucunda rakip adayın eleştirisine yanıt vermeyi içeren reaktif ifadelerden yalnızca Donald J. Trump'ın faydalandığı tespit edilmiştir. Bu durum Donald J. Trump'ın siyasal seçim kampanyasında çok yönlü bir strateji izlediğinin göstergesi olarak değerlendirilmiştir.

POZİTİF SİYASAL REKLAM KULLANIM İÇERİKLERİ	DONALD J. TRUMP		JOE BIDEN		GENEL TOPLAM	
	F	%	F	%	F	%
ADAYIN LİDERLİK ÖZELLİĞİNİ VURGULAMA	1	25	-	-	1	8,34
YAPILAN İCRAATLERİ ANLATMA	2	50	-	-	2	16,66
ADAYIN GÖRÜŞÜ	-	-	-	-	-	-
VAATLER	1	25	6	75	7	58,34
ADAYIN KENDİ HAYAT HİKÂYESİYLE İLGİLİ PAYLAŞIMLARDA BULUNMASI	-	-	2	25	2	16,66
TOPLAM	4	100	8	100	12	100

Tablo 2. Adayların Yayınladıkları Reklamlarda Pozitif Temalı Reklam İfadelerinin Kullanım Dağılımı

Tablo 2’de görüldüğü üzere Joe Biden’in pozitif reklam mesajları vaatler kategorisinde yoğunlaşmaktadır. Joe Biden’in seçim kampanyalarında önemli bir yer tutan vaatler kategorisine ağırlık vermiş olması siyasal seçim kampanyasında pozitif bir strateji izlediğinin ciddi göstergelerinden birisi olarak değerlendirilmiştir. Muhalefette konumlanan bir aday olmasına rağmen pozitif reklam türüne ve pozitif ifadelerle önem vermesi Joe Biden’in 2020 ABD Başkanlık Seçimlerinde mutlak bir zaferi hedeflediğinin sinyallerini vermesi açısından dikkat çekmektedir. Mevcut başkan Donald J. Trump’ın iktidarda olmasına rağmen pozitif reklam türünü ve pozitif ifadeleri yeterince kullanmayıp, negatif bir stratejiyle rakip adayı hedeflemesi de önemli bir bulgu olarak dikkat çekmektedir.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

NEGATİF SİYASAL REKLAM KULLANIM İÇERİKLERİ	DONALD J. TRUMP		JOE BIDEN		GENEL TOPLAM	
	F	%	F	%	F	%
RAKİBİ KÜÇÜMSEME	-	-	-	-	-	-
RAKİBİN BAŞARISIZLIĞINI VE YETERSİZLİĞİNİ VURGULAMA	-	-	-	-	-	-
RAKİBİN GEÇMİŞTEKİ YANLIŞ İCRAATLERİNİ VURGULAMA	2	10	2	50	4	16,67
RAKİBİN ÇELİŞKİ VE EKSİKLİKLERİNİ VURGULAMA	6	30	1	25	7	29,16
RAKİBİN GÜVENİLMEZ OLDUĞUNU VURGULAMA	12	60	1	25	13	54,17
TOPLAM	20	100	4	100	24	100

Tablo 3. Adayların Yayınladıkları Reklamlarda Negatif Temalı Reklam İfadelerinin Kullanımı

Araştırma kapsamında değerlendirilen reklamlarında negatif ifadelere ciddi derecede odaklanan Donald J. Trump'ın bilhassa rakip adayın geçmiş siyasi yaşantısındaki eksiklik ve çelişkileri gündeme getirerek rakip adayın güvenilmez bir aday olduğunu seçmenlere göstermeyi hedeflediği Tablo 3'de öne çıkmaktadır. Donald J. Trump uygulamış olduğu bu stratejiyle aslında kampanya döneminde rakibin daha fazla gündemde kalmasına sebebiyet vermiştir. Joe Biden ise reklam filmlerinde rakibe yönelik negatif ifadelere oldukça az sayıda yer vererek ana stratejisini vaatlere ve geleceğe yönelik kurgulamıştır.

Tüm bu bulguların yanı sıra özellikle Reklam 2, Reklam 4, Reklam 5 ve Reklam 6'da negatif ve pozitif ifadelerin bir arada kullanılmış olması dikkat çekmiştir. Ayrıca tüm reklamlarda negatif ve pozitif ifadelerin yanı sıra reaktif veya proaktif ifadelerin de tespit edilmiş olması siyasal reklam türlerine yeni bir tür olarak karma siyasal reklam türünün eklenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

SONUÇ

Amerika Birleşik Devletleri'nin sosyal bilimler araştırmalarına ve bilhassa siyasal iletişim alanına yönelik öncü pozisyonunu göz önünde bulunduran bu çalışma yoğun tartışmaların yaşandığı 2020 Amerika Birleşik Devletleri Başkanlık Seçimlerini ele almaktadır. Son yıllarda siyasal iletişim çalışmalarının yaşadığı dijital dönüşüm, bu alana yönelik araştırmaların sosyal medya araçları üzerinde yoğunlaşmasını beraberinde getirmektedir. Buradan hareketle yapılan inceleme ve analizlerde 2020 Amerika Birleşik Devletleri Başkanlık Seçimlerinde aday olan

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Donald J. Trump ve Joe Biden’ın resmi YouTube kanallarında yayınlanan siyasal reklamlara odaklanılmaktadır.

Siyasal reklamcılık türleri özelinde ele alınan bu çalışmada, siyasal iletişim literatürüne katkı sunacak nitelikte önemli verilere ulaşılmıştır. Bu bağlamda çoğunlukla iktidar adaylarının kullandığı pozitif siyasal reklam türünün, yine aynı zamanda genellikle muhalefet adayları tarafında tercih edilen negatif siyasal reklam türünün kullanım farklılıklarının ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Siyasal iletişim literatüründe yaygın kabul gören reklam türü kullanımlarının çalışma özelinde farklılığa uğradığı dikkat çekmiştir. İktidar parti adayı Donald J. Trump’ın salt pozitif bir siyasal iletişim süreci ile hedef kitlelere ulaşmadığı, diğer yandan muhalefet parti adayı olan Joe Biden’ın da sadece negatif bir siyasal iletişim stratejisi izlemediği görülmüştür. Her iki adayın siyasal reklam türü kullanımları alanyazında kabul edildiği üzere pozitif-negatif iletişimsel sürece bağlı kalmamış, yayınlanan siyasal reklamlarda aynı anda her iki siyasal reklam türüne yönelik ifadeler yer verildiği anlaşılmıştır. Elde edilen tüm bu veriler ışığında, alanyazında farklı bir siyasal reklam türü olarak değerlendirilebilecek karma bir reklam türünün eklenmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Söz konusu karma reklam türü, seçmenlere iletilecek ve belirli bir stratejik temele dayanan mesajların, hem pozitif hem de negatif ifadeleri birlikte içeren yeni bir siyasal reklam türü olarak önerilmiştir.

KAYNAKLAR

- Balcı, Ş. (2006), “Negatif Siyasal Reklamlarda İkna Edici Mesaj Stratejisi Olarak Korku Çekiciliği Kullanımı” Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Türkiye.
- Bongrand, M., & Ersoy, F. (1992), *Politikada Pazarlama*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Davidson, J., Liebald, B., Liu, J., Nandy, P., Van Vleet, T., Gargi, U., ... ve Sampath, D. (2010), “The YouTube Video Recommendation System”. **Proceedings of The Fourth ACM Conference on Recommender Systems– RecSys’10**, 293-296, <https://doi.org/10.1145/1864708.1864770>
- Devran, Y. (2004), *Siyasal Kampanya Yönetimi*, İstanbul: Odak İletişim Yayınları.
- Gökgül, N. (2016). “Sosyal Medyanın Siyasal İletişim Aracı Olarak Kullanımı: 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Twitter Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Türkiye.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Kaid, L. L. ve Holtz-Bacha, C. (Ed). (2006), *The Sage Handbook of Political Advertising*.

California: Sage Publications.

Kaplan, A. M. ve Haenlein, M. (2010), “Users of The Word, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media”.**Business Horizons**, Vol:53(1), pp.59-68.

Kartal, N. Z. ve Rençber, H. (2019), Kamu Diplomasisinin Aracı Olarak Sosyal Medya: Türkiye Cumhuriyeti Dış Temsilcilikleri Üzerine Bir Araştırma. E. Arslan, T. Tapur ve C. Aladağ (Yay. haz.). *Sosyal Bilimler Araştırmaları* (s. 68-76). Çizgi Kitabevi Yayınları.

Lilleker, D. G. (2013), *Siyasal İletişim: Temel Kavramlar*. Y. Devran, A. Nas, B. Ekşi ve Y. Göksun, (Yay. haz). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Manning, J. (2014), Social Media, Definition and Classes of in. K. Harvey (Yay. haz.). *Encyclopedia Of Social Media And Politics*, pp.1158-1162, Thousand Oaks, CA: Sage.

Polat, C. (2015), *Siyasal Pazarlama ve İletişim*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Sandıkçı, Y. T. (2016), “Siyasal Reklamcılıkta Medya Kullanımının Rolü ve Önemi: 1 Kasım 2015 Genel Seçimleri AKP Örneği” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Türkiye.

Sivritepe, S. (2016), Siyasal Reklamın Kuramsal Boyutuna İlişkin Bir İnceleme. M. Fidan, (Yay.haz), *Siyasette Halkla İlişkiler*, s. 115-146, Konya: Atlas Akademi.

Uztuğ, F. (1999), *Siyasal Marka: Seçim Kampanyaları ve Aday İmaju*. İstanbul: MediaCat.

**STRATEGIC IMPORTANCE OF VIRTUAL CONGRESSES WHEN MAKING
DECISIONS IN THE FIELD OF TOURISM DURING THE COVID-19 PANDEMIC
PERIOD: A COMPARATIVE ANALYSIS****Dr. Münevver ÇİÇEKDAĞI**

Lecturer, Selçuk University, munevverylmz@gmail.com

ORCID: 0000-0001-8195-1542**ABSTRACT**

Congress tourism is an important type of tourism that combines different intentions of the participants such as business, travel, education and information sharing, has a tourist profile that knows what they want, and has a high economic return. However, the COVID-19 pandemic period in the world has significantly damaged the congress tourism that took place face to face. In this period, virtual congresses came to the fore. Even though the existence of virtual congresses goes back to the past, they made a big break during the pandemic period. This situation requires decision makers in the field of tourism to reconsider virtual congresses in their strategic decisions. Within the scope of the study, the strengths, weaknesses, opportunities and threats of virtual and face-to-face congresses were examined with SWOT analysis. In line with the results, suggestions were made on what can be done in activities with an economic element such as promotion, marketing and sales in order to increase the contribution of virtual congresses to the tourism development of the regions. The study aims to be a roadmap for decision makers in their strategic decisions.

Keywords: Congress Tourism, SWOT Analysis, COVID-19, Virtual Congress

1. INTRODUCTION

Covid-19 started to manifest itself in Wuhan, China's Hubei Province in the last months of 2019 and spread to 215 countries in a short time, causing more than 61 million people to be infected and around 1.5 million people to die as of November 2020. This situation has negatively affected both social life and business life, and the world has suffered great economic damage (TÜRSABa, 2020). Tourism activities are based on human relations and require sincere and warm relations. However, the Covid-19 pandemic seems to give this situation a different character. Due to the negative psychological effects caused by the pandemic on tourists, tourists are directed to the types of tourism where they will not be exposed to the epidemic effect (Şengel et al., 2020: 1436). This poses a threat to the

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

convention tourism market. The congress tourism market, which has been interrupted, needs to be revitalized with new solutions.

The World Travel and Tourism Council's (WTTC) research with Oxford Economics shows that the Travel and Tourism industry grew by 3.5% in 2019 and surpassed the 2.5% global economy growth for the ninth consecutive year. In the last five years, one of four new jobs has been created by the industry and travel and tourism have become the best environment for governments to create jobs. According to WTTC data, the direct, indirect and triggered effects of travel and tourism in 2019 are as follows: \$ 8.9 trillion contribution to world GDP, 10.3% of global GDP, 330 million jobs, 1 out of 10 jobs worldwide, visitor exports of \$ 1.7 trillion (6.8% of total exports 28.3% of global service exports), capital investment of US \$ 948 billion (4.3% of total investment) (www.wttc.org). Tourism, as an important economic branch, reacts to many political, natural and economic events and epidemics. The Covid-19 outbreak has left deep marks on many sectors, including tourism, especially human health (Khan, 2020: 5; Bahar and İlal, 2020: 125). The destinations hosted 900 million fewer international tourists between January and October compared to the same period in 2019, according to data from the World Tourism Organization (UNWTO). This means a loss of US \$ 935 billion in export revenues from international tourism, more than 10 times the loss in 2009 due to the impact of the global economic crisis (UNWTO, 2020). The impact of Covid-19 in 2020 will be seen more clearly with the statistics to be announced in the first months of 2021. Nevertheless, it is possible to mention that the tourism sector has been seriously damaged, and an alternative tourism type with a high economic return, such as congress tourism, is negatively affected by this situation.

Congress tourism, divided into types as national, international and virtual congresses, has manifested itself as virtual and hybrid congresses during the Covid-19 period. Some congresses, mainly virtual congresses, have become hybrid by allowing face-to-face congresses as well as virtual ones. In this study, the pros and cons of face-to-face and virtual congresses in the new life order brought about by the pandemic period of the world are discussed in a comparative manner and suggestions are presented for the development of congress tourism. In this way, it is aimed to present a road map for the administrators and congress organizers who will contribute to the development of congress tourism in the following periods.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

1.1. CONGRESS TOURISM MARKET and COVID-19

During the Covid-19 outbreak, in addition to international trade, travel was suspended, education was started remotely, schools were closed, many large-scale organizations such as congresses and festivals had to be canceled, and businesses had to be closed. While blue-collar workers faced the fear of losing their jobs, white-collar workers mostly started to work from home. All of these have led to losses in production in some business lines, thus decreasing employment and income levels (Bahar and İlal, 2020: 128).

Congresses are a kind of business event, commercial or non-commercial, that can last from a few hours to a week, bringing people from different areas of social life together to discuss various interests (Šušić, & Mojić, 2014: 516). Congress tourism, participants who go out of their places of residence for the purpose of participating in congresses also have general touristic intentions such as traveling, having fun, discovering new places, getting to know touristic values, shopping, staying in the places they go and benefiting from the services of other tourism enterprises, in return, It can be defined as a type of tourism they pay for.

Congress tourism, which is mostly organized in countries with developed industries, has tended to shift towards countries with high touristic value in recent years. Because the congress participants consist of people with a high level of education, culture and income. In addition to participating in the congress, these people want to visit the touristic values of their destination (BAKA, 2012: 7). According to the estimates of the congress and meeting market pioneers, the size of the congress and meeting tourism market is one trillion dollars. In this type of tourism, where more spending is spent for a short time, there is an average of 900-1400 dollars per person. Since many organizations cooperate to organize congresses and meetings, this type of tourism was quickly affected by the epidemic period. Large companies desire meetings where they can communicate physically, not virtual, in order to maintain their commercial relations (www.aa.com.tr). As the effects of the epidemic spread, the first cancellations were made for international congresses. This has damaged the business relationships of many companies. On the other hand, companies that got into damage have found that even if the solution is not sufficient, they focus on virtual congresses.

In cooperation with the International Congress and Convention Association (ICCA), the African Association of Association Managers (AfSAE), the Asia Pacific Federation of Associations Organizations (APFAO) and the European Association of Association Managers (ESAE) in May 2020, nearly two hundred associations' post-Covid-19 strategy and they

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

conducted a study in which they examined their plans. The goal in this study is; To see how associations are in adapting to Covid-19. As a result of the study, it was seen that the biggest face-to-face meetings of 82% of the participants in 2020 were affected by Covid-19, 43% had to cancel or postpone their meetings, and 17% had online or hybrid meetings. The research also revealed that in 2021, 15% of respondents plan to cancel or postpone their largest face-to-face meeting, 42% plan to go hybrid or online, and 61% expect lower attendance figures for their face-to-face meetings. The report also stated that the Covid-19 crisis lasted longer than expected and had an effect above expected. In the results, it was stated that the demand for live meetings will not be fully met with virtual alternatives and face-to-face meetings are seen as extremely important for the international association community (<https://www.c-mw.net/>).

According to the 2019 report of ICCA; Turkey was 40th in the world rankings with 97 congresses and It was ranked 22nd in the European ranking. Istanbul ranked 44th in the world with 58 congresses in the city ranking and It was ranked 27th in the European ranking (ICCA, 2019). 2019 is not a good enough ranking especially for Istanbul. There have also been years when Istanbul was included in the top ten city list. In the last months of the year, due to the Covid-19 outbreak, of course, due to sudden bans in all countries and cities, congress cancellations caused a decrease in the number of congresses worldwide. However, the professional congress organizers who recovered early turned this situation into an opportunity with virtual and hybrid congresses in the same year and in the ongoing 2020-2021 years.

Among the types of tourism, those most affected by the pandemic have been cruise tourism and MICE tourism. Postponements regarding congresses and meetings started as of January, accelerated in the following February and all MICE organizations were canceled worldwide due to the social distance rules introduced. Turkey, the world ranking as the sixth most visited country in 2019 has welcomed 45 million foreign visitors and 51.7 million. However, a decrease has been seen since March 2020. The first quarter of 2020 showed a decrease of 11.4% in terms of income compared to the same period of the previous year (TÜRSABb, 2020). Since congress tourism is a form of tourism carried out in cooperation with many countries and organizations, it has been a sector that was highly affected by this period. However, it is possible to say that congress tourism has gained a different place in this market with virtual congresses instead of disappearing completely during this period.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

The word "virtual" is used today to mean the environment where people live, meet, establish relationships and do business. In this context, virtual events, virtual libraries, virtual lectures, teleconferences, and virtual marketing activities have become an indispensable part of human life (Sayar, 2016: 762). Especially during the pandemic period, many business lines had to go digital by establishing virtual congresses, webinars, distance education, virtual promotion and marketing activities, virtual trips, internet-based cinema and TV series sector.

During the pandemic period, discounted holidays, virtual trips, short-term trips, reservation flexibility and safe destinations came to the fore. In addition, online meetings attracted great attention. Panels, seminars, business meetings take place online. This has revealed the importance of digital technologies. Travel and tourism businesses have begun to enter the digital transformation process (TÜRSABa, 2020). Many businesses have adopted a fast digitalization path by using the chat channels of social media applications such as webinars, teleconferences, presentations, group conferences, and twitter (TÜRSABb, 2020).

Virtual congresses offer many opportunities and strengths compared to face-to-face congresses. These are (Overgaard et al., 2020: 519):

- Wide reach: The reach is much wider with the possibility of participation worldwide.
- Live broadcast: Many attendees who cannot stand up in a large auditorium will find it easier to ask questions during live broadcast sessions.
- Saving sessions: As sessions are recorded, they will be open 24/7 on demand. This makes them accessible wherever you are and at your own time.
- Collect and choose concepts: This is exactly what happens during a physical convention, as most participants will not attend for a full day.
- Climate-friendly: Virtual convention saves a lot of travel and accommodation costs and organizers save on convention facilities.

Broader participation is possible in a virtual meeting than in a traditional meeting. Some traditional meetings have reached a saturation point caused by their inability to accommodate everyone who wants to hear certain presentations. Despite the excellent meeting facilities in major American cities, for example, meeting rooms where important topics are presented are routinely closed by firefighters in some sessions when the number of people in the room

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

reaches the maximum allowed. This problem will not arise in a virtual congress, as access to the Internet is practically unlimited. Another advantage of a virtual congress is translation possibilities. Translation into many languages on the Internet is easier than traditional congresses. Participants can manage their time better in a virtual convention. Virtual events can last from a few days to a few months, making it easy for professionals and students with limited time to access. Their participation is increased by better management of their time. Longer events allow delegates to decide when to attend; There will be more time to choose various activities without having to choose between simultaneous presentations as in traditional meetings (Lecueder and Manyari, 2000: 25).

Time management of the presenters has also improved with virtual meetings. Although traditional meetings give some time for questions and discussions, they are often limited. In addition, the time devoted to presenting the research is often limited and only sufficient for the presentation of key points without details. These limitations do not exist in virtual scientific meetings. In a virtual congress, presentations can be more comprehensive and complete, allowing for a more thorough evaluation of the presented work. Additionally, more time for questions and discussions provides better communication with benefits for both authors and viewers. A virtual meeting also has advantages for professionals living in isolated towns and remote villages. Having a computer and a modem allows researchers to attend large scientific meetings. Virtual congresses provide an opportunity for scientists in developing countries to close the gap between them and developed countries (Lecueder and Manyari, 2000: 25). It clearly shows that webinars are an effective way to create a two-way conversation between presenters and participants via a web-based platform (Fadlelmola et al., 2019: 6).

Organizing a virtual congress has various difficulties and disadvantages (Overgaard et al., 2020: 519-520):

- Not meeting physically makes networking difficult.
- Lack of an attractive host city can motivate fewer people to participate.
- The trainees will not have the experience of giving presentations in a large auditorium.
- Distraction from colleagues in the office or family members in the home environment is inevitable, but not as much as during a physical convention.

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

- Often times the training is free on YouTube channels and websites, but not free for a virtual convention organizer. Therefore, most of the virtual congresses may require a participation fee. It is important to understand that a virtual congress organized by an established scientific community guarantees high quality training sessions.
- The sector initiative needs improvement, but the odds will likely outperform all concerns. Industry offerings can be much more personalized by showing specific products, techniques and working methods.
- Internet connection will be optimized for participants and presenters. The professional support team should provide a secure and easily accessible platform.

The lack of lively, dynamic discussions and exchanges (other than chats and online sessions) is definitely a downside. A traditional convention also provides opportunities for social gatherings and tourist activities. This is an advantage that cannot be duplicated with virtual meetings. Lack of computer facilities or access to the Internet is a particular problem in rural areas without telephone lines or electricity and in developing countries where professionals often do not have personal computers. A final drawback of virtual meetings stems from the reluctance of some professionals to use computers. Some people still prefer to learn and teach only in the old, "personal" way. We believe this is mostly a generation issue. But additionally, for cultural or personal reasons, some people feel a natural distrust of machines, and words like "hypertext" and "multimedia" make them feel anxious and perhaps insecure. (Lecueder and Manyari, 2000: 26).

2. METHOD

Leigh (2006) defines SWOT analysis as; "*SWOT analysis is an approach to considering the inhibitors and enhancers to performance that an organization encounters in both its internal and external environments. Strengths are enhancers to desired performance while weaknesses are inhibitors to desired performance, with both being within the control of an organization. Opportunities are enhancers and threats are inhibitors to desired performance, though these are considered outside of an organization's control*" (Leigh, 2006: 1089). A separate SWOT analysis was created for both congress types in line with the domestic and foreign literature review and the opinions received from the congress participants and organizers. SWOT analyzes are listed below in a single table comparatively (Table 1). Analyzes have been made by considering the importance of these congress types in congress tourism.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Table 1: Comparison of SWOT analysis: Strengths of face-to-face and virtual congresses

SWOT ANALYSIS TOPICS	FACE-TO-FACE CONGRESSES	VIRTUAL CONGRESSES
Strengths	<ul style="list-style-type: none"> • Economic return to the destination • Socio-cultural contribution to the destination • Socio-economic development of local people • Increasing the number of visitors with the addition of companions • Discovering new places • Shopping opportunity • Making a holiday • Contribution to employment (congress staff, tourism company employees) • Hospitable Turkish culture Using ready-made meeting room equipment facilities 	<ul style="list-style-type: none"> • Opportunity to participate with a variety of devices such as personal phones, tablets, desktop computers, laptops. • Wide participation opportunity • No building cost • No hardware cost • Low labor cost due to less staff employment • Communicating with scientists in the farthest country • No transportation, accommodation costs • No risk of contamination • Easier planning for organizers • Participants spend less time. • Easy access to many sessions • Being able to direct questions without hesitation as there is also the opportunity to write during presentations • Recording the meetings

Table 2: Comparison of SWOT analysis: Weaknesses of face-to-face and virtual congresses

SWOT ANALYSIS TOPICS	FACE-TO-FACE CONGRESSES	VIRTUAL CONGRESSES
Weaknesses	<ul style="list-style-type: none"> • Traffic and noise pollution in overcapacity situations • Periods when convention centers or meeting rooms are idle • Infrastructure services that need to be developed continuously (such as unlimited and fast internet) • Technology equipment availability costs in meeting rooms • Building costs • More labor costs • Don't be afraid to speak in crowded environments • Non-professional convention organizers • Increase in food and beverage costs • Problems experienced due to lack of coordination between professional congress organizers, congress owner and enterprises • Time constraints of participants • Economic constraints of the participants • Deficiencies in foreign language • 	<ul style="list-style-type: none"> • No internet connection or disconnection • Problems in sound and microphone systems • Not everyone has a equipped device • Noises of family members when joining from home • Social life is interrupted by spending too much time on virtual meetings

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Table 3: Comparison of SWOT analysis: Opportunities of face-to-face and virtual congress

SWOT ANALYSIS TOPICS	FACE-TO-FACE CONGRESSES	VIRTUAL CONGRESSES
Opportunities	<ul style="list-style-type: none"> • Opportunity to communicate face to face for new collaborations • Avoiding seasonal fluctuations of tourism due to tourism diversification • Strengthening regional development • Providing infrastructure and superstructure services to the regions • Including congress tourism among tourism plans and policies • The emergence of new scientific fields • Developments in epidemics and vaccines and the need for information sharing • Visa and other travel processing facilities in international travel • Hosting international summits • Increase in the number of congress and visitor offices • Cheapness due to low value of TL against dollar and euro • Willingness to learn or develop a foreign language • 	<ul style="list-style-type: none"> • Money entry to destinations thanks to participation fee • More congress participation opportunities • Continuous improvement of the technology sector due to the use of digital opportunities • Increase in the number of customers of technological trainers • Increase in demand for technological product vendors • Young and old people starting to use technology well

Table 4: Comparison of SWOT analysis: Threats of face-to-face and virtual congress

SWOT ANALYSIS TOPICS	FACE-TO-FACE CONGRESSES	VIRTUAL CONGRESSES
Threats	<ul style="list-style-type: none"> • Virtual congresses • Introducing and marketing other destinations of international congress associations • Terror • Image • Inadequate promotion and marketing • Political crises • Economic crises • Epidemics 	<ul style="list-style-type: none"> • Unreliable organizers, • The proliferation of unreputable scientific studies • Decline of scientific quality • End of the epidemic • People prefer face-to-face congresses because they miss travel. • Lack of opportunity to meet new people and bilateral dialogue • Cyber attack

As seen in Table 1,2,3,4, an important advantage of face-to-face congresses is the economic, social and cultural contributions they provide to the cities where they are organized. The fact

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

that the participants of the congress will go out of the places they live and use transportation vehicles, accommodation businesses, food and beverage businesses, souvenir businesses will contribute to regional development. More people from the sector will work to serve this type of tourism and the rate of employed labor force will increase. However, in virtual congresses, cities will only be able to receive a participation fee, and service providers such as accommodation, transportation, food and beverage and souvenirs will not receive any shares. In addition, in face to face congresses, there will be an opportunity to communicate between the local people and the congress participants, which will help to get to know different cultures. Likewise, this will increase the interest of local people, especially the young population, to learn common world languages, as in other types of tourism. Congress participants may be interested in learning the local language of the city they are visiting. This possibility cannot be mentioned in virtual congresses.

Another important factor is that participants who are interested in the same field in face-to-face congresses have the opportunity to meet each other during breaks between sessions. In this way, new collaborations will be established, scientists who have become known in their fields and newly trained scientists will be able to share. This opportunity is not available enough in virtual congresses. Even when it comes to attending the same sessions with the most distant scientists and listening to their work, the opportunity to establish bilateral communication remains weaker.

Virtual congresses offer great flexibility in terms of time for participants. Considering that congresses average 3-4 days for participation in face-to-face congresses, they may need to allocate up to a week, including the round trip time. Especially for long-distance travels, the length of stay can be extended. Because congress participants may also want to discover new places in terms of the economic conditions they endured and it is worth the trouble. Virtual congresses seem to be an important opportunity for participants who do not intend to have a holiday.

With the support of digital technology, it is seen that a new process has been entered, in which a more interesting and adaptable scientific congress experience will be presented, which is modulated according to the needs of each participant, allows more flexible and dynamic use of the content, and where technology and sociality will come together (Porpiglia et al., 2020: 2). The rapid development of technology also paves the way for virtual congresses. Smart

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

phones, internet and computer facilities, which almost all participants have, have replaced the services offered by meeting rooms.

3. CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

Whether the congresses are virtual or face to face, they basically serve the same purpose: Sharing information and discovering innovations in the field. Due to the epidemic, the number of virtual congresses has increased and many scientists have had to attend these congresses. Virtual congresses are expected to be preferred in the future, thanks to the flexibility it provides in terms of time, space and access. Therefore, even when the epidemic period is over, it is important that virtual congresses are conducted in a way that is equivalent to face-to-face congresses. However, this situation restricts the economic return of tourism to countries. Therefore, a number of strategic decisions need to be made:

- The preference of face-to-face presentations can be increased by increasing participation fees in virtual presentations.
- Promotions can be made in accommodation and transportation services for those who want to make face-to-face presentations. Additional promotions can also be arranged for participants who will come with a companion.
- For those who attend the congress face to face once, a discount can be offered to virtually attend a congress of the same organizer on a different date.
- The number of hybrid congresses can be increased for those who do not have the means. In this way, those who want to come can come, and those who cannot, can make virtual presentations. Thus, it can be found in the minds of the participants as a congress city or congress country.
- By developing digital technology opportunities, the number of participation in congresses can be increased with better quality visual and audio opportunities.
- By working with professional congress organizers, possible disruptions in congresses held virtual or face to face can be minimized.
- Alternative tourism packages can be created for virtual congress participants, and campaigns can be organized for their visits to the country at any time during their registration to the congress.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

- Congress centers and meeting halls, which may remain idle even in normal periods, were almost completely empty during the periods when virtual congresses were intense. It can be prevented from being idle by making use of these places for different activities.

In the study, face-to-face and virtual congresses were compared with SWOT analysis method. Then, recommendations were made on what should be done to reduce the loss of congress tourism from a tourism perspective. Future studies can work on what strategies can be prepared to develop these congress types separately for both SWOT analysis.

REFERENCES

- Akova, O., & Baynazoğlu, M. E. (2012). Congress Tourism in Turkey: SWOT Analysis and Related Strategies. In International Conference on Eurasian Economies 11-13 October (pp. 359-365).
- Bahar, O. & İlal, N. Ç. Coronavirüsün (Covid-19) Turizm Sektörü Üzerindeki Ekonomik Etkileri. International Journal of Social Sciences and Education Research, 6(1), 108-122.
- BAKA. (2012). Kongre Turizmi Sektör Raporu, T.C. Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı www.baka.gov.tr Access Date: 05.01.2021
- Fadlelmola, F. M., Panji, S., Ahmed, A. E., Ghouila, A., Akurugu, W. A., Domelevo Entfellner, J.-B., Souiai O., Mulder N. & H3ABioNet Research working group as members of the H3Africa Consortium. (2019). Ten Simple Rules for Organizing a Webinar Series. PLoS Comput Biol 15(4):e1006671.
- Khan, A. A. (2020). Covid-19 Salgınının Turizme Etkileri: Safranbolu Miras Kenti Örneği. İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi, 8(2), 28-37.
- Lecueder, S., and Dante E. M. (2000). Virtual Congresses. Journal of the American Medical Informatics Association Volume 7 Number 121-27.
- Leigh, D. (2006). SWOT Analysis, Ed. Pershing, J. A., Stolovitch, H. D., & Keeps, E. J. in Handbook Of Human Performance Technology: Principles, Practices, and Potential pp 1089-110. San Francisco, CA: Pfeiffer.
- ICCA. (2019). ICCA Statistics Report- Country & City Rankings – Public Abstract www.iccaworld.org Access Date: 07.01.2021
- Overgaard, S., Neyret, P., Günther, K.-P. & Felländer-Tsai, L. (2020). Virtual Congresses—The New Normal? EFORT 2020 re-worked: The Virtual EFORT Congress (VEC) from 28 to 30 October 2020 is coming this way!. EFORT Open Reviews, 5(8), 519-521.
- Porpiglia, F., Amparore, D., Autorino, R., Checcucci, E., Cooperberg, M. R., Ficarra, V. & Novara, G. (2020). Traditional and Virtual Congress Meetings During the COVID-19 Pandemic and the Post-COVID-19 Era: Is it Time to Change the Paradigm?. European Urology.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

- Powell, O. (2020). 82% Of Meetings Affected By Covid-19, ICCA Research Reveals. <https://www.c-mw.net/icca-global-association-research-reveals-importance-of-face-to-face-meetings/> Access Date: 04.01.2021
- Sayar, K. (2016). Dijital Toplum. TRT Akademi, 1(2), 762-775.
- Šušić, V., & Mojić, J. (2014). Congress Tourism As A Market Niche Of Business Tourism. Economic Themes, 52(4), 513-530.
- Şengel, Ü., Genç, K., Işkın, M., Ulema, Ş. ve Uzut, İ. (2020). Turizmde “Sosyal Mesafe” Mümkün Mü? Kamp ve Karavan Turizmi Bağlamında Bir Değerlendirme. Electronic Turkish Studies, 15(4).
- TÜRSABa. (2020). COVID-19 Sürecinde Türkiye ve Dünya Turizmi Değerlendirmesi. Aralık. www.tursab.org.tr Access Date: 06.01.2020
- TÜRSABb. (2020). Korona Virüsü (COVID-19) Sonrası Nasıl Bir Dünya Bizi Bekliyor? Mayıs. www.tursab.org.tr Access Date: 06.01.2020
- UNWTO. (2020). Tourism Back to 1990 Levels as Arrivals Fall By More Than 70%. <https://www.unwto.org/taxonomy/term/347> Access Date: 06.01.2020
- WTTC. (2019). Economic Impact Reports. <https://wttc.org/Research/Economic-Impact> Access Date: 06.01.2020
- Yıldız, A. (2020). Toplantı ve Kongre Turizminde Hareketlilik Başlıyor. <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/toplanti-ve-kongre-turizminde-hareketlilik-basliyor/1891859> Access Date: 05.01.2020

YEREL KALKINMA VE KADIN: KADIN EMEĞİNİN GÖRÜNMEYEN YÜZÜ**Eylem BEYAZIT**

Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Antakya Meslek Yüksekokulu

Yerel Yönetimler Programı, eylmbyzt@gmail.com

ÖZET

Yerel kalkınma tartışmalarının yeniden gündeme gelmesinde yaşanan ekonomik, ekolojik ve sosyal krizlerin etkisi her zamankinden daha çok kendini göstermektedir. Özellikle uluslararası ekonomik sisteme entegre olmaya çalışan ülkelerde kriz derinleştikçe, küresel sermayeden medet uman anlayışlar yerini, yeniden kendi öz kaynakları üzerinden yerelin canlanmasına yönelik kalkınma uygulama ve politikalarına bırakmaktadır. Bu gibi ülkeler için küresel sermaye kaynaklı dayatılan “borçlan, tüket ve yeniden borçlan” döngüsünü kırmak için görünürde en anlamlı politikalar yerelin gücü ve olanaklarına yaslanan yerel kalkınma modelleri geliştirip uygulamaktır.

Yerel kalkınmada emek faktörü iktisadi olarak her zaman öne çıkmaktadır. Söz konusu ülkelerde emeğin fiyat üretim dengesi içinde baskılanması, gözleri kadın emeğine çevirmektedir. Bununla birlikte Türkiye’de yerel kalkınma çabaları ile birlikte kadınların kalkınmaya entegre edilmesi büyük önem taşımaktadır.

Çalışmanın temel sorusu, kadın emeği üzerine kurulu yerel kalkınma proje ve uygulamalarının sürdürülebilir olup olmadığıdır. Özellikle belediyeler öncülüğünde gerçekleştirilen çoğu kadın emeğine dayalı projelerin ekonomik ve sosyal ömürlerinin çok kısa olması, dahası söz konusu projelerin sürdürülebilir yerel kalkınma süreçlerine eklenememesi, Hatay ili Defne ilçesindeki Koza Evi Projesi ile Samandağ ilçesindeki İpek Köyü Projesi bağlamında, çalışmada tartışma konusu yapılmaktadır.

Çalışmada projelerin önemli kazanımları olsa da sürdürülebilir olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Yerel yönetimlerin yerel kalkınma programları planlarken kadınların potansiyelini ortaya çıkaracak, kaynaklara erişimini sağlayacak ve kadınların yaşam koşullarını iyileştirecek uygulanabilir ve sürdürülebilir politikalar üretmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma, Yerel Kalkınma, Kadın, Hatay.

LOCAL DEVELOPMENT AND WOMEN: THE HIDDEN FACE OF WOMEN'S LABOR

ABSTRACT

The impact of the economic, ecological and social crises in the resumption of local development debates is more evident than ever. Especially in countries trying to integrate into the international economic system, as the crisis deepens, insights from global capital are being replaced by development practices and policies aimed at reviving the local area through its own resources. In order for these countries to break the “debt, consumption and re-debt” cycle imposed by global capital, the most significant policies are to develop and implement local development models based on local power and opportunities.

The labor factor in local development has always been prominent economically. In these countries, the suppression of labor in price-production equilibrium puts women's labor to the forefront. The integration of women in development with local development efforts in Turkey is very important.

The main issue of the study is to analyze the applicability of local development projects that are based on female labor in Turkey. Most of the projects based on women's labor carried out under the leadership of municipalities have a very short economic and social life and the inability of these projects to be integrated into sustainable local development processes are discussed in the context “Koza House Project” in Defne district of Hatay and “Ipek Village Project” in Samandag district of Hatay.

The study concludes that although the projects have significant gains, they are not sustainable. However, it is necessary to design policies that will reveal the potential of women and provide access to resources by designing local development programs focused on gender.

Keywords: Development, Local Development, Women, Hatay.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

GİRİŞ

Yerel kalkınma tartışmalarının yeniden gündeme gelmesinde yaşanan ekonomik, ekolojik ve sosyal krizlerin etkisi her zamankinden daha çok kendini göstermektedir. Özellikle uluslararası ekonomik sisteme entegre olmaya çalışan ülkelerde kriz derinleştikçe küresel sermayeden medet uman anlayışlar yerini, yeniden kendi öz kaynakları üzerinden yerelin canlanmasına yönelik kalkınma uygulama ve politikalarına bırakmaktadır. Bu gibi ülkeler için küresel sermaye kaynaklı dayatılan “borçlan-tüket-yeniden borçlan” döngüsünü kırmak için görünürde en anlamlı politikalar yerelin gücü ve olanaklarına yaslanan yerel kalkınma modelleri geliştirip uygulamaktır.

Kalkınmanın yalnızca ekonomik olarak ele alınmayıp çevresel faktörleri ve ekosistemi gözetererek doğayla uyumlu kalkınma stratejilerinin geliştirilmesi; kültürel ve sosyal bileşenlerin göz ardı edilmeyerek kadınların da kaynaklara erişiminin sağlanması ve sürdürülebilirliğe dair unsurlarının da dâhil edilmesi, yerel kalkınmanın her dönem güncel kalmasına yardımcı olmaktadır.

Yerel kalkınmada emek faktörü iktisadi olarak her zaman öne çıkmaktadır. Söz konusu ülkelerde emeğin fiyat üretim dengesi içinde baskılanması, gözleri kadın emeğine çevirmektedir. Türkiye’de yerel kalkınma çabaları ile birlikte kadınların kalkınmaya entegre edilmesi oldukça önemlidir. Kadınların üretimin dışında kaldığı bir ülkede kalkınmadan söz edilemez.

Kadın emeğinin yerel kalkınma için önemi, ekonomik olmakla birlikte, sosyal yapının dönüşümü kalkınma ilişkisi açısından da öne çıkmaktadır. Kadınların ekonomik yaşama katılımları, sosyo-ekonomik kalkınmadan yararlanma düzeyleri nüfuslarıyla doğru orantılı olamamaktadır. Kentsel hizmet sunumunun toplumsal cinsiyet eşitliği yönünden değerlendirilmesi yapılırken en önemli nokta, kadınların kentsel hayata etkin ve eşit katılımının önündeki engellerin ve yerel eşitsizliklerin doğru tanımlanmasının yapılması, kamusal eylem planları ve hizmet sunum yöntemleri oluşturulmasıdır. Bu anlamda yerel yönetimlerin kadın istihdamını artırmaya yönelik faaliyetleri önem kazanmaktadır.

Çalışmanın temel sorusu kadın emeği üzerine kurulu yerel kalkınma proje ve uygulamalarının sürdürülebilir olup olmadığıdır. Özellikle belediyeler öncülüğünde gerçekleştirilen çoğu kadın emeğine dayalı projelerin ekonomik ve sosyal ömürlerinin çok kısa olması, dahası söz konusu projelerin sürdürülebilir yerel kalkınma süreçlerine eklenememesi, Hatay ili Defne

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

ilçesindeki Koza Evi Projesi ile Samandağ ilçesindeki İpek Köyü Projesi bağlamında, çalışmada tartışma konusu yapılmaktadır.

Samandağ Belediyesi ve Kadın Dayanışma Merkezi'nin işbirliği, İş-Kur ve Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü'nün de desteği ile ipekçilik mesleğini canlandırmak; kadının çalışma hayatında var olmasını desteklemek adına 2017 yılında başlatılan Samandağ İpek Köyü Projesi ile yine bu kapsamda Defne Belediyesi aracılığıyla kentte yok olmaya yüz tutmuş ipek böceği yetiştiriciliğini hayata geçirmek için başlatılan Defne Koza Evi Projesi çalışmada üstünde durulan yerel kalkınma projeleridir. Bu çalışmada kadınların istihdamını sağlamayı hedefleyen bu iki yerel kalkınma hareketi üzerinden yorumlamalar yapılmaktadır.

KAVRAMSAL AÇIDAN KALKINMA

“Değişmek ve gelişmek kavramlarından doğan kalkınma olgusu, dünya ölçeğindeki izlenebilirlik ve rekabet ortamında kentler için göz ardı edilemez bir hal almıştır (Henden Şolt, 2018: 16).” Kalkınma sınırları ve sonucu kesin olmayan, günün koşullarına ve değişen şartlara göre farklılaşan, bu şartların getirdiği sorunların çözümüne odaklanan dinamik ve değişken bir olgudur (Oakley ve Garforth, 1985; Bakırcı, 2007). Bu değişken süreçte yapılan tanımlamalar zaman içerisinde yeni kavramlara eklenirken bazı kavramlar da önemini yitirmeye başlamıştır (Beyazıt, 2019: 331).

Oakley ve Garforth (1985) kalkınmanın ülkelerin yapısal niteliklerinin pozitif yönde değişimi olduğunu ifade eder; farklı amaç ve süreçleri içerebileceğini söylerler. Kalkınma sadece ekonomide ve üretimde yeni bir aşamaya geçiş değil aynı zamanda toplumsal, siyasal ve kültürel bir değişim süreci olarak da nitelendirilir. Kalkınma kavramı mütemadiyen kendine gündemde yer bulan bir kavramdır. Ve öyle ki gerek ekonomik gerekse sosyal adalet sağlanamadığı sürece en popüler kavramlardan biri olmaya devam edecektir.

Kalkınma yaklaşımlarındaki değişimin ana öznesini Gülçubuk (2016: 33) şu şekilde özetler:

“Kalkınmanın temel sorunu zenginliğin yaratılması değil, eğitilmiş insan gücünden ileri gelen zenginliği yaratabilme kapasitesidir. Kalkınmanın merkezinde insan yer almaktadır ve insani potansiyelin gerçekleşmesi ve toplumsal dinamiklerin dikkate alınması ve harekete geçirilmesi, kalkınmanın temel ölçütüdür. Yeni kalkınma anlayışında hedef; sorunlarının farkına varan, bununla yetinmeyip çözüm yollarını ve yöntemlerini üretebilen, öncelikle kendi gücüne dayanan, karar alma ve uygulama süreçlerine etkin bir biçimde katılan örgütlü topluluklar oluşturmaktır.”

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

YEREL KALKINMA VE KADIN

Yerel kalkınma yerel kaynakları ve rekabet avantajını kullanarak belirli bir bölgede kamu ve özel sektör aktörleri arasında ortaklık ve iş birliği faaliyetlerini destekleyen, genel bir kalkınma stratejisinin ortak şekilde oluşumu ve uygulamasına imkân tanıyan, uygun bir iş ortamının yaratılması ve ekonomik aktivitelerin desteklenmesi gibi önemli hedefleri olan katılımcı bir kalkınma sürecidir (Van Bookel ve Van Logtestijn, 2002: 5).

Yerel ve kalkınma ilişkisinin en önemli boyutu sürdürülebilirlik kavramıdır. Sürdürülebilir bir kalkınmanın temel ayağı olarak yerel ve yeni yerelleşme politikaları işaret edilmektedir (Pratchett, 2004; Millstein, 2010). Sürdürülebilir kalkınma hedefi, yerelde yeni kalkınma modellerinin ve stratejilerinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Yerel kalkınma potansiyelini harekete geçirecek en önemli aktörler ise başta belediye başkanları olmak üzere yerelde örgütlenmiş sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerdir.

Yerel kalkınma süreçleri ulusal kalkınma sürecinin en önemli ayağıdır. “Yerelin önemi her geçen gün tekrar tekrar ele alınıp, yeni değerlendirmelere tabi tutulurken, geleceğin inşasında ve yeni kalkınma stratejilerinde yerele vurgu dikkate değerdir. Bununla birlikte, yerel kalkınma kavramları neredeyse bugünün en popüler kavramlarından biri haline gelmiş durumdadır. Tartışılan sadece kalkınma ile ilişkili yerelleşme tartışmaları değildir; yerelleşmeye yüklenen yeni işlevler çevreden yerel katılım ve yerel demokrasiye pek çok politik, ekonomik ve siyasal alanı kapsar biçimde yaygınlık göstermektedir (Beyazıt, 2019: 332).”

Katılımcı karar verme ve sosyal diyalog, kamu/özel işbirliği ve bölge yerel kalkınmanın ilkeleri olarak sayılırken Van Bookel ve Van Logtestijn’e göre (2002: 7) sosyal diyalog ve katılımı gerektirmesi, çeşitli alan-mekânlara dayalı olması, yerel kaynakların mobilizasyonu, rekabet avantajı, yerel olarak kendine özgü olması ve yerel düzeyde yönetilmeleri yerel kalkınmanın özellikleridir.

Geleneksel kalkınma politikaları ile yerel ekonomik kalkınma politikaları arasındaki temel farkları Rodríguez-Pose (2001: 10) aşağıdaki şekilde sıralamaktadır:

- Geleneksel kalkınma politikalarında müdahalenin gerekli olduğu kararların merkezde alındığı yukarıdan aşağıya bir yaklaşım söz konusu iken; yerel ekonomik kalkınmada genelde aşağıdan yani yerelden gelen girişim ile tüm bölgelerde kalkınma teşvik edilir.
- Geleneksel kalkınma politikaları merkezi yönetim tarafından yönetilirken; yerel ekonomik kalkınma tek merkezden yönetilmez, farklı yönetim katmanları arasında

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

merkezi olmayan dikey iş birliği, kamu ve özel kesim arasında yatay iş birliği söz konusudur.

- Geleneksel kalkınma politikalarında kalkınmada sektörel yaklaşım geçerli iken; yerel ekonomik kalkınmada bölgesel yaklaşım (yerellik, çevre gibi) geçerlidir.
- Geleneksel kalkınma politikalarında diğer ekonomik faaliyetleri teşvik etmek için büyük endüstriyel projelerin geliştirilmesi ön plandayken; yerel ekonomik kalkınmada yerel ekonomik sistemin değişen ekonomik çevreye aşamalı olarak uyumunu teşvik etmek için her alanın/yörenin kalkınma potansiyelini en üst seviyeye çıkarmak hedeflenir.
- Geleneksel kalkınma politikalarında ekonomik faaliyetlerin çekilmesinde ana faktörler mali destek, teşvik ve sübvansiyonlar iken; yerel ekonomik kalkınmada ekonomik faaliyetlerin gelişmesi için “temel koşullar” gerçekleştirilmeye çalışılır.

Görüldüğü gibi yerel ekonomik kalkınma yukarıdan aşağı olarak tanımlanabilecek geleneksel kalkınma anlayışının ötesinde aşağıdan yukarıya bir girişimi içinde barındıran katılımcı bir kalkınma sürecidir. Süreç yerel kaynaklardan ve küresel bağlamda rekabet avantajından yararlanarak ortak bir kalkınma stratejisinin ortak tasarımını ve uygulanmasını sağlar (Van Bookel ve Van Logtestijn, 2002: 5). Bu nedenle Henden Şolt (2018: 17) yerel kalkınmada genele has bir uygulama yönteminin bulunmadığını ve uygulanacağı kentin kendine has değerleriyle yoğurulan, kent paydaşlarının katılım/iş birliği anlayışıyla güç kazanan nitelikte olduğunu ifade eder.

Göymen ve Kaya ise (2004), yerel kalkınmanın geleceğine dair üç başlığı da içeren bir çerçevenin var olması gerektiğini söylerler: Yerel kalkınmada temel vurgular, yerel kalkınmada belediyelerin misyonu ve belediyelerin etkinlikleri. İnsan odaklılık, eşitlik/kapsayıcılık ve çok boyutluluk yerel kalkınmanın temel vurgularıdır. Ekonomik gelişme, sosyal paylaşım ve kapsayıcılık, siyasal katılım (katılımcı demokrasiye geçiş), kültürel çoğulculuk da belediyelerin yerel kalkınma misyonlarıdır. Belediyelerin etkinlikleri ise; yörenin ekonomik kalkınması için altyapı, yörenin yatırımlar için çekici hale getirilmesi, yöredeki yatırımcılara yeni iş alanlarının açılması, yöredeki sosyal sermayenin gelişmesine katkıda bulunmak, yörenin “öğrenen bölge” olmasının koşullarını sağlamak, yörede, ekonomik ve sosyal kalkınmaya dönük işbirliği, ortak yaklaşım, bilgi / beceri paylaşımı ve ortak hareketi özendirmek, dünya ile iletişim kurmak; yöredeki paydaşların evrensel gelişmeleri izlemelerini kolaylaştırmak; yurtdışı yatay ilişkileri özendirmek şeklindedir.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Yerel kalkınma hareketlerinde kadın varlığı oldukça önemlidir. Zira kadınlar kentlerde genel anlamda kalkınma ihtiyacındaki toplumsal grup olarak göze çarpmaktadır. Kalkınmanın sağlanmasında kadının eğitimi, işgücüne katılımı ve büyümeden pay alması gibi konular gelişmekte olan ülkelerin ilgilenmesi gereken önemli konulardır. Kentsel kalkınma çabalarının yerel eksene aktarıldığı günümüzde; kadın tavrının kentlerin ilerlemesine etkisi, pozitif çevrilebilecek konumdadır (Henden Şolt, 2018: 17-23).

Kadınların eğitime erişimlerinin artırılması ve istihdamlarının sağlanması ile birlikte yoksulluğu azaltmak mümkündür. Aynı zamanda ekonomik ve toplumsal kalkınmada hızlı nüfus artışının baskısı da bu artışla birlikte hafiflemeye başlar. Nüfus artış hızının denetim altına alınabilmesi ise sadece işgücü piyasası için değil, uzun vadede ülke ekonomisi için de son derece yararlıdır (Berber ve Yılmaz Eser, 2008: 14).

Kadınların ekonomik alandaki varlıklarının görünür olmasındaki en önemli faktörlerden biri de kültürel değişim ile birlikte bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemenin dünya örneklerini gözler önüne sermesi ve kentlerdeki yerel yönetim yaklaşımlarının katılım destekli olmasıdır (Henden Şolt, 2018: 18).

Bu bağlamda toplumun yarısına yakınına oluşturan kadınların toplumsal rollerinin güçlendirilmesi, kadınların ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal hayata etkin katılımları ve kadınların kentsel gelişmedeki potansiyellerinin itici güç olması yerel kalkınmanın sürdürülebilirliğinin ön koşulu sayılabilir.

HATAY'DA İKİ YEREL KALKINMA ÖRNEĞİ: Defne Koza Evi Projesi & Samandağ İpek Köyü Projesi

Hatay Akdeniz Bölgesi'nde, Akdeniz'e kıyısı olan bir ildir. Hatay'a bağlı 15 ilçe bulunmaktadır. Hatay Büyükşehir Belediyesi ile birlikte 16 belediye mevcuttur. Hatay'ın 1.628.894 kişilik nüfusunun %50,2'si (817.998 kişi) erkek, %49,8'si (810.896 kişi) kadındır (Hatay Valiliği, 2020).

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı'nın (TEPAV) "Karşılaştırmalarla 81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi" Hatay'ın toplumsal cinsiyet ve kalkınma açısından durumu ile ilgili önemli veriler içermektedir. Dünya Ekonomik Forumu, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini temsil oranı (parlamentoda ve yerel düzeyde kararlara katılım), eğitim (ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimdeki kadın sayısının erkek sayısına oranları), sağlık (beklenen sağlıklı yaşam süresi ve doğumdaki cinsiyet oranı ve ekonomi (kadın ve erkekler arasındaki

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

tahmini gelir farkı) olmak üzere dört temel alan ekseninde ölçmektedir (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, 2018: 3-4). Dünyada yapılan toplumsal eşitsizlik çalışmalarının Türkiye’de kentler bağlamında ayrıntılı bir şekilde ele alındığı çalışmalardan bir olan bu raporda Dünya Ekonomik Forumu’nun belirlediği kategoriler üzerinden analiz yapılmaktadır.

Tablo-1: Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi ve Bileşenlerin Değeri

İller	Belediye Genel Meclisinde Kadın Oranı (Yüzde)	Toplam doğumlar içinde Ergen doğurganlık 19 yaş altı (binde)	Anne ölüm oranı (100,000 canlı doğumda) bölgesel düzeyde	Kadın kayıtlı istihdam	Erkek kayıtlı istihdam (il)	En az ortaöğretim mezunu kadın oranı (25 yaş ve üstü)	En az ortaöğretim mezunu erkek oranı (25 yaş ve üstü)	Yerel Düzeyde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi	Yerel Düzeyde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi Sıralaması
Denizli	10,23	44,24	24,0	21,68	45,31	23,18	29,56	0,395	28
Diyarbakır	26,77	74,18	18,3	8,09	30,58	18,27	30,73	0,430	38
Düzce	11,86	46,46	10,8	20,06	43,54	21,31	28,14	0,335	9
Edirne	11,17	81,92	17,3	18,31	37,19	23,36	30,16	0,409	31
Elazığ	4,63	39,83	17,3	9,35	36,47	21,74	36,56	0,498	62
Erzincan	6,03	40,86	23,8	11,85	39,01	23,88	35,80	0,479	52
Erzurum	7,89	77,79	23,8	9,78	38,22	20,62	34,71	0,529	60
Eskişehir	9,74	36,75	10,8	20,50	46,36	29,04	36,92	0,334	8
Gaziantep	5,99	88,21	18,3	10,92	45,09	19,31	28,83	0,535	71
Giresun	5,56	36,61	12,5	14,13	32,51	21,29	30,60	0,394	24
Gümüşhane	5,15	35,90	23,8	8,67	27,72	21,87	31,62	0,475	51
Hakkari	21,70	54,82	18,3	7,61	35,30	16,89	32,43	0,453	43
Hatay	8,26	86,71	11,1	10,94	35,79	21,14	29,75	0,455	44
Iğdır	3,80	109,87	23,8	10,91	30,46	21,31	27,97	0,546	76
Isparta	5,70	45,52	11,1	15,96	39,59	24,83	34,91	0,405	29
İstanbul	17,06	35,08	10,9	26,21	57,45	31,45	36,39	0,286	1
İzmir	18,70	44,25	24,0	21,22	46,52	29,84	34,79	0,357	13
Kahramanmaraş	7,97	83,11	11,1	10,14	41,08	19,72	30,20	0,482	54
Karabük	9,89	37,73	15,0	15,26	39,92	23,65	34,69	0,384	21
Karaman	5,69	65,88	9,5	18,75	47,38	21,30	29,38	0,420	33

Kaynak: (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, 2018)

Tablo-1’de de görüldüğü üzere; Hatay iller arası toplumsal cinsiyet eşitlikliliği araştırmasında 44. sırada yer almaktadır. Kayıtlı istihdam açısından bakıldığında erkeklerin oranı %35,79 iken; kadınların oranı %10,94’tür. Hatay’daki kadın kayıtlı istihdam ile erkek kayıtlı istihdam

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

oranlarındaki farklılık kadınların işgücüne kazandırılması için yerel kalkınma politikalarına önem verilmesi gerekliliğini ve bu alanın geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Defne Koza Evi Projesi

Defne Kent Konseyi İpekçilik Çalışma Grubu'nun öncülüğü ile Defne Belediyesi İş-Kur ile 1950'li yıllarda Defne'de yaygın olan ancak son yıllarda kentte yok olmaya yüz tutmuş ipek böceği yetiştiriciliğini yaşatmak için 2015 yılında başlayan İpek Böcekçiliğini Koruma ve Yaşatma Projesi kapsamında Defne Koza Evi'ni hayata geçirmiştir (Defne Belediyesi, 2016: 81).

Kadınların ekonomik özgürlüklerini kazanmaları ve istihdamlarının artırılmasını desteklemek amacıyla ipekböceği yetiştiriciliği ve ipek dokuma sanatı kurslarıyla, hem bölgeye ait olan bir mesleğin yaşatılmasına katkı sunmak hem de kadınlara alternatif gelir kaynağı oluşturacak meslek edindirme misyonunu yerine getirmek amacı ile başlayan bu proje kapsamında Koza Evi'nde 3 kurs açılarak yaklaşık 70 öğrenci mezun edilmiştir (Defne Belediyesi, 2018: IV; Genç, 2020).

Fotoğraf-1: Koza Evi ve İpek Köyü'nde İpek Dokuma Kursuna Katılan Kadınlar

Kaynak: (Medya Hatay, 2018; Hatay İz Dergisi, 2016)

Samandağ İpek Köyü Projesi

Samandağ Belediyesi ve Kadın Dayanışma Merkezi'nin işbirliği, İş-Kur ve Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü'nün de desteği ile ipekçilik mesleğini canlandırmak; kadının çalışma hayatında var olmasını desteklemek adına 2017 yılında başlatılan İpek Köyü Projesi ile

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Samandağlı kadınların ev ekonomisine katkı yapması, Samandağ'ın kültürel mirası olan ipekçiliğin canlandırılması ve gelecek nesillere aktarılması amaçlanmıştır (Samandağ Belediyesi, 2018: 50).

Proje ile özellikle kırsalda kadına yönelik yerel istihdamı desteklemek hedeflenmiştir. Samandağ'ın önemli yerel değerlerinden biri olan Samandağ İpeğini üreterek bu değeri yeniden koruma altına alıp, kültürel mirasın devamlılığını sağlamak amaçlanmıştır. İpek böceği yetiştiriciliği için projeden 3 yıl önce dut ağacı ekilmiştir. Belediye ve dernek; kadınların yaptıkları bu çalışma neticesinde satış ve pazarlama konusunda da yollarını açmak istediklerini belirtmiştir.

Samandağ Belediyesi İpek Köyü için güncel tasarım ve güvenlik ilkeleri doğrultusunda web sitesi tasarım ve kodlama işlemi yapılmıştır (Samandağ Belediyesi, 2018: 25). DOĞAKA SODES projesi kapsamında 350.000 TL hibe vermiştir. İpek Köyünde düzenlenen ipek dokuma kurslarına 40 kadın katılmıştır (Kaplan, 2020). Bu kapsamda kadın üreticilerin emeği de iki yıl boyunca düzenlenen 1. ve 2. Ulusal İpek Baharı Festivali'nde sergilenmiştir.

Fotoğraf-2: Samandağ İpek Baharı Festivali

Kaynak: (Antakya Gazetesi, 2017; Söz Gazetesi, 2018)

DEFNE KOZA EVİ VE SAMANDAĞ İPEK KÖYÜ PROJELERİNİN SONUÇLARI ÜZERİNE

2015 yılında başlayan Defne Koza Evi Projesi ile 2017 yılında başlayan Samandağ İpek Köyü Projesi önemli kazanımları olsa da sürdürülebilir olamayan iki proje olmuştur. Yerel

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

yönetimlerce özellikle belediye başkanları öncülüğünde uygulanmaya çalışılan bu iki kalkınma projesinin gerçekte “yerel kaynaklardan” ziyade daha popüler girişimlere dayandığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda proje içerik ve uygulamaları incelendiğinde aşağıdaki 5 (beş) değerlendirme ve tartışma başlığı öne çıkmaktadır:

- Kadın Emeğinin Buharlaşması
- Kadın Emeğinin Sürdürülebilirliği
- “Güdümlü” Kadın Emeği
- Karar Vericilerin Kısa Süreli Beklentilerinin Tahakkümü
- Pazara Eklemlenme Sorunu: Kendi Pazarında Ayakta Kalmak

Kadın Emeğinin Buharlaşması

Kadın emeğinin çocuk emeğinde olduğu gibi yedek bir iş gücü olarak görülmesi, kadın emeği üzerinden özellikle emeğin fiyatlandırma sürecinde emeğin ücretlendirilmesine müdahale halen sürmektedir.

Kadın emeğine yaklaşım biçimi yerel kalkınma projelerinde farklı görünse de, deyim yerindeyse bu kez de söz konusu proje süreçlerinde kadın emeğinin buharlaştığını söylemek mümkündür.

Daha emek yoğun projeler tasarlandığı için -ki tarıma dayalı projelerde bunu görmekteyiz- üretim sürecinde emek yoğun ürünlerin karşılığı çoğunlukla alınamamaktadır. Emeğin gerçek değerinin fiyatı söz konusu koşullarda oluşmaktadır.

Kadın Emeğinin Sürdürülebilirliği

Kadın girişimlerinin yerelde en sık karşılaştıkları sorunlardan belki de en önemlisi sürdürülebilirliktir. Başlayan her proje emeğin buharlaşması gibi, buharlaşmaktadır. Çünkü sürdürülebilirlik yerleşik bir ekonomik/üretim yapısı ve yerleşik bir yerel girişim kültürü gerektirmektedir.

Genel olarak Türkiye’de yaşadığımız bir durum burada da görülmektedir. Birincisi, yerel olanaklarla projelerin üretilip sonrasında destek ve hibe arayışına girilmesi.

İkincisi ise söz konusu hibelerden yararlanmak için oluşturulan projelerdir. İkinci anlayış da hibe/destek ortadan kalkınca projenin kendiliğinden bitmesine ya da yavaşlamasına neden olmaktadır.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Ulusal ve uluslararası kuruluşlardan kaynak sağlanması, özellikle uluslararası çevrelerin dezavantajlı gruplar içinde görülen ve kendi emekleri ile çeşitli örgütlenmelerle yerelde kalkınmanın bir parçası olarak kadın emeği ve ilgili girişimlere kaynak ayırması ve yerel yöneticilerin bundan pay alma isteği kadın emeğinin yereldeki örgütlenme çabalarında yerel karar vericiler için en önemli motivasyonlardan biridir.

Ancak genelde beklenen kaynaklar ya yeterince sağlanmaz ya da sağlanan kaynaklar etkin olarak kullanılamaz. Daha baştan projelerde gerçekçi olarak üretim süreci ve ürünlerin tutunabilirliği ve sürekliliği gibi başlıklar yeterince planlanmadığı durumlarda, kadınlar heyecanla başladıkları projeler sonuç vermedikçe, hayal kırıklığına uğramaktadırlar. Bu daha sonraki girişimler için de kadın emeğinin sürdürülebilirliğini etkilemektedir.

Kadınların emeklerinin sürdürülebilirliği nasıl sağlanabilir gibi bir soru karşımıza çıkmaktadır. Nasıl bir örgütlenme süreci kadın emeğinin sürdürülebilirliğini sağlayabilir? Kadın emeğinin örgütlenmesi Türkiye'nin genel olarak örgütlenme sorununun dışında değerlendirilemez şüphesiz. Kadın örgütlenmelerin kurumsal bir kimlik kazanmaları mevcut durumda daha da güçleşmektedir. Kadın emeğinin örgütlenmesinin önündeki engeller kaldırılarak, kalıcı ve bir kamusal desteğin hem yasal hem de yönetsel olarak sağlanması çok önemlidir.

“Güdümlü” Kadın Emeği

Söz konusu iki projenin kadın ayağını organize edenler, iki projenin gerçekleştiği ilçelerde belediye başkanları ve belediye başkanlarının eşleri üzerinden gerçekleşmiştir. Bu durum projelerin sürdürülebilirliğini ve yeni projelere kaynaklık etmesini etkilemiştir.

Projelerde kadınların örgütlenme sürecinin genelde belediye başkanlarının eşleri üzerinden yürütülmeye çalışılması, daha proje başlarken bazı kesimlerin dışarıda kalmasına ya da söz konusu projelere mesafeli yaklaşılmasına neden olmuştur. Doğal olarak girişimci süreçler ve bu süreçlerin temel dayanakları olmaksızın eşler ya da belediye başkanına yakın kişiler üzerinden kadın emeğini bir projede toplamak ve ürüne dönüştürmek, süreci daha baştan sekteye uğratmaktadır.

Belediye başkanı yeniden seçilmediğinde proje ya durmakta ya da ciddi sıkıntılarla karşılaşabilmektedir. Çünkü bu durumda belediye başkanı yeniden seçilemeyince, projenin başında olan eşleri de projeden çekilebilmektedirler. Proje bu durumda kurumsal bir kimlik kazanamamaktadır. Sonuç olarak güdümlülük hem belediye başkanları hem de eşleri üzerinden gerçekleşmektedir.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ**Fotoğraf-3: Koza Evi ve İpek Köyü'nün Tanıtım İşleri**

Kaynak: (Milliyet Gazetesi, 2017; Samandağ Gazetesi, 2017)

Karar Vericilerin Kısa Süreli Beklentilerinin Baskısı

Kadın emeği ile gerçekleştirilmek istenen projelerde yereldeki en güçlü ortak doğası gereği çoğunlukla belediye başkanlarıdır. Belediye başkanlarının yanında diğer karar vericiler de (Vali, Kaymakam ve Kalkınma Ajansları da dâhil olmak üzere) öne çıkmaktadır.

Fotoğraf-4: Koza Evi ve İpek Köyü'nü Ziyaret Eden Mülki Amirler

Kaynak: (Hürriyet Gazetesi, 2015; Samandağ Belediyesi, 2018)

Karar vericilerin kısa süreli beklentileri, özellikle belediye başkanları düşünüldüğünde projelerin en kısa zamanda sonuç vermesi üzerine oturmaktadır. Son dönemde hem yerel yöneticiler hem de il yöneticileri üzerinde yeni yerel kalkınma projeleri baskısı, seçmenlere verilen sözler, markalaşma beklentileri karar vericiler üzerinde ciddi bir baskı oluşturmaktadır.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

Ayrıca Türkiye için ayrılan uluslararası hibe kaynaklarından etkin yararlanmak için merkezi yönetimin de yerel yönetimlerden beklentisi söz konusu olmaktadır.

Bu baskı ve beklenti de çok iyi planlanmamış, doğrudan sonuca odaklı ve dolayısıyla uzun soluklu olamayan projelerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Özellikle kadın emeğine dayalı projeler bu süreçten daha da derinden etkilenmektedirler.

Kendi Pazarında Ayakta Kalmak

Emek yoğun üretimin tutunabilirliği sorunu yaygın bir sorundur. Üretimin seri olması fiyatlarına yansırken, emek yoğun ürünler daha çok tarımsal ürünler olarak karşımıza çıkmaktadır. Emek yoğun ürünlerde hem kaliteyi hem de fiyatı rekabet koşullarında tutturabilmek mümkün olamamaktadır.

Emek yoğun tarımsal ürünler ve diğer kadın emeği yoğun ürünlerin tutunabilirliği var olan piyasa koşullarında mümkün değildir. O zaman bu ürünleri piyasa dışında tutabileceğimiz yeni bir yaklaşım ve oluşumla ele almak gerekmektedir.

Merkezi yönetim ile yerel yönetimler ve diğer bağlı bütün kuruluşlar kalitesinden şüphe edilmeyen ürünler için kamusal güçleri ile söz konusu proje ve proje sonucu ortaya çıkan ürünler için, genel piyasa koşullarından ayrı, sürdürülebilir kurumsal “alternatif” pazarlara destek vermelidirler.

Kadın emeğinin yoğun olarak gerçekleştiği projelerin ürünlerinin hammadde temininden üretime ve fiyatlandırılıp tüketicileriyle buluşturulmasına kadar kamu ve sivil toplum destekli “alternatif pazarlar” tutunabilirliği ve dolayısıyla sürdürülebilirliği sağlamak anlamında çok önemlidir.

SONUÇ

Yerel kalkınma hareketlerinde kadınların varlığı oldukça önemlidir. Çünkü kadınlar kentsel hayatın içinde kalkınma ihtiyacı olan toplumsal grup olarak göze çarpmaktadır. Dünyadaki çoğu ülkede olduğu gibi Türkiye’de de yerel kalkınma çabaları ile birlikte kadınların kalkınmaya entegre edilmesi büyük önem taşımaktadır.

Kadın emeği üzerine kurulu yerel kalkınma proje ve uygulamalarının sürdürülebilir olup olmadığı sorusuna cevap aramaya çalışan bu çalışmada inceleme konusu yapılan Defne Koza Evi ile Samandağ İpek Köyü projelerinin önemli kazanımları olsa da sürdürülebilir olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Yerel yönetimlerce uygulanmaya çalışılan kalkınma projelerinin gerçek

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

“yerel kaynaklardan” ziyade daha popüler girişimlere dayandığını söylemek mümkündür. Oysaki yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyet odaklı yerel kalkınma programları tasarlayarak kadınların potansiyelini ortaya çıkaracak, kaynaklara erişimini sağlayacak politikalar üretmesi ve kadınların yaşam koşullarını iyileştirmesi gerekmektedir.

Yerel kalkınmada kadın gücünün değerlendirilmesi ülkelerin gelişimi açısından da oldukça önem taşır. Bu bağlamda kentsel gelişmenin de önemli aşaması olan yerel kalkınmanın kadınların gücünden destek alması ve bu gücün niteliği gelişme ve büyüme sürecinin de daha dengeli olmasına katkı sağlar.

Kadınların yerel kalkınma modellerinin tasarımı ve üretimi süreçlerindeki özgül ağırlıkları ve farklı bakış açıları yerel kalkınmanın niteliğini etkileme gücüne sahiptir. Bu nedenle gerek kamusal gerekse yerel düzlemde yapılacak olan eğitimler ile birlikte sivil toplum kuruluşlarının da desteği alınarak yerel kalkınma sürecinde kadınların aktif katılımına yönelik politikalar hayata geçirilmeli ve yerel kalkınmada kadınların rolü güçlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Antakya Gazetesi. (2017). *Samandağ'da Defile*, <https://www.antakyagazetesi.com/samandagda-defile/>, (Erişim Tarihi: 04.10.2020).
- Bakırcı, M. (2007). *Türkiye'de Kırsal Kalkınma: Kavramlar-Politikalar-Uygulamalar*, Ankara, Nobel Yayınevi.
- Berber, M. & Yılmaz Eser, B. (2008). “Türkiye’ de Kadın İstihdamı: Ülke ve Bölge Düzeyinde Sektörel Analiz”, *İş-Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 10(2), 1-15.
- Beyazıt, E. (2019). “Kırsal Kalkınma Arayışı: Hatay’da Belediye Başkanlarının “Kırsal Kalkınma Algıları”, *Kırsal Kalkınma ve Kooperatifçilik*, (Ed. Ayşegül Mengi&Deniz İşçioğlu), Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları No: 658, 329-363.
- Defne Belediyesi. (2016). *Defne Belediyesi 2015 Yılı Faaliyet Raporu*, <https://www.defne.bel.tr/2015-yili-baskanlik-faaliyet-raporu/>, (Erişim Tarihi: 22.12.2019).
- Defne Belediyesi. (2018). *Defne Belediyesi 2017 Yılı Faaliyet Raporu*, <https://www.defne.bel.tr/2017-yili-baskanlik-faaliyet-raporu/>, (Erişim Tarihi: 22.12.2019).

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

- Genç, T. (2020). İpek Dokuma Usta Öğreticisi, *Defne Koza Evi Projesi ile İlgili Görüşme*, (Görüşme Tarihi: 11.11.2020), Defne: Hatay.
- Göymen, K. & Kaya, E. (2004). *Yerel Kalkınma Önderi ve Paydaşı Olarak Belediyeler*, İstanbul: Pendik Belediyesi Kültür Yayınları.
- Gülçubuk, B. (2016). “Kırsal Kalkınmada Öncelikler”, *İller ve Belediyeler Dergisi*, (Eylül-Ekim), Sayı: 821-822, 32-37.
- Hatay İz Dergisi. (2016). *Beyaz Koza'dan Sarı Koza'ya*, <https://fr-fr.facebook.com/hatayizdergisi/posts/916719198463745>, (Erişim Tarihi: 05.10.2020).
- Hatay Valiliği. (2020). *Nüfus ve Dağılımı*, <http://www.hatay.gov.tr/nufus-ve-dagilimi>, (Erişim Tarihi: 15.10.2020).
- Henden Şolt, H. B. (2018). Kentsel Kalkınmada Kadınlar ve Toplumsal Cinsiyet, *International Journal of Social And Humanities Sciences*, 2(2), 11-26.
- Hürriyet Gazetesi. (2015). *Vali Topaca Defne Koza Evini Ziyaret Etti*, <https://www.hurriyet.com.tr/vali-topaca-defne-koza-evi-ni-ziyaret-etti-37119572>, (Erişim Tarihi: 04.10.2020).
- Kaplan, M. (2020). Samandağ Belediyesi Ziraat Mühendisi, *Samandağ İpek Köyü Projesi ile İlgili Görüşme*, (Görüşme Tarihi: 15.11.2020), Samandağ: Hatay.
- Medya Hatay. (2018). *İpek Köyü'nde İpek Dokuma Kursu*, <https://www.medyahatay.com/2018/12/ipek-koyunde-ipek-dokuma-kursu/>, (Erişim Tarihi: 05.10.2020).
- Milliyet Gazetesi. (2017). *Samandağlı Kadınların İpek Köyünde Diriliş Öyküsü*, <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/hatay/samandagli-kadinlarin-ipek-koyunde-dirilis-oykusu-12185269>, (Erişim Tarihi: 04.10.2020).
- Millstein, M. (2010). *Limits to Local Democracy: The Politics of Urban Governance Transformations in Cape Town*, Working Paper, No: 2.
- Oakley, P. & Garforth, C. (1985). *Guide to Extension Training*, FAO Training Series, No: 11, Italy, FAO.
- Pratchett, L. (2004). “Local Autonomy, Local Democracy and the ‘New Localism’”, *Political Studies*, 52(2), 358-375.

1.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE İNOVASYON KONGRESİ

- Rodríguez-Pose, A. (2001). "The Role of the ILO in Implementing Local Economic Development Strategies in a Globalized World", *Department of Geography and Environment LSE Houghton Street London*, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/---led/documents/publication/wcms_111545.pdf, (Erişim Tarihi: 04.10.2020).
- Samandağ Belediyesi. (2018). *Samandağ Belediyesi 2017 Yılı Faaliyet Raporu*, http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/SWN9s+Samandag_17_FR.pdf, (Erişim Tarihi: 22.12.2019).
- Samandağ Gazetesi. (2017). *SGK Müdürü Ateş İpek Köyüne Hayran Kaldı*, http://www.samandaggazetesi.org/haber/haber_3624_sgk-muduru-ates--ipek-koyune-hayran-kaldi.html, (Erişim Tarihi: 04.10.2020).
- Söz Gazetesi. (2018). *2. Ulusal İpek Baharı Festivali Başlıyor*, <https://sozgazetesi.com.tr/2018/04/25/2-ulusal-ipek-bahari-festivali-basliyor/>, (Erişim Tarihi: 04.10.2020).
- Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı. (2018). *Karşılaştırmalarla 81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi-2018*, https://www.tepav.org.tr/upload/files/1520402632-7.Karsilastirmalarla_81_Il_Icin_Toplumsal_Cinsiyet_Esitligi_Karnesi_2018.pdf, (Erişim Tarihi: 14.05.2020).
- Van Bookel, G. & Van Logtestijn, M. (2002). *Applying the Comprehensive LED Approach The Case of Mozambique*, Cooperative Branch International Labour Office, Geneva: Switzerland, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/---led/documents/publication/wcms_111548.pdf, (Erişim Tarihi: 07.10.2020).